

[illegible]

[illegible]

61

341

52

Willelmus magister Sappat de Lambrecht

BN. 4661

(Hist. 84)

Ymen. 152

Bibl. Jag.

[Köln, Arnold ter Hoernen ca 1472]

Itinerarium magistri S. Bonaventurae

Confiteor itaq; et ego in insipientia mea q; a
 triginta annis et amplius volui habere predictos
 tractatulos, michi quidem familiares sepe legendo
 sepe ruminando etiā vsq; ad verba nedum sētēncias
 Et ecce hac etate hoc oīo relud ad ipsum vōtum
 vir autem peruēni ad initium gustus eorundem
 Qui etiā et repetiti semper michi noui fiunt et
 placēt. **I**uxta illd **Flaccidies** ēpetam placebit qē.

**Itinerarius mentis in deum. Crimij eustachij
doctoris deuoti q̄ et bonauentura om̄i laude dignus**

A p̄cipio p̄mū p̄ncipiū. a quo cūcte
illumiācōnes descendunt. tāquam a
patre luminū a quo est omne datum
optimū et omne donū p̄fectum: patre
sc̄z eternū inuoco per filium eius dñm
nost̄rū Ihesum cristū: vt in cessione sanctissime
virginis marie genitricis eius dē dei et domini nr̄i
Ihesu cristi et beati francisci ducis et patris nr̄i:
det illumiātos oculos mentis nost̄r ad dirigēdos
pedes nost̄ros in viam pacis: illius que exsuperat
omnem sensum. Quā pacem euangelizauit et de
dit dominus Iesus cristus. Cuius p̄dicationis re
petitor fuit pater noster sc̄tus franciscus in omni
sua p̄dicacōne pacē in p̄ncipio et sine anūctians
in omni salutacōne pacem optans in omni cōtem
placione ad extaticam pacem suspirās tamq̄ ci
uis illius Iherusalem de qua dicit ille vir pacis q̄
cū hys qui oderunt pacem erat pacificus. Rogate
q̄ ad pacem sūt Iherusalem. Dicebat enī q̄ thro
nus salomonis nō erat nisi in pace cū scriptum sit.
In pace factus est locus eius et habitacio eius in
syon. Cum igit̄ exemplo beatissimi p̄is nost̄ri fr̄a
ncisci hanc pacem anhelō spiritu quērem ego p̄tor
Qui loco illius patris beatissimi post eius t̄nsitum
septimus in generali frat̄ū ministerio per omnia

indignus succedo. cōdūgit ut nullū diuino āno circa
ipſius beati franciſci trāſitum triceſimo tercio ad
montē aluerne tamquam ad locum quietū amore
querēdi pacem ſpiritus dedinarem ibiq; exiſtens
dum mente tractare aliquas mentales aſcenſio-
nes in deum. inter alia occurrit illud miraculum
qđ in predicto loco beato ipſi franciſco de viſione
ſcilicet ſeraphim alati adinſtar crucifixi. In cuius
conſideracione ſtatim viſum eſt michi qđ viſio illi
us pretenderet patris ipſius ſuſpenſionem in con-
templando et viam per quam perueniatur ad eam.
Nam p ſenas illas alas recte intelligi poſſunt ſex
illuminaōnes vel ſuſpēſiones qbus aia qſi qbus
dam qđibus et itineribus diſponit ut tranſeat ad
pacem p extantes exceſſus ſapiēcie criſtiane. Via
autē nō eſt niſi p ardentiffimū amorē crucifixi qui
adeo paulū raptū ad celū trāſformauit in ipm ut
diceret xpō qſus ſum cruci. Viuo ego iam nō ego
vixit autē in me criſtus. Qui etiā adeo mētem bē
franciſci abſorbuit qđ mens in carne patuit dum
ſacratiffima paſſionis ſtigmato in corpe ſuo ante
mortem p biennū deportauit. Effigies igit ſex ala-
rum ſeraphicarū inſinuat ſex illuminaōnes ſca-
lares q a creaturis incipiūt et pducūt vſq; ad deū
ad quē nemo recte intrat niſi per crucifixum. Nam
qui nō intrat per oſtium ſ; aſcendit aliūd ille fur
eſt et latro. Si quis vero per oſtium introierit |

ingredietur et egrediet et pascua mueniet. ppter
qd dicit Iohs in apocalipsi. Beati qui lauat vesti
menta sua in sangne agni: ut sit ptes eoru in lig
no vite et per portas ingrediantur ciuitate. quasi
diceret qd per cōtemplacōnem ingredi nō potest in
Iherusalem supnam nisi p sanguinem agni intret
tamq̃ p portā. Non em̃ dispositus est aliq̃ modo
ad cōtemplacōnes diuinas q̃ ad mentales ducūt
excessus nisi cū Daniele sit vir desideriorū. Desi
deria aut̃ in nobis inflāmātur duplici: scz p clamo
rem oracōis q̃ rugire facit a gemitu cordis: et per
fulgorem speculacōis qua mens ad radios lucis
directissime et mentissime se conuertat. Igit̃ ad
gemitū oracōis per cristum crucifixum. per cuius
sanguinē purgamur a sordibus viciōrū p̃mū qdē
lectore inuito: ne forte credat qd sibi sufficiat lectio
sine unctione: speculacō sine deuocōne: inuestiga
tio sine amiracōne: circūspectio sine exaltatione:
industria sine pietate: sciencia sine caritate: intelli
gencia sine humilitate: studiū absq; diuina grā:
speculam absq; sapientia diuinitus inspirata.
Preuentis igit̃ diuina gracia humilibus et pijs
cōpunctis et deuotis. vntis. oleo leticie et amato
ribus diuine sapiē et ei⁹ desideio inflāmati vacatē
volētibus ad deum magnificādum. amādum. et etiā
degustandum. speculaciones subiectas ppono: in
sinuans qd parum aut nichil est speculum exteri⁹

propositum nisi speculum mentis nostre tersum fue-
rit et politum. Exerce igitur te o homo dei prius
ad stimulum conscientie remordentem. antequam ocu-
los eleues ad radium sapientie in eius speculis re-
lucentes. ne forte ex ipsa radiorum speculatione
in grauiorem incidas foueam tenebrarum. **P**la-
cuit autem distinguere tractatulum in septem ca-
pitula promittendo titulos ad faciliorem intelligen-
ciam dicendorum. Rogo igitur quod magis pensetur
intencio scribentis quam opus. magis dictorum
sensus quam sermo inultus. magis veritas quam
venustas. magis exercitatio affectus quam erudi-
tio intellectus. Quod ut fiat non est harum specu-
lationum progressus perfunctorie transcurrendus
sed morosissime ruminandus. **P**rimum capitulum
de gradibus ascensionis in deum et de speculatione
ipsius per vestigia eius in vniuerso. **S**ed in capi-
tulum de speculatione dei in vestigijs eius in hoc
sensibili mundo. **T**ercium de speculatione dei per su-
am ymaginem naturalibus potentijs insignitam.
Quartum de speculatione dei in sua ymagine do-
nis gratuitis reformata. **Q**uintum de speculatio-
ne diuine unitatis per eius nomen proprium quod
est esse. **S**extum de speculatione beatissime trini-
tatis in eius nomine quod est bonum. **S**eptimum
de excessu mentali et mysticorum quod reges dant intellai
et affectui in deum per excessum totaliter enseute. **C**p⁹ qd⁹

Incipit speculacō pauperis in deserto. Primum
capitulū. de gradibus ascensionis in deum et de spe
culacōne ipsius p vestigia eius in vniūso.

Beatus vir cuius auxilium est absse as. in
cor. s. dis. m. val. la. m. lo. q. p. Cum beatitudo
nichil aliud sit q̄ summi boni fructio et sūmum
bonum sit supra nos: nullus potest effici beatus
nisi supra seipsum ascendant. non ascensu corpora
li sed ascensu cordiali. Sed supra nos leuari non
possumus nisi per virtutem superiorem nos eleuā
tem. Quantumcumq; enim gradus inferiores
disponātur nichil sit nisi diuinum auxilium comi
tetur. Diuinum aut auxilium comitatur eos qui
petunt ex corde humiliter et deuote. et hoc est ad ip
sum suspirare in hac lacrimarū valle. qd̄ fit per fer
uentem orationem. Oratio igitur mater et origo
est sursum actionis in deum. Ideo dyonisiū in li
bro de mystica theologia volens nos instruere ad
excessus mentales primo permittit orationem.
Oremus igitur et dicamus. Deduc me domine in
via tua et ingrediar in veritate tua. **A**letetur cor me
um vt timeat nomen tuum. **I**n hac oratione illu
minamur ad cognoscendum diuine ascensionis ḡ
dus. Cum enim secundum statum condicionis nos
et ipsa rerum vniuersitas sit scala ad ascenden
dum in deum et in rebus quedam sint vestigiū
qd̄am ymago qd̄am corpalia qd̄a spūalia. qd̄am

temporalia q̄dam euēna. q̄dam intra nos. et q̄da
supra nos. ac per hoc q̄dam extra nos. **A**d hoc
q̄ pueniamus ad primū principū considerandum
q̄d est spiritalissimum et eternum et supra nos
oportet nos transire p̄ vestigium q̄d est corporale
et temporale et extra nos. et hoc est deduci in via
dei. Oportet etiā nos intare ad mentem nostrā
que est ymago dei euēna spiritalis et intra nos.
et hoc est ingredi in veritatem dei. Oportet etiā
nos trāscendere ad eternū spiritalissimū et sup̄
nos aspiciendo ad primū principū. et hoc est le
tari in dei leticia. et reuerentia maiestatis. **H**ec
est igitur via trium dierum in solitudine. Et hec
est triplex illuminatio vnius diei. et vna est sicut
vespera. **S**ecūda sicut mane. **T**ercia velut meridi
es. **H**ec respicit triplicem rerum existēciam. scilicet
in materia intelligēcia. et in arte eterna. secūdu
quam dictum est. fiat fecit et factum est. **H**ec etiā
respicit triplicem substantiam in cristo qui est sca
la nostra scilicet corporalem. spiritualem et diuinā.
Secūdu triplicem habent progressum mens nos
tra tres habet aspectus principales. vnius est ad
corporalia exteriora s̄m quem vocatur animalitas
seu sensualitas. **A**lius intra se et in se sc̄dm quē
diat̄ spūs sc̄us sup̄ se s̄m quē diat̄ mens. **E**x q̄d
omnibus disponere se debet ad cōscendēdum in deū
ut ipm diligat et tota mente. et ex toto corde et ex

tota anima i quo consistit pfecta legis observatio et
simul cu sapiencia cristiana. Quoniam autem
quibet pdictorum modorum geminat hinc qd conti
git deum considerare ut alpha et o seu in quantum co
tigit videre deum in vnoq; pdictorum modorum ut
p speculum et ut in speculo. qd una istar consideraco
nu habet commisceri alteri sibi coniuncte et in conside
rati in sua puritate. Hinc est qd necesse est hos
tres gradus principales conscendere ad senarium
ut sicut deus diebus sex pfectit mundum et in septio
requieuit. sic minor mundus sex gradibus illu
minacionum sibi succedentium ad quietem contempla
cionis ordinatissime perducatur. In cuius rei figu
ra sex gradibus ascende batur ad thronu salomonis
Seraphim que vidit ysa. senas alas habebant.
Post sex dies vocavit dñs moysen de medio caligi
nis. et cristus post sex dies ut dicitur in mattheo
duxit discipulos in montem et transfiguratus est
ante eos. Iuxta igitur sex gradus ascensionis in
deum. sex sunt gradus potenciarum anime per qd
ascendimus ab imis ad summa. ab exterioribus
ad intima a temporalibus ascendimus in eterna
scibit sensus ymaginacio ratio. intellectus intelli
gencia et apex mentis seu sinderisis finitella.
Hos gradus habemus in nobis plantatos per na
tura. desortos p culpa resortos p gram purgandos
p iusticia exercitendos p sciām pñciendas p sapiām

Secūdum enim p̄nam nature institūōnem crea-
tus fuit homo habilis ad cōtemplacōis quietem:
et ideo posuit eum deus in paradiso deliciarum: sed
auertens se a vero lumine ad cōmutabile bonū in-
curuatus est ipse per culpam p̄priam: et totum ge-
nus suum p̄ originale peccatū: qđ dupliciter infecit
humanam naturam: scz ignorātia mētem et cōai-
piscencia carnē: ita qđ excecatus homo et incurua-
tus in tenebris sedet: et lumen celi nō videt: nisi si
bi succurrat gracia cū iusticia cōtra cōcupiscēciam:
et sciā cum sapiā cōtra ignorantiam: qđ totum fit
per ih̄m xp̄m q̄ factus est nobis a deo sapiā et ius-
ticia et sc̄ificatio et redemptio. Qui cū sit dei vir-
tus et sapiētia sit verbum incarnatum plenū gr̄ie
et veritatis: gr̄iam et veritatem fecit: gr̄iam scz
caritatis infudit: q̄ cū sit de corde puro et cōsciencia
bona et fide non ficta totam aiām rectificat p̄m tri-
plicem ipsius aspectū supradictum. Sciētiā veri-
tatis edocuit p̄m triplicē modū theologie: scz sim-
bolice p̄prie et mystice: ut p̄ simbolicā recte utamur
sensibilib⁹: p̄ p̄riā recte itelligibilib⁹ p̄ mysticā ra-
piamur ad sup̄m̄tales excessus. Qui ḡo vult in
deū ascēdē: n̄cē ē ut vitata culpa desōr̄ntis naturā
natūales potēcias sup̄dctas ex̄ceat ad grām resor-
mantē: et h̄o p̄ orōz: ad iusticiā purificātē: et h̄o in
cōuersacōe ad sciām illuīantē: et h̄o i meditacōe
ad sapiēciā perficientē: et hoc in cōtemplacōe.

Sicut igitur ad sapienciam nemo venit nisi per
graciam iusticiam et scienciam sic ad cōtemplac
onem nō venit nisi per meditacōnem perspicuam
cōuersacionem sanctam et oracionem deuotam.
Sicut igitur grā fundamētum est rectitudinis
voluntatis et illustracōis perspicue rationis. sic
primū orandum est nobis. demum sancte viuendū
Tercio veritatis speculum intueudum et intuen
do gradatim ascendendum quousq; veniatur ad mon
tem excelsum ubi videatur deus deorum in sion.
Quoniam igitur prius est ascendere q̄ descendere
in scala iacob primum gradum ascensionis colloce
mus in pmo ponendo totum mūdum istum sensi
bilem nobis tamquam speculum per qd transeā
mus ad deum opificem sūmū. ut simus veri hebrei
transeuntes de egipto ad terram patribus repro
missam. Simus et castiani cū casto transeūtes
ex hoc mūdo ad prēm. Simus et sapiencie ama
tores q̄ vocat et dicit transite ad me omnes qui
concupiscitis me et a generacionibus meis adim
plemini. A magnitudine em̄ speciei et creature.
cognoscibiliter poterit homini creator videri. Re
lucet autē creatoris summa potēcia sapiencā et
miuolencia in rebus creatis. scdm q̄ hoc tripliciter
nuciatur sensus carnis sensui interiori. Sensus
em̄ carnis ā deseruit itellai rōnabiliē iuestigati.
ā fidelit credenti. aut itellaiabiter contemplanti.

Contēplans p̄siderat rerū existēciam actualē
credens rerū decursū habitualement. ratiocinās rerū
p̄cellentiam potencialem. **Primo** aspectus con
templantis res in seipsis cōsiderās vidz in eis. pon
dus numerum et mēsuram. **Pondus** quo ad sitū
ubi inclinātur. numerū quo distingūtur. et mensu
ram qua limitantur. **Ac** per hoc vidz in eis modū.
speciem. et ordinem. necnō substāciam. virtutem.
et opationem. **Ex** quibus cōsurgere potest sicut ex
vestigio ad intelligendum. potenciam sapiēciam.
et benignitatem creatoris in mensam. **Secdo** mō
aspectus fidelis cōsiderans hunc mūdum. attendit
originem de cursum et terminū. **Nam** fide credim⁹
aptata esse secula verbo vite. **Fide** credimus trium
legum tpa scz nature scripture et grē sibi succedere
et ordinatissime decurrisse. **Fide** credimus mūdū
p̄ finale iudiciū terminādum fore. **In** p̄mo. potē
ciam. in scdo p̄uidenciā. in tercio iusticiam summi
princīpū aduertentes. **Tercō** modo aspectus veri
ratiocinātis inuestigans vidz qdam tantum esse.
qdam aut tantum esse et viuere. qdam vero esse vi
uere et discernere. **Et** p̄ma qdem minora scda me
dia. tertia meliora. **Videt** iterum qdam esse tantū
corporalia. qdam p̄tim corporalia. p̄tim spiritalia
Ex quo aduertit aliqua esse mere spūalia tamq̄
v̄t usqz meliora et digora. **Vidz** nichiloim⁹ qdam
esse mutabilia et incorruptibilia ut ēre stria. qdam

mutabilia et incorruptibilia ut celestia. ex quo ad-
uerat quedam esse immutabilia et incorruptibilia
ut supercelestia. Ex his igitur visibus confurgit
ad considerandum dei potestatem sapientiam et bonita-
tem ut entem viuētem et intelligentem. mere spi-
ritualem et incorruptibilem et intransmutabilem.

Hec autem consideratio dilatatur secundum septi-
formem conditionem creaturarum que est diuine
potencie sapientie et bonitatis testimonium septiforme
si consideretur cunctarum rerum origo magnitudo
multitudo pulchritudo plenitudo opacitas et ordo. Ori-
go namque rerum secundum creationem distinctionem et
ornatum quantum ad opera sex dierum diuinam predicat
potestatem cuncta de nichilo producentem. sapientiam
cuncta lucido distinguentem et bonitatem cuncta lar-
giter adornantem. Magnitudo autem rerum secundum
molem longitudinis et profunditatis secundum
excellenciam virtutis longe lateque et profunde se
extendentis sicut. Patet in diffusionem lucis. secun-
dum efficaciam operationis intime continue et dif-
fuse. sicut patet in operatione ignis manifeste. In-
dicat immensitatem potencie sapientie et bonitatis
trini dei. qui in ceteris rebus per potestatem principiam
et essentiam intranscriptus existit. Multitudo vero
rerum secundum diuersitatem generalem specialem
et indiuidualem in substantia in forma seu figura
et efficacia ultra omnem humanam estimationem

manifeste trium p̄dictarū adiciōnū in deo in mēsitatē
insinuat et ostendit. Pulchritudo autē rerū s̄m
varietatē luminū figurarū et colorū in corpibus s̄m
placibus mixtis et etiā cōplexionatis sicut incorpi
bus celestibus mīneralibus sicut lapidibus et me
tallis plātis et aiālibus: tria p̄dicta euidentē p̄cla
mat. Plenitudo autē rerū s̄m q̄ materia est
plena formis s̄m racōnes semiāles. forma est ple
na virtute s̄m actiuam potēciam. virtus est plena
effectibus s̄m efficiēciam: idipsum manifeste decla
rat. Operatio multiplex s̄m q̄ est natūalis s̄m
q̄ est artificiālis s̄m q̄ est moralis. sua multiplicis
sima varietate ostēdit in mēsitatē illius v̄tutis ar
tis et bonitatis. que q̄dē est oībus cā essendi ratio
itelligendi et ordo viuēdi. Ordo autē s̄m racōnē
duracōis situacōis et ifluētie. scz p̄ p̄us et postei⁹
supius et inferius nobili⁹ et ignobili⁹ in libro cre
ature insinuat manifeste primi principij p̄mitatē
sublimitatem et dignitatē quātum ad infinitatem
potēcie. Ordo vero diuinarū legum preceptorum
et iudiciorum in libro scripture: Immensitatem sa
piencie. Ordo autem diuinorū sacramentorū
beneficiorū et retribucionū in corpore ecclesie immē
sitate bonitatis. Ita q̄ ip̄e ordo nos in p̄mum et sū
mum et potentissimū et sapiētissimū et optimū eui
dētissime māducat. Qui igit̄ tātis rerū creatarū
splēdorib⁹ nō illustrat. ceteris ē q̄ tātis clamorib⁹

nō exaltatur: surdus ē? qui ex omnibus hīs effecti-
b⁹ deū nō laudat iuit⁹ ē? qui ex tātis iudicijs pri-
mū p̄cipiū nō adiūt: stult⁹ ē. Api ergo oculos.
tuos. aures spūales admoue. labia tua solue. et
cor tuū appoe ut in oib⁹ creaturis deū tuū videas.
audias. laudes. diligas. et colas. magnifices et hō-
res: ne forte totus contra te orbis terrarū in sur-
gat? Nā ob hoc pugnabit orbis terrarū. et in sen-
satos. et econtra sensatis erit materia glorie q̄ scdm
aphetā p̄nt dicere. Delcāsti me dñe in scām tua
et in opibus manūū tuarū exultabo. Qm magnifi-
cata sūt opa tua dñe omnia i sapia fecisti impleta ē
terra possessione tua. *¶ Scdm caplm de specula-
tione dei in vestigijs suis in hoc sensibili mūdo.*

Sed quoniam circa speculū sensibiliū nō solū
attingit contemplati deum p ipsa tāq̄ p vesti-
gia: Verū etiam in ipsis in quantum ē in eis per es-
sentiam. potentiā et presenciā et hoc considerā est
altius q̄ p̄cedēs: ideo huiusmodi cōsideracō scdm tenz
locū. tāq̄ scds cōtemplacōis grad⁹ quo debe⁹ ma-
nuduā ad contemplandum deū in cūctis creaturis
q̄ ad mentē nrāz intrāt p corpales sensus. *¶* Notā⁹
igit⁹ q̄ iste mundus qui dicitur megacosmus intrat
ad animam nostram que dicitur minor mūdos *lunor indus tro*
per portas quinqz sensuū scdm ipsorum sensibiliū
app̄hensionē oblatōez et diiudicatōez. quod patet
sic q̄ in eo sūt qdā generācia qdā generata quedā

gubernācia hec et illa generācia sunt corpora sim-
plicia scilicet corpora celestia et quatuor elemēta. nā
ex elemētis per virtutē lucis cōciliātis cōtrarietas
tē elemētōrū i mixtis hnt gnati et pducā quecūq;
generātur et pducūtur ad opationē virtutis natu-
lis. Generāta vero sūt corpora ex elemētis cōposita sic
mineālia vegetabilia sensibilia et corpora hūana &
gēcia. hec et illa sūt spūales substācie siue oīno cō-
iūte. vt sūt anime brutales. siue cōiūte separabilē.
vt spūs rōnales siue omnino separate vt sunt spi-
ritus celestes quos philosophi intelligēcias nos ā-
gelos vocamus. quibus scdm phōs cōpōit mouere
corpora celestia. ac per hoc attribuitur eis animi-
mistracō vniuersi. suscipiēdo a prima causa. s. deo v-
tutis influentiā quā refundūt scdm opus guber-
nationis quātū ad rerum cōsistenciā naturalem.
Secūdm theologos aut attribuitur eisdem reg-
num vniuersi secūdm ipeium summi dei quantum
ad opationis secūdm que dicuntur animimis-
tratory spiritus missi ppter eos qui he. ca. se. Ho-
mo igitur qui dicitur minor mūd⁹ hz quinq; sens⁹
quasi quinq; portas per quas intrat cōgnitō oīm
q̄ sūt i mūdō sensibili i aīaz ipsi⁹. Nā per visū intrāe
corpora sublimia et lūiosa et oīa coloāta. Per tactū
vero corpora solida et cōcreta p̄ ēs vērō sens⁹ iēmedios
intrāe iēmedias vt per gustum aquea. Per auditū
aërea. Per odoratum vaporabilia q̄ aliquid hnt

Dei. J. 109.

De aerea aliquid de ignea seu calida sicut patet in
fumo ex aromatis resolutio. Intrant igitur per has
portas tam corpora simplicia quam etiam composita ex his
mixta. Quia vero sensu percipimus non solum hec
sensibilia particularia que sunt lux sonus odor sapor et
quatuor primarie qualitates quas apprehendit tactus.
verum etiam sensibilia communia que sunt numerus mag-
nitude figura quies et motus et omne quod movetur
ab alio movetur et quidam se ipsis moventur et quies-
cunt ut sunt animalia dum per hos quique sensus mo-
tus corporum apprehendimus. mauducimur ad cogni-
tionem motorum spiritualium tamquam per effectum in cognitionem causarum.
Intrat igitur optimum ad ea res gratia in animam humanam
per apprehensionem totius mundi iste sensibilis. Hec autem
sensibilia exteriora sunt que primo ingrediuntur in animam
per portas et sensuum. Intrant inquam non per substantias sed per si-
militudines suas primo generatas in medio et de me-
dio in organo et de organo exteriori et de hoc ipso
etiam apprehensum et sic generatio spiritus in medio et de
medio in organo et e converso potentie apprehensivae
super illam facit apprehensionem omnium eorum
que exterius anima apprehendit. Ad hanc apprehensionem
si sit rei convenientis sequitur oblectatio. Delectatur
enim sensus in obiecto per similitudinem abstractam
precepto vel ratione specificationis sicut in visu vel ratio-
ne suavitatis sicut in odoratu et auditu vel ratione
salubritatis sicut in gustu et tactu appropriato loquendo

Quid in anima
magis mixta
tactus est
per se et per
vel per se

per se et per
magis mixta
tactus est
per se et per

per se et per
magis mixta
tactus est
per se et per

Post hanc apprehensionem et delationem fit diu-
tatio q̄ nō solū diiudicat. utrū hoc sit albū l̄ nigrū.
q̄ hoc solū ptinet ad sensū pticulare. nō solū utrū
sit salubre l̄ nociuū q̄ h° ptinet ad sensū iteriore.
vix etiā q̄ diiudicat et ratio reddit q̄re hoc delat.
et i hoc actu inq̄rit de rōe delatōis q̄ i sensu p̄cipit
ab obiecto. h° ē aut cū q̄rit rō pulchri. suavis et sa-
lubris et iuenit q̄ hec ē p̄p̄o eāq̄tatis hō aut eā-
q̄tatis ē eadē magis et p̄ius nec excedit diuēsiōi.

nec succedit seu transit cū transeuntibus. nec motib⁹
 alteret. Abstrahit igit̃ a loco tpe et motu. ac p hoc
 est in cōmutabil̃ intranscēptibilis et intermīābilis
 et omnino spiritalis. Diuindicatō igit̃ est actio q̃
 spēm sensibilem sensibilē per sensus acceptam in
 troire facit. depurādo et abstrahendo in potētiā
 itellāuam. et sic totus iste mūdus itroire hēt i aīā
 huānam p pōis ⁊ sensuū p m tres opacōes p dōis
Hec aut̃ oīa vestigia sūt in q̃ speculari possu⁹
 deū nostrū. Nam cū spēs apprehensa sit silitudo i
 medio genita. et deū ipsi organo in pssa. et p illam
 impressionē in suū pācipiū scz in obiectū cognoscē
 dum ducat. manifeste insinuat q̃ illa lux eterna
 generat̃ ex se similitudinē seu splendore coequalē
 cōsubstantialē et cōeternalem. et q̃ ille qui est
 ymago et similitudo inuisibilis dei et splendor glo
 rie et figura substantie qui ubiq; est. per primam
 sui generationem. sicut obiectum in toto medio su
 am generat similitudinē. per grāciā vniōis
 vnitur sicut species corporū organo indiuiduo ra
 tionalis nature ut per illā vniōē nos reduceret
 ad patrem sicut ad fontale pācipiū et obiectū **S**i
 q̃ omnia cognoscibilia sui spēm hūt gnāre. mani
 feste pclamāt q̃ in illis tamq̃ i specul̃ videri potest
 etna gnācō. vbi ymagis et filij a deo p rē etnāliter
 emanātis **S**cdm hūc modū spēs delectans ut specō
 sa suavis et salubris. insinuat q̃ in illa pma spē

Quia est diuinitas
 et
 et
 et

et
 et
 et

est prima speciositas suauitas et salubritas in qua
est summa proportionabilitas et equalitas ad genem
tem in qua est virtus non per fantasma sed per verita
tem apprehensionis illatens in qua est impressio
salutaris et sufficiens et omne apprehendentis in
digenam expellens. Si ergo delectatio est con
iunctio conuenientis cum conueniente et solius dei si
militudo tenet rationem summe speciosi secunda
suauis et salubris et unitum secundum veritatem et se
cundum intimitatem et secundum plenitudinem replen
tem omnem capacitatem manifeste videri potest quod
in solo deo est fontalis et vera delectatio et quod ad ip
sam ex omnibus delectationibus mauducimur requi
rendam. Excellenciori autem modo et immediaciori
diuudicatio ducit nos in eternam veritatem cercius
speculandam. Si enim diuudicatio habet fieri per
rationem abstrahentem a loco tempore et mutabili
tate ac per hoc dimensione successione et transmuta
tione per rationem immutabilem et incircumscriptibi
lem et incorruptibilem. Nichil autem est omnino
imutabile et incircumscriptibile et incommutabile nisi quod est
eternum. Omne autem quod est eternum est deus vel in deo.
Si ergo omnia quecumque certius diuudicantur propter quod ipse est
ratio omnium rerum et regula infallibilis et lux veritatis in qua au
cta reluctet infallibiliter idelebiliter idubitater irrefra
gabiliter indiudicenter in commutabiliter incoarta
biliter intermutabiliter indiuisibiliter et intelligibiliter

Et cū leges ille p quas iudicamus certitudinaliter
de omnibus sensibilibus in nostrā cōsideracōnem
uenientibus sint infallibiles et in dubitabiles intel
lectui apprehendentis: sint indelebiles a memoria
recolentis. tāq̃ semp pntes: sint irrefragabiles et
indiuicabiles intellectui iudicantis: quia ut dicit
Augustinus nullus de eis iudicat s̃ per illas: nāc
est eas esse incommutabiles et incorruptibiles tāq̃
necessarias incommutabiles tamq̃ in circūscriptas
interminabiles tamq̃ eternas. ac per hoc indiuisi
biles tamq̃ intellectuales et incorporeas non factas
sed createas eternaliter existentes in arte eterna
A qua et per quam et s̃m quam formātur formo
sa omnia. et ideo nec certitudinaliter iudicari pūe
nisi per illam. que nō tantum fuit forma cuncta p
ducens. verū etiā cuncta cōseruans et distinguēs
tāq̃ ens in oibus. forma tenēs et reglā dirigēs. et
per quam diiudicat mens nostra cuncta. q̃ per sen
sus intrant in ipsam. **H**ec autem speculatio di
latatur s̃m cōsideracōnem septem differentiarum
numerotū. quibus q̃si per g̃dus cōscenditur in deū.
s̃m q̃ ostendit. Augustinus in li. de vera religione
Et in sexto musice. ubi assignat drās numerorū
g̃datim cōscendēcium ab hys sensibilibus vsq; ad
opificem omniū rerum. ut in omnibus videat deū.
Dicit enī numeros esse in corporibz et maxime in
sonis et vocibz et hos vocat. sonātes. numeros ab

hys abstractos et in sensibus nostris receptos et
hos vocat occursores. Numeros ab anima pcedē
tes in corpora sicut patet ingeniatoribus et sal
tatoribus et hos vocat progressores. Numeros
in delectationibus sensuum ex cōuersione intencōis
super speciem receptam et hos vocat sensuales.
Numeros in memoria retentos et hos vocat me
moriales. Numeros etiam per quos de omnibus
hys iudicamus et hos vocat iudiciales. qui vt dic
tum est necessariō sunt supra mentem tāquam in
fallibiles et iniudicabiles. Ab hys autē impmun
tur mentibus nostris numeri artificiales quos ta
men inter illos gradus nō enumerat Augustin⁹
qz cōneri sunt iudicialibus et ab hys manant nu
meri progressores ex quibus causantur numerosē
artificiatorum. vt a sūmis per media ordinatus fi
at descensus in infima. Ad hos etiā ascendimus
gradatim a numeris sonātibz mediantibus occur
soribus sensibilibz et memoriabilibus. Cum igitur
omnia sint pluchra et quodāmodo delectabilia
Et pulchritudo et delectatio nō sint absqz pporcio
et pporcio primo fit in numeris. necesse est omnia
esse numerosa ac p hoc numerus est pāpū vestigi
um ducēs in sapiām. Qd cū sit oīm euidentissimū et
deo ppinqssimū ppinqssime qsi per A drās ducat in
deū. et fāt eū agnosci i cūctis corporalibz et sensibilibz
dū nūosa apphēdi⁹ et i nūosis pporciōibz delectāmur

Et p numerosarū pporcionum leges irrefragabili
iudicamus. **E**x hys duobus qdibus p̄mis q̄b9
manuducimur ad speculādum deū in vestigijs. q̄si
ad modū duarum alarū descendētium circa pedes:
colligere possum9 q̄ omnes creature istius sensibi
lis mūdi animum contemplantis et sapientis diu
cunt in deum eternū: pro eo q̄ illius p̄mi principij
potentissimi sapientissimi et optimi. illius eter ne
originis lucis et plenitudinis. illius inq̄ artis effi
entis exemplātis et ordinantis: sunt vmbre reso
nantie et picture sunt vestigia simulachra et spec
tacula. nobis ad contuendum deum p̄posita. et sig
na diuinitus data. Que inq̄ sunt sicut exēplaria
vel potius exempla p̄posita mentibus adhuc rudi
bus et sensibilibus: vt per sensibilia q̄ vident trā
seant ad intelligibilia q̄ non vident tamq̄ per sig
na ad signata. Dignant autē huiusmodi crea
ture huius mūdi sensibiles inuisibilia dei p̄m. q̄
deus est omnis creature. origo exemplar et finis.
et omnis effectus est signum cause et exemplatū
exemplaris et via finis ad quem ducit partim ex
p̄pria representatione. partim ex p̄phetica p̄figu
ratione. partim ex angelica operatione. partim ex
superaddita institutione. Omnis em̄ creatura est
ex natura illius eterne sapientie quedam effigies
et similitudo. sed speciatiter illa q̄ in libro scripta
re per spiritum prophetie assumptū est ad spūaliū

prefiguracōnem. **S**pecialius autē ille creatu-
re in quarum effigie deus angelico ministerio volu-
it apparere. **S**pecialissime vero ea quam voluit
ad significandum instituere q̄ tenet nō solum racio-
nem signi sed nomen cōmune verum eciā sacra-
menti. **E**t quibus omnibus colligitur q̄ inuisibi-
lia dei a creaturis mundi q̄ facta sunt m̄tā. ut qui
volunt ista advertere et deum in hys omnibus cog-
noscere benedicere et amare inexcusabiles sint dū
nolunt transferri de tenebris in ammirabile lumen
dei. Deo autē grācias per dñm nostrū ihesum cris-
tum qui nos de tenebris transtulit et ad lucem sci-
licet dum per lumina exteriora data ad speculum
mentis nostre in quo relucēt diuina disponimur
ad reuerendum

Secundum gradum **Tercius gradus.** *Ex hoc non est mirandum*
quod per istos gradus deus se ostendat. Vnde dicitur.

Quiam autem duo gradus predicti ducendo
nos in deum per vestigia sua que in cunctis
creaturis relucēt manuduxerunt nos vsq; ad
hoc ut ad nos intraremus. in mentem scilicet nos-
tram in qua diuina relucet ymago. **H**inc est q̄
iam tercio loco ad nos metipso intrantes et qua-
si atrium forinsecus relinquētes in sanctis scilicet
anteriori parte tabernaculi conari debemus per spe-
culum videre deum ubi ad modum candylabri relu-

et lux veritatis in facie nostre mentis in qua scilicet resplendet ymago beatissime trinitatis. **I**ntra igitur ad te et vide quoniam mens tua semetipsam feruentissime amat nec se posset amare nisi se nosset. nisi sui meminisset. quia nichil capimus per intellectum quod non sit presens apud nostram memoriam. Et ex hoc aduerte animam tuam triplicem habere potenciam non oculo carnis sed oculo rationis. Considera igitur harum trium potenciarum operationes et habitudines et videri poteris deum per te tamquam per ymaginem quod est videre per speculum et enigmatem. **O**peratio autem *Memoriae opus* memorie est retentio et representatio non solum presentium et corporalium et temporalium verum etiam succedencium simplicium et sempiternorum. Retinet namque memoria preterita per recordationem. presentia per susceptionem. futura per provisionem. Retinet etiam simplicia sicut principia quantitatum continuarum et discretarum ut punctum instans a unitatem sine quibus impossibile est meminisse aut cogitare ea que principiantur per hec. Retinet nichilominus scienciarum principia et dignitates ut sempiternalia et sempiternaliter. quia nunquam potest sic obliuisci eorum dum ratione utatur quin ea audita comprobet eis quia assenciat ut nunquam de nouo percipiat. sed tamquam sibi innata et familiaria recognoscat. sicut patet si apert

sed tamq̃ sibi innata et familiaria recognoscat?
sicut si pponatur alicui de quolibet affirmatio vel
negacio. vel omne totum est maius sua parte. vel
q̃cumq; alia dignitas cui non est contradicere ad
rationem. Ex prima igitur retentione actuali om
nium temporalium. preteritorū scz presencium et
futurorū habet effigiem eternitatis: cuius presens
indivisibile ad omnia tempora se extendit. Ex sa
apparet q̃ ipsa nō solum habet ab exteriori forma
ri per fantasmata. verum etiam a superiori suscipi
endo et in se habendo simplices formas. que nō pos
sūt introire per portas sensuum et sensibiliū fan
tasias. Ex tercia habetur q̃ ipsa habet lucem inco
mutabilem sibi presentem. in qua meminit inuari
abilium veritatum. Et sic per operationes memo
rie apparet q̃ ipsa anima est ymago dei et simili
tudo. adeo sibi presens et eum habens pntem. q̃
eum actu capit et per potēciam capax eius est et
percipere esse potest. **O**peracio autem virtutis
intellective est in perceptione intellectus termino
rum propositionum et ulationum. Caput aut
intellectus terminorum significata cum cōprehen
dit quid est vnumquodq; per diffinitionem. Et
diffinicio habet fieri per superiora et illa per supe
riora diffiniri habent quousq; veniatur ad supre
ma et generalissima. quibus ignoratis non pos
sunt intelligi diffinitive inferiora. Nisi igitur cog

*Intellectus
ex uno*

noscat^{ur} quid est ens per se. et non potest sciri dif-
finicio alicuius specialis substantie. Nec ens per
se sciri potest nisi cognoscatur cum suis conditio-
nibus que sunt unum verum bonum. Ens tamē pos-
sit cogitari ut diminutum et ut completum et ut
imperfectum et ut perfectum et ut ens impotencia et
ut ens in actu. ut ens secundum quid et ut ens
simpliciter. Ut ens in parte et ut ens totaliter.
ut ens transiens et ut ens manens ut ens per ali-
ud et ut ens per se ut ens permixtum non enti. et
ut ens purum. Ut ens dependens et ut ens abso-
lutum ut ens posterius et ut eam prius. Ut ens
immutabile et ut ens mutabile. ut ens simplex et
ut ens compositum. Cum priuationes et defectus
nullatenus possunt cognosci nisi per positionem.
non venit intellectus noster ut plene resoluens in-
tellectum aliquorum est tantum centorum nisi
iuuetur ab intellectu entis purissimi actualissimi
completissimi absoluti quod est ens simpliciter et
eternum in quo sunt rationes omnium in sua puri-
tate. Quomodo autem sciret intellectus hoc ens
defectuum et in completum si nullam haberet cog-
nitionem entis absque omni defectu et sic de alijs
conditionibus prelibatis. Intellectus autem pro-
positionum tunc intellectus dicitur veraciter com-
prehendere cum certitudinaliter scit illas veras esse.
et hoc scire est scire quoniam non potest falli et alia

Et hoc scire est scire qm̄ non potest falli in illa con-
prehensione. Scit em̄ q̄ veritas illa nō potest aliē
se habere. Scit igit̄ veritatem illam esse incommuta-
bilem. Sed cū ipsa mens nostra sit commutabilis:
illam sic incommutabiliter relucētem nō potest vide-
re. nisi per aliquam aliam lucem omnino incommu-
tabiliter radiantem. quā impossibile est esse creatu-
ram mutabilem. Scit igit̄ in illa luce q̄ illuminat
omnem hominem veniētem in hunc mūdum que
est lux vera et verbum in principio apud deum.
Intellectum autē illacionis tūc veraciter noster in-
tellectus percipit: quando videt q̄ conclusio necessa-
rio sequitur expm̄ssis. Qd̄ nō solum videt inter-
minis necessarijs: verum etiā incontinentibus
ut si homo currit: homo mouetur. Hanc autē neces-
sariam habitudinē percipit nō solum in rebus en-
tibus. v̄z etiā in nō entibus. Sicut em̄ homine
existente seq̄tur. si homo currit homo mouetur sic
etiā nō existente. Huiusmodi igit̄ illacōnis nēctas
nō venit ab existentia rei in materia. q̄ est contin-
gens. nec ab existentia rei in aīa. q̄ tūc esset ficto si
nō esset in re. Venit igit̄ ab exemplaritate in arte
eterna. fm̄ quam res habent habitudinem et ap-
titudinem ad inuicē. fm̄ illius eterne artis repre-
sentacōnem. Omis igit̄ ut dicit Augustinus in li.
de vera religione v̄re ratiocinantis lumen accen-
ditur ab illa veritate. et ad ipsam nititur peruenire

Ex quo manifeste apparet qd cōiunctus sit intellec-
tus noster ipsi veritati eterne dum nō nisi per illā
docentem nichil verum potest certitudinaliter cape-
re. Videre igitur per te potes veritatem que te docet. si
te concupiscencie et fantasinata non impediūt. et se
tamquam nubes inter te et veritatis radium inter-
ponant. **O**peratio autem virtutis electiue attri-
bitur in consilio iudicio et desiderio. Consilium autē
est in inquirendo quid sit melius hoc an illud. sed
melius non dicitur nisi per accessum ad optimum.
Accessus est secundum maiorem assimulacōnem.
Nullus igitur scit verum hoc sit illo melius nisi sci-
at illud optimo magis similari. Nullus autem
scit aliquid magis assimulari nisi illud cognoscat.
Non enim scio hunc similem esse petro nisi scientia
a vel cognoscam. Omni igitur consilianti necessa-
rio est impressa notio summi boni. Iudicium autē
certū de cōsiliabilibus est p aliquā legem. Nullus
autē certitudinaliter iudicat per legem nisi certus
sit qd illa lex recta sit. et qd ad ipsam iudicare non
debet si mens nostra iudicat de se ipsa. Cum igit
non possit iudicare de lege per quā iudicat lex illa
est superior mente nostra. et per hanc iudicat secū-
dum qd sibi ē impressa. Nichil autem certius est
mente humana nisi solus ille qui fecit eam. Igit
etiam in iudicando deliberatiua nostra pertingit
ad diuinas leges si plena resolutione dissoluat.

*Intellectus scit
certitudinaliter
fieri certus*

*Voluntas
electiue
fieri voluntas
operatio*

Desideriū autē principāliter est ipsius qđ maxi-
me ipsū mouet. Maxime autē mouet qđ maxime
amat. Maxime autē amatur esse beatū. Beatum
autē esse nō habetur nisi per optimum et finem vl-
timum. Nichil autē appetit humanū desiderii nisi
quia sūmum bonum. vel quia est ad illud. vel quia
habet aliquam effigiem illius. Tanta est vis sūmi
boni vt nichil nisi per illius desiderium a creatura
possit amari. Que tunc fallitur et errat cum effigiē
et simulachrum pro veritate acceptat. Vide ergo
quomodo anima deo est ppingua. et quomodo me-
moriam etermitatem. intelligentiam in veritate. elec-
tua potentia ducat in bonitatem sūmam sūm opera-
tiones suas. Scđm autē harz potenciarū ordiue
originē et habitudinē ducat in ipsam beatissimam
trinitatem. Nam ex memoria oritur intelligentia
vt ipsius ples. quia tunc intelligimus cū similitu-
do que est in memoria resultat in acie intellectus
qđ nichil aliud est qđ vbum. Ex memoria et intelli-
gentia spiratur amor tamqđ nexūs amborū. Nec
tria scz mens generans. verbum. et amor sunt in
anima quo ad memoriā intelligētiā et voluntatē
qđ sunt cōsubstanciales coequales et coeue semuicē
circūcedentes. Si igit deus pfectus est spiritus
habet memoriā intelligētiā et voluntatē hz et vbum ge-
nitū et amorē spiātū qđ nāio distigūt cū vn⁹ ab alte-
ro pducāt. nō eēntē. nō acēntē ergo psonaliter

Dum igitur mens seipsam perficiat per se tamquam per speculum
 consurgit ad speculandam unitatem beatam patris verbi
 et amoris trium personarum coeternarum coequalium
 et consubstantialium. ita quod quilibet trium in quolibet est
 aliorum. unus tamen non est alius sed ipsi tres sunt
 unus deus. **A**d hanc speculationem quam habet
 anima de suo principio eterno et uno per trinitatem
 suarum potentiarum per quas est ymago dei iuuatur
 per lumina scientiarum quae ipsam perficiunt et informant
 et trinitatem beatissimam explicititer repaunt. Nam
 omnis philosophia aut est naturalis a rationis a morali. Prima
 agit de causa essendi. et ideo inducit in potentiam prae
 scientia de ratione intelligendi et ideo inducit in sapientiam ubi
 scientia de ordine viuendi et ideo inducit in bonitatem
 spiritus sancti. Rursus prima diuiditur in metaphysicam ma
 thematicam et physicam. Et prima est de rerum essentis
 scilicet de numeris et figuris. scientia de naturis virtutibus
 et operationibus diffusivis. Et ideo prima in primum prin
 cipium patrem. scilicet in eius ymaginem filium. scientia
 inducit in spiritum sanctum donum. Secunda diuiditur in gramati
 cam quae facit potentes ad exprimendum. Poeticae quae perspicua
 res ad arguendum. Rhetoricae quae habiles ad persua
 dendum siue monendum. Et haec similiter insinuat
 misterium summe trinitatis. Tercia diuiditur in
 monasticam peronamicam et politicam. Et prima
 insinuat primi principii innascibilitatem. secunda
 filij familiaritatem. tertia spiritus sancti liberalitatem.

Ex 3° loci secundus
 per investigationem
 notat de ymago

Omnes autē iste sciēcie habent regulas certās et
infallibiles tamq̃ lumina et radios descēdentes a
lege eterna in mētē nostrā. Et ideo mens nrā
tantiis splendoribus irradiata et supfusa nisi sit ce
ta manuduci potest p se ipsam ad p̃tēplandam illā
lucē eternā. Huius autē lucis irradiacō et cōsidera
tio sapiētes suspendit in admiracōnem. et ecōtra
insipientes qui nō credunt ut intelligant ducit in
pturbacōnem ut impleatur illud p̃phetum. Illu
minās tu mirabiliter a montibus eternis turbaci
sunt omēs insipientes corde. **¶ Quartū ca. de spe
culacōe dei in sua ymagine domis g̃tuitis refōrta.**

Sed qm̃ nō solum p nos trāseundo verū etiā
in nobis cōtingit cōtemplari p̃mū p̃ncipiū.
et hoc maius est q̃ p̃cedēs. ideo hic modus cōsiderā
di quartū obānet cōtemplacōnis g̃dum. **¶** Virū
autē uidet cum ostensum sit q̃ deus ita p̃pinquus
sit mētibus nrīs q̃ tā paucorū est in se ip̃sīs p̃mū
p̃ncipiū speculari. **S**z racō est in p̃mptu q̃ mens
huāna sollicitudinibus distracta nō intrat ad se per
memoriā. fantasmatibus obnubilata nō redit ad
se p̃ intelligēciam. cōcupiscencijs illecta nequaquā
reuerat̃ ad se ipsam p̃ desiderii suauitatis mēne et
leticie spūales. Ideo totaliter in hys sensibilibus ia
cēs nō potest ad se tamq̃ ad dei ymaginē r̃sint̃ra
re. **¶** Et quoniam ubi quis ceciderit necesse habet
ibidem inābere ut resurgat. nō potuit anima nrā

perfecte ab hys sensibilibus releuati ad cōtinūm
sui et eterne veritatis in seipsa. nisi veritas assump
ta forma humana in xpō fieret sibi. scala reparans
pore[m] scalam q̄ fracta fuerat in adam. **Unde** quā
tūcumq; sic illuminatus quis lumiē naturę et sciē
acquisite: nō potest intrare in se vt in seipso delectet
in domino: nisi mediante xpō qui dicit: **Ego sum**
ostium p me si quis introierit saluabitur et ingre
dietur. et egredietur et pascua inueniet. **Ad hoc**
autē ostium nō appinquamus nisi in ipsum creda
speremus et amemus. **Necesse** est igit si reintrare
volumus ad fructiōem veritatis tamq̄ ad paradi
sum: q̄ ingrediamur p fidem spem et caritatē me
diatoris dei et hominū ihesu cristi: qui est tamq̄
lignū vite in medio paradisi. **Supuestiēda** est
igitur ymago mentis nostre tribus vtabus the
ologicis: quibus anima purificat illuminatur et
pfiatur. **Et sic** ymago reformatur. et cōformis su
perne iherusalem efficit et ps ecclesie militantis:
q̄ est ples fm **Apostolum** iherusalem celestis. **Alie**
em ipsa q̄ fuesum est iherusalem libera q̄ est mater
nostra. **Amīa** igit q̄ est credens sperans et amās
Ihm xpm qui est verbum incarnatū increatum et
inspiratū scz via veritas et vita **Dum** per fidem cre
dit in cristū tamq̄ in verbum incarnatum. qd̄ est
verbum et splendor patris: recuperat spūalem au
ditū et visum. auditū suscipiendo xpi sermones.

Visum ad considerandum illius lucis splendore.
Dum aut spe suspirat ad suscipiendum vbum inspi-
ratu. p. desideriu et affectum reaperat spūalem olo-
factū. Dum caritate cōplectit verbū incarnatū ut
suscipiens ab ipō delectacōne. et ut trāsiens in illū
p. extantem amorē reaperat gustū et tactū. q̄bus
sensibus reaperatis dū spōsum suū videt et audie
odorat et gustat et āplexat decantare potest tam
quam sponsa canticum canticorum quod factum
fuit ad exercitium cōtemplacionis. Secundum
hunc quartum gradum q̄ nemo capit nisi qui ac-
cipit quod magis est in experienciā affectuali quā
consideraciōe rationali. In hoc namq. gradu re-
paratis interioribus quinque sensibus ad sensien-
dum summe pulchrum. audiendum summe armo-
nicum. odorandum summe odoriferum. de gustan-
dum summe suave. apprehendendum summe dele-
ctabile disponitur anima ad mentales excessus sci-
licet per deuocionem ammiracionem et exultaciō-
nem. Per illas tres exclamaciones que sunt in
cancio canticorum. Quarum prima fit per habun-
danciam deuocionis per quam anima fit sicut vir-
gula furni ex aromatibus mirre et thuris. Se-
cundum per excellenciam ammiraciōis per quam
fit aīa sicut aurora et luna et sol s̄m p̄ssum illuā-
cionū suspensciū aīam ad amirā dum spōsum
cōsiderant. Tercia p. suphabūdanciā exultaciōis

per q̄ fit anima suauissime delectacōis delicijs af-
fluens inmixta totah̄ super dilectum suū. Quibus
adeptis efficit̄ spūs noster iherarchicus: ad ascen-
dendum sursum. s̄m cōformitatē illam ad iherusa-
lem supnam: in q̄ nemo intrat nisi p̄us per graciā
ipsa in cor descendat. sicut vidit Ioh̄s in apocalipsi
sua. Tunc aut̄ in cor descendit: quādo per reforma-
cōnem ymaginis p̄ virtutes theologicas. et per ob-
lectacōnes spūatum sensuum et suspensiones ex-
cessuum: efficit̄ spiritus noster ierarchicus sc̄z pur-
gatus illuminatus et p̄fectus. Sic etiam gradibus
nouē ordinū insignitur. dum ordinate in eo interi-
us dispositur. nūtiatio. dictatio. ductio. ordinacō.
roboratio. impatio. susceptio. reuelatio. vntio: q̄
gradatim cōrespōdent nouē ordinibus angeloz. s̄
ita q̄ p̄mi trium p̄dictorum gradus respiciunt in
mente humana naturam. tres sequētes industri-
am. et tres postremini graciā. Quibus habitis
anima intrando in seipsam. intreat in supnam ihe-
rusalem: vbi ordines angeloz cōsiderans. videt in
eis deum q̄ habitans in eis omnes eoz operatur
opacōnes. Vnde dicit Bernardus ad eugeniiū. q̄
deus in seraphim amat vt caritas: in cherubim no-
uit vt veritas: in thronis sedet vt equitas: in dñā
cōnibus dnatur vt maiestas: in p̄cipatib⁹ regit
vt p̄ncipiū: in p̄tātib⁹ tuet vt stilus: in v̄tatibus
opat̄ vt v̄tus: in archāgel reuelat vt lux. in āgel

assistit ut pietas. Et ex quibus omnibus videtur
deus omnia in omnibus per contemplationem ipsius
in quibus habitat per dona affluentissime caritatis.
Ad huius autem speculationis gradus specialiter
et precipue amminiculatur consideratio sacre scripture di
uinitus inmisit. sicut prophetia ad precedentem. **S**acra
enim scriptura specialiter est de operibus reparationis
unde et ipsa precipue agit de fide spe et caritate per
quas virtutes habet anima reformari. et specialissime
de caritate de qua dicit apostolus quod est finis precep
ti secundum quod est de corde puro et conscientia bona et fide
non ficta. Ipsa est plenitudo legis ut dicit idem. et
saluator noster asserit totam legem prophetarumque pen
dere in duobus preceptis eiusdem scilicet dilectione dei et
proximi. que duo inveniuntur in uno sponso ecclesie
Ihesu christo qui simul est proximus et deus frater et
dominus. sicut etiam rex et amicus. sicut verbum increatum et in
carnatum. formator noster et reformator. ut alpha et
omega qui etiam summus ierarcha est purgans illuminans et
perficiens sponsam scilicet ecclesiam totam et quolibet animam
sanctam. De hoc igitur ierarchia et ecclesiastica ierarchia
est tota sancta scriptura per quam docemur purgari illuminari et per
fici secundum triplicem legem in ea traditam scilicet nature scripturam et
grate vel prophetarum secundum triplicem partem eius principalem. legem
scilicet moysaycam purgantem. revelationem prophetica[m]
illuminantem. euangelicam perficientem vel potissi
mum secundum eius triplicem intelligentiam spiritualem.

spūalem scz tropologicā q̄ purgat ad honestatē
vite. allegoricā q̄ illuminat ad claritatem intelligē
tie. anagogicā q̄ perficit p̄ excessus mētales et sa
piencie p̄ceptōnes suauissimas. fm̄ tres virtutes
predictas theologicas et sensus spūales refōrtos
et excessus tres sup̄dictos et actus mentis ierar
chicos. q̄ ad interiora regredit̄ mēs nr̄a. ut ibidē
speulet̄ deū in splēdoribus scōz. et in eisō tamq̄
in aubilibus dormiat in pace et requiescat. sponso
admiratē q̄ nō exatet̄ donec et eius voluntate p̄ce
dat. Ex hys deuobus q̄dibus medijs p̄ q̄s ingredi
mur ad cōtemplādum deum intra nos tāq̄ in spe
culis ymaginū creatarū. et hoc q̄si ad modum ala
rū exp̄satum ad volādum q̄ tenebāt mediū locū.
intelligere possum⁹ q̄ in diuinis manducāmur p̄
īp̄sīs anime rōlis potēcias natūalē in̄stas. q̄tū
ad earū opacōnes habitudines et habitus sciāles.
fm̄ q̄ apparet ex tercio q̄dus māducāmur etiā p̄
īp̄sīs amie potēcias refōrtas. et hoc q̄tuitis v̄tutib⁹
et sensibus spūalibus et mētalibus ex̄cessib⁹
sicut patet ex quarto. māducāmur nichilomin⁹ p̄
ierarchicas opacōnes scz purgaōnis illuiācionis
et p̄fōnis menciū huānarū p̄ ierarchicas reuelacō
nes sacrarū scripturarū nob̄ p̄ āgelos datarū fm̄ il
lud. apli q̄ lex data ē ab āgelos in manu media
toris. Et tādē māducāmur per ierarchias et ie
rarchicos ordines q̄ in mente nostra dispoim̄ h̄nt.

ad instar supne iherusalem. quibus omnibus libus
intellectuibus anima nostra repleta a diuina sapi
entia. tamquam domus dei in habitat. effecta dei fili
a sponsa et amica. effecta cristi capitis membrum so
ror et coheres. effecta nichilominus spiritus sancti te
plum fundatum per fidem eleuatum per spem et deo de
dicatum per mentis et corporis sanctitatum quod totum
facie sincerissima caritas cristi que diffundit in cor
dibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis sine quo spiritu
scire non possumus secreta dei. Sicut enim que sunt
hominis nemo potest scire nisi spiritus hominis qui est
in illo. Ita et que sunt dei nemo potest scire nisi spiritus
dei. In caritate igitur radicemur et fundemur ut pos
sumus comprehendere cum omnibus sanctis qui sit longitudo et
nitatis. que latitudo liberalitatis. qui sublimitas ma
iestatis et quod profundum sapientie iudicatis.

C. Quintus gradus.

Quonia autem pertingit contemplari deum non solum
extra nos et intra nos. et etiam supra nos. ex
tra per vestigium. intra per ymaginem et supra per lumen quod
est signatum supra mentem nostram per quod est lumen veritatis
eternae cum ipsa mens nostra immediate ab ipsa veritate
formetur. Qui exercitati sunt in primo modo. intraue
runt iam in atrium ante tabernaculum. Qui vero in secundo
intrauerunt in sancta. Qui autem in tercio. intrant
cum summo pontifice in sancta sanctorum ubi super archam
sunt cherubin glorie obumbrantia propitiatorum

per q̄ intelligim⁹ duos modos seu g̃dus cōtemplā
di dei iuisibilia et eterna. quoz unus versat̄ circa
dei essenciatia. alius vero ita ppria psonaz. p̄mus
modus p̄mo et p̄ncipalit̄ defigit aspectū in ip̄m eē
dicēs q̄ q̄ est est p̄mū nomē dei. Sc̄d⁹ mod⁹ defi
git aspectū in ip̄m bonū dicēs. hoc esse p̄mū nomē
dei. p̄mū spectat potissime ad vetus testamentū. qd̄
maxime p̄dicat diuine essentie unitatē. Unde dictū
est moȳsi Ego sū qui sū Sc̄dm ad nouū qd̄ detmi
nat psonaz pluralitatē. baptizando in noīe p̄is et
fily et spūs sc̄i. Ideo magister n̄r xp̄s volēs ado
lescētē q̄ seruauerat legē ad euāgelicā leuate
p̄fectionem. nomē bonitatis deo p̄ncipalit̄ et p̄sci
se at̄buit. nemo inquit bonus nisi solus deus. Da
masceus igit̄ sequēs moȳsen dicit q̄ q̄ est. p̄mū
nomē dei. Dionysius sequēs xp̄m dicit. q̄ bonū est
p̄mū nomē dei. Volēs igit̄ cōtemplari dei iuisibilia q̄
ad essencie unitatē. p̄mo defigat aspectū in ip̄m eē
et videat ip̄m esse a deo in se certissimū. q̄ nō p̄t co
gitari nō esse. q̄ ip̄m esse puissimū nō occurrit nisi
in plena fuga nō esse. sicut et nichil in plena fuga
esse. Sicut igit̄ oīno nichil. nichil habet de esse nec
de eius condicionibus. sic econtra ipsum esse nichil
habet de nō esse. nec actu nec potēcia nec p̄m verita
tem rei nec p̄m estimationem nostram. Cum aut̄
non esse priuatio sit essendi non cadit in intellectu
nisi per esse. esse autem non cadit per aliud. quia

omne qđ intelligitur aut intelligitur vt nō ens a
vt ens in potencia aut vt ens in actu. Si igitur
nō ens nō potest intelligi nisi per ens. et ens in po
tencia nō nisi per ens actu. et esse nominat ipsum
purum actum entis. Esse igitur est qđ primo cadit
in intellectū et illud esse est qđ est purus actus. S;
hoc nō est esse particulare qđ est esse actatum qz cō
mixtum est cū potencia. nec esse analogum qđ mi
nime hēt de actu eo qđ minime est. Restat igitur qđ illud
esse est esse diuinū. quia igitur est cecitas intellectus
qđ nō cōsiderat illud qđ pūs videt et sine quo nichil
potest cognoscē. S; sicut oculus intētus in varias
colorum diffrencias lucem per qđ videt tenta non
videt et si videat nō aduertit. Sic oculus mentis
nostre intētus in encia vniuersalia et pīcularia
ipsum esse extra omne genus licet primo occurrat
menti et per ipsum alia. nō tamen aduertit. Vnde
verissime apparet qđ sicut oculus vespertilionis se
habet ad lucem. Ita oculus noster ad manifestissi
ma nature. qz assuefactus ad tenebras entium et
fantasmata sensibilia. tum ipsam lucem summi
esse contineatur videtur sibi nichil videre. Non intel
ligens qđ ipsa caligo summa est nostre mentis illu
minatio. Sicut cū videt oculus puram lucem vide
tur sibi nichil videre. Vide igitur ipsum purissimū
esse si potes. et occurrat tibi qđ ipsum nō potest cogi
tari vt ab alio acceptum. ac per hoc necessario cogi

Est ut omniode primum. quod nec de nichilo nec de aliquo
potest esse. Quid enim est per se si ipsum esse non est
per se et a se. Occurrit etiam tibi ut carens omnino
non esse. ac per hoc ut nunquam incipiens nunquam
deficiens sed eternum. Occurrit tibi ut nullomodo
in se habens nisi quod est ipsum esse ac per hoc in nul
lo modo compositum sed simplicissimum. Occurrit ti
bi ut nichil habens possibilitatis. quod omne possibile
habet aliquo modo aliquid de non esse. ac per hoc ut
summe actualissimum. Occurrit postremo ut nichil
habens diversificationis ac per hoc ut summe unum.
Esse ergo quod est esse purum et esse simplex et esse
absolutum est esse primum eternum simplicissimum
actualissimum perfectissimum et summe unum. Et sunt
hec ita certa quod non potest ab intelligente ipsum esse
cogitari eius oppositum. et unum horum necessario
infert reliquum. Nam quod simplex est esse ideo simp
lex primum. quod simplex primum ideo non est ab alio fac
tum nec a se ipso potuit ergo eternum. Item quia
primum et eternum ideo non ex alijs ergo simplicissi
mum. Item quod primum eternum et simplicissimum ideo nichil
est in eo possibilitatis cum actu mixtum et ideo actua
lissimum. Item quod primum eternum simplicissimum actualissi
mum ideo perfectissimum. tali omnino nichil deficit neque
aliquid fieri potest additio. Quia primum eternum simplicissi
mum actualissimum perfectissimum ideo summe unum. Quod enim
per omni modum superabundantiam dicitur dicitur respectu omni

Quod etiā simplicit̃ p̃ sup̃habundanciam dicat̃. impossi-
bile est ut cōueiat nisi vni soli. Vnde si deus noiāt
eē. p̃mariū. etnū. simplicissimū. actualissimū. p̃fāf-
simū. ip̃o sibile est ip̃m cogitari nō eē. nec n̄ vnū so-
lū. Audi igit̃ israhel deus tuus deus vnus ē. Si h̄
vides in pura mētis simplicitate aliq̃liter p̃funde-
ris et̃ne lucis illustracōne. Sed vñ subleuetis in
admiracōnem. Nam ip̃m eē est. p̃mū ⁊ nouissimū.
est etnū et p̃ntissimū. est simplicissimū ⁊ maximū.
est actualissimū. et in mutabilissimū. est perfectissi-
mū. ⁊ imēsum. est sūme vnū et tamē omimodum.
Si hec pura mente miraris: maiore luce p̃fundeis
dum vlt̃erius vides q̃ ideo est nouissimū q̃ primū
Quia em̄ primū omnia operatur p̃pter se ipsum.
et ideo necesse est q̃ sit finis vlt̃imus inciū et cō-
sūmatio alpha et o. Ideo est presentissimum quia
eternū. Quia em̄ eternum nō fluit ab alio nec defi-
cit a seip̃o. nec decurret ab vno in aliud. ergo nec ha-
bet p̃teritum nec futurum sed esse presens tātum
Ideo maximū q̃ simplicissimum. q̃ em̄ simplici-
ssimum in essenciā ideo maximū in virtute. quia
quanto plus virtus est vnica tanto plus est infini-
ta Ideo inmutabilissimū q̃ actualissimū. q̃ em̄ actu-
alissimū ideo est actus purus. et q̃d tale est nichil
nouū acquirit nichil habitum p̃dit. ac per hoc nō
potest mutari. Ideo immēsum quia p̃fectissimum.
Quia em̄ perfectissimū nichil potest cogitari ultra

ipsum melius nobilius nec etiam dignius ac per
hoc nichil maius. omne autem tale immensum est
Ideo omnimodum quia summe unum. quia enim
summe unum. est omnis multitudinis vniuersale
principiū ac per hoc ipsum est vniuersalis omniū
causa efficiens exemplaris et finalis sicut causa
essendi ratio intelligendi et ordo viuendi. Est igitur
omnimodum non sicut omnium essentia sed sicut
tantarum superexcellentissima et vniuersalissima
et sufficientissima causa. cuius virtus quia summe
vniuersa in essentia ideo summe infinitissima et multi-
plicissima in efficacia. **R**ursus reuertētes dicā
quia igitur esse purissimū et absolutum qd simpliciter
est esse est primariū et nouissimū ideo est omniū ori-
go et finis cōsumans. qz eternū et p̄tissimū. ideo
om̄s duraciōs ambit et intrat. qz simul earū cētrum
et circūferencia. qz simplicissimū et maximū ideo
totū intra omnia et totū extra ac per hoc est spera
intelligibilis cuius cētrum est ubiqz. circūferencia
autē nusq̄. Quia actualissimū et immutabilissimū
ideo stabilis manēs moueri dat vniuersa. Quia p̄-
fectissimū et in mēsū. Ideo est intra omnia nō in-
clusum. extra omnia nō exclusum. Supra omnia
nō elatum. infra omnia nō prostratum. Quia vero
est summe vnū et om̄dum. ideo est omnia in omibz
q̄uis oia sunt multa et ip̄m nō est nisi vnū. et hoc
qz per simplicissimā vnitatē. serenissimā p̄tatem

sincerissimā bonitatē est in eo: omnis bñofitas. oīs
exēplāritas. et omnis cōicābilitas. ac per hoc expō
et pīpū et impō sūt omīa. Et hoc q̄ omps oīscīs
et oīmōde bonū: qđ perscē videre ē esse beatū. sicut
dictū est moyfi. Ego ostēdam tibi omē bonū.

Capitulū sextū. de speculacōne beatissime trīta
tis in eius nomine qđ est bonum.

Ost cōsideracōnem essencialiū. eleuandus est
oculus intelligēcie ad cōtūcōnem. beatissime
trītatis ut alē cherub iuxta alterz statuat. Sicut
em̄ visionis essencialiū ipm esse ē pīcipiū radica
le et nomē per qđ cetera inotescūt: sic cōtemplacōis
emanaōnū ipm bonū est pīcipatissimū fundamē
tū. Vide i^r et attende qm̄ optimū qđ simplē est quo
nichil melius cogitari potest. Et hoc tale sic est qđ
nō potest cogitari nō esse qđ oīno melius est esse qđ
nō esse. sic est qđ nō potest recte cogitari qm̄ cogitē
trū et unū. Nā bonū dicit diffusiuū sui. Sūmū qđ
bonū sūme diffusiuū est sui. Sūma autē diffusio
nō pōt esse nisi sit actual^r et intrīseca. sbālis et ypo
statica. natural^r et volūtaria. liberal^r et necessaria.
indeficiens et perfecta. Nisi igitur in summo bo
no essencialiter vel eternaliter esset productio actu
alis et consubstancialis et ypostasis eque nobilis
sicut est productio per modum genecionis et spī
racōis ita qđ sit etnal^r pīcipij etnaliter opīcipiā
tis ita qđ essz dilectus et cōdilat^r genitus et spīritus

hoc est pater et filius et spiritus sanctus. Nequaquam
esset summe bonum quod non summe diffunderet se.
Nam diffusio ex tempore in creatura non est nisi
centralis respectu immensitatis bonitatis eterne.
Unde et potest aliqua diffusio excogitari maior illa
ea videlicet in qua diffundens communicat alteri to-
tam substantiam et naturam. Non igitur summum
bonum est si re vel intellectu illa carere posset. Si
ergo potes mentis oculo contueri puritatem boni-
tatis quod est actus purus principii caritatem diligen-
tis amore gratuito et debito ex utroque permixto
quod est diffusio plenissima per modum nature et vo-
luntatis que est diffusio verbi in quo omnia dicun-
tur et per modum domi in quo cuncta dona donan-
tur potes videre per summi boni communicabilitatem
necesse est esse trinitatem patris et filii et spiritus
sancti. In quibus necessarium est propter summam boni-
tatem esse summam communicabilitatem et ex summa
communicabilitate consubstantialitatem summam et ex consub-
stantialitate summam consubstantialitatem et ex hys summam coe-
quiditatem ac per hoc summam coeternitatem atque ex predic-
tis summam immunitatem qua unus est in altero neces-
sario per summam circumcessionem et unus operatur cum alio
per omnimodam indivisionem sub unitate et operationis ipsius
divissime unitatis. Sed cum hec contemplaris vide ne te exis-
times comprehendere incomprehensibile habes enim ad hoc in
hys sex conditionibus considerationem quod vehementer

in stuporem ammiracōis inducāt oculum mentis
tue. Nam ibi est sūma coitabilitas cū psonarū ppi
etate. Sūma cōsubstācialitas cū ppostasum pluā
litate. sūma cōfigurabilitas cū discreta psonalita
te. sūma coeqlitas cū ordine. sūma coetinitas cum
emanacone. sūma coitimitas cū emissione. Quis
ad tantorū miraculoz aspectum nō cōsurgat in ad
miracone. Sed hec omnia certissime intelligim⁹
esse in beatissima trinitate. si leuamus oculos ad
superexcellētissimam bonitatem. Si em̄ ibi est sū
ma cōmunicō est vera diffusio. vera est ibi origo et
vera distinctio. Et q̄ totum cōmunicat nō p̄s idē
ipsum dat qd̄ habet et totum. Igit̄ emanans et p
ducēs et distinguunt p̄prietatibus et sūt essentialit̄
vnū. Quia igitur distinguunt p̄prietatibus ideo ha
bent psonales p̄prietates et ppostasum pluralita
tem et originis emanacone. ordinē nō postero
ritatis. s̄ originis. et emissione nō localis mutacō
nis s̄ gratuite inspiracōis per racōnem auctori
tis producentis. quam habet mittens respectu
missi. Quia vero sunt vnū substācialiter ideo opor
tet q̄ sit vnitas in essēcia et forma. in dignitate
et existentia et in circumscribilitate. Dum ergo
hec p se singillatim cōsideras habes vnde veritatem
cōtempleris. Dum hec adinuicē cōfers habes vnde
in ammiracōz altissimā suspēdaris. Et ideo vt mēs
tua p ammiracōz in admirabile ascēdat p̄teplacōnē

hec simul sunt consideranda. Nam et cherubin hoc
designant q̄ se mutuo aspiciabant. Nec hoc vacat
a misterio q̄ respiciebant se versis vultibus in xpi
ciatorium ut verificetur illud quod dicit dominus
in Johanne. hec est vita eterna ut cog. t. v. dñi. et
quē m. ihesum cristum. Nam ammirari debemus
non solum condiciones dei essenciales et persona
lium in se. verum etiam per comparacionem ad su
perammirabilem unionem dei et hominis in uni
tatem persone cristi. Si enim cherub es dei essen
tialia contemplando et miraris quia diuinum esse
simul est primum et nouissimum eternum et pre
sentissimum simplicissimum et maximum seu in
circumscriptum totum ubiq̄ et nusquam compre
hensum actualissimum et nūquam motum nichil
habens superfluum nec diminutum et tamen in
mensum sine termino infinitum summe vnum et
tamen omnimodum ut omnia in se habens ut om
nis virtus ut omnis veritas omne bonum. Respi
ce ad xpiatorium et mirare q̄ in ipso p̄mum prin
cipium iūctum est cum postremo deus cum homie
septo die format. Eternū iūctum est cum homie
temporali in plenitudine tēporū de v̄gine natum. sim
plicissimū cum sūmo xposito. actualissimū cū sūme
passo et mortuo. p̄fissimū et inmensum. cū modico
sūme vñū et oīodum cū indiuiduo xposito et a cete
ris distincto scilicet ihesu cristo. Si alter cherub

es psonarum ppria cōtemplando. et miracis simi-
nabilitatem esse cū pprietate. cōsubstancialitate
cū pluralitate cōfigurabilitatem cum psonalitate
coequalitatem cum ordine coeternitatem cum pduc-
tione. cōtinnitatem cum emissionē. quia filius mis-
sus est a patre et spiritus scūs ab utroq. qui ta-
men semp est cum eis et nūq. recedit ab eis: respi-
ce in propitiatorium et imitare quia in cristo stat
personalis unio cum trinitate substanciarum et
naturalium dualitate stat omnimoda consensio
cum pluralitate volūtatum stat dei et hominis cō-
predicatio cū pluralitate pprietatū stat coadoracō
cum pluralitate nobilitatum stat coexaltatio sup
omnia cum pluralitate dignitatum. stat cōdomina-
tio cum pluralitate potestatum. In hac autem cōfi-
deracōne est perfectio illuminacōnis mentis dum
quasi in sexta die videt hominē factū ad ymaginē
dei. Si em ymago est similitudo expressissima dū
mens nostra cōtemplatur in cristo filio dei qui est
ymago dei inuisibilis per naturam humanitatem
nostram tam mirabiliter exaltatam tam ineffabi-
liter unitam. videndo simul in vnum primum et
vltimum summum et ymum circumferenciam et
centrum alpha et o causatum et causam creatorē
et creaturam librum scilicet scriptum intus et ex-
tra: iam peruenit ad quandam rem perfectam
ut cum deo ad perfectionem suarum illuminacōnū

in sexto gradu quasi in sexta die perueniat. nec a
liquid iam amplius restet nisi dies requiei in qua
per mentis excessum requiescat huane mentis p-
spicacitas ab omni opere quod patrarat.

Septimū caplm de excessu mentali et mystico
in quo requies datur intellectu affectu totaliter in
deum per excessum transeunte.

Caplm septimū.

His igitur sex cōsideracōibus exarsis? tam-
q̃ sex gradibus throni veri salomoins. q̃bus
puentur ad pacem. ubi verus pacificus in mente
pacifica? tamq̃ in interiori Iherosolima requiescit
tamq̃ et sex alis cherub quibus mens veri cōtem-
platiui plena illustracōne superne sapiencie. vale-
at sursum agi? tamquam et sex diebus primis in
quibus mens exercitari habet? ut tandem perue-
niat ad sabbatissimum quietis. postquam mens
nostra contuita est deum extra se per vestigia et in-
vestigis. intra se per ymaginem et in ymagine. su-
pra se per diuine lucis similitudinem. super nos
relucentem. et in ipsa luce secundum qd possibile
est secūdm statum vie et exercitium mentis nos-
tre? cum tandem in sexto gradu ad hoc peruenit
ut speculetur in p̃cipio summo et mediatore dei
et hominū Ihesu cristo. ea quorum similitia in cre-
aturis nullatenus reperi possunt. et q̃ omnem
perspicacitatem humani intellectus excedunt?

testat ut hec speculari transcendat et transeat
nō solum mundum istum sensibilem verum etiam
semetipsum in quo transitu cristus est via et osti
um cristus est scala et vehiculum tamquam propi
ciatorium super archam dei collocatum et sacra
mentum a seculis absconditum ad quod propicia
torum qui aspiciat plena cōuersione vultus aspici
endo eum in cruce suspensum per fidem spem et ca
ritatem deuotionem et ammiracionem exultacio
nem appreciacionem laudem et iubilationem pas
ca hoc est trāsitum tum eo facit ut per virgam cru
cis transeat mare rubrum ab egipto intrans deser
tum ubi gustet manna absconditum et cum cristo
requiescat in tumulo quasi exterius mortuus. sen
ciens tamen quantum possibile est secundum sta
tum vie quod in cruce dictum est latroni coheren
ti cristo ihu hodie mecum eris in paradiso. Quod
etiam ostensum est beato francisco cum in excessu
contemplacionis in monte excelso ubi que scripta
sunt mente tractauit apparuit seraph sex alarum
in cruce confixus ut ibidem a socio eius qui tunc
cum ipso fuit ego et alij plures audiuimus ubi in
deum transijt per contemplacionis excessum. et po
situs est in exemplum perfecte contemplacionis si
cut prius fuerat actionis tamquam alter iacob et
israhel ut omnes viros spirituales deus per eum
mutaret ad huiusmodi transitum et mentis

viros spirituales deus per eum inuitaret ad huius
modi transitum et mentis excessum magis exēplo
q̄ verbo **I**n hoc autē transitu si sit p̄fectus: oportet
q̄ relinquātur omnes intellectuales opationes et
aper affectus totus transferatur et trāssormetur
in deum. **H**oc autē est misticum et secretissimum.
q̄d nemo nouit nisi qui accipit. nec accipit nisi qui
desiderat. nec desiderat nisi quem ignis spūs sancti
medullitus inflāmat. quem cristus misit in terrā
Et ideo dicit **A**p̄stolus hanc misticam sapiēciam
esse per spiritum sanctum reuelatam. **Q**uoniam
igitur ad hoc nichil potest natura. modicum potest
industria. parum est dandum inq̄sitioni et multū
unctioni. parum dandum est lingue. et plurimum
interne leticie. parum dandum est verbo et scripto
et totum dei dono scz spiritui sancto. parum ā nich
il dandum est creature et totum creatrici essentie
patri et filio et spiritui sancto. dicendo cum beato
Op̄missio ad deum trinitatem. **T**rin̄itas sup̄essenti
alis sup̄deus et sup̄optime cristianorum inspector
theosophie: dirige nos in misticorum eloquiorum
sup̄incognitum et sup̄lucentem et sublimissimū
verticem. vbi noua et absoluta et inconvertibilia
thelogie misteria. fm̄ sup̄lucentem abscondūtur
oculte docētis filency caliginem in obscurissimo
q̄d est supermanifestissimum supersplendentem et
in qua omne relucet et inuisibilibus superbonorū

splendoribus super implentem inuisibiles intellā
Hoc ad deum ad amīam cui hec scribuntur dicat
cum eodem O amīce circa mysticas visiones corro
borato itinere et sensus desere et intellectuales ope
raōnes et sensibilia et inuisibilia et omne nō ens
et ens ad unitatem ut posibile est inscius restitue
tur ipsius qui est super omnem essenciam et scien
tiam. etem de ipso et de omnibus inmensurabili et
absoluto pure mentis excessu ad superessencialem
diunarum tenebrarum radium omnia deserens.
et ab omnibus absolutus discedens. Si autem
queris quomodo hec fiant interroga grāciam nō
doctrinam. desiderium non intellectum. geitum ora
cionis nō studium lectionis. sponsum non magist
rum. deum nō hominem. caliginem nō claritatem
non lucem sed ignem totaliter inflammantem et
in deum excessius imitacōibus et ardentissimis
affectionibus transferentem qui quidquid ignis
deus est. et huius caminus est in ierusalem. et cris
tus hunc accendit in feruore ardentissime passio
nis. qui solus ille percipit qui dicit. Suspendium
elegit anima mea et mor. o. m. quam mortem qui
diligite videre potest deum. quia indubitanter vetū
est et non videbit me homo et viuet. **M**oriamur
igitur. ingrediamur in caliginē Imponamus silen
cium sollicitudinibus cōcupiscencijs et fantasmati
bus transeamus cum cristo crucifixo ex hoc mōdo

trāscāmus cum cristo crucifixo ex hoc mundo ad
patrē. ut ostenso nobis patre dicamus cum philip
po sufficit nobis. Cum paulo audiamus sufficit g
cia mea Exultemus cū dauid dicentes. defecit ca
ro mea et cor meū deus cordis mei. ⁊ pat̃s mea de
in eternum. Benedict⁹ dñs in eternū et dicet om̃s po
pulus fiat fiat.

Explicit Itinerarium mentis in deum editum a sea
re Boneuetura generali ministro et seruo ordinis
fratrum minorū. Deo grās.

Breuiologium Boneuenturę in sacra scriptura

Alecto genua mea ad patrem dñi nos-
tri ihesu cristi ex quo omnis patermi-
tas in celo et in terra nominat. ut det
vobis. scđm diuicias glorie sue virtutē
et roborari. per spiritum scđm in interiori homine
habitare cristum per fidem in cordibus vřs in cari-
tate radicati et fundati. ut possitis cōprehendere. cū
omnibus sanctis. que sit latitudo. longitudo. subli-
mitas. et p̄fundū. **D**ate etiā supereminētem. scie-
caritatem cristi. ut impleam̄ in omnē plenitudinē
dei magnus doctor gentiū. et predicator veritatis
diuino repletus spiritu. tamq̄ vas electū et sanctifi-
catum. in hoc verbo aperit sacre scripturę. que thelogia di-
citur ortum. progressum. et statū. **I**nfinuans. ortum
scripturę attendi p̄m influentiā beatissime trinitatis.
Progressū autē p̄m exigentiā humane capacitatis.
Statū. vero siue fructū. p̄m habūdantiā supplemissi-
me felicitatis. **O**rtus nāq; nō est scđm humanam
inuestigacōez. sed p̄ diuinā reuelacōez. que fluit a
prē luminū ex quo omnis p̄nitās in celo et in terra
noīatur. a quo p̄ filium eius ihesu cristum dñm
nostrū. manat in nos spūs scūs. et p̄ spiritū sanctū
diuidētē et distribuentē dona singulis. sic vult. datē
fides. et p̄ fidē habitat crist⁹ in cordibus nostris. **H**ec
ē noticiā ihesu cristi. ex qua originalit̄ manat fir-
mitas et intelligentia. totius sacre scripture. unde

impossibile ē qd aliquis in ipsam ingrediat̃ agnog-
cendam nisi prius fidem cristi habeat sibi infusam
tamq̃ totius scripture lucernam et ianuam et etiā
fundamentum. Est enī ipsa fides omnium supna-
turarum illuminacōez quam diu peregrinamur
a domino et fundamētū stabiliens et et lucerna di-
rigens et ianua introducēs. In cui⁹ mensuram
necesse est etiā mensurari sapiētia nobis diuinit⁹
datam ne quis sapiat plus q̃ oportet sapere sed
ad sobrietatem et vnicuiqz sicut deus diuisit men-
suram fidei. Mediante igitur hac fide datur nobis
noticia sacre scripture. In influentiam trinitatis
bē. In qd expresse insinuat aplūs. in. i. parte auctō-
ritatis prius inducte. Progressus hūc scripture sacre
non est coartatus ad leges ratiocinationū diffinitō-
et diuisionū. In more aliarū scientiarū et nō est co-
artatus ad partē vniūscitis. Sed potius ē p. lum.
supernaturale pcedat ad dandā hōi viatori noticiā
reꝝ sufficientem. In quod expedit ad salutem. In p. p.
per plana verba. partim per mystica. Describit totius
us vniuersi continentiam. quasi in quadam sum-
ma. in quo attenditur latitudo. Describit deorsum
in quo attenditur longitudo. Describit excellentiam
finaliter saluandorum. in quo attenditur sublimi-
tas. Describit miseriam ipsorum dampnatorum. in
quo profunditas consistit. non solum enim ipso-
us vniuersorum etiam ipsi⁹ diuini iudicii. Et sic

describit totum uniuersum quod excedit de ipso habere
noticiam ad salutem secundum ipsius latitudinem
longitudinem altitudinem et profundum habens etiam
ipsam in suo processu hec quatuor secundum quod posterius
declarabit. quia sic exigebat. conditio capacitatis
humane que magna et multa nata est magnifice
et multipliciter capere tamquam speculum quoddam
nobilissimum in quo nata est describi non solum na-
turaliter verum etiam et supernaturaliter rerum uniuersa-
ritas. mundanarum ut sic processus sacre scripture
at tendatur secundum exigentiam capacitatis humane. Ita-
tus vero siue fructus scripture non est quicquam sed
plenitudo eterne felicitatis. Nam hec est scriptura
in qua sunt verba vite eterne ideo scripta est non
solum ut credamus. unum etiam ut vitam posside-
amus eternam in qua quidem videbimus amabi-
mus et uniuersaliter nostra desideria implebuntur
quibus impletis. vere tunc sciamus supereminentem
scientie caritatem et ita impleti erimus in omnem
plenitudinem dei ad quam quidem plenitudinem
conatur nos diuina ipsa introducere scriptura iux-
ta predicte sentencie apostolice veritatem. Hoc igitur
fine hac intentione ipsa quidem sacra scriptura
persecutanda est. docenda et etiam audienda.
Et etiam ut ad istum bonum fructum et terminum
recto perueniamus progressu per viam recti itine-
ris scripturarum inchoandum est ab exordio hoc est cum

veram fide ad patrem luminum accedamus. flecten-
do genua cordis nostri. ut ipse per filium suum in
spiritu sancto det nobis veram noticiam ihesu cristi.
et cum noticia amore eius. ut sic ipsum cognoscere
et amare. tamquam in fide solidati. et in caritate
radicati. possimus ipsius scripture noscere latitudi-
nem longitudinem. altitudinem et profundum. per
hanc noticiam pervenire ad plenissimam noticiam
et excessivum amorem beatissime trinitatis. quo san-
ctorum desideria tendunt. in quo est status et complemen-
tum omnis veri et boni. *De latitudine scripture.*

N quis sacre scripture fine concupito et intento.
et principio credito. simul et invocato. videndum
est progressus. quantum ad ipsius latitudinem. longitu-
dinem. sublimitatem. et profundum. secundum viam et ordinem
apostolice doctrinæ. *Consistit autem latitudo in multitu-
dine suarum partium. Longitudo vero in descriptione temporis et
etatis. Altitudo in descriptione ierarchiarum graduum ordi-
naturarum. Profunditas in multitudine mysticorum sensuum
et intelligentiarum.* Si vero velimus latitudinem sacre
scripture speculari. Omnia fronte occurrunt nobis. scriptu-
ra secundum duo testamentum. scilicet veteris et novi. *Per autem
occurrit cum multitudine librorum. habet enim libros lega-
les. Historiales. sapiales. et prophetales. Ita quod primi
sunt quinque. Secundi decem. Tercii quinque. et quarti
sunt sex.* Ac per hoc in universo xxxvi. Novum simile
testamentum habet libros hys correspondentes. scilicet quadruplice

cause formam. Nam legalibus correspondēt lib
euangelici. **H**ystorialis actus aplici. **S**apien
tialibus eplē aplōz et maxime pauli pphetalibus
correspondet liber apoc. ut sit mira cōformitas in
ter testamētum vetus et nouū. nō in cōtinencia sē
suū solū. verū etiā i q̄dā cōformitate p̄ciū in cui⁹
figuram et signū vidit ezechiel rotas q̄tuor faciez
a rotam in medio rote q̄ vetus ē in nouo et ecōūso
et in libris legalibus et euāgelicis est facies leois
ppter excellenciam actōitatis. **I**n hystorialis ē
facies bon⁹ ppter excellenciam virtutis. **I**n sapi
encialis est facies hominis propter prudenciā
sagacem. **I**n prophetalibus libris est facies aquile
propter intelligenciam perspicacem. **B**ecte autem
sacra scriptura diuiditur in nouum et vetus testa
mentum. et non theoricā et practicā. sicut phia.
q̄ cū scripturā fundēt p̄prie sup cōgnitiōez fidei q̄ vtr⁹
ē fundamētū mox et iusticie et totū ecē vitē nō p̄t.
i ea se q̄struī noticia rez. sū credēdoz a noticia mo
rū. scē? at ē de phia. q̄ nō tū de veritate mox. vñ ec
agit de vero. nuda speculācōe et fideāto. **Q**m̄ igit sc̄p
tura sacra est noticia mouens ad bonum et reuo
cans a malo et hoc est per timorem. ideo diuiditur
in duo testamenta. quorum brevis differencia est
timor et amor. **E**t quia quadrupliciter potest
moueri quis ad ipsum bonum et reuocari a ma
lo scilicet per ipsa quidem p̄cepta potentissime

maiestatis. vel per documenta sapientissime verita-
tis. vel per extra et beneficia innocentissime bonita-
tis. vel ex omnibus in vnū collectis. ideo tam in no-
uo q̄ in veteri testamento sunt quadriformit̄ tra-
dicti libri continentes sacram scripturā scđm corres-
pondentiā ad quatuor premissa. Nam libri legales
mouent per precepta maiestatis omnipotentissime
Hystoricales per extra bonitatis innocentissime.
Sapiales p̄ documenta veritatis prouidentissime.
Pphetales mouent ex omni parte p̄ p̄dictorum ag-
gregationem sicut manifeste in eis apparet vnde
ipsi sūt quasi rememoraia totius legalis sapientie
et doctrine. Est igitur scripturā sacra similis fluui-
o latissimo qui ex cōursu multarū aquarū aggregat̄
magis ac magis scđm q̄ longi⁹ decurrit. Nā cum
p̄mo in scriptura essent libri legales. post supuenit
aq̄ sapie hystoricaliū librorū. Ter⁹ vero supueit docē-
na sapiētissi salomonis. post hec ⁊ doctrina sanctorū
pphetarū et tandem doctrina euāgelica reuelata p̄
os carnis cristi prolata p̄ euāgelistas cōscripta. p̄
scōs aplōs diuulgata. additis ⁊ documētis q̄ spūs
scūs sup eos uiens docuit nos p̄ eos. ut sic oēs ve-
ritatē p̄ spm̄ sc̄m iuxta diuinū p̄missū edocti. oīs ve-
ritatis salutis doctrinā eāe cristi darēt. ⁊ sacram
scripturā p̄sumādo veritatis noticiā dilataret.

H De lōgitudie sacre scripture.
Abz ecia sacra scriptura lōgitudinē q̄ p̄sistit

indescriptione tā tpm q̄ etatū a p̄cipio sc̄z mundi
vsqz ad diem iudicij. **D**escribit aut p̄ tria tpa mun
dum decurrere. sc̄z per tempus legis naturē. legis
scripte. et legis gracie. et in hys tribus temporibus
septem distinguit etates. Quarum p̄ma est ab adā
vsqz ad noe. Sc̄da a noe vsqz ad abrahā. Tercia
ab abrahā vsqz ad dauid. Quarta a dauid vsqz
ad trāsmigrationem. Quinta a trāsmigracōe vsqz
ad cristum. Sexta a cristo vsqz finem mundi. Sep
tima decurrit cū sexta q̄ incipit a quiete cristi in sep̄
chro vsqz ad resurrectionē vniūsalē q̄n incipiet re
surrectionis octaua. et sic scriptū est longissima
q̄ in t̄tā incipit a mūdi et temporis exordio. in
p̄cipio **G**en. et puenit vsqz ad finem mundi et tā
poris sc̄z in fine apoc̄. **R**ecte aut vniūsu tēpus qd̄ de
currit p̄m triplicem legem sc̄z inditā interi⁹. datam
exteri⁹. et desup infusam decurrit p̄ septē etates et
cōsumatur in fine septe ut sic mundi decursus respo
ndeat exordio. **E**t maioris mūdi decursus respo
ndeat decursui vite minoris mūdi. sc̄z hoīs p̄pter q̄z
etiam factus est. **N**am p̄ma etas mundi in qua fac
tus est ip̄sus mundi formatio. casus ip̄sorum de
monum et confirmatio ip̄sorum angelorum. Re
spondet quidem recte prime diei. in qua facta ē lux
et diuisa a tenebris. **S**c̄da in qua per archam et
diluuium et saluati sunt boni et mali quidem dele
ti. respondet secunde diei in qua p̄ firmamentum

est facta distinctio aquarū ab aquis. **Tercia** in qua
vocatus est abrahā et inchoata sinagoga. q̄ fructu
rificare et generare debebat prolem ad dei cultum
correspondet diei tercię in qua aperuit terra et p̄tū
lit herbam virētem. **Quarta** in qua viguit regnū
et sacerdotium q̄ d̄d rex amplavit cultum diuinū
correspondet diei quarte in qua facta est formatio
luminarium et stellarum. **Quinta** in qua transmi
grantes inter multos populos verati sunt et tribu
lati respondet diei quinte in qua facta est formatio
piscium ex aquis. **Sexta** etas in qua natus est
christus in hominis effigie qui est vera ymago dei
correspondet sextę diei in qua formatus est homo
primus. **Septima** q̄ est quies animarum non ha
bens finem correspondet septime diei in qua requi
euit deus ab omni opere q̄ patratat et sic disting
uitur hee septem etates p̄ insignia facta q̄ fuerūt
in earum exordijs ratione quorum correspondet
diebus formationis mundi. **Decatur** autem pri
ma etas infancia. quia sicut infancia tota obliuio
ne deletur sic illa prima etas per diluuium est con
sumpta. **Secunda** puicia. sicut enim in puicia loq̄
incipimus sic in secūda etate facta est distinctio hu
manū. **Tercia** dicitur adolescencia. q̄ sicut vis ge
neracia incipit tūc in actū suū exire. sic tūc vocatus
est abrahā et data est ei circūcisio. et facta est ei p̄
missio de semine. **Quarta** dicitur iuuetus. q̄ sicut

in iuuetate floret omnis etas: sic quarta etate sub
regibus floruit sinagoga. Quinta senectus quia
sicut in senectute vires minuuntur et decedit pulch
tudo: sic in transmigracone factum est de iudeorum
sacerdotio. Sexta etas dicitur senium. quia sicut illa
est que copulatur cum morte habens tamen magnam
lucem sapientie: sic sexta etas mundi terminatur cum
die iudicii et in ea viget sapientia per doctrinam cristi
Sic ergo totus iste mundus ordinatissimo decur
su a scriptura describitur procedere a principio usque
ad finem ad modum pulcherrimi carminis ordinati
ubi potest quod speculari. Item deorsum temporis va
rietatem et multipliciter et quietatem ordinem
rectitudinem. et pulchritudinem multorum diuino
rum iudeorum procedendum a sapientia dei gubernante
mulum. Unde sicut nullus potest videre pulchritu
dinem carminis nisi aspectus eius feratur super
totum versus: sic nullus videt pulchritudinem or
dinationis et regiminis vniuersi nisi eam totam spe
culetur et quia nullus homo tam longeuus est quod
totam possit videre oculis carnis sue nec futurum potest
per se prouidere prouidet nobis spiritus sanctus libere
scripture sacre cuius longitudo amittitur se deorsum
regis vniuersi.

C. De sublimitate scripture. ca. 9

Habet nichilominus sacra scriptura in suo p
cessu sublimitatem que consistit in descriptione
hierarchiarum gradatim ordinatorum que sunt

ierarchia ecclesiastica. angelica et diuina seu subce-
lestis celestis. et supercelestis ita quod prima describit pa-
ter. Secunda aliquotulum occulte et etiam adhuc ma-
gis occulte et ex descriptione ecclesiastice ierarchie est al-
ta. ex descriptione angelice aliorum ex descriptione diuine al-
tissima ita ut possimus dicere illud propheta. mirabilis
facta est scientia tua ex me confors. est et non potest ad eam a-
hoc quidem satis recte. Nam cum res habeant esse in
nulla habeant esse in anima per noticiam acquisitam. ha-
beat etiam esse in ea et per gratiam. Habeant in ea
esse per gloriam et habeant esse in arce eterna.
Philosophia quidem agit de rebus ut sunt in na-
tura seu in anima secundum noticiam naturaliter
institam vel etiam acquisitam. Sed theologia tam-
quam scientia super fidem fundata et per spiritum
sanctum reuelata agit et de eis que spectant ad gra-
tiam et gloriam et etiam ad sapientiam eternam. Unde
ipsa subiiciens sibi per hanc cognitionem et assumens
sibi de naturis rerum quantum sibi est opus ad fabrican-
dum speculum per quod fiat representatio diuinorum quasi sca-
lam erigit que in suo infimo tangit. etiam in suo cacu-
mie tangit celum et hoc totum per illam ierarchiam ipsum christum
qui non tantum ratione humane nature assumpte est.
ierarchia in ecclesiastica ierarchia rerum etiam in an-
gelica et media et in sua persona in illa supercelesti
ierarchia beatissime trinitatis ita quod per ipsum a
summo capite deo descendit vocationis gratia non

solum in barbam unū et etiā in horam vestimenti
q̄ nō tātum in iherusalem supnam unum etiā in
ecclesiam militātem. Est em̄ pulchritudo magna in
machina mūdāna. s̄ longe maior in ecclesia pulch
tudine scōꝝ carismatū adornata. maxime ā in ihe
rusalem supna. sup maxima aut in illa trinitate
sūma et beatissima. Ideo ipsa scriptura nō tātum
altissimā habet materiā per quā delectat et per q̄
in altum leuat intelligēciam mentis. nullū etiā
ipsa ē venustissima et miro quodāmodo intellectu
nostrum delectat. et sic magis ac magis delectādo
assuefacit ad diuinorum spectaculorum cōtuitus
et anagogias. *De pfunditate.*

Habet postremo ipsa scriptura pfunditatem
q̄ cōsistit in multiplicitate mysticaz intelligē
ciarum. Nam p̄ter litteralem sensum habet in diu
his locis expōi tripliciē scz allegorice. moraliter
et anagogice. Est autē allegogica q̄n per unū fac
tum indicat aliud factū s̄m qd credendum est. Tro
pologia siue moralitas est q̄n per id qd factum est
dat̄ intelligi aliud qd faciendum est. Anagogia q̄si
sursum ductio est quando datur intelligi aliud qd
desiderandum est scz eterna felicitas honorū. Recte
aut̄ hic triplex sensus debet esse p̄ter intelligēciam
litteralem. q̄ sic competit ipsius scripture subiecto
Ipi auditori. ipsius origini. ipsius etiā fini. Duba
inquam competit q̄ ipsa est doctrina q̄ est de deo.

que est de deo. de cristo. de opibus reparacionis et de cre-
dibili. **D**um enim id quod ad substantiam deus quo ad ve-
ritatem. cristus quo ad operationem reparacionis. opus quod
quo ad omnia hoc est ipsum creari. **D**eus autem est tri-
et unus. In essentia unus et in personis trinus. **I**n
scriptura quod est de ipso habet in unitate littere transfor-
mationem intelligentie. **X**pistus enim cum sit unum verbum
omnia per ipsum facta dicuntur et in ipso relucet
omnia ita quod eius sapientia est multiformis et una.
Opera reparacionis cum sint multa. omnia ad cristi
oblationem principaliter habent aspectum. **C**re-
dibile ut credibile diuersimode relucet secundum diuersum
statum credentium. ideo propter conformitatem ad om-
nia premissa sacra scriptura in una littera multiformem
per intelligentiam. **C**onpetit hi auditori quod nullus est con-
ueniens eius auditor nisi huius mundi. **F**idelis et
studiosus ideo sub cortice littere aperte occultat mister-
ica et profunda intelligentia. ad comprehendendum super-
biam. ut ipsius profunditate in humilitate littere late-
te et superbi conprimantur et in mundi repleantur et
fraudentur declinentur. **E**t negligentes excitentur
ad intelligentiam ipsorum misteriorum. et quia
auditor istius doctrine non est enim unius gene-
ris sed cuiuslibet. **O**mnes enim saluandos oportet
aliqua de hac doctrina scire ideo ipsa multiformem
habet quidem intelligentiam ut sic omnem intel-
lectum capiat omni intellectui condescendat omnem

intellectū supercedat et omnem intellectum sibi diliger
liger intendentem multitudine radiositate sue
illuminet pariter et accendat. Competit etiam
principio a quo est quia est a deo per cristum san-
ctum loquentem per ora prophetarum et aliorum
qui hanc doctrinam scripserunt. Quoniam autem deus
non tantum loquitur per verba verum etiam per
facta quia ipsius differencie facere est et omnia cre-
ata tamquam dei effectus immutent suam causam ideo scrip-
tura diuinitus tradita non tantum debet significare
verba verum etiam facta. cristus etiam doctor licet es-
set humilis in carne tamen altus erat in deitate ideo
decebat ipsum et eius doctrinam habere humilitatem
in sermone cum profunditate sentencie ut sicut cris-
tus fuit panniculis inuolutus ita sapientia dei in
scriptura figuris quibusdam humilibus inuolueretur.
Spiritus etiam sanctus diuersimode illustrabat
et reuelationes faciebat in cordibus prophetarum.
Ipsum etiam nullus potest latere intellectus et
missus erat docere omnem veritatem ideo compete-
bat eius doctrine in uno sermone multiplices laterent
intelligencie. Competit nichilominus ipsi finem quia
scriptura dante est ut per eam dirigatur homo in co-
gnoscendis et agendis ut tandem pueniat ad optan-
da. Sed quia omnes creature ad hoc facte sunt ut fruatur homi-
nes etiam ad supernam patriam ideo scriptum assumit ipse
etiam spiritus diuinas ut sic per illas doceat nos sapiam

dirigentem nos ad eterna. et qz homo nō dirigit
in eterna nisi cognitam agnoscat verum credendū
et opatiua faciat bonum operandum. et affectiua
suspiciet ad deum videndum et amādum. et perfru
endum. hinc est qz scriptura sacra p spiritum scū
data assuit librum creature referendo in finem p m
triplicem modum intelligēcie vt sic per tropologia
habeamus noticiam agendorum materialit. p al
logoriam credendorū veraciter. per anagogiam de
siderandorū delectabiliter. vt sic purgati p virtuo
sam opacōez illuminati per radiosam fidem et p
fecti p ardentissimā caritatē perueniam⁹ tandem
ad brauiam felicitatis etne.

De mō procedendi sacre scripturē. Ca. vi.

In tanta igitur multiformitate sapientie que
cōtinetur in ipsius sacre scripture latitudine
longitudine altitudie et pundo vnus ē pīs mod⁹
procedendi autēticus videlicet intra quē cōtinet⁹ mo
d⁹ narrationis pceptorius. phibitiu⁹ exhortatiu⁹.
pdictiui⁹ cōminatori⁹ promissiui⁹. deprecatori⁹
et laudatiui⁹. et omnes hy modi sub vno modo
autentico reponuntur. et hoc quidem satis recte.
Quia enim doctrina est vt boni fiam⁹ et saluemur
et hoc non fit per nudam considerationem sed poti
us per inclinationem volūtatis. iō scripturā dīna eo
mō debuit tradi qmō magis posse⁹ ieliari et qz maz
gis mouet affcūs ad exēpla q̄ argumēta magis

ad promissiones quam ad rationes magis p
deuotione q̄ diffinitiones. ideo scriptura ista non
debet habere modum diffinitionū diuisum a collec
tiū ad probandum passiones aliquas de subiecto
ad modum aliarum scienciarū. sed oportuit quod
haberet modos proprios secundum varias inclina
tiones animorū diuersimode animos inclinantes
ut si quis non mouetur ad precepta et prohibita
mouetur per exempla narrata. Si quis non p
hoc mouetur. mouetur per beneficia sibi osten
sa. Si quis nec per hoc mouetur. mouetur per
monitiones sagaces. per promissiones veraces per
cōnationes terribiles ut sic saltem excitetur ad
deuotionem et laudē dei in qua p̄cipiat grāciam p
quam dirigatur circa opera virtuosa. Quoniam
igitur hī modi narratiui non possunt fieri per viā
certitudinis rōnum. quia particularia gesta proba
ri possunt. ideo ne scriptura ista tūq̄ dubia vacilla
ret. At per hoc minus moueret. loco certitudinis rati
onis prouidit deus huic scripturē certitudinē aucto
ritatis q̄ adeo magna est q̄ omnem perspicacita
tem humani ingenii superexcellit et quia non est
certa auctoritas eius que potest fallere. vel falli. sed
eius qui falli quidem non potest. et etiam fallere
nesciat. ut deus et spiritus sanctus. Hinc est qd
ad hoc quod scriptura sacra modo quidem sibi de
bito esset perfecte authenticata n̄ ei per humanam

inuestigacōez traditam sed p̄ reuelacōez diuinā iō
nichil in ipsa contempnendū tamq̄ in vtile nichil
respuendum tamq̄ falsum nichil repudiandū tāq̄
iniquum pro eo q̄ spiritus sc̄us eius auctor p̄fectis
simus nichil potuit dicere falsum. nichil supfluum
nichil diminutum et p̄pterea celum et terra transi
bunt vba sacre scripture nō preteribūt q̄n̄ impleāt
donec celum et terra transeat iota vnum aut vn̄
apex non preteribit a lege donec omnia fiāt salua
tore testante Qui ergo soluerit ea que scripta sūt do
cet et docuerit sic hominēs. Hic min⁹ vocabit̄ in
regno celorum Qui autē fecerit et docuerit Hic ei
magnus vocabitur in regno celorū.

De modo exponēdi sacra scripturā. Ca. vii.

Quodmodū autem scriptura hic specialem
habet modum procedendi. sic iuxta suum p̄
cedendi modū. speciali suo mō debet intelligi et ex
poni. Cum em̄ ipsa mltiplicē sub vna specie tegat
intellectum. expositor debet abscondita producere
in lucem et illam obductam manifestare per aliā
scripturam magis patentem. Sicut si exponeret il
lud psalmiste Apprehende arma et scutum et exur
ge in adiutorium meū et velim explicare que sunt
arma diuina dicim q̄ eius veritas et bona volun
tas et q̄ ita sit probandum est q̄ per scripturam a
ptā nā scibit̄ alibi. scuto boē ro. t. co. nos. ⁊ itez. scu
to cāndabit te veritas eius. ad quod non potest q̄s.

de facili perfringere nisi per assuefactionē lōmīs. **S**extum
et litteram biblie cōmendat memorie alioquī
in expositione scripturarum nunq̃ poterit esse potēs
Vnde sicut qui dedignatur prima adiscere elemēta
ex quibus dictio integratur nūq̃ potest cognoscere
nec dictionū signatā. nec rectam legē cōstructōm
sic qui litteram sacre scripture spernit. ad spīritual
les eius intelligēcias nunq̃ assurgit. **A**tendat
autem expositor q̃ ubiq̃ non requirenda est alle
goria nec omnia sunt mystice exponenda. **P**ropter q̃
notandū q̃ scriptura quatuor habet ptes. **U**na est
in qua secundū litterā agit de mundanis naturis
et per illas significat reparatōez nostrā sicut appa
ret in descriptiōe formationis mundi. **A**lia est in
qua agit. de actibus et p̃cessibus illi⁹ pp̃ ista līta. **T**er
cia est in qua nudis verbis significat et exprimit
que pertinent ad nostram salutem quantū ad fide
m vel moēs. **Q**uarta ē i q̃ p̃nūciat nrē salutis mīsteri
um p̃ā nudis ṽbis. p̃ā enigmatis et obscuris et
p̃pterea i hys locis varijs nō ē uniformit̃ exponē
da. **Q**uā aut̃ expositor digi i expōe sacre sc̃pturē. p̃ ep̃licē
ēglāz q̃ tradi p̃t de ṽbis aug⁹ in libro de doctrina.
xp̃iana. **P**rima ē hec ubiq̃ i hac scriptura prima ver
borum significatō. significat res creationis siue
singulares actus humane conuersationis. ibidem
res significat p̃ verba prima significāt dē de nrē

reparationis misteria ubi vero prima sig^o verborum
exprimit fidem siue caritatem ibi nulla est allegoria
querenda. **S**eda regula est ista ubi verba huius sc^{ptu}
ture signent res creationis aut conuersionis pp. ista
habiti ibi querat ex alio scripture loco quid quelibet
res significat et deinde significatioem suam eliciat per
verba nude significancia fidei veritatem vel morum
eciam honestatem utpote si dicatur. Oues pium
gemellos fet⁹ ostendat q^o oues significat ibi ho^{ie}
nes et geminos fetus. gemina caritate Tercia regu
la est ista. quando aliqua scriptura habet aliquem in
tellectum l^{ra}le et sp^uale: debet discutere exposi
tor verum illa attributio conueniat hystorico an spi
rituali significato Si forte utriq^{ue} competit. tunc
l^{ra}liter et sp^ualiter debet affirmari Si vero al
tero modo tantum. tunc sp^ualiter debet intelligi sicut
sabbatum legis esse perpetuum sacerdotium eter
num possessio terre eterna et pactum circumcisi^ois
eternum esse. Que autem omnia ad spirituale sig
nificatum referenda sunt. **A**d hoc autem q^o sacra
rum scripturarum per siluam quis secure inaden
do et exponendo incedat oportet ut prius noue
rit ipsius sacre scripture veritatem per verba expli
cita. videlicet ut attendat quomodo scriptura au
tem describit initium progressum. et consummati
onem duplicis corporis quasi ex opposito se respi
cientium bonorum scilicet qui hic se humiliant ut

exaltentur sempiternaliter in futuro et malorum
qui hic se exaltant et eternaliter deprimunt unde
ipsa agit de toto uniuerso quantum ad summum et unum
primum et ultimum et quantum ad dearsum inter
medium sub forma cuiusdam crucis intelligibilis in qua
describi habet quodammodo videri lumine mentis. to-
ta machina uniuersi ad quam quidem intelligendam o-
nosse rerum principium domini ipsarum rerum creationem
lapsum redemptionem per sanguinem reformationem
per gratiam uitam per sacramenta et tandem retri-
butionem per penam et gloriam sempiternam et quia
hec doctrina tam in scripturis sanctorum quam etiam doc-
torum sic diffuse tradita est ut ab accidentibus ad
scripturam sacram audiendam non possit per longa tem-
pora videri vel audiri propter quod etiam noui theologi
frequenter sacram scripturam exhorrent tamquam incer-
tam et inordinatam et tamquam quandam siluam opacam.
rogatus a socijs ut de paupertatula sciencie oleum
aliquid breue in summa diceret de veritate theolo-
gie eorum precibus deuictus assensu breuiloquium
quoddam facere in quo summam non omnia sed
aliqua magna opportuna ad tenendum breuiter tra-
gerentur. addens simul cum hoc rationem aliquam
ad intelligendum quod optebat et occurrebat pro tem-
pore. ¶ Quia vero ipsa theologia sermo est de ipso
deo et de primo principio. utpote quia enim ipsa
tamquam sciencia et doctrina alacris omnia resoluit in deum

tāquā in principiū primū et summū ideo in assignatione rationū in omnibus que in toto hoc opusculo vel tractatulo continētur conatus sū rationē sumere a primo principio ut sic ostenderet veritatē sacre scripture esse a deo de deo et secūdū deū et pp̄ deum ut merito ista sciencia appareat vna esse et ordinata et theologia nō immerito nūcipata. Si qđ igit̄ ip̄fectū vel obscurū ē sēfluū ē oblitū vel minus rectum ibi fuerit. venia occupacōni et breuitati temporis et paupercule sciencie cōcedatur. Si qđ vero rectum. soli deo honor et gloria referatur. ut autem sequēcia clarius elucescant titulos partiales capitulorum premittere curavi ad faciorem mēoriam et lucidiorē cōtuitū dicē vrum que septem p̄acionibus septuaginta duobus capitulū distigunt. *Itē prolog⁹. ¶ Cap. p̄me ptis.*

Prima pars de trinitate dei habet capitula ip̄ et hec sunt. *Primū est de illis vij. de quib⁹ est theologia in sūma. Secūdū quid tenendū de trinitate p̄sonarū et unitate essencie. Tercū de isti⁹ fidei intelligēcia sana. Quartū de isti⁹ fidei expressione theologica. Quintū de unitate nature diuine i nūliformitate apparicionū. Sextū de unitate diuine nē in multiplicitate appropriatorū. Septimū de om̄i potēcia. Octauū de dei sapiencia predestinacōe et presciencia. Nonū de voluntate dei et prouidentia. ¶ Capla sc̄e partis.*

Secūda pars de creatura mundi habet capitula xij. Primum de productione mundi totalis. Secundū de natura corporali quantum ad fieri. Tercium de natura corporali quantum ad esse. Quartū de natura corporali quantum ad influere et operari. Quintum de modo describendi predicta in sacra scriptura. Sextū de productione superiorum spirituum. Septimum de apostasia demonum. Octavum de confirmatione angelorum bonorum. Nonum de productione hominis quantum ad spiritum. Decimum de productione quantum ad corpus. Undecimum de productione eius quantum ad totū cōiunctū. Duodecimū de cōplecōe et ordinacōe totius mundi consuevit. **Caplā quarte ptis.**

Tercia pars de corruptela p̄ci habet capitula xij. Primum ē de origine mali in cōmuni. Secundū de p̄morū p̄ntum tēptatione. Tercū de p̄morū p̄ntū trāsgressione. Quartū de p̄morū p̄ntū p̄uisione. Quintū de originalis p̄ci corruptione. Sextū de originalis trāsfusione. Septimū de originalis p̄ci amutatione. Octauū de origine peccatorū actualiū. Nonū de ordinacōe et distinctione capitalium. Decimū de origine et qualitate peccatorū venialiū. Undecimū de origine p̄ciōz fialiū q̄ sūt p̄ciā in spiritū sanctum. **Caplā .v. ptis.**

Quarta pars de incarnacōe v̄bi q̄ sūt .x. caplā. Prīmū de rōe q̄ v̄bi dī dūit incarnatī dēuit

Secundum de ratione quantum ad unionem naturarum
Tercium de incarnatione quantum ad modum. Quar-
tum de incarnatione quantum ad plenitudinem tem-
porum. Quintum de plenitudine gratie christi quantum
ad carismatum in affectu. Sextum de plenitudine
sapientie in intellectu. Septimum de perfectione me-
riti in effectu. Octavum de passione christi quantum ad
statum patientis. Nonum de passione quantum ad modum
patiendi. Decimum de passione quantum ad exitum
passionis. **Capla quinto partis.**

Sexta pars de gratia spiritus sancti habet et
capla decem. Primum de gratia in quantum est do-
num divinitus datum. Secundum de gratia in quantum
educit liberum arbitrium extra peccatum. Tercium
de gratia in quantum iuvatur ad bonum meritorium. Quar-
tum de ramificatione gratie ipsius in habitus virtutum. Qui-
ntum de ramificatione ipsius in habitus donorum. Sextum de
ramificatione ipsius in habitus beatitudinum et per consequens fructus
tuum. Septimum de exercitio gratie respectu credentium.
Octavum de exercitio spiritus sancti diligendum. Nonum de exer-
citio gratie respectu agendum preceptorum et consiliorum. Decimum
exercitio gratie spiritus sancti petendum et orandum.

Sexta pars de medicamentis sacramentalibus/autem ea sunt tria
Primum de sacramentorum origine. Secundum de sacramen-
torum narratione. Tercium de sacramentorum numero et distinctione. Quartum de sacra-
menti institutione. Quintum de sacramentorum dispensatione. Sextum de sacramentorum irraci-
one. Septimum de constitutione et integritate baptismi

Octauū de integritate confirmationis. Nonum de integritate eucharistie. Decimum de integritate penitencie. Undecimū de integritate unctionis excommunicationis. Duodecimū de integritate ordinationis. Tredecimū de integritate matrimonij.

Sextima pars de statu finalis iudicij habēs septē capitula. Primum de iudicio i comuni. Secundū est de antecedentibus ad iudiciū cuius est pena purgatorij. Tercium de antecedentibus ad iudiciū cuius sunt suffragia ecclesiastica. Quartū de concomitantibus iudiciū sicut est confusio ignium. Quintū de concomitantibus sicut ē resurrectio corporum. Sextū de consequentibus. scilicet de igne infernali. Septimū et ultimum de gloria paradisi.

Incipit liber primus de unitate dei. Cap. primum.

In principio intelligendum est quod sacra doctrina videlicet theologia que principia habet agit de primo principio. scilicet de deo et uno deo. agit in uniuerso. scilicet de unitate dei et de creatura mundi. De corruptela peccati. De incarnatione ubi. De gratia spiritus sancti. De medicina sacramentali. Et de statu finalis iudicij. Ratio autem huius veritatis. hec est quia cum sacra scriptura sua theologia sit scienda sufficienter notitia de primo principio secundum statum vie iuxta quod expedit ad salutem et deus non tantum sit rerum principium et exemplar effectuum in creatione sed refectionum in redemptione et perfectum in retributione ideo non tantum agit

de deo creatore sed etiam de creatore et de creatura
Et quia creatura rationalis que est quodammodo
do finis omnium non sterit sed suo casu repanti
indiguit ideo agit de corruptela medico sanitate
mediana tandem de curatione perfecta que erit in
gloria impijs in penam proiectis. Ideo qz ipsa est sci
entia sola perfecta quoniam incipit a primo quod
est primum principium et peruenit ad ultimum qd
est premium eternum Incipit a summo quod est
deus altissimus creator omnium et peruenit ad in
fimum quod est eternale supplicium. Ipsa etiam
sola est sapientia perfecta que incipit a tam sum
ma ut est principium causarum vel creatorum
ubi terminatur cognitio pñca et transfit per eam
ut est remedium peccatorum et redit in eam ut est
premium meritorum et finis desideriorum et in
hac cognitione est sapor perfectus vite et salus ani
marum et ideo ad adiscendam eam inflammari de
bet desiderium omnium cristianorum Ex his patet
qz theologia sit de tot et de tam varijs est tamen
scientia vnarius subiectum ut a quo omnia est
deus ut per quod omnia cristus ut ad quod om
nia opus repatoriū ut circa qd oia vniam carita
tis vinculum quo celestia terrestria cōnectūt de q
omnia in libris canonicis cōphēsa credibile ut credi
bile ut de quo oia i libris expoitoz credibile ut in
telligibile scādm augustinū de vilitate credendi.

et quia qđ credimus debemus auctoritati et qđ in-
telligimus rōni. *Capitulu Reuolu.*

Primo igitur de trinitate dei tria considerāda
sunt. *Scilicet* qualiter vnitas substācie et nē
simul stent cum pluralitate personarum. *Secūdo*
qualit̄ cū pluralitate apparitionū. *Tercio* qualiter
cū plit̄ate approp̄atorū. De pluralitate igit̄ psona
rū in vnitate natūe hoc dictat recta fides. tenēdū
scilicet qđ i vnitate natūe. tres sunt persōe p̄ filij
spūs scūs. Quarū p̄ma est a nulla scda p gnācoe;
ē a sola p̄ma. Tercia p spiācoe; siue p̄cessionē est
a p̄ma et scda ita qđ trinitas psonarū nō excludit
ab essēcia diuina summa vnitatē. simplicitatē. in-
mēsitatē. et̄nitatē et incommutabilitatē. nōitatē. et
eciā p̄mitatē quin potius icludit sumā ferūditatē
caritatem libēritatem equalitatē ḡnamitatē cōfor-
mitatem et inseperabilitatē que omnia fides sana
intelligit. esse in beatissima trinitate. *Nō* autem
huius veritates hoc est quia fides nostra cum sit
principium cultus dei et fundamentū eius que se-
cundū pietatē ē doctēne dictat de deo sentiendū esse
altissime et pyssime. Non autem sentiret altissime
si non crederet qđ deus posset se summe communicare
Non sentiret pyssime si crederet eum posse sed nolē
Ideo qđ ut altissime et pyssime sentiet. dicit dñm
se summe communicare eternaliē habēdo dilectm et
cōdilectm ac p hoc dñm vnū et ēnū. Huic autem fidei

Inquātūm dicat de deo p̄ssime ſenciēdum atteſta-
tur tota ſacra ſcriptura que dicitur ſm pietatem
doctrina quia dñi fatetur habere prolem quam ſu-
me diligit. verbum ſibi coequale quod ab eterno
genuit i quo cuncta diſpoſuit. per quod cūcta pro-
durit et regit. Per quod eciam carnem factum p̄
ſumma benignitate hominem redemit precioſiſſis
ſanguine eius. Redemptumq; cibauit per quod ecia-
m in fine mundi ſumam miſericordiā imparciē-
do ab omni miſeria liberabit. ut per criſtum oēs
electi ſint filij ſūmi patris. in quo eſt omnis pieta-
tis cōſummatio et dei ad nos et ecōſo Inq̄tū autē
fides dicat de deo ſenciēdum altiſſime nō tantū at-
teſtatur ei ſacra ſcriptura verū ecia omnis creaturā
iuxta quod dicit aug⁹. xv. de trinitate ca. iij. Neq;
enim diuinorū librorū tantūmō auctoritas. deum
eē p̄dicat. ſed omnis que nos circūſtat ad quam
nos eciam p̄tinemus vniūſa ipſarum rerum nati-
ta. proclamat ſe habere preſtanſſimū conditorē
qui nobis mentem rationēq; dedit qua uiuentia
non uiuentibus. ſenſu preſcita non ſenciētib⁹.
intelligencia non intelligentibus. immortalia im-
mortali⁹. impotentibus potencia. iniuſtis quidē
iuſta. deformibus ſp̄oſa. malis bō. incorruptibilia
corruptibilibus. immutabilia mutabilibus. iniuſ-
ticia quidem viſibilibus. incorpalia corpali⁹ b̄at
miſeis p̄ferēda iudicamus. ac p̄ hoc qm̄ eb⁹ caris

creatorem sine dubitatione proponimus. Oportet et eum
summe vivere et cuncta sentire atque intelligere.
et mori corrumpi mutarique non posse. Nec corpus
esse sed spiritum omnipotentissimum iustissimum spiritua-
lissimum speciosissimum optimum beatissimumque satiam.
Ecce in hijs duodecim includuntur altissime nobi-
litates esse divini. que tamen possunt ad tria reduci. scilicet
eternitatem sapientiam et beatitudinem. et hec tria
ad unum scilicet ad sapientiam in qua includuntur omnes ge-
nerans verbum nascentis et amor utriusque necesse in
quibus fides dicat beatissimam consistere trinitatem
et quoniam summa sapientia potuit trinitatem. ponit etiam
nichilominus omnes prius habitas nobilissimas
propositiones. videlicet unitatem simplicitatem et ceteras consequen-
tes. nam est omnes preteritas nobilitates divini esse similes
statu cum beatissima trinitate. *Capitulum tercium.*

Istius autem fidei intelligentiam sanam docet
doctrina sacra quod in divinis sunt due emanationes.
tres personae. quatuor relationes quinque
notiones. et ex hijs tantum tres proprietates personarum.
Non autem ad intelligentiam predictorum hec est. quia
cum primum et summum principium hoc ipso quod primum sit
simplicissimum hoc ipso quod summum sit perfectissimum
ideo perfectissime se patet quod perfectissimum et idcirco omnia
fuit hoc ipso quod simplicissimum et ideo salva unitate non sunt
ibi modi emanandi perfecti. modi autem perfecti emanandi sunt
duo tantum. scilicet per modum nature et voluntatis. Primum est generatio

Secundus spiratio suæ processio et iō hy sunt ibi
Quia vero duabus emanatioibus substantiis ne
cesse est emanare duas ypostases necesse ē etiam
ponere ypostasim primo pducētē ab alio nō ema
naē. ne sit infinitū abire. iō sunt ibi tres ypostases
Et quia aulibz emanationi rūdet duplex habitu
do relatiua ideo sunt qtuor relationes. s. pñitas
filiatio. spiratio. et processio Qui vero p has habitu
dines innotescūt nobis diuine ypostases et preter
hec etiam ypostasis illa in qua est prima rō pñci
piandi. vel pducēdi innotescit q nō pducitur nā
hoc nobilitatis in ipsa Ideo quinqz sunt nationes
scilicet quatuor relationes predictæ cū in nascibili
tate Et quia quelibz psonarum habet vnā pprie
tate. p quā principaliter innotescit ideo tres tantū
sunt pprietates psonales q hyis noibus expmūt
pprie et pñcipaliter. s. pñ et filius ⁊ spūs scūs Cū
em ppriū sit pñs esse innascibilē siue in genitū esse
pñcipiū nō de pñcipio esse patrē innascibilitas no
tificat ipm p modum negatiōis hz ex aseqnti per
modum positionis quia innascibilitas in patre po
nit fontalem plenitudinem principium non de pñ
cipio per modum positionis cum negatione. esse
patrem per modum positionis et habitudinis pro
prie complete et determinate Similiter cum fili⁹
fit ymago vbi ⁊ fili⁹. ymago noiat illā psonā ut
fili⁹ dīez expssa. vbi ut fili⁹ dīez expressuā. fili⁹

Et similitudinē ypostaticam. Rursus ymago noi-
nat ut similitudinē cōformē. Verbū ut similitudi-
nē intellectualem. filius similitudinē cōsequēcialem.
Per hunc modū cum pprū sit spūs sancti eē do-
nū. esse nexum seu caritatē amborū. eē etiam spm
sanctum donū nominat datū voluntarium. carita-
tas siue nexū ut datum voluntarium a precipiū.
Spūs. ut datū voluntariū pmiū a ypostaticū. Hinc
est qd ista tria noia qd sūt pater filius et spūs scūs
trium psonarū pprietates insinuantur. Hec igitur
tenenda sunt ad fidei trinitatis intelligēciam sa-
nam. **Ca. quartū.**

AD huius autē fidei expressionem catholicā
tenendum est scdm sacrorū doctorū documē-
ta qd in diuinis sunt duo modi predicādi scz p mo-
dum substācialē et relationis. tres modi subponē-
di scz eē nature siue essencie. persone et notionis.
quatuor modi substāciam significandi scz noie effē-
cie substācie psonē et ypostasis. Quinqz modi dice-
di scilicet quis. qui. que. quod. et quid. Et tres mo-
di scz scdm differentem modum existendi secundum
differentem modum se habendi et secundū dērentem
modū intelligendi modū. Ratio autē pdictorū hec ē
qd cū pmiū pncipiū sit pfectissimū si l'a simplicissimū o-
magz p scōis sūt de ipō dñr pprē a vē qd a iscōis sūt
ā. n̄ dñr. ā si dñr p assūpcōez hñe nē dñr l' trāslatē.
cū igit r sit pnta. s. sba. qd tms. elā. qd lras ac° pas°

ubi. quando. situs. et habere. quinq; ultima p^{ro}p^{ri}e
spectat ad corporalia seu mutabilia et ideo nō attri-
buuntur deo nisi trāsumptiuo modo seu figuratio
Alia vero quinq; precedencia deo attribuunt seā^{do}
id q^{uo}d cōpletionē dicunt ita tamē q^{uo}d diuinā simplici-
tatem nō impediunt Omnia ergo p^{ro}dicamēta sūt
ad ipsum q^{uo}d ē illud de quo predicantur et ita per cō-
pationem ad subiectum in quo sunt omnia dicūt
trāsire in substāciam. relationē tantum excepta.
que cum duplicem habeat compationem. s. ut ad
subiectum in quo. et ad t^{er}minū ad quē. p^{ri}mo^o trā-
sit ne faciat companem sed secundo modo manet
ut faciat distinctionē. Et hinc est q^{uo}d substācia con-
tinet unitatem et relacō multiplicat ēnitatem Ide-
oq; manent ibi duo modi tantum p^{ro}dicandi disse-
rentes De quibus dat regula talis Quetū; dicūt
secundū substāciā de oībus dicūt et sigillatī et siml
et singulariter. que vero secūdu relationem aut nō
de omnibus dicantur. aut si de pluribus pluraliter
ut relati. distincti. similes. equales. p^{ro}pter relatio-
nem int^{er}secam Nomē autem ēnitatis cōphendit
utrūq; qm̄ pluēs pōt esse relacōes in una psona
sic sūt plēs psoē i una nā iō distinctō i nocōe nō ifert
diu^{er}sificacōez psoē nec distinctō psoē plificacōz nē et
p^{ri}mo nō q^{uo}d q^{uo}d queit essēcie queit nocōi l^{et} psoē nec ecōū^o
et hic ē q^{uo}d sūt ibi t^{er}ti moī supponēdi de q^{uo}b^{us} dat p^{ro}sue-
rit in l^{et} glā. Suppoita essēcia nō suppoit notio nec

persona et supposita notio non supponit essentia nec persona
nec supposita persona non supponit essentia nec notio
sicut patet per exempla et quoniam una distinctio est in suppositis
scilicet manente essentia una. ideo nunc est ibi multipliciter
significari substantiam. scilicet ut communicabile et incommunicabile. ut
communicabile per modum abstractionis per nomen
essentie et per modum correctionis et per nomen sub
stantie. ut in communicabile vero vel ut distinguibile per
nomen ypostasis vel ut distinctam per nomen personae
vel aliter. scilicet distinctam qualitercumque et sic ypostasis
vel notabiliter et perfecte et sic persona. Exempla ho
rum quatuor sunt in creatura humanitas homo. angelus
homo petrus. primum essentiam. secundum substantiam.
tercium ypostasim. et quartum personam dicitur et quia
in persona que distinguitur non solum est considerare
eum qui distinguitur. sed illud quo distinguitur et
hec est proprietas siue notio. ideo necesse est quod in di
uinis sint quinque modi dicendi et querendi. scilicet
quis ratione persone. qui ratione ypostasis. quia di
cit suppositum substantie in distincte. que ratione
notionis. quid ratione substantie. quid siue quo
ratione entitatis et quoniam hi omnes modi in unitate entitatis radicantur
quod quod est in deo ipse deus unus et solus. ideo non ponitur in
divinis nec per essentiam nec secundum esse et propterea sunt tamen tres
modi dicendi. scilicet per modos essendi siue emanandi. sic dis
fert persona a persona. per modum se habendi. sic dicitur persona et
essentia quod una persona ad alteram refertur et ideo distinguitur.

Essentia vero nō refertur ad alterā et ideo nō disti-
guitur. Sēdm modos etiam intelligendi sicut dis-
fert una pprietas substantialis ab altera ut boni-
tas et sapientia. Prima differentia ē maior vel per-
fecta et summa q̄ possit repiri in diuinis. Et enim
in suppositis ita q̄ unum nō dicitur de altero. Se-
cunda differentia est minor quia est in attributis
licet em̄ unum possit dici de alio ut psona de essen-
tia aliud tamen dicitur de vno quod non de alio
ut psona distinguitur et refertur: eēncia vero non.
Tercia vero dīa est minima. quia est in cōnotatis
licet enim unum de altero dicatur adinuicē et idē
possit dici de utrisq̄: nō tamē idē cōnotatur. utro-
biq̄ nec per idē datur intelligi utraq̄. Ex pmo
modo differendi oritur pluralitas psonarū. Ex se-
cūdomodo pluralitas p̄dicationū substantiālū et
relatiuarum. Ex tercio pluālitās eēnciālū pprie-
tatum et notionū siue ab eterno. siue ex tpe. siue
pprie. siue transumptiue. siue cōmuniter. siue ap-
ppriate dictorum extra sunt manifesta. Hys itē
lectis claret satis q̄ quid sciendum et quātū loquē-
dū de summa trinitate diuinarum psonarū.

**De unitate nature diuine et inlūformitate ap-
partitionum. Caplm quintū.**

Sciēdo autē de p̄litate app̄cōm docz dīna docē-
na h̄ eē tēndū p̄ cū de⁹ sit icāsc̄ptiblis. In-
uisibil. icōmutabil. nichilo? tñ hitat sp̄ah̄ter in

sanctis viris. In terris apparuit patriarchis et p
phetis descendit de celis misit et filiū et spm scm ad
salutē humai generis. Et licet in deo sint diuina. nā
virtus. et opaco trinitatis. missio tamen vel appa
ritio vni⁹ psonē non est missio vel appaico alteri⁹
Licet em̄ sit ibi sūma equalitas soli⁹ tamen patris
est mittere et nō mitti. Spiritus sancti est tantum
mō mitti respā diuinaz personaz. nisi forte dica
tur mittere hominē assūptū filij aut ē mittē et mit
ti sicut ex scripturis p̄colligi. **I**ntelligēcia autē et iō
predcōrū hec est. quia licet primū p̄cipiū sit imē
sum et ināscritibile. sit incorporeū et inuisibile
sit eternū et inōmutabile. Principiū tamē est re
rum spūaliū et corpaliū. natūaliū et grātūaliū
ac per hoc rerū etiā mutabilium sensibiliū et ar
tūscriptarū. p̄ quas licet ipse inōmutabilis insen
sibilis ināscritus. seipsū reddat manifestū et notū
Reddit autē se manifestum. et notū gnātiter. p̄ vniū
sitatē suorum effectuum ab ipso emanantium in
quibus dicāt esse p̄ essenciam potētiā et presenciam
q̄ se extendit ad omnia creata. Reddit etiā speci
aliter notum per aliquos effectus quī nī ipsum ei
specialiter ducunt ratione quorum dicitur habita
re apparere. descendere. mitti et mittere. Habita
tamq̄ dicit effectum spūalē cū acceptōne sicut est
effectus grāte grātū facientis que em̄ est deifor
mis et in ipsum deum reducat et deum facit nos

habere et haberi a nobis ac p hoc et inhabitare in
nobis et gracie effectus p̄is ē omnibus p̄sois ideo
vna p̄sona nō habitat sine alia immo simul tota
trinitas Appere vero dicit effectū sensibile cum ex
pressa significacōe. sicut sp̄s sc̄s apparuit i colū-
ba Et qm̄ sicut p̄sone diuine distincte sunt sic dist-
incte significari possūt et signis et noībus. ideo que-
libet p̄sona potest p se apparē et appicio p̄t omib⁹
competere siue insimul siue cuilib⁹ p se. vnde q̄ spi-
ritus sc̄s dicitur in linguis igneis ⁊ colūba appa-
ruisse. hoc non est p nouum vīculū vel officiū spi-
ritualem sed p v̄monem que est inter signatum ⁊
signum et sibi specialiter et modo et origine depu-
tatū Descendere aut dicit vtrumbibet effectuum
predictorum cum inchoatione Deus enim beatissi-
mus angel⁹ is semper est presens in celis quia in
eis semper inhabitat et apparet Peccatoribus aut
in terris est modo vt absens et quantum ad graci-
am et quantum ad noticiam et ideo cum incipit
apparere vel inhabitare de presente cel⁹ et quasi ab-
sente nobis fit presens tr̄is. et ideo licet in se non
mittetur nobis tñ descendere dicitur M̄tti vero di-
cit effectus predictos cum eterna productiōe. Tūc
enim pater mittit filium cum faciendo eum nobis
presentem per noticiam vel graciā insinuat q̄ ab
ipso procedit et quia pater a nullo procedit. ideo
nūq̄ mitti dicitur **Q**uia vero filius et producat

et produciatur. ideo mittit et mittitur. Quia vero
spiritus scus eternaliu producit sed non pducit in
si ex tempore. ideo ipsius e pprie mitti et non mit-
tere nisi respu creature. Ex quo patet q hec sunt
im pprie et exponede Spiritus sanctus mittit se et
mittit filium. filius mittit seipsum. nisi intelligat
inoptu est de virgine natus. patz etiam qz mittere
et mitti no copetit omnibus quia licet dicat effec-
tum increatura. dicit tame relatione intrinsecam
qz mittere dicit auctoritate. Mitti dicit sub auc-
toritate ratione pductionis eterne inter? iporate

De unitate ne dine i mlaformitate a ppriator
Quatio vero de pluralitate appropriatoru hoc
docet scriptura tenendu. Quia licet omnia es-
senciata omnibus psois equaliter et indrnt con-
ueniat. Tame pti dicitur appropriari unitas. filio
veritas. spui sancto bonitas. et iuxta hanc sumitur
seda appropriatio hylary. scz eternitas i pre. Apes
in ymagine. Psus in munere. Iuxta hanc sumit ver-
cia scz in patre ratio principiandi. In filio ratio
exemplandi. in spiritu sancto ratio finiendi. Et
iuxta hac sumit quarta scz omnipotencia patri. om-
ni sciencia filio voluntas siue beniuolencia spiritui
sancto. Hec dicuntur appropriari no qz fiat appa-
tu sp sit pia. h qz ducit ad itelligentia et noticia ppo-
ru viz cu pson. Itellencia aut et ro predictorum hec
est. Quia em primum principiu est nobilissimum.

et perfectissimū ideo cōditiones eius nobilissie et
generalissie in eo repunt in sūmo. **H**ec aut sunt
vniū verū bonū que non contrahunt ens sūm suppo
sita sed sūm rationē. Nam vniū noiat ens ut cōmū
cabile et hoc habet p̄ indiuisiōē sui in se. verū sūm
qđ cōgnoscibile et hoc habet p̄ indiuisiōē sui a p̄
pria specie. Bonū sūm qđ cōmunicabile. Et hoc habet
per diuisiōē suā p̄pria opatione et quia hoc tri
pliciter. indiuisio se habz scđm ordinē q̄tū ad rā
tionem intelligendi ita qđ verū p̄supponit vnum et
bonū p̄supponit vniū et verū. **H**inc est qđ hec attri
bunt primo p̄cipio in summo qđ perfecta et gnā
tia et appropant tribus persoīs. qđ ordinata. et iō
summe vniū p̄ri qui est origo p̄sonarū. **S**ūme verū
filio qui est a patre ut vbiū. **S**ūme bonū in spiritu
sancto qui est ab vtroz ut amor et donū et qđ sum
me vniū. ē sūme p̄mū. nāq; carz oī incep cōe et qđ
summe verū ē sūme egle et pulchz. et qđ sūme bonū
ē sūme utile et p̄ficiū. **H**ic orit scđa appropā^o hy
larij qđ ē eēnitās ip̄re et qđ n̄ hz p̄cipiū h̄ ē oīo p̄m
Sp̄s i ymagie. i. i vbo qđ sūme pulchz. **U**sus in
munere id est in spiritu sancto quia summe p̄ficiū
um et cōmunicatiū quod per alia verba sic insinuat
at aug⁹. **I**n patre vnitās. **I**n filio equalitās. **I**n
spiritu sancto vnitatis egleitatisq; cōcordia. **F**uer
sus quia summe vnum et primum tenet rationē
p̄ncipiandi et originandi. **S**umme pulchrum

et speciosum tenet rationem expmēdi et exemplā
di. Sūme proficiū et bonū tenet rationē finiendi
quia bonum et finis idem. Hinc oritur Tercia ratio
appropādi efficiēciā p̄i exemplaritatē filio.
finalitatē spiritui sancto. **R**ursus quia a primo
principio fluit omne posse a p̄mo et sūmo. exēpla
ri fluit omne scire ad sūmū finē tendit omne velle
ideo necesse ē p̄mū esse omnipotētissimū sapientissi
mū beniuolentissimū. Vnitas autem p̄ma et sum
ma rediens supra seipsam reductōe p̄fecta est om
nipotētissime. Sic et veritas sapientissima et boni
tas beniuolentissima et hec appropāntur quia or
dinē insinuant. Volūtas em̄ dat p̄intelligere cō
gnitōē et voluntas et cōgnitio p̄supponūt potēci
am et v̄tutē quia posse scire ē aliquid posse. Ex hys
apparet q̄ sint appropāta et quibus et qua de cau
sa. hec tria vltima scz potēcia sapiēcia et volūtas
sūt potētissime illa ex quibus in scripturis laudat̄
trinitas sūma et ideo de hys aliquid breuiter dice
dum est et sūmatim.

De omnipotēcia.

Ca. vii.

Igitur de dei oīpotēcia s̄m sacra sc̄pturā hec
sunt tenēda videlicet q̄ deus est oīps. ita tñ
q̄ ei nō attribut̄ actus culpabiles ut pole mētiri
et male velle. Nec actus penales ut metū et dolere
nec act⁹ corpales seu materiales ut dormire et am
bulare nisi forte transumptē. nec act⁹ icōuenientes

ut posse facere maiorem se vel alium dñi sibi equa-
lem vel infinitum actu et cōsimilia quia ut dicit an-
selm⁹. q. quodlibet inconvēniens etiā minimū est
ipossibile apud deum licet aut hoc nō possit. est tñ
omnipotens. vere. & perfecte. **I**ntelligentia autem
et ratio predcōrū hec est. Quia primū principium
est potens potentia. que est potentia simplex et idē
distributio addita ei distribuit pro hys que posse ē
posse simpliciter. hec aut sunt que egrēdiūtur ā po-
tencia cōpleta et ordinata. Potenciā autem cōple-
tam. dico que nō potest deficere nec potest succumbere
nec potest indigere. Sed potentia in peccando defi-
cit. in paciēdo succūbit in cōpalibus actioibus in-
digenciā includit. Divina verō potēcia qz sūma
et perfectissima est ideo nec est de nichilo nec est sub
aliquo nec eget aliquo alio. At p hoc nec culpabili-
a nec penalia nec materialia potest. et hoc quia po-
tēcia cōpleta omnipotēs est. Potenciā autē ordinā-
tam contingit tripliciter d. s. vel. pñ actum vel pñ
aptitudinem ex parte creature vel secūdu aptitudi-
nē ex parte solius virtutis icreate. Qd possibile ē po-
tēcie pñmō dñi ē nō tñ possibile s; etiā actuale.
Qd scđmō q n pñmō ē possibile simplē s; n actuale.
Qd aut cōmō nō pñmō l scđo ē possibile dñi s; ipos-
sibile creature. Qd autem nullo pñdōz mōz ē possi-
bile sic illd qd directe epuēt ordi p rōes q cās pñmō-
diales q eternas. simpliciter ē impossibile sicut q dñs

faciat actu infinitū q̄ simul faciat aliq̄d eē ⁊ nul
lo modo eē. q̄ faciat illud q̄ fuit nō fuisse et cetera
alia que posse est contra ordinem et cōplementum
diuine potentie Ex hys patet resp̄cū quoz est diui
na potencia patz ecia q̄ debēt dici simplē possibilis
et simpliciter impossibilia. ⁊ q̄ aliquoz impossibilitas
simul stet cum vera omnipotentia.

De sapientia. Caplū viii.

De sapia vero dei hic sunt tenēda. videlicet q̄
ipsa diuina sapiēcia limpidissime cognoscit oīa
bona et mala. p̄ncipia preterita et futura. actualia
et possibilis ac p̄ hoc incōphensibilia nobis et infi
nita. ita tñ q̄ ipsa in se nullomodo diuisiua ē licet
diuisa noīa forciatur In q̄tum em̄ est cognoscitua
omniū possibilium dicit̄ scia siue agnitio In q̄tū
ē cognoscitua omniū q̄ sunt in vniūso ē visio In
q̄tū est cognoscitua omniū que bñ sunt dicit̄ ap
probatio In q̄tum ē cognoscitua eoz q̄ futura sunt
dicit̄ prescia siue preuisio In q̄tum ē eoz que ab
ipso dō fiēda sunt dicit̄ dispō. In q̄tū ē eoz q̄ pre
māda sunt dicit̄ p̄destiācō. In q̄tū vero ē cogitua ea
rū q̄ dāpnāda sunt dicit̄ reprobatio Et q̄ ipa non
tñ ē cognoscitua sed est ecia ratio cognoscendi iō
iōtū ē rō cognoscēdi omnia cogitua dicit̄ lux In q̄
tū ē rācō cognoscēdi visa et approbata dē sp̄edm̄.
iōtū ē rō p̄uisa agnoscēdi ⁊ d̄spoīta dē exēplar.
iōtū ē rō agnoscēdi p̄destiata ⁊ ēpbata dē lib̄ vite

Est igitur liber vite respectu rerum ut redeuntium
exemplar ut exeuncium. Speculū ut eūciū lux
vero respectu omnium ad exemplar aut spectat. y de
a. vbum. ars. et ratio. y dea secundum actum pre
iudendi. verbum secundū actū pponēdi. ars secun
dum actū prosequēdi. ratio secundū actū pficiēdi. qz
superaddit intentionē finis. Quia vero hec omnia
vni sunt in deo. ideo frequēter pro alio accipitur
et licet diuina sapiencia ratione diuersitatis scito
rum et cognitorum diuersa sortiatur vocabula nō
tamē diuersificatur secundum rationē intrinsecam.
Cognoscit em̄ cōtingentia in fallibilē mutabilia
immutabili futura presencialiter tēporalia eterna
liter. depēdētia independēter. creata increate. alia
a se in se. et p se. et cum infallibiliter cognoscit con
tingentia simul stat libertas et veritas liber
tatis cum predestinatione et presciencia. **I**ntel
ligencia autem et ratio predictorum hec est. Pri
mum principium hoc ipso qz primum et summū
cognitionem habet simplicissimam simul et perfec
tissimā. Quia perfectissimā ppter ea cognoscit om
nia simul distinctissime sub omnibus conditioni
bus quas res habent vel habere valent. Et ppter
ea futura scit esse futura. et presēcia quidē pre
sēcia. et etiā bona approbāda. et mala repro
bāda. Hinc est igitur quod diuersa sortiatur ei
vocabula secundum quod dictum ē sup. H3 qz sit

stat perfectio sapientie cum summa simplicitate. Hinc
est quod omnia alia a se cognoscit in se et per se ex quo
sequitur secundum quod creata cognoscit increate. Ex
quo sequitur tertium quod dependencia cognoscit inde-
pendenter. Ex quo oritur quartum quod temporalia cogno-
scit eterniter. Ex quo quintum quod futura cognoscit
presenter. Ex quo sextum quod mutabilia cognoscit
inmutabiliter. Ex quo septimum quod contingencia in-
fallibiliter. et ita quod contingencia manentia contin-
gentia sunt diuine sapientie prorsus infallibilia tam
in contingentibus que subiacent nature quam liberta-
ti voluntatis humane. unde qui vult hoc verum in-
telligere. quomodo simul stet voluntatis creature.
libertas cum infallibilitate predestinationis eterne
resolueno ab hoc ultimo procedat per illos gradus
usque ad primum quod primum principium perfectissime
cognoscit omnia per se ipsum. quod est verum certissi-
mum. Et ex quo omnia rationandi in fallibiliter con-
cluduntur. Sicut autem diuine cognitionis cer-
titude simul stat cum contingencia rerum cognita-
rum quia simul est simplicissima et perfectissima
diuina sapientia. sic unitas stat cum multiformi-
tate rationum et idearum ex eadem causa. Quia
enim perfectissima ideo distinctissime cognoscit
vniuersa et singula et illa omnia distinctissime et
perfectissime representat et ideo singulorum dici-
tur habere rationes et ideas tamquam ipsarum rerum

similitudines perfectissime expressivas Quia vero
simplicissima est ideo similitudines ille unus sunt
in ipsa Unde sic deus una virtute omnia producit
ex tpe secundum omnimodam rerum integritatem
Sic una virtute omnia exprimit sempiternam
et sic una est in deo altissimo omnipotente acta opo
secundum rem dicuntur tamen plures rerum pro
ductiones ratione pluralitatis productorum sic una ve
ritatis est unus actus intelligentie in deo dicuntur
tamen plures similitudines ydee et ratione plura
litatis ydeotarum vel existentium vel futurorum pos
sibilitum Hec autem rationes vel ydee licet sint una
veritas et lux et essentia non tamen dicuntur esse
una ratio vel ydea. Non enim vel ydea dicitur ut alterum
secundum rationem intelligendi. Nominat ei simi
litudinem cogniti que realiter tenet se ex parte dei licet
secundum rationem intelligendi videat aliquid dicere
ex parte ydeati Si autem hoc simile in creatura requi
ratur dicendum est quod hic est illius exemplaris proprium
quia sicut dictum est simul est simplex et infinitum per
fectissimum Quo pre intellectu innotescunt cetera
consequentia Quia enim exemplar illud est simplicissimum
et perfectissimum ideo actus purus quia vero
infinitum et immensum ideo extra omne genus
Et hinc est quod existens unum potest esse similitudo
expressiva multorum De voluntate dei et providencia. Ca. 9.
De voluntate dei hec tenenda sunt quod ipsa

sic est recta ut nullomodo possit obliquari. sic est
efficax ut nullomodo possit impediri Sic ē una ut
tamē multiformit significari habeat Dignatur em̄
diuina voluntas q̄ est volūtas beneplaciti p̄ volun-
tatem signi scđm quinqz drās signorū que sunt
preceptio. phibitio. consiliū. impletio et pmissio
secundū que a voluntate bñplaciti disponuntur in
vniūso quecumqz sunt Et enim voluntas dei pri-
ma et summa cā omniū speciez atqz motionum
Nihil enim sit visibilibz et sensibilibz in ista toti-
us creature amplissima quadam in mensaqz re-
publica q̄ non de illa impiati aula summi ipatois
aut iubeatur aut permittatur scđm ineffabilē ius-
ticiam premiorum atqz penarū gratiarū atqz re-
tributionū. et quia ista voluntas rōne regulata di-
cit̄ puidencia Hinc est q̄ omnia q̄ in vniūso sunt
aguntur et reguntur diuina puidencia que per o-
mnia est irrephensibilis. que nichil nisi iuste precipit
prohibet vel consulit. **I**ntelligentia aut̄ et racō pre-
dictorum hec ē. Primū principiū cū sit summe no-
bile et voluntatem habet et nobili modo habet. Cū
igit̄ voluntas de se dicat illud scđm q̄ in agentibz
a pposito attendit̄ regula rectitudinis et efficiacia
op̄acionis. Necessē ē q̄ voluntas in deo sit rectissima
et efficacissima. Ideo aut̄ rectissima q̄ idem est deo
voluntas et veritas. Ideo efficacissima q̄ idē p̄s̄
in deo voluntas et virtus siue potestas et quia nō

potest voluntas diuina carere veritate. ideo non
tantum est recta. verū etiam regula rectitudinis.
Quia vero nullomodo potest carere v̄tute ideo non
tantū est efficax. verū etiā fons et origo totius effi-
cacie ita vt nil sine illa possit effici nil cōtra illam
possit fieri nil etiā sit a quo valeat impediri et quia
rectissima est null⁹ potest esse rectus nisi cōforme
ei Null⁹ autē p̄t ei cōformari nisi volūtas illa inno-
tescat sibi Oportuit igitur volūtate diuinā vt regu-
lā rectitudinis notificari nobis Rectitudo autē q̄dam
ē n̄citat̄is et hoc ē in faciēdo bonū necessariū et de-
clinādo malū. q̄dā autē ē p̄fectionis et superogati-
onis ultra debita ⁊ s̄m hoc inotescit nobis p̄ ēplex
signū. s. p̄ceptōez. prohibitionē et cōsiliū qd̄ quidā
significat diuinū placitū acceptare tamq̄ iustum
quod per diuinū p̄ceptum quod declinat s̄m diui-
nam prohibitionē et adimpletur s̄m cōsiliū **S**igna
vero hec infallibilia. signa sunt diuine voluntatis
vt ē regula rectitudinis **R**ursus quia efficacissima ē
nullomodo potest aliquis aliquid efficere nisi ipsa
opante et coefficiente. **N**ullus deficere potest l̄ pec-
care nisi ipsa iuste deserente et secundum hoc duo
sunt eius signa scilicet impletio q̄ est signū volūta-
tis vt efficientis Et permissio q̄ est signum volū-
tatis iuste deserentis Iuste autem deserit quia ius-
tum est vt enim amministret illas quas condidit
vt non infringat ipsas leges quas indidit. Et sic

quas indidit. et sic cooperetur ipsis rebus quas
creat ut eas agere proprios motus sinat et ideo
si liberum arbitrium ad utrumque veritabile de lege
nature dimittat cadere in malum. Hoc non per
mittit nisi iuste. **R**ursus si per gratiam preue
niat et sustentet. nulli facit iniuriā. ideo non agit
in iuste nec omnino iuste secundum exigentiam
meritorum quia merita ad hoc non sufficiunt sed
gratis et misericorditer et quodammodo iuste quia
tunc est ex condescendēcia bonitatis sue. Cum ergo
dampnat et reprobat opatur per iusticiā quādo ve
ro predestinat secundum grā et misericordiam quā
non excludit iusticiā. Quia igitur omnes scdm
quod de massa erant perditionis dampnari debebant
ideo plures reprobant quā elegant ut ostendatur
quod saluatio est secundum specialem gratiam sed
dampnatio secundum iusticiā cōmunem. Nullus
ergo potest conqueri de diuina voluntate quia om
nia agit rectissime ymmo in omnibus debemus gra
tias agere et honorificare regimen diuine providē
cie. Si quis autē querat quare magis vni peccatori
minus gratie largitur quam alteri. hic oportet si
lentium imponere humane loquacitati et excla
mare cum populo. **O** altitudo diuinarum sapien
cie et sciencie ipsius dei quam in comprehensibilia
sunt iudicia eius et inuestigabiles vie eius. quis
primi cognouit sensum ipsius domini aut ei quis

cōfiliarius eius fuit. aut q̄s p̄or dedit illi et cōfue-
tur ei. Quom̄a ex ip̄o et per ip̄m et in ip̄o sunt oia
ip̄i gloria in secula seculor̄. Amen.

Secūda pars incipit de creatura mūdi. Ca. 1

His sūmatim preintellectis de trinitate
dei: dicēda sunt aliqua de creatura mū-
di. Circa quā in sūma hec sunt tenēda
videlicet q̄ vniūstas machine mūdia-
lis p̄ducta est in esse ex tpe et de nullo ab vno p̄-
cipio p̄mo solo et sūmo. cuius potencia licet sit in-
mensa: disposuit tamē omnia in certo p̄dere. nu-
mero et mēsurā. Hec generaliter intelligenda sūt
circa rerū p̄ductionē ex quibus et veritas colligit̄
et error repudiatur. Per hoc em̄ q̄ dicitur. ex tpe.
excludit̄ error ponēcium mūdum eternū. Per hoc
q̄ dicit̄ ex nullo. excluditur error ponēcium eēmita-
tem circa materiale p̄cipiū. Per hoc q̄ dicit̄. ab
vno p̄cipio: excludit̄ error manicheorū ponēcium
plurimitatē p̄cipiorū. Per hoc q̄ dicit̄. solo et sūmo.
excludit̄ error ponēcium domini p̄duxisse inferio-
res creaturas p̄ ministeriū intelligenciā. Per h̄o
q̄ addit̄ in certo numero et p̄dere et mēsurā. ostē-
ditur q̄ creatura est effectus eēmitatis creatis sub
ēp̄lici genere causalitatis efficiētis: a quo est in cre-
atura vnitās. modus et mēsurā. Exemplaris:
a quo est in creatura veritas species et numerus.
Finalis a quo est in creatura bonitas. Ordo et pon-

bus q̄ quidam cōperiuntur in omnibus creaturis
tamquam restigium creatoris siue corporalibus si
ne spiritalibus siue ex vtriusq; compositis. **T**hāc
autem ad intelligēciā predictorū hec est q̄
ad hoc q̄ sit ordo perfectus et status in rebus: ne
cesse est q̄ omnia reducantur ad unū principium
qđ quidam sit primū ut det ceteris statum. et per
fectissimum: ut debet ceteris complementum. Quo
niam ergo primum principium in quo est status
nō potest esse nisi unum solum si mūdum produ
it cum non possit ipsum producere de seipso: neces
se est q̄ producat ex nichilo. et quia productio ex
nichilo ponit esse post non esse ex parte producti.
et immensitatem in virtute producente ex parte prin
cipij cum hoc sit solius dei necesse est q̄ creatura
mundi sit producta ex tempore. ex ipsa virtute in
mensa agente per se et nō mediate. **R**ursus quo
niam principium perfectissimum a quo manat per
fectio vniuersorum: necesse est agere a se et sibi se
et ppter se. q̄ nōllo mō in agendo indiget extra se.
necesse est q̄ habeat respectū cuiuslibet creature.
intencōis ēphicā cāuse scz efficiētis. exēplaris et fīā
lis. Nāc est etiā omnē creaturā sibi hāc ēphicā ha
bitudinē cōpati ad cām p̄mā. Ois em creatura cō
stituit in esse ab efficiēte cōfōrtē ad exēplar et ad fi
nē ordinat. ac p hoc est vna vā. bona. modificata
sponsa. ordinata. mēsurata. discreta. ponderata.

Est enim pondus inclinatio ordinata et hec quid gna
liter dicta sunt de omni creatura siue corpea siue
incorpa seu ex utrisq; composita sicut e natura hua
na. **De natura corpea qtu ad fieri. Ca. scdm**

Natura vero corpea est nobis consideranda qtu
ad fieri. qtu ad ee et qtu ad opari. De natura
vero corpea qtu ad fieri hic spealiter sunt tenenda
scz q sit sex diebus in esse producta q in princi
pio ante omne diem creauit deus celum et terram
Prima vero die creata est lux. **Secda** firmamentu
factu est in medio aquaru. **Tercia** die septe sunt
aque a terra et congregate in locum vnu. **Quarta**
vero die celum ornatum lumaribus. **Quinta** aer et
aqua volatilibus et piscibus. **Sexta** die terra aia
libus et hominib. **Septima** vero die requieuit de
us. no a labore nec ab opem vsq; nuc opetur. s
a nouaru specieru condicione qm omnia fecerit vel
in simili sicut illa que ppagantur vel in seminati
one sicut illa que alyis modis introducuntur in ee.
Ratio autem ad intelligencia pdcoru hec est. **Quia**
ei res manant a primo principio et pfectissimo. tale
aut est oipotetissimu sapientissimu et beniuolentis
simu. ideo oportuit q sic pduceretur in esse. ut in ea
rum productione reluceret tripliciter nobilitas p
dicta et excellencia et propterea enim triformis
fuit operatio ad ipsam mundanam machinam
producenda scz creatio. q a ppriate rnz oipotencie

Distinctio respondens sapientie. Et ornatu qui est
prodit bonitati largissime. Et quoniam creatio est de ni-
hilo ideo fuit in principio. ante omnem diem tamquam
omnium rerum et temporum fundamentum. Rursus quia
distinctio corporum mundi attenditur secundum triplicem mo-
dum. ideo facta sunt per triiduum. Est distinctio nature
luminose a perspicua et opaca. et hec est facta prima
die in diuisione lucis a tenebris. Et est distinctio
nature perspicue a perspicua. et hec facta est secunda die in
diuisione aquarum ab aquis. Est etiam distinctio na-
ture perspicue ab opaca. et hec facta est in tertia die
in diuisione aquarum a terris. In his implicitate datur
intelligi distinctio celestium et elementarium secundum quod
post declarabitur. Sic igitur distinctio per triiduum
fieri debuit et quia ornatu respondet distinctio. ideo
tribus diebus debuit similiter consummari. Est enim
ornatu nature luminose. et hic factus est in quar-
to die in formatione stellarum et solis et lune. Et
est ornatu nature perspicue. et hic factus est in
quinta die in qua facti sunt ex aquis pisces et a-
ues ad illum ornatu aeris in et ipsius aque. Est
etiam ornatu nature opace scilicet terre et hic fac-
tus est in sexto die in quo facte sunt bestie. Facta enim
sunt et reptibilia. facta est etiam ad consummationem
omnium natura humana. Hec autem omnia licet deus po-
tuerit facere in statim. maluit tamen per successum temporis tam appropin-
quata et clara epiphania potestate sapientie et bonitatis

tū ppter cōueniētē corre spō dēciā dierū siue tpm
et opacōnū tū etiā ut sicut in prima cōditiōe fieri
debent seminaria opm fiendorū sic fierent et pre
figuracōes tpm futurorum. Unde in illis diebus
quasi seminabiter precessit distinctio omniū tēporū
que explicantur p deorsum etatū et hinc est qd sep
diebus operū additur Septimus q̄etis. q̄ dies nō
describit habē resperā nō quia non hūit dies illa
noctē succedētē sed ad prefigurādū aiārū quietē
q̄ nūq̄ habebit finē. Si autē diceretur alio modo
qd omnia essent simul facta. tunc omnes hī septem
dies ad cōsideracōnē angelicā referūtur. Verūp
tamē p̄mus modus dicendi magnū est scripture
cōsonus et auctoritatib⁹ scōrū et precesserūt et qui
seauti sunt bēn̄ augustinū.

Caplū. i. ca. i.

DE natura vero corporea quantum ad esse te
nendum est qd corporalis mundi machina
tota consistit in natura celesti et elementari ita qd
celestis distincta est in tres celos prināpales scilicet
et empyreum cristallinum et firmamentum In
tra firmamentum erat quod est celum stellatum
continentur orbes septem planetarum. qui sunt sa
turnus. Jupiter Mars Sol Venus. mercurius.
Luna. Natura vero elementaris in quatuor speras
distinguitur scilicet ignis aeris. aque. et terre. et sic
procedendo a summo celi cardine usq; ad centrum

terre de de cōcurrūt orbes celestes et quatuor species
elementares ex quibus integratur et cōstituitur to-
ta machina mundi sensibilis distincte perfecte et or-
dinate. **R**atio autē ad intelligentiā predictorū hec ē
Quia cū natura corporalis ad perfectionē sui et ex-
pressionē sapiēde multiformis primi p̄cipij req̄-
rit multiformitatem formarū sicut apparet in mi-
noratibus plantis et animalib⁹ necesse fuit ponē
aliqua corpora simplicia que multiformiter possēt
mīsceri ad introductionē formarū multiformiū et
talis est natura subiecta cōtrarietati et hec est ele-
mentaris. Necesse etiā fuit fieri naturā p̄ quam ha-
berent hec contraria in mixto cōaliari et talis ē na-
tura elongata a contrarietate cuiusmodi est natu-
ra lucis et corporis sup̄celestis et quoniam mixtio fi-
eri nō potest nisi per cōtraria agenciā et pacienciā
Ideo nātē fuit contrarietatem duplicē fieri in elemē-
tis scz q̄tū ad qualitates actiuas que sunt calidū
et frigidū. Et q̄tū ad passiuas q̄ sūt hūidū et siccat̄
et q̄ op̄lib⁹ elemētū. agit et patitur ideo op̄lib⁹ hab⁹
duas q̄litates. vnā passiuā. et alterā actiuā. ita tñ
q̄ vnā p̄cipalē et p̄p̄riā et alterā accidētālē et con-
trariā. ac p̄ hoc nātē ē tñ q̄tuor eē elemēta s̄ q̄tuor
q̄litates p̄dictas q̄druplē obiectas. **N**ā v̄o celestis a
ē uniformis et imobilis. et hec ē empyreū. q̄ lux purā
aut mobilis et multiformis et sic firmamentū
aut mobilis et uniformis. et sic celum medium

inter empyreum et stellatum quod est celum cristallinum. Quartum autem membrum scilicet quod sit multiforme et immobile non potest stare. quia multiformitas disposuit ad motus varietatem non ad uniformem quietem. Sunt ergo tres celi quorum primum per totum luminosum est scilicet empyreum. Secundum per totum perspicuum est scilicet cristallinum. Tercium ex troz coniunctum scilicet firmamentum. Cum tres sint celi in corruptibiles et quatuor elementa variabilia ut fiat debita conexio concordia et correspondencia. disposuit deus septem orbes planetarum qui sua varietate motuum et incorruptibilitate formarum quasi quoddam vinculum essent et iunctura inferiorum elementarum orbium et superiorum celestium. ad perficiendum et decorandum uniuersum quod secundum numerales proportionem ordinatum dicitur et connexum denotatio celestium et quatuor elementorum reddentibus ipsum proportionabiliter tam pulchrum quam perfectum et ordinatum ut suo modo suum representet principium. ¶ Capitulum quartum.

Quantum vero ad operari hoc tenendum est de natura corporea scilicet quod celestia influunt in terrestria et elementaria quantum ad distinctiuam significationem temporum scilicet dierum mensium et annorum. Sic enim dicit scriptura quod sunt in signa et tempora et dies et annos. Influunt etiam quantum ad effectiuam productionem totum generabilium et corruptibilium

scz minearum. vegetabilium sensibilibus et corporum
humanorum Sic tñ sunt in signa temporis et regimē
operationum ut non sint certa signa futurorum con-
gentium nec influat super liberū arbitrium p vim
constellationum q̄ dixerunt aliqui philosophi esse
fatum Ratio autē ad intelligentiam p̄dictorū hec ē
Quia tñ in corporibus celestibus ppter p̄mitatē
ad primū principiū sit lux motus calor et virtus
lux ratione sue forme et speciei motus resp̄tū su-
perioris influentis. Calor resp̄tū inferioris nature
suscipientis virtus vero omnib⁹ modis p̄dictis.
Cum inquam ita sit celestia corpora p lumen et mo-
tum sūt in distictiones temporū scilicet diei p̄m lumen
solis et motū firmamētū mensis p̄m motum lune
in obliquo circulo anni p̄m motū solis in eodem cir-
culo. Temporū vero p̄m varium planetarum mo-
tū distantiā et concursum ascensum et descensum
retrogradationem et statū ex quibus oritur diuer-
sitas in temporibus. Per virtutem autem et ca-
lorem influunt ad productionem eorum que ex
elementis generantur excitando promouendo consi-
liando. ita secundum cōciliationem cōtrariorum ab
equalitate remotā influūt innum̄abilia p̄m cōsiliati-
onem. ab equalitate minus longinquam in vege-
tabilia secundum enim conciliationem equalitati
proximantem insensibilia. Secundum vero concī-
liationē equalē in corpora humana q̄ disposita sūt

ad nobilissimā formā quē ē anima rationalis ad
quā ordinať et terminatur appetitus omnis natu-
re sensibilis et corporalis. ut per eam quē est forma
ens. uiuens et intelligēs quasi ad modū circuli in-
telligibilis reducat̃ ad suū principiū in quo per-
ficiatur et bāficietur. Et qm̃ in illud tendit p̃ liberū
arbitrium ideo quantū ad arbitrij libertatē prece-
lit omnem virtutē corpale. Ac per hoc cuncta na-
ta sunt sibi seruire nichil aut̃ sibi dñari nisi solus
deus non factū seu vis positionis fiderunt p̃pterea
indubitanter verū est quod est sumus finis omniū
eorum quē sunt. et omnia corporalia facta sūe
ad humanū obsequium ut ex illis omnibus atten-
datur homo ad amādū et laudādū deū factorē v-
niūserū auť p̃uidenciā cetera disponūt. Nec igitur
sensibilibus corporalium machina ē quasi quedā dom⁹
a sūmo opifice hōi fabricata donec ad dñm uiat nō
manu factā i celis ut sicut aīa mō rōe corporis a sta-
tus merita est in terris. sic aqñ corpus ratione aīe
et p̃mū sit in celis. **De mō scribendi p̃dctā in sac̃**
Scriptura. Caplū quintū.

Sed predictis colligitur quod deus res ordina-
te condidit quantum ad tempus et ordinate
disposuit quantum ad situm. Sic etiā ordina-
te gubernat quantum ad influenciā et scriptu-
ra enim ordinate narrat quantum ad doctrine suf-
ficiētiā. licet enim non ita explicite describat

distinctionē orbiū. nec celestiu. nec elemētariū. parum aut nichil dicat de motibus et v̄tutibus corporū superiorū et de mixtione elemētōrū et elemētorū et q̄ plus est nichil explicite narrat de conditione spirituiū supernorū maxime cū describit istud vniūsum in esse productū. Nō autē ad intelligēciam p̄dictorū hec est. Quia cū primū principiu reddat se nobis cognoscibile per scripturā et p̄ creaturā. p̄ libru creature se manifestat vt prinpiū effectiuū. Per libru scripture vt p̄cipiu reparatiuū. et principium reparatiuū nō potest cognosci nisi cognoscat et effectiuū. Ideo scripturā sacra licet principaliter agat de operibus reparationis. agere nichilomin⁹ debet de opere cōditionis. Inq̄tū tñ ducit in cognitū nē primi p̄cipy efficientis et reficientis et ideo ipsa est cōgnitio sublimis ⁊ salutaris. Sublimis quia de p̄cipio effectiuo qđ deus est creator. Salutaris quia de principio reparatiuo qđ est cristus saluator et mediator. Rursus quia sublimis ē vt pote quia agit de primo principio et ente sūmo. iō nō descendit ad describendas spūales entium naturas motus virtutes et differencias. sed stat in generalitate quadam in qua implicantur spiritiualia describendo. s. cōditiones mundi quantum videlicet ad ipsam dispositionem et eciam influenciam et quo ad naturam luminosam apacā et per viā i gnātitate qđā ⁊ qm̄ p̄mū p̄cipiu de q̄ agit h̄ i se

de quo ait hēt in se ordinē naturę in existendo. Or-
dinē sapiēcie in disponēdo. ordinem bonitatis in in-
fluendo ita q̄ ordo nature habet similitatem et eq̄-
litatem. Ordo sapiēcie cōsiderat p̄oritatem et poste-
rioritatem. Ordo influencie superioritatem et infe-
rioritatem. Ideo ad insinuandam ordinem nature
determināt sc̄ptura iuxta q̄ dñi opati decebat q̄ in
p̄ncipio ante t̄pis dearsum fuit illa t̄plex natura
de nō esse in eē p̄ducta Cū dicit In p̄ncipio creauit
deus celum et terram et spūs dñi ferebat sup̄ aquas
ubi nomine celi insinuat natura luminosa nomine
terre natura opaca. noie vero aque natura p̄spiciua
siue puia siue p̄trarietati subiecta siue sup̄ p̄trarie-
tatem eleuata. Ibi etiā insinuat c̄nitas eterna sc̄z
pater in noie dei creatis. filius in noie p̄ncipij. sp̄s
sc̄tus in noie spūs domini. et sic est intelligendum
illud q̄ dicit. Qui uiuit in eternū creauit oīa s̄c̄l.
Non q̄ ea creauit in chaos oīmode cōfusionis. s̄m
q̄ s̄nperūt poete. cū p̄duxerat hāc naturā t̄plicem
sūnam in sūmo. mediam in medio. et infimam in
infimo. Nec in esse omnimodū distinctionis. cū celū
esset p̄fectum et terra in cōposita. natura media q̄i
mediū tenens mūdum esset ad p̄fectam distincti-
onem deducta. Ad insinuandum autē ordinem sa-
piencie in disponēdo determināt q̄ hec t̄plex natura
nō simul fuit distincta et ordinata s̄ iuxta t̄glicis
nature create epigēciam p̄ t̄duū distincta a p̄ t̄duū

aliud ornata. ut sicut deus in principio triplicem naturam simul creauit in primordio temporis: sic successione temporis in triplici mensura temporis scilicet triplicis diei triplicem faceret distinctionem nature create. Et rursus in alio tribus triplicem ornatum triplicis nature distinxit. Ad insinuandum vero ordinem bonitatis in influendo determinat quod hec triplex natura collata est in mundo secundum sub et super iuxta dignitatem suam est in fluenciam. et quia luminosum plurimum habet de specie: ideo sibi debetur circumferentia. Quia opacum minimum habet de specie: ideo sibi debetur centrum. quia uero peruium medium tenet: ideo medium sortita est situm et quoniam natura puri et perspicui communis est nature celesti. et elementari. Et rursus luminosa utque conuenit: ideo recte factum dicitur firmamentum in medio aquarum non quia aque super celos sint aque fluxibiles. frigide. graues et corruptibiles sed quia subtiles et pure et incorruptibiles et super omnem contrarietatem eleuate et sublimata. ac per hoc celestis nature et in celestibus collocande ratione nobilitatis et forme. Collocatur etiam ratione virtutis et in fluentie. Quia enim omnis actio corporalis in rebus inferioribus regulam. Originem et vigorem sumit a natura celesti: cum due sint qualitates actiue scilicet calidum et frigidum. et aliud sit celum principaliter influens in calidum sicut celum siderum

ratione sue luminositate congruum fuit quod ali-
ud influeret superfrigidum. Et sic crystallinum et si-
cut celum sphaerum licet influat ad calorem non ta-
men est formaliter calidum sic etiam celum quod dici-
tur aqueum siue crystallinum non est essentialiter frigidum
Unde quod sancti dicunt quod aque ibi constitute sunt ad
reprimendum calorem superiorum corporum et cetera co-
similia non secundum formalem predicationem sed
secundum efficientiam et influentiam intelligenda sunt
Competit ergo conditio creature secundum ordinem
predicatorum et ordini nature et creatricis sapientie
et diuine scripture quod est scientia sublimis. **R**ursus
quia ipsa est scientia salutaris ideo determinat de
opere conditionis nisi propter opus reparacionis et quoniam a-
ngeli sic conditionati sunt ut latentes nullatenus reparen-
tur sicut apparebit in sequentibus ideo taceatur secundu-
m litteram exterioriorem angelorum lapsus et condicio quia
non debebat subsequi reparatio. **Q**uia vero subli-
mitatem scripture decebat prorsus reticere de con-
ditione sublimissime creature. **I**deo sic scriptum sa-
cra describit rerum conditionem iuxta quod exigis
scientia sublimis et salutaris ut tamen secundum spi-
ritualem intelligentiam tota condicio literaliter descripta
spiritualmente referatur ad describendam ierarichiam
angelicam et ecclesiasticam ideo secundum spirituale intellectum de-
scribitur in illis etiam naturalis primo predictio. **N**am angelica nomine celi
et ecclesiasticum nomine terre et gentium per quod irragat veritatem nomine angelorum

Rursus pseptenarium dierum intelligitur septiformis ecclesie status secundum decursus etatum et per eundem etiam septenarium intelligitur septiformis angelorum conuersio a creatura ad deum. et sic ex predictis apparet sufficiencia et veritas scripture in diuersis opinionibus sanctorum scilicet augustini et aliorum que si bi non contradiciant cum vere sint si recte intelligantur.

De natura angelica. Ca. vi.

Qonsequenter de natura spirituali et incorporea. Modi est angelica dicendum est. De qua si deinde oportet quantum ad conditionem superiorum spirituum quantum ad ruinam demonum et quantum ad confirmationem bonorum angelorum. Sciendum est igitur quod angelus a primordio sue conditionis quatuor sunt attributa scilicet simplicitas essencie personae. discretio propter rationem insitam memoria intelligentia et voluntas arbitrii libertas ad eligenda bona et ad respuenda mala. Hec autem quatuor attributa principalia. quatuor alia concomitantur scilicet virtuositas in operando officiositas in ministrando perspicacitas in cognoscendo. immutabilitas post electionem siue in bono siue in malo. Non autem ad intelligentiam predictorum hoc est primum principium hec ipso quod primum omnia de nichilo producit. ideo non tantum propter nichilum sed etiam propter se non tamen creaturam a se longinquam scilicet veram corpoream producere debuit. verum etiam propriam quam et hoc est creaturam intellectualem et incorpoream.

q̄ hoc ip̄o q̄ deo similitudo est simplicitate habet na-
ture et discretionem p̄sonalem. ut deo assimiletur.
ex p̄te substance cōmunis siue indiuidue **habet**
eciā imēte. ymaginē t̄mitatis. p̄m memoriā. intelli-
genciā. et volūtatem. **habet** eciā libertatē volun-
tatis. Ut assimilet deo ex p̄te potentie siue natura-
lis siue electiōe. ut sic potētia naturalis in signata sic
dei ymagine electiā vero arbitrii lib̄tate. Nequa-
q̄ em̄ meritorie pueniret. ad p̄mū gloriosum. q̄d
facit quēq̄ beatū nisi haberet lib̄ū voluntatis ar-
bitrium. **hoc** autē esse nō potest in s̄bā ratiōnali. quā
comitāt memoria. intelligētia. et volūtas. **ubi** autē
est ratio. oportet q̄ sit ratiōnalis nature indiuidua.
s̄bā. necesse est eciā q̄ sit spūalis s̄bā et nō corporea.
ac per hoc carēs omni dimēsiōne quātitatiastalis
aut s̄bā. **hoc** ip̄o q̄ simplex est. v̄tuosa est in op̄an-
do. **hoc** ip̄o q̄ v̄tuosa et p̄sonalit̄ distincta. cōuenit
ei distinctio officij i ministrādo. **hoc** ip̄o q̄ simplex
et v̄tuosa cōpetit ei p̄spicacitas in discernēdo. **hoc**
ip̄o q̄ simplex et p̄spicax est. habet intellectū dei for-
mē deo post electionē stabilitatē habet in electio-
ne siue in bono siue in malo. **et** hee cōdicōnes ip̄am
gnālem cōdicōz spiritū sup̄noz gnālit̄ comitātur.

Capitulum septimū.

O apostasia autē demonū. **hoc** tenendum est
q̄ deus omnes angelos bonos cōdidit. medi-
os tamē int̄ se sūmum bonū. et bonū cōmutabile

qd est creatum statuit ita qd si conuerterentur ad a
mandum qd est supra asscenderent ad statum grē
et glorie. Si vero ad bonū cōmutabile qd est infra
hoc ipso ruerent ad malum culpe et pene qz non
est de deus peccati sine decore iusticie. Primus autē
lucifer inter angelos psumens de bona priuato.
priuatam pcyt excellēciam. volens alijs supferri.
et ideo cecidit cū ceteris cōscentibus sibi. cadens
autē factus est impenitens. et obstinatus. excorci-
tus. et ordinatus in opacōne toto mentis cōnami-
ne et exclusus a dei contemplacione ad hominem
subuertendum per temptacōnem multiplicem.

Racio autem ad intelligenciam p̄dictorum hęc est
qz cum primū p̄cipium sit summe bonum nichil
facit qd non sit bonum. qz a bono nō procedit nisi
bonum qd cū sit ab ipso. hoc ipso minus est eo.
et ideo nō potest esse sūmum bonum. **f**uit igitur an-
gelus a deo conditus. bonum quidem s; non sūmū
p̄ficiendum tamen si affectum tenderet in sūmum
et qm p̄ liberū arbitrium volūtas poterat tendere
in bonū sūmum vel cōueri ad bonū p̄uati. lucifer
sue pulchritudinis ⁊ altitudinis cōsidacōe exāctat?
ad se diligendum ⁊ suū p̄uatum bonū. p̄sumpsit de
altitudine habitā. et ambiuit excellēciam p̄p̄iam
nō tamen obtentam. ac p̄ hoc p̄sumendo. cōstituit
se sibi p̄ncipiū in se ipō gloriando et ābiendo. q̄sti-
tuit se sibi summum bonum in seipso quiescendo

Cum autē ip̄e nec sūmū esset principiū nec sūmū
bonū. necesse fuit q̄ de inordinato assensu indese-
su rueret. pati rationē et om̄es cōsentiētes. et quia
nō est de deus peccati sine deo re iusticie. ideo statim
cū decidit in peccatum cū ceteris ad herētibz sibi
p̄didit locū sūmū sc̄z celum empirreū. descendens
ad ymū sc̄z caliginosum aerem vel infernū. ita q̄
lapsus fuit in culpam p̄ liberum arbitrium. Lapsus
autē in penā p̄ diuinū iudiciū. et q̄ in mutabilitatē
habuit post electionē ideo statim obstinatus est in
malo. et per hoc exēcatus a vero. et deordinatus
est in opatione. et infirmatus in virtute. ideo volū-
tas eius impia et actio auersa a deo cōuersa est in
hominis odium et inuidiam. et p̄spicacitas ratio-
nis a vero lumine exēcata cōuersa est ad decep-
tiones per diuinationes et cautelas. et officiositas in
ministrando a vero ministerio amota cōuersa est
ad tēptamenta. et virtuositas immutata et coarcta
quātum p̄mittitur ad miracula facienda cōuer-
titur per trāsmutationes repentinas quas facit cir-
ca corporiam creaturam. et quia hec omnia sunt
deordinata per voluntatem depriuatam per super-
biam. et ideo hec omnia cōuertit ad fomentum sue
superbie. querens ab omnibus coli et honorari ad
modum dei. hinc est q̄ omne male agit. q̄ deus ius-
to iudicio permittit ad vindictam malefactorum
laude vero bonoz sicut appaēbit p̄ finale iudiciū

Cap^m octauū.

De confirmacione vero angeloz hoc tenendum
est. sicut angeli a deo auersi statim sunt
obstinati p^r impenitentiam. sicut angeli ad deum co
uersi statim fuerunt confirmati p^r gratia et gloria
in voluntate pfecte illuminati in ratione s^m cognicio
nem respectu et matutina. pfecte formati in vir
tute siue motam siue opatam. pfecte ordinati ordi
nacione siue contemplatam siue ministratam. et
hoc s^m triplicem ierarchiam s^m supremam medi
am et infimam. ad supremam autem spectant
throni cherubin et seraphim. ad mediam autem do
minaciones. virtutes et potestates. ad infimam
vero p^ricipatus archangeli. angeli. ex quibus plu
rimi sunt in ministerium missi. et in custodiam ho
minu deputati quibus ministrant purgando. illu
minando. et p^rficiendo s^m impium voluntatis diui
ne. **R**atio autem ad intelligenciam p^rdictorum
hec est. q^d cum angeli ppter expressam similitudi
nem et p^rinquantem ad primu et sumum p^ricipiu
habeant intellectum deiformem et immutabilem
post consensum ex libertate arbitry superueniente
gracia ad sumum bonu conuersi ai totaliter in de
um tenderent p^r gloriam fuerunt confirmanti p^riter
et pfecti. ideo quatum ad voluntatem fuerunt stabi
les et fideles. quatum ad rationem p^rspicaces. ita
ut non tm cognosceret res in p^rprio gne s^c etia in
acte. ac p^r hoc no haberet tm cognicoz respectinam

sed etiam matutinam. vel etiam diurnam propter illius
lucis plenitudinem et omnimodam puritatem
respectu cuius omnis creatura merito potest dici te-
nebra. quantum autem ad virtuositatem perfecte
formati siue in operando siue in exequendo vel as-
sumpto corpore vel etiam non assumpto. quantum
vero ad operationem perfectissime ordinati sunt ut
iam non possint deordinari nec ascendendo ad con-
templationem dei. nec descendendo ad ministran-
dum homini. quia cum deum facie ad faciem comitem
plentur quocumque mittantur intra deum currunt
aguntur enim et agunt secundum ordinem iherarchicum
in eis inciatum per naturam. consummatum per
gloriam. quod stabiliendo liberi arbitrii veritatem.
illustrauit perspicacitatem ordinauit officiositatem
et roborauit virtutem secundum quatuor attributa supe-
rius nominata. perspicitas autem rationis in comitem-
plando. aut principaliter respicit ad maiestatem
diuinam venerandam. aut ad veritatem inceden-
dam aut ad bonitatem desiderandam. Et secundum hoc
sunt tres ordines in prima ierarchia scilicet throni
ad quos spectat reuerentia. cherubim ad quos
sapientia. et seraphim ad quos spectat beniuolen-
cia. Ad perfectam vero virtuositatem spectat vir-
tus in partem. virtus executam et virtus expedi-
tam. prima ad dominationes. secunda vero ad vir-
tutes. tertia vero ad potestates spectat. quarum est

dicere potestates contrarias. Ad perfectam vero offi-
tationem spectat regere. reuelare et releuare. Pri-
mū ē principatū. scdm archangeloz. et terciū ange-
lorum. qz custodiūt stantes ne cadant et cadentes
adiuant vt resurgant. et sic patet qd hec omnia
sunt in angelis bonis fm plus et minus gradati
a superioribus descendendo vsque ad ima. ordo autē
denotari dēt ab eo qd excellēt accepit i munere.

De pductōe hoīs. pmo de anima. Ca. 9.

Post naturā vero corpeam et in corpeam dda
sūt aliq de natura ex vtriusqz ppoita. pmo ex
pte mētis. scdo ex pte carnis. tēo ex pte totius ho-
mīs. De aia igit rāonati hec in sūma tenēda sūt
fm sacū doctrinā scz qd ipsa est forma. ens. viuens
intelligens. et libertate vtens. forma quidem ens
nō a se ipsa nec de dīna natura. s; a deo de nichilo
p creatōnem in eē deducta. fōr vero viuēs nō qdem
natura extēsa s; se ipsa. nō vita mōrli s; vita per-
petua. fōr vero itelligēs nō tm creata. s; etiā creat-
cem essenciā ad cui? ymagināz. scā est p meōriam
itelligēciā et volūtate. fōr qz libtate vtēs qz semp ē
libtā a coactōne. a miseria qz et coactōne libera fuit
i statu inocēcie licet nō i statu natūe lapsē. hec autē
libtas a coactōe nō ad ē qd facultas rōis et volūta-
tis q sūt potēcie aīe pncipales. nō at ad itelligēciā
pdcōz hec ē qz cū p m pncipiū sit bāssim a beuolē-
tissim iō sua sūma beuolēti bātudinē pmit caturē

Non tantum spirituali et prime. sed etiam corporali
et longinque. Corporali tamen et longinque dicat
mediate quia lex diuinitatis hec est. ut infima per me-
dia reducatur ad summa. et ideo non tantum spiritum
angelicum et sepatum fecit beatificabilem. sed etiam
spiritum coniunctum scilicet humanum. **E**st igitur anima
rationalis forma beatificabilis. **q**uod ad beatitudinis
primam puenire non est gloriosum nisi per meritum
nec mereri contingit nisi in eo quod voluntarie et libere
fit. ideo anime rationale libertate arbitrii dari oportet
per remotionem omnis coactionis quia hoc est de
natura voluntatis ut nullatenus possit cogi. licet per
culpam misera efficiatur et serua peccati. **R**ursus
quia forma beatificabilis est capax dei per memoriam
intelligentiam et voluntatem et hoc est esse ad yma-
ginem trinitatis propter unitatem in substantia et trinitatem
in personis. ideo necesse fuit animam hominis omnia
esse intelligentem ac per hoc dei ymaginem insignitam.
Et quia nichil beatum potest beatitudinem amittere
nichil poterat esse beatificabile nisi esset incorrupti-
bile et immortalis. necesse ergo fuit animam rationalem
immortali vita de sui natura esse viuentem. **P**ostre-
mo quia esse quod ab alio beatificabile est et immortale. est mu-
tabile secundum bene esse. et incorruptibile secundum esse. ideo anima
nec a se est nec de diuina natura quia mutabile est. nec
producta de aliquo nec per naturam generatam quia est immortalis
et incorruptibile. et ita hec forma non potest per generationem

in esse introduci. qz oīe gnābile nātūālibet cōtūgi
tibile. Ex hys apparēt q̄lter finis bātūdinis nātū
tem p̄dāz p̄dicōnū p̄fert ip̄i aīe ad bātūdinē ordi
nate. **Q**m̄ igit̄ ut bāficabilis est in mortal̄ ideo aī
vītur corp̄i mortal̄ potest ab eo separari. ac per
hoc nō tantum forma est. verum etiam hoc aliq̄d.
et ideo nō tantum vītur corp̄i ut perfectio. vtrū
etiam ut motor. et sic p̄ficiē p̄r essēciam q̄ sic mō
uet pariter et per potēciam. **E**t quoniam non
tantum ipsa dat esse verum etiam viuere et senti
re et intelligere. Ideo potēciam habet vegetatiuam
sensitiuam et intellectiua. ita qz per potēciam
vegetatiuam generat nutrit et augmentat. gene
rat ut quid. nutrit ut quale. augmentat ut quan
tum. Per sensitiuam vtrō apprehendit sensibilia
retinet apprehensa. componit et diuidit retenta. ap
prehendit quiddam per sensitiuam exteriorem qnq̄
p̄tātam s̄m cōrrespondēciam ad qnqz mūdi corp̄a
p̄cīpatia scz q̄tuor elementa et celum. retinet per
memoriā. cōponit et diuidit p̄ fantasiā. q̄ est p̄ma
virtus collectua. Per itelligēciam discernit verum
refugit malum et appetit bonū. verum q̄dem discer
nit p̄ rāōnalem. malum repellit p̄ irascibilem bo
nū appetit p̄ cōcupiscibilem. **R**ursus qz discretio
est veri cognitio. fuga et appetitus est affectio. ideo
totā anima diuidit̄ in cognitiuā et affectiua. Al
plus qm̄ cognitio rei est duplex vel veri ut veri. vel

veri ut boni. et hoc ut eterni qd est supra animam
vel epalis qd est infra. Hinc est qd potēcia cognitiua
utpote intellectus vel ratio diuidit. ita qd intellectus
in speculatiua et practitam. Ratio in superiorem por
tionem et inferiorem. qd potius nominat diuersa offi
cia qd diuersas potēcias. Postremo qm appeti
tus dupliciter potest ad aliqd ferri scz sū naturale
instinctum. vel sū deliberationem et arbitriū. Hinc
est qd potēcia affectiua diuidit in volūtatē natu
ralem. et volūtatē electiua qd appie volūtas dicit
Et qm tal electio nōdēs est ad utraqz ptem. Ad o
e a libo arbitrio. Et qd hec mētra surgit ex delibera
tione pambula et volūtatē adiūta. Hinc ē qd libe
arbitriū ē facultas rōis et volūtatē. Ita qd sicut.
ag? dicit oēs pōtēs rōis potēcias pphēdit. ait em
ut de libero arbitrio loqmur nō de pte aīe s; certe de
tota loqmur. Et cōursu nāq; illaz potēciay rati
onis sup seipsam redeūtis a volūtatē citātis sur
git integritas libtatis qd est pncipiū meriti l demeriti
sū elcōnem boni vel mali.

Ca. x.

De corpe aut huāno i statu p dīōis pme tenē
da sunt hec sū doctrinā fidei orthodoxe scz qd
corpus pmi hoīs sic fuit cōditū. et de limo tēre fōrtū.
ut tamen esset anime subiectum. et suo modo pro
porcionabile. Improporcionabile in quā qd tum ad cōplec
tionem equalem. quantum ad organizaōnem pul
chritimā et mēliformē. et qd tum ad rectitudinē stature

Subiectū autē ut esset obtpans sine rebellioe. ess;
eciā ppagans et ppagabile sine libidine. ess; vege-
tabile siue defectione. ess; eciā immutabile ad oīmo-
dam corrupcionem nō inueniēte morte. **et** fm hoc
datus est sibi locus paradisi terrestris in habitacōz
trāquillam. formata est mulier de latere vici in cō-
sorcium et adiutorium ad ppagacionem immaculatam.
datum est eciā lignū vite ad vegetacionem cōtinuam
et tādē ad imutacionem pfectam p immortēlitatem
perpetuā. **R**atio autē ad intelligētiā pdictorum
hec est. **q** cum p̄mum principium sit in pducendo
potētissimum sapiētissimum et optimum. et in om-
nibus effectibus suis hoc aliquomodo manifestat.
Potētissime hoc debuit manifestare in vltio effectū
et nobilissimo cuiusmodi est homo quē inter cete-
ras creaturas pducit vltimo. ut in hoc potissime
apparet et luceret diuinorū operum consummatio.
Ut igitur in homine manifestaretur dei potētia.
ideo fecit eum ex naturis maxime distantibus con-
iūctis in vnā psonam et naturā. cuiusmodi sūt
corpus et anima. quorū vnū est substantia corporeā.
alterum vero scz anima est substantia spūalis
et incorporea q̄ distat maxime in gnē sbe. ut recte
ibi dē manifestaretur dei sapientia fecit tale corpus
ut proportionem suo modo haberet ad animam.
Quoniam igitur corpus vnitur anime ut perficien-
ti et mouenti ad beatitudinem sursum tendenti.

Idcirco ut conformaretur anime viuificantibz habuit con-
plexionem equalem non a pondere vel mole. sed ab
equalitate naturalis iusticie q̄ disponit. ad nobilis-
simum vite modum. **U**t autem conformaretur mo-
uenti p̄ multiformitatem potētiarum habuit mul-
tiformitatem organorum cū summa venustate et
artificiositate et durabilitate sicut patet in facie et in
manu q̄ est organum organorum. ut autem confor-
maretur anime sursum tendenti ad celum habuit
rectitudinem stature et sursum caput erectum. ut
sic rectitudo corporalis attestatur rectitudini men-
tali. **P**ostremo ut in homine manifestaretur dei
bonitas et beniuolencia. ideo fecit hominem absq̄
omni culpa. et absq̄ omni pena siue miseria. cum
enim primum principium simul sit optimum et
iustissimum. q̄ optimum non debuit facere homi-
nem nisi bonū. ac per hoc innocentem et iustum.
Quia vero iustissimum nō debuit infligere penam
ei qui nullum omnino habuit peccatum. ac per hoc
illi anime rationali tale corpus constituit q̄ ita si-
bi esset obtemperans. ut in eo nulla esset pugna re-
bellionis. nulla promitas libidinis. nulla imminu-
tio vigoris. nulla corruptio mortis. ita esset anime
conforme. ut sicut anima erat innocens et tamen
poterat cadere in culpam. sic corpus esset impassi-
bile et tamen poterat cadere in penam. ideo pote-
rat mori. et poterat non mori. poterat habere ac

poterat habere sufficiētiā. et poterat habere indi-
gentiam. poterat obtemperare. poterat etiā aduer-
sus eam rebellionē et pugnam habere. Et ppter ea
in statu illo corpus erat tale. ut ab eo fieret descriptio
seminalis ad ppagatōnem prolis. p animicūlum
sexus mulieris piter eum picipiatis. fieret etiā hu-
moris nutritialis cōsumptio. p actionē caloris. fi-
et etiā nichilomin⁹ restauratō p alimētum lignorū
padi. restaurato per lignū vite seu pseruato hu-
mido radicali. qd quidem lignū hanc virtutem habu-
it ob qd ut dicit auus nō solum fuit in cibum. verū
etiā in sacramētum. Incorruptio igit et in mortali-
tas corporis ade picipaliter veniebat ab anima si-
cut a cōcinente et influente. a corporis bona et eqli
cōpōsitiōe sicut a disponente et suscipiente. a ligno au-
tē vite sicut a vegetatē et animicūlante. a regie vero
diuine puidētie sicut interiori cōseruātē et exteriori
protegente.

Capitū undecimū.

DE toto autē homine in paradiso formato. hec tu-
nēda sunt scilicet qd datus est ei duplex sen-
sus. scilicet interior et exterior. mentis et carnis. Da-
tus est ei duplex motus scilicet imperatiuus in vo-
luntate et executiuus in corpore. Datum est ei du-
plex bonum unū visibile alterū inuisibile. Datum
est ei duplex pceptū. scz nature et discipline. Pre-
ceptū nature. crescite et multiplicamini. Preceptū
discipline. de ligno vite boni et mali ne recedās.

Iuxta qđ datū est sibi quadruplex adiutorium
scilicet. sciencie. consciencie. sinderesis. et gracie. ex
quibus sufficienter habuit ut posset stare in bono
et proficere. et a malo cauere et declinare. **C**racia
autem ad intelligentiam predictorū hec est. qđ
primam principium fecit mundum istum sensibi-
lem ad declarandum se ipsum. videlicet ad hoc qđ
p illū tamqđ p speculū et vestigium reduceretur in
deum artificem amandum et laudandum. et p̄m
hoc duplex est liber. unus scilicet scriptus intus.
qui est eterna dei ars a sapientia. et alius scriptus
foris scilicet mundus sensibilis. Cum igitur esset
vna creatura que habebat sensum intus ad cogni-
tionem liberi interioris ut angelus. et alia q̄ sen-
sum habebat foris ut quodlibet animal brutum.
ad perfectionem vniuersitatis fieri debebant crea-
tura q̄ hoc sensu duplici esset p̄dicta ad cognitiōem
libri scripti intus et foris idest sapientie et sui ope-
ris. **E**t quia in cristo simul cōcurrit eterna sapien-
cia. et eius opus in vna persona. ideo dicitur liber
scriptus intus et foris ad reparatiōem generis hu-
mani. Et quia cuiuslibet sensui cōrespondet motus
Et ideo duplex est homini datus motus scz unus
p̄m instinctū racōis in mēte. alius p̄m instinctum
sensualitatis ī carne. p̄m ē īmpare. scđi vero ē ob-
t̄pare p̄m rectū ordinem. Qñ aut sit ecōuerso tunc
rectitudo et regimen anime p̄cipitur de statu suo

Et quia cūlibet motui et sensui respondet appeti-
tus ad aliquod bonū. Ideo duplex bonū pparatum
est homini bonum scilicet vnum visibile et alterū
inuisibile. vnum temporale et aliud eternum. vnū
carni. alterum spiritui. Ex hys autem bonis deus
vnum dedit. alterum pmissit. vt vnū gratis possi-
deretur. alterum vero per meritum quæretur. et
quia frustra bonum datur nisi custodiatur frustra
pmittitur nisi ad ipsum pueniatur. Ideo duplex
pceptum fuit homini datum. scz vnum nature ad
custodiendum bonum datū. aliud discipline ad p-
merendum bonum promissum. q nullomodo pote-
rat mereri melius q̄ per meram obedientiam. Obe-
dientia vero mera est. quando pceptum ex se solo
obligat non ex aliqua causa alia. et tale dicitur
pceptum discipline. quia per ipsum datur intel-
ligi quāta sit virtus obedientie q̄ sui merito ducit
ad celum. sui autem de merito precipitat in infer-
num. non datū est igitur illud mansuetum homi-
ni ppter indigentiam aliquam quam deus haberet
de humano obsequio. sed ad dandam materiam
merendi coronam per meram et voluntariam obe-
dientiam. et quoniam homo ratione nature defec-
tiue ex nichilo formate. nec per gloriam confirma-
to poterat cadere. benignissimus deus quadruplex
ei contulit adiutorium scilicet duplex nature. et du-
plex gracie. duplex enim indidit rectitudinem ipsi

nature. videlicet vnam ad recte iudicandum. et
hec est rectitudo consencie. aliam ad recte volen-
dum et hec est fidei rectitudo. cuius est remurmurare
contra malum et stimulare ad bonum. duplicem
etiam super addit perfectionem gracie. vnam gra-
tie gratis date q̄ fuit sciencia illuminans inteller-
tum ad cognoscendum se ipsum. dominum suum
et mundum istum qui factus fuerat ppter ipsum.
aliam vero graciā gratum facientis q̄ fuit cari-
tas humilitatis affectum ad diligendum dominū
super omnia. et proximum sicut se ipsum. et sic
ante lapsum homo habuit perfecta naturalia super-
uestita nichilominus diuina gracia. Ex quo ma-
nifeste colligitur q̄ si cecidit homo non nisi ex sua
culpa fuit q̄ obedire contempsit.

Capitulum xij.

Et predictis colligi potest. q̄ creatura mun-
di est quasi quidam liber in quo lucet repre-
sentatur et legitur trinitas fabricatrix. s̄m ephēni
gradum expressionis. scilicet per modum vestigiū
ymaginis et similitudinis. ita q̄ ratio vestigiū re-
petiatur in creaturis omnibus. ratio ymaginis
solum in intellectualibus siue spiritibus rationabi-
libus. et ratio similitudinis in solis deiformibus.
ex quibus quasi per quosdam scalares gradus na-
tus est intellectus humanus gradatim ascendere
in summum principium quod est dominus deus.

Ratio autē ad intelligēciam p̄dictorū hec est. **Q**uod omnes creature cū respectū habeant et depēdentiā ad suū creatorem cōphater possunt cōpari ad ipsū scz aut sicut ad principiū creatiūū. aut sicut ad obiectum motiūū. aut sicut ad donū in habitatiūū. p̄ momō compatur ad ipsum omnis eius effectus. **S**ecūdomō omnis intellectus. **T**ertiomō omnis spiritus iustus. et ideo acceptus. omnis em̄ effectus quātumcūq; habent parū de esse habet deum tamq̄ principiū. omnis intellectus quemcūq; habeat parum de lumine. natus est p̄ cognitionem et amorem deū capere. omnis spūs iustus et sc̄tus habet donū spiritus sc̄ti infusum sibi. Et quomā creatura nō potest habē deum sicut p̄cipiū q̄n cōfigureret ei s̄m vnitatem. veritatem et bonitatem. nec deum sicut obiectū quin eū capiat per memoriā intelligētiā et voluntatem. nec deum sicut donū infusum quin cōfigureret ei per fidem spem et caritatē seu triplicem dotem. et p̄ma cōformitas est longinqua. sc̄da p̄pinqua. tertiā p̄pina. Hinc est q̄ p̄ma dicitur restigium trinitatis. sc̄da ymago. tertiā similitudo. Est igitur spiritus racōnalis medius inter p̄nam et ultimā. ita q̄ p̄nam habet inferius. sc̄dam interius. tertiā superius. et ideo in statu innocēcie cū ymago nō erat viciata p̄ culpam s̄ dei formis p̄ grām effectū sufficiebat h̄b creature in q̄ seip̄sū exercebat homo ad cōtēdum lumē dīne sapiē.

ut sic sapiens esset tū vniūsas res videret in se vi-
deret in p̄prio genere. videret res in arte s̄m quod
tripliciter habz esse scz in materia vel natūā p̄pria ī
intelligencia creata et in arte eterna. s̄m q̄ tria di-
xit sc̄ptūā Dixit deus. fiat. fecit. et factū est ita p̄p̄e
quā etiā triplicem visionē accepit homo oculū tri-
plicem sicut dicit hugo scz oculū cārnis quo videt
mundū et ea q̄ sunt in mundo. oculū rōnis quo vi-
deret animū et ea que sunt in animo. oculū cōtēpla-
tionis quo videret deum et ea que sunt in deo et sic
oculo carnis videret homo ea que sunt extra se o-
culo rōnis que sunt intra se et oculo cōtemplatio-
nis que sunt supra se. Qui quidē oculus cōtēpla-
tionis actū suū p̄fectum nō habet nisi per gloriā
quam amittit per culpā recuperat per graciā et
fidem et scripturā intelligenciā quibus mens
hūana purgat illūiat et p̄ficiat ad celestia cōtē-
planda ad que lapsus homo puenire nō potest nē
si prius defectus et tenebras proprias recognoscat
quod non facit nisi ruinā humane nature dilige-
ter consideret et attendat.

Incipit tertia ps de corruptela peccati. et de ori-
gine mali in communi.

Oeterminatis igitur breuiter aliquibz
de trinitate dei et creatūā mūdi. restat
nūc v̄t āq̄ t̄gē de corruptela peccati
de q̄ tenēdum in summa p̄ peccatūm.

non est essentia aliqua set defectus et corruptela.
qua set corrumpitur modus spēs et ordo in volun-
tate creata ac per hoc peccati corruptio est contraria
ipsi bono. non tamē habz esse nisi in bono. nec or-
tū nisi a bono trahit. qz quidem bonum est liberum
voluntatis arbitrij. et ipsum nec est sūme malum
cum possit velle bonū. nec sūme bonū cum possit de-
clinare in malum. **R**atio autē ad intelligentiā pre-
dictorū hec quia cum p̄mū p̄cipiū sit es se ipso nō
alio. Necesse est qz sit ens ppter se ipsum ac per hoc
summe bonum. nullum prorsus habēs defectum.
Non est igitur aliud nec eē potest qz sit p̄mū et sū-
me malum. qz principium p̄mū dicit sūme cōple-
mentū et summe malū. defectum dicit p̄ maximū
Quoniā igitur primū principium ut sūme ens a cō-
pletū nec in essendo nec in operādo deficere potest
nec sūme malum est. nec aliud malū est nec aliquo-
mō malū p̄cipare potest. Quia tamen omnipotēs
est potest bonum de non esse in esse deducere etiā
sine amminiculo alicuius materie quod et fecit cū
creatum quidem finxit. cui enim dedit esse vire-
re intelligere. et velle que quidem quia ab ipso sum-
mo bono fuit secundum triplicis esse habitudinē
oportuit quod haberet in sua substantia et volun-
tate modum speciem et ordinem. Rata fuit ergo
agere opera sua a deo secundum deum et propter
deum et hoc secundum modū. speciem. et ordinē sibi

infitum sed quia de nichilo fuit et defectiva potuit
deficere ab agendo ppter deum ut scz aliquid face
ret ppter se no ppter deum at per hoc no a deo. nec se
cundum deum. et hoc est peccatum q modi speciei et or
dinis est corruptivum. Quid quia defectus est no habz
causam efficietē sed deficientē. scz defectū voluntatis
create Quia vero corruptio ē et no nisi in boni et ois
est in re corruptibili. ideo no nisi in bono est ac per
hoc tū voluntas libera corrūpat in seipsa modum
speciem et ordinem deficiendo a vero bono peccatū
omne inquantū huiusmodi ē a voluntate sicut ab or
gine pma et est in voluntate sicut i ppro subiecto
quod quidē facit volūtas quando sua defectibilita
te mutabilitate et verabilitate spreto bono indefici
enti et incommutabili iherescit bono commutabili Ex
quibus colligitur q peccatum non est appetitio re
rum malarū sed desertio meliorum et ideo in appe
titu voluntatis est modi speciei et ordinis corrup
tivum Ac per hoc a deo voluntarium quod si non
est voluntarium non est peccatum. Hys autem
preintellectis et manifestatis cadit impietas ma
micheorum ponentium summe malum omnium
malorum primum quidem principium apparet
etiam que et qualis sit mali origo et etiam quid
sit mali subiectum.

De primorum parentum temptatione.

ID intelligendum aut qualiter corruptela peccati intrauit in mundum. considerare oportet lapsum primi parentis eradicatione culpe originatis et ortum seu radicem peccati actualis. Cuius lapsum ergo primi parentis hec tria occurrunt nobis consideranda scilicet temptatio diabolica culpa commissa et pena infligita. **H**ec igitur de temptatione diabolica sunt tenenda. videlicet quod tu deus hominem condidisset in felicitate paradisi in sexu duplici scilicet virili muliebri. Diabolus inuidens homini assumpta specie serpentina aggrediens mulierem. primo querendo cur precepit vobis deus ne comederetis et cetera. Secundo asserendo dicens nequaquam moriemini. Tercio promittendo eritis sicut dyaboli scientes bonum et malum. volens ista temptatione decere mulierem infirmiore. et per illam postea prosternere sexum virilem quod et fecit domino permittente. **R**atio autem ad intelligentiam predictorum hec est quia sicut primum principium est potentissimum introducendo sic etiam est rectissimum in gubernando. Et ideo sic res quas condidit administrat ut ens agere proprios motus sinat. **Q**uoniam igitur homo sic factus erat ut per victoriam pungere perveniret ad premium quietis eterne licet deus sciret ipsum hominem ad temptationem quidem succumbere debuit tamen hominem permittere temptari ab eo qui videlicet sciret posset et vellet.

Quoniam igitur diabolus qui prius erat sciens et
rectus per superbiam cadendo factus est versutus et inuidus
ideo per inuidiam temptare volebat et per astutiam
sciebat et ideo temptauit iuxta quod potuit et de
permisit. Quod autem in temptando specie serpenti
nam assumpsit hoc dispositionis diem fuit ut non solum
deprehendi eius versutia posset verum etiam ex illa
effigie versutia dyabolica in temptando cunctis filiis
adeo innotescere posset. **R**ursus quod temptauit de pre
cepto discipline hoc similiter fuit dispositionis di
em ut siue vinceretur siue viceret cunctis innotescere
meritum obediencie seu demeritum inobediencie.
Quod autem incepit a muliere hoc fuit versutie
sue quia facilius est decipere minus fortem. unde ver
sucia hostis ex infirmiori parte aggreditur ciuita
tem. **S**imiliter modus quo in temptatione pro
cessit maxime versutie fuit quia experiendo impel
lendo et alliciendo processit. **E**xperientiam enim
sumpsit in interrogatione impulit in assecuratione.
allexit autem in promissione. **P**rimo enim
interrogauit de causa ipsius mandati ut rationem
duceret in dubium. **S**ecundo autem dubitationem
habita ne forte moriamur assecrauit. ut inascribi
lem duceret in contemptum. **T**ercio promisit ve
concupiscibilem duceret in appetitum. et sic hys
tribus ~~autem~~ modis libertatem traheret arbitrij
ad consensum que enim est facultas ipsius rationis

et voluntatis completens nichilominus tres pre-
dictas vires scilicet rationalem irascibilem et con-
cupiscibilem respectu quarum dyabolus allexit mu-
lierem per triplex appetibile. scilicet per scienciam que est ap-
petibilis rationali per excellenciam ad modum dei
que est appetibilis irascibili et per suauitatem lig-
ni que est appetibilis concupiscibili. et temptauit omne
quod erat in muliere temptabile per omne illud
per quod poterat in temptationem induci quod est
triplex appetibile mundi. scilicet concupiscenciam car-
nis. concupiscenciam oculorum. et superbiam vite
secundum que tria attenditur omnis temptationis
origo siue a mundo siue a carne siue a diabolo.

De transgressione eorundem.

De culpa vero primorum parentum hec tenen-
da sunt scilicet quod mulier assenciens tem-
ptationi dyabolice appetijt scienciam et excellenciam
ad modum dei. appetijt nichilominus experiri su-
auitatem ligni vetiti et tandem incidit in transgres-
sionem mandati. Nec hijs contenta asserendo ei
fructum ligni vetiti induxit vitum qui nolens de-
licias suas contristari mulierem non corripuit sed
potius consensum prebuit male suadenti et obla-
tum ipsum pomum quidem gustando factus est ei
transgressor ipsius diuini precepti. Ratio autem
ad intelligenciam istorum predictorum hec est
quod cum ab ipso primo principio. ut supra dictum

fuit datus eēt hominī duplex sensus et appetitus
respā duplicatatis libri et respā duplicatatis boni
ut sū libertate arbitry homo posset ad vtrumq;
conuerti Mulier audita suggestionē serpentis ex
teriori non recurret ad librū interiorem qui legibi
lem se prebet recto iudicio rationis. sed potius sen
sum suū circa exteriorē librū tenuit et circa exte
rius bonum negociari cepit Et quia sensus eius
nō accessit ad verum infallibile appetitus eius con
ūti cepit ad bonum cōmutabile appetit igitur qd
diabol⁹ promisit et idō consensit ut faceret quod
suggescit Appetēdo igitur excellentē scienciā erecta
est in supbiā hoc ipso allecta ē ad gulam Ac per
hoc terciō pstrata est p iobedienciā. Primū fuit i
mēte scdm in sensualitate. terciū i opere et sicut tēp
tatio ab inferiori incipit puenit vsq; ad summū
quia ab auditu per appetitū venit ad consensum sic
econuerso cōordinatio a superiori incipiens perue
nit vsq; ad vnum et fecit vnum peccatum consum
matum quod in humana natura est omnis peccat
i incium et omnium origo malorum Nam mul
ier illecta illepit virum que similit̃ ad librū ex
teriorē conuersus et ad illud bonum cōmutabi
bile nimis apreciando mulieris consortium et sue
societatis solacium nec ipsam mulierem voluit cor
tipere nec quidem proprias delicias constatare
et quoniam autem debuit eam corripere et non

corripuit. Ideo imputatur ei peccatum mulieris. quod
vero noluit delicias suas contristari a se repellen-
do mulierem incepit inimicum diligere seipsum. ac
per hoc recedere a diuina aicitia incidit in gulam et in
obedienciam. fuit ergo transgressio precepti com-
munis utriusque licet ex alia et alia causa quia non
vir sed mulier fuit seducta. In utroque tamen sci-
licet viro et muliere fuit deordinatio a summo usque
ad vnum quia primo in mente siue ratione. deinde
in sensuualitate et postremo in opere. Ideo enim ut-
que prostratus fuit per in obedienciam. Et illectus
per gulam quia fuit uterque erectus in superbiam
mulier quidem appetendo et ambiendo quod non
dum acceperat. vir autem minus amando et app-
ciando quod iam habebat. Unde mulier mandu-
cando credidit sublimari. Adam vero estimans se
aliquod magnum et ipsi deo eorum minus graui-
ter se credidit puniendum. nundum enim exper-
tus fuerat rigorem ipsius diuine seueritatis. et
sic uterque dum erexit se supra se cecidit misera-
biliter infra se. scilicet a statu innocencie et gracie
ad statum culpe et miserie.

De punitione eorundem

Capitulum quintum.

Opena vero primorum parentum hoc ten-
dum est videlicet quod vir et mulier statim
post culpam senserunt penam rebellionis et eru-
bescentiae in carne et ideo ad cooperiendum verecun-
da fecerunt sibi perizoniata. Postea vero diuino
iudicio vir incurrit penam laboris et angustiae pe-
nam famis et indigentiae penam mortis et reuer-
sionis in cinerem iuxta quod dicit scriptura. Male-
dicta terra in opere tuo et cetera. Mulieri vero est
multiplicata pena quoniam inflata est ei penalitas
multiplicium erumpnarum in conceptu pena doloris
in partu pena quoque subiectionis ad virum in co-
uitu. ac per hoc secundum quod amaret satis gra-
uiter fuit punitum illud peccatum scilicet lignum
viti esus licet fuerit satis facilliter perpetratum.

Ratio autem ad intelligendam predictorum haec est. quia
primum principium sit prouidentissimum in
gubernando et rectissimum in presidendo nichil pre-
sus inordinatum dimittit vniuerso et quia culpa
recte ordinatur in penam conuenientius enim in-
dolet quidem supplicio quam enim letatus in delicto
est. Quoniam autem melius est dolere damp-
num ipsius salutis quam letari in ipso dampno
equitatis. Propterea statim in primis parenti-
bus de deo peccati subsequutum est deus ipsius iu-
dicii. ut quod inordinatum fuit cadendo ab ordi-
ne ipsius naturae caderet statim in ordinem iusticie

Hic enim duplex ordo sic amicta complectitur ut
quod ab uno ceciderit in alteram differenciam in telg
batur. Quoniam igitur utque patens superbiendo
in mente et gustando in carne in obediens fuit sus
o superiori. Iusto dei iudicio factum est ut sibi fieri
inobediens suum inferius et maxime optum ad p
tes illas secundum quas est coniunctio utusque sep
que sunt membra virtuti generatiue deseruiencia et
quia hoc erat in eis non ex natura sed ex propria cul
pa ideo erubescabant et coopebant se. Rursus quia
spreto summo delictabili quesivit in carne delectari
Ideo iusto dei iudicio inflictus est ei labor et defectus
famis et sitis. Postremo quia propter bonum carnis
separati elegit a bono mentis. Ideo iusto dei iudicio
anima in vita separatur a carne per mortem et ane
rationem ac per hoc sicut dederat homini secundum ordi
nem nature corpus subiectum anime propagabile sine
libidine Vegetabile sine defectu. immutabile sine
morte interueniente. sic homine peccante secundum ordinem
iusticie subtrahere debuit predicta et infligere op
posita ut sic culpa non remaneret impunita et in
ordinata. quod nequaquam pati debet diuina prouidenci
a. et quoniam peccatum a muliere exordium sumpsit
ideo pena eius duplicari debuit. Quia igitur in me
te superbiens fuit subiectionem enim incurrit quia
hunc ad rescendum suae vidit et appetit do
lorem incurrit. Postremo quia enim fregit iugum

obediencie maritæ vinalum et pondus multipli-
tis erumpne. Et sic patet. quâto ordine diuine pro-
uidencie inflicte sunt viro pene multiplices. et du-
PLICATE in muliere. ut sic dedecus peccati non rema-
neret seu esset sine decore iusticie.

De originali peccati corrupcōe.

Post lapsum vero primi parentis dicenda sūt
aliqua de traductione peccati originalis. **T**er-
cia quod primo considerandus est modus corrupti-
onis. scdo modus traductionis. **tercio** modus cū-
tionis. **M**odus autem quo genus humanum per
originale peccatum corrūpitur hic est. Nam quibz
per concubium generatus nascitur filius ixe. quia
priuatus rectitudine originalis iusticie. ppter au-
absentiam in arremus quantum ad animā qua
druplcam penam. scz infirmitatē. ignoranciā. ma-
liciam. et cōcupiscenciā que quatuor inflicta sūt
ppter originale peccatum quas sane penas spiritu-
ales cōtitatur in corpore multipliciter penabiles
multiplex defect⁹ mltiplex labor morib⁹. et mltiplex
dolor ad has qz penas sequit⁹ pena mortis et mar-
tationis pena carēcie visionis dei. et amissionis glē
celestis nō solū in adultis verū etiā in puulis non
baptizatis qui quidē puuli pena missima inter ce-
teros puniūt qz solā penam dampnū habet sine pe-
na sensus. **R**atio ad intelligēciā p̄dcorū hec ē. qz
cū primū principium om̄ia agat a se p se et ppter se

neceſſe eſſe optimū et rectiſſimū ac per hoc piſ-
ſimum et iuſtiſſimū. Et inde eſt qd vniuerſe vie eiue
miſericordia et veritas ſiue iudiciū. Si enim de
a p̄cipio hominē in tātis miſerijs cōdidisset nec
pietas eſſet nec iuſticia qd tāta opus ſuum preme-
ret vel opprimeret miſeria nulla p̄cedente culpa. Si h̄c
ſi tātis miſerijs nos repletet vel repleti p̄mitteret
ſine culpa nec pie nec iuſte gubernaret nos diuina
p̄uidencia. Si igitur certiſſimū ē p̄mū p̄cipiū et in
p̄uidendo rectiſſimū et clemētiſſimū eē. Nāc ē qd
genus hūanū taliter ſteterit vt a p̄cipio nulla eſ-
ſet in eo nec culpa nec miſeria. Nāc ē etiā qd talit̄
adminiſtret vt nō p̄mittat in nobis eſſe miſeriam
niſi p̄pter aliquā culpā p̄ambulā. Qm̄ igitur certū
eſt qd a noſtra origine multiplicem contrahimus
pene miſeriam certū eſt qd omnes naſcimur na-
tura filij ire ac per hoc p̄iuati rectitudine origina-
lis iuſtiā quam p̄iuationem vocamus culpam o-
iginalē. Et quia omnis culpa dicit̄ reſeſſum a bo-
no incommutabili et acceſſum ad bonum commu-
tabile et recedere a bono incommutabili eſt recede-
re a ſumma virtute veritate et bonitate accedere
autem ad bonum commutabile eſt plus debito in
illud per amorem tendere. Hinc eſt qd perdens o-
iginalē iuſticiā incurrit quidem ipſam infir-
mitatem ignorantiam. maliciā. et conaſpiſcē-
ciam. Rurſus quia deſerens bonum icōmutabile.

propter bonum commutabile efficitur indignus &
troq3. Hinc est qd ratione carencie originalis iusti-
cie perdit anima quietem temporalem in corpore
per multiplicem corruptionem et mortem et tandē
separatur a visione lucis eterne amittendo felici-
tatem glorie tam in anima quam in corpore. Pos-
tremo quia carencia huius iusticie in nascentibus
non est per motum voluntatis pprie nec per actu-
alem delectationem. Hinc est qd originali peccato
post hanc vitam non debetur pena sensus in gehē-
nā pro eo qd supra condignum sed citra puniat di-
tuna iusticia quam semper cōmittatur suphabū-
dans misericordia. hoc credendum est sensisse bea-
tum aug⁹ licet verba ipsius exterius ppter detesta-
tionem erroris pelagiorum qui aliqualem felicitatē
eis concedebat. aliud sonare videantur ut eū
eos reduceret ad mediū habundantiū declinauit
ad extremū.

De transsusione eiusdem

Modus autē tractōis culpe originalis videtur
ēē talis qd licet aīa nō sit ex trādūce origina-
lis itē culpa ab adā trāsīt ad aīas posterorū mediāte
carne p cōcupiāz generāta ita qd sic ab aīa pāante
infecta fuit caro ade et prona effecta ad libidinē sic
per libidinē seminata et seā m trahens infecti-
onem viciōsam inficit quidem et viciat animam
que quidem infectio non tantū ē pena s; etiā culpa

et sic persona corrumpit ipsam naturam et natura
corrupta corrumpit personam. salua diuina iusticia
cui nullomodo potest imputari infectio anime licet
eam creando infundat et infundendo uniat cum car
ne infecta. **R**atio autem ad intelligenciam predictorum
hec est. quia cum primum principium hominem fecit ad
suam ymaginem et propter suipsius expressionem sic
eum condidit ex parte corporis ut omnes homines p
pagarentur a primo homine tamquam a primo radicali
principio. sic ex parte anime ut propter expressam
similitudinem tam in essendo et durando quam intelligendo
et amando immediate emanaret omnes spiritus ra
tionales ab ipso deo tamquam a principio primo et imme
diato. Et quoniam spiritus tamquam excellentior magis accedit
ad primum principium sic condidit deus hominem ut
spiritus preesset corpori et corpus subesset spiritui creato
quam diu ille obediret spiritui increato. et contra si spiritus
creatus non obediret deo iusto dei iudicio corpus su
um inciperet rebellare sibi quod fecit cum adam pec
cavit. Sic igitur si adam steterisset corpus suum obe
diens spiritui esset. et tale ad posteros mitteret et
deus animam infunderet ita quod corpori unita immor
tali et sibi obedienti haberet ordinem quendam ius
ticie et immunitatem omnis pene. Sic ex quo adam
peccauit et caro facta est rebellis spiritui oportet ei
quod talem ad posteros transmittat etenim deus se
cundum institutionem primariam animam infundat

Anima vero cum unitur carni rebeli inaurit defectum ordinis naturalis iusticie quo debebat omnibus inferioribus impare et quia anima carni unita est oportet quod ipsam trahat vel trahatur ab ipsa et ipsam non potest trahere tamquam rebellem necesse est ut ab ipsa trahatur et inauriat morbum concupiscentie. Ex quibus duobus tamquam ex auersione et conuersione dicitur integrari secundum augustinum et secundum anselmum peccatum originale.

Quonia igitur ordinatissimum fuit ut natura humana ita condideretur. et quod condita ita propagaretur sic et quod peccatus ita puniretur sicut dictum est prius sic quod in conditione seruatur ordo sapientie in propagatione ordo nature in punitione ordo iusticie. Patet quod non est contra diuinam iusticiam si ad posterum transmittatur culpa. **K**ursus. quia culpa originalis in animam transfundi non posset nisi pena rebelliois in carne precederet et pena non esset nisi culpa precessisset nec culpa precesset a voluntate ordinata sed inordinata. At per hoc non a voluntate diuina sed a voluntate humana. Patet quod originalis culpe transfusio est a peccato primi hominis non a deo non quidem a natura condita sed a vicio perpetrato et sic verum est quod dicit augustinus quod peccatum originale non transmittit ad posterum propagatio sed libido.

De curatione eiusdem.

Postremo diligenter attende qd modus cura-
tionis culpe originalis est iste. scilicet sic curatur
culpa qd remaneat pena temporalis sicut patet in p-
uulis baptizatis sic curatur qd tum ad creatum pe-
ne eterne qd remanet qd tum ad actum et motu concu-
piscencie. sic curatur in pariete qd nichilomin9 ab-
eo qui curatus e per baptismu in prole transmittat
originale peccatu. sic tollitur peccati originalis ma-
tula qd remanet sequela cu qua oportet pugnare
qd diu viuimus in hac vita quia in nullo prorsus
extinguitur concupiscencia p gratia coez qd d^o ppter
virgine bñssimā mariā in qua in cōceptione filij dñi
extincta fuit p gratiam singularem. **H**o aut ad intel-
ligencia predictoz hec est qd sicut infectio deriuatur
in oēs a principio creato a quo fit ppagatio corpo-
rū et hoc a parte inferiori. scilicet carnis sic curatio fieri
habet a principio increato. a quo fit infusio aīma-
rum et hoc quidem a parte superiori. scilicet men-
tis. Quoniam igitur a parte mentis distinctio est
in hominibus qd secundum illam non propagatur
vnius ab alio. sed in mediate exiit a dō gratia cura-
tiua menti nostre infusa respicit enim vnumquēz
in qd tum autem tenet rationem ipsius persone sin-
gularis et indiuidue non autem in quantum te-
net rationem productiuū secundum virtutem na-
ture. Quoniam igitur originale peccatum ē mor-
b9 ificiēs psonā pī et naturam. psonā i volūtatē.

naturā in carne. ideo sic cūctā macula originalis in
mēte q̄ remanet infectio et seqla in carne. et q̄ hō
gnāt. nō fm q̄ curatus in mēte s̄ fm q̄ corruptus
in carne. nō fm q̄ spūalis. s̄ fm q̄ carnalis. Hinc
est q̄ q̄uis sit baptizatus et sit ab originali mda
tus in se trāsmittat tñ in plem originale. **R**ursus
q̄ reatus pene eterne respicit deformitatē mentis
et p̄sone. actus autē respicit inclinacōnem carnis
et nature. ideo trāsit originale p̄ baptismū q̄tum
ad reatū et remanet q̄tum ad actū. **P**ostremo. q̄
afflictio tp̄alis cōdicōnem respiciat ex pte carnis
cū caro semp remaneat subiecta cuidam infectioni
remanere debet semper subiecta penalitati. Et ideo
fiat penaltas et corruptio per gratiam nō aufer
tur a carne. sic sequela illa siue concupiscentia et
languor mēbrorum simul stare p̄est cū gratia au
ratam. et ideo q̄uis paulatiue minuatur tñ radix
nō tollitur. nūquam omnino auferitur in viatore
nisi per gratiam singularem ne v̄gine. q̄ enim vir
go accepit eum qui erat expiatio omnis culpe. ideo
data fuit sibi gratia singularis qua extincta fuit
in ea radicitus omnis cōcupiscentia ad cōcipiēdum
dei filium absq̄ omni peccati labe et corruptela.

De actualibus peccatis.

Ca. 8.

Postq̄ dictum est de reductione originalis
peccati. dicenda sunt aliqua de origine p̄ci
actualis. de cuius ortu hec tenenda sunt in sūma.

valet qd peccatum actuale originem trahit a libera
voluntate uniuscuiusqz per suggestionem . delecta
cionem . consensum . et operacionem secundum
illud . Jacobi primo . unusquisqz temptatur a con
cupiscencia sua abstractus et illectus . deinde con
cupiscencia cum conceperit perit peccatum . pec
catum autem cum consummatum fuerit generat
mortem . Si autem suggestio et delectacio confis
tat circa consensum est veniale peccatum . Si ve
ro consequatur consensus et opus in hys q diuina
lege prohibita sunt peccatum est mortale et con
summatum . Quod si medio modo fiat ut consen
sus sit sine opere . aut quia vult in opus procede
re sed non potest et tunc voluntas reputatur pro
facto . nec minus culpabilis est quam si in ipso fac
to deprehenderetur . aut quia non vult in opus
procedere sed vult interius voluptari in delectacio
ne et tunc manducat mulier et non vir . et licet
peccatum nō sit plene consummatum . est tamen in
ter mortalia computandum . quia muliere mandu
cante totus homo dampnari meretur quod max
ime itelligi habet in pccis carnalibus . Racio aut
ad intelligēciam pccōz hec est . Cum pccm dicat
recessum voluntatis a pmo pccipio inq̄tū ipsa volū
tas nata est agi ab ipso . p̄m ipsum . et p̄t ipsum
Omne peccatum est inordinatio mentis siue volun
tatis circa quam nata sunt esse virtus et viciū .

Peccatū igitur actuale cū est actualis inordinatio
volūtatīs. Inordinatio autē ista aut tanta est q̄ or
dinē iusticie extēniat et hoc mō dicit̄ mortale pec
catum. qđ natum est auferre vitā sepando ipsam
a deo p̄ quē viuificat̄ anima iusta. aut causa modi
ta est q̄ ordinē illum nō p̄mit. s; in aliquo pertur
bat tātum et tūc dicit̄ veniale peccatū. q̄ de ip̄o adi
pisci possum⁹ veniam cito. p̄ eo q̄ gratia nō tollit̄
p̄ ipsum. nec inimicitia diuinā incurrit homo. Est
autē ordo iusticie ut bonū incommutabile. p̄feratur
bono commutabili ut bonū honestum p̄feratur bono
vtali. ut voluntas dei p̄feratur voluntati nostre. ut
iudiciū ratiōis recte p̄sint sensualitati humane
Et quoniā lex dei istum ordinem p̄cipit et vetat op
positum. Quādo bonum commutabile p̄fertur eterno
Et bonū vtile p̄fertur honesto. et voluntas nostra
p̄fertur diuine volūtatī. et sensualis appetitus. p̄
fertur ratiōi recte committitur mortale peccatum.
de quo dicit̄ **Ambro⁹**. q̄ est p̄uaritacō legis diuine
et celestium inobedientia mandatorum. hoc autē
committitur siue omittitur q̄ lex diuina p̄cipit.
siue fiat id quod prohibet. Ex quo duplex peccati
genus oritur delictum scilicet et commissum. Quādo
vero bonum commutabile plus debito diligitur sed
non p̄fertur incommutabili et vtilitas non p̄fer
tur honestati. et voluntas nostra plus debito ama
tur ita tamen q̄ non p̄fertur diuine. et caro cōu-

piscit non tamen preferatur iudicio rationis recte
tunc non est mortale sed veniale. quia licet hoc sit
preter legem non tamen directe est contra legem.
Sensualis autem appetitus rationi recte non pre-
fertur nisi quando ei ab ipsa ratione consentitur
Et ideo peccatum mortale nisi per consensum non
committitur. si tamen sensualitas inordinate mo-
ueatur tamen illa inordinatio ad malum inclinet
licet ratio non consensuat peccatum est aliqd quia
aliquomodo ledit ordinem iusticie. et quia in sta-
tu innocentie non moueretur sensualitas nisi per
rationis motum. Ideo stante homine non poterat
ibi esse veniale peccatum. Nunc autem quia ratio
in repugnat sensualitas velimus nolimus ideo ne-
cesse habemus committere aliquod veniale pecca-
tum per primos motus. qui et si particulariter et
figillatim possint declinari. omnes tamen nullo
modo possunt caueri. quia sic sunt peccata qd sunt
etiam pene peccati. Et ideo merito dicuntur venia-
lia quia hoc ipso digna sunt venia. **V**erum quia
ratio hys consentire non compellitur si post sensum
delectationis consentiatur in opus tunc est plenus
consensus ac per hoc peccatum consummatum qd
peruenit usque ad virum idest usque ad partem
supram rationis ex q pendet plinitudo consensu. Quia
vero non solum in opus verum etiam in delectationem est consen-
sus in q inferior potius sequitur sensualitatem. id est in delectationem

sensualem ratio sensuauitati succumbat et mulier
serpenti obedir. ac p hoc fit subuſio recti ordinis et
ita subuſio iusticie ppter qđ cōmittat pām mōrle li-
cet minus q̄ue qđ nō solū imputat mulieri. vñ etiā
viro a q̄ mulier debet cōpesci et cohiberi ne obtempe-
ret serpenti. et sic patet qđ imperpetratione omnis
actualis peccati fit. aliquahs imitatio pmi peccati
fm explanaconem doctoris precipue Augustini.
p. de ciuitate dei.

De origine et distinctione capitaliū pccōz. ca. 9.

Consequēter autem descendendum est ad or-
tum peccatorum in specūli inter q̄ quedam
sunt capitalia. quedam penalia. quedam finalia
siue irremissibilia quasi prima media et postrema
Circa ortum vero peccatorum capitalium hoc est
in summa tenendum. valet qđ peccatoz actualium
vnum est initium. duplex radix. triplex fomen-
tum. septiforme capud siue capitale peccatum. v-
num inquam initium scilicet superbia. iuxta qđ
dicat scriptura. Initium omnis peccati superbia.
Duplex radix scilicet amor male humilians. et a-
mor male accendens. Triplex fomētum scđdum
tria q̄sunt in mundo scilicet concupiscentia carnis
Concupiscentia oculorum et superbia vite. Sep-
tiforme vero capud scilicet. Superbia. Ira. Aci-
dia. Inuidia. Auaritia. Gula. Luxuria. Inter
q̄ quinqz sunt spūalia peccata. duo vero vltima

sunt carnalia. **R**atio autē ad intelligentiam ho-
rum hec est qz cum peccatum mortale sit actualis
recessus a primo principio recedere autem a primo
principio nō potest esse nisi per contemptum ipsius
vel in se ipso vel in suo precepto. contemptus autem
primi principij est supbia necesse est qz omnis mor-
talis peccati culpa seu offensa initium sumat a su-
perbia. Quia vero nullus contempnit primum
principium vel sūmum eius preceptum per se nisi
p hoc qz aliquid aliud ab ipso vel amat acquirere
vel timet perdere. Hinc necesse est omne peccatū
actuale originem trahere a duplici radice scilicet a
inore et amore. q̄ radices sunt malorum hec non
eque p̄me. nam omnis timor ortum habet ab amo-
re. nullus em̄ timet aliquid perdere nisi qz amat il-
lud habere et ideo habet p̄r ea foueri timor per q̄ fo-
uetur et amor. amor autem inordinatus est respec-
tu cōmutabilis boni et quomā illud est triplex scz
interius excellencia. exterius pecunia. inferius car-
nis lasciuia. Hinc est qz necesse est esse tria pecca-
rum actualium radicaia fomenta q̄ superius sunt
p̄ccata. ad q̄ dum anima inordinata fert omia p̄ccā
capitalia oriuntur. et qz hoc fit s̄m septiformē mo-
dum. Ideo sunt peccata capitalia septem. ex q̄bus
generatur vniuersitas viciorum. Volūtas em̄ nrā
ā deordinat qz appetit qz nō est appetēdum. ā qz re-
fugit qd nō est refugiedum. Bz qz appetit qd nō ē

appetendum deponere bonū ut nunc seu cōmutabile
seu apparens bonum. aut est interius et sic est pri
uata excellentia q̄ amat supbia. aut est exterius
et sic sufficientia q̄ amat auaricia. aut inferius et
sic est delectabile quia ad cōseruationem indiui
dui et sic alimentum quod est delectabile secū
dum gustum et appetitur a gula. aut quia ad cōserua
tionem speciei et sic coitus qui est delectabilis s̄m
tactum et appetitur a luxuria. Si autem volūtas
deordinatur quia refugit q̄ non est refugiendum.
Hoc potest esse tripliciter s̄m triplicem modum re
fugiendi. Aut enim refugit secundum peruersum
instinctum rationalis et sic est inuidia. aut secun
dum instinctum irascibilis et sic est ira. aut secun
dum instinctum concupiscibilis et sic est accidia.
Vnde q̄ quatuor sunt principalia appetibilia et tres
vices secundum quarum instinctum est fuga ideo
tantum septem sunt peccata capitalia. **R**ursus q̄
sensus appetibilis est cum delectatione. sensus q̄
rei fugiende est cum dolore. Hinc est q̄ quatuor
habent cōiunctam leticiam. **t**ria vero alia habent
ad cōiunctam tristitiam et penam. omnia tamen
dicuntur capitalia. q̄ deordinationes sunt princi
pales et multarum deordinacōnum principia suo
modo influentia. vnde licet q̄dam ex hys fugam
respiciant habent tamen et ipsa delectabilia sua.
Primo inuidia vult priuatim bonū possidere sine socio

et ita integrabiliter. et ita sine cō:ratio et ita imphie
babiliter. acridia sine labore aliquo. et ita infatiga
biliter. Et q̄ hec nō de facili obtinētur. ideo magnū
exercitiū viciōrū secum trahunt ad hec q̄ appetūt
assequēda. vel ad ea q̄ respuūt dedmāda respectu
quorum dicūtur peccata capitalia quasi capita ex
quibus manant alia q̄ plurima.

¶ Caplū p.

De peccatis autem penalibus tenēdum est il
lud scilicet q̄ licet malum culperet malum pe
ne sint diuerse malorū differēcie q̄dam tamen sic
sunt peccata q̄ etiam sunt peccati pena. **S**peciali
namq; modo peccata et pene peccati dicūtur illa q̄
habent adiūctum dolorem et mesticiam sicut acci
dia. inuidia. et cōsimilia. **q̄nq; specialiter** dicūtur
illa q̄ habent adiūctam vel meram deprivacōnem
nature vel ignominia sicut sunt illa quātum ad q̄
dicūt peccator in reprobū sensum tradi. **Q**uālibet
aut peccata q̄ sunt inter p̄mā apostasia et ultimā
gehenne penā et peccata possunt dici et pena peccā
ti. **I**uxta q̄d dicūt gregorius crimina criminibus vin
dicari licet aut idem dicatur p̄m et pena peccati.
tenēdum tamen est q̄ omnis pena inq̄tum pena
iusta est et a deo. nulla vero culpa iusta nec a deo s̄
tantum a libero voluntatis arbitrio. pena vero q̄
recte est pena a deo est inflicta. q̄ vero est culpa vel

inclinatio ad culpam est corruptio vel actio. **P**rius
autem ad intelligentiam predictorum hec est. qd ai
malum dicat excessum a primo principio per hoc
qd nocet bono. nō autem nocet bono nisi aliquid
adimendo de bono. Bonū autem consistit in modo
specie et ordine. Nullum est malum qd nō sit speci/
ei modus et ordinis corruptum. Ordo autem dupl
ex est scilicet ordo nature et ordo iusticie. Ordo autē
nature in bono naturali. et ordo iusticie in bono
morali. Et qd bonum naturale in omni natura.
Bonum morale in voluntate habet consistere. **I**dea
ordo nature est in omni natum. ordo autem iusticie
in voluntate electiva consistit. Et quia voluntas
est instrumentum se ipsum mouens. natura vero
misericordie. Hinc est qd ordo iusticie est ordo non
tantum factus. sed etiam factiuis. Ordo autem natu
re est ordo factus. Quoniam ergo malum potest pri
uare ordinem nature et ordinem iusticie. Hinc ē
qd duplex est malum culpe scilicet et pene. **R**ursus
qd ordo iusticie est ordo voluntarius. Hinc est qd
malum culpe est affectio voluntaria. malum autē
pene est affectio inuoluntaria. **P**ostremo. quia or
do iusticie qui inest voluntati est ordo factiuis. ideo
malum culpe quod est priuatio eius est malum qd
facimus. et malum pene est malum quod patimur.
Et quia nō est passio nisi naturaliter prebeat actio
nec est actio ad quā non sequatur aliqua passio.

Hinc est qd nulla est pena sine pcedente merito cul
pe. nulla est etiam culpa quin comitetur aliqua pe
na. Et quoniam qd facimus a nobis est. qd nos
vero patimur potest esse a nobis. et ab alijs utpo
te a causa superiori ul inferiori. ideo licet omnis cul
pa sit a nobis. nō tamen omnis pena a nobis. ym
mo qdam est a nobis acta. qdam inflicta. qdam
contracta. Et qz eum q facit qd nō debet. dicit iustu
esse pati qd debet. ideo omnis pena inquam pena
iusta est et a diuina puidencia. qz ad culpam ordi
nata et ipsius culpe ordinatiua. Quia vero passio
illa potest esse per adeptiōem boni naturalis vel
boni moralis cū naturali. Hinc estq qdam pena
est mere pena. qdam vero est pena et culpa. qz bonū
morale qd est iusticia nō adimit nisi per iniusticiā
qui est culpa. Prima igitur pena a deo est et fm q
est pena. et fm id qd est. a deo scz inq nō instituen
te s vindicāte. Secda vero cū sit culpa fm id q est
a deo nō est. sed solum qptum ad ordinem. ipsa ve
ro vel est acta si sequit ad actuale vel est contracta
si seqtur ad originale. Si igitur pprie accipiat
malum. fm q est puatio boni naturalis et affectio
inuolūcaria et malum qd patimur sic nō coincidit
cum malo culpe in idem licet sit annexum eidem.
Si vero dicat large ut dicat malum qd patimur
sue a nobis sue aliūde sue in natura sue in volū
tate sic coincidunt in idem sed non ad idem vel fm

Idemque quod non est in se culpa dicitur precedentis pena. vel culpa ratione actionis pena dicitur esse ratione passionis. et sic patet quomodo pro quanto et quare aliquid dicitur simul peccatum et pena peccati.

Capitulum xi.

De peccatis autem finalibus siue irremissibilibus cuiusmodi sunt peccata in spiritum sanctum hoc est tenendum. licet omne peccatum generaliter sit contra deum trinum et unum. appropriate tamen aliquod dicatur esse in patrem. aliquod in filium. aliquod in spiritum sanctum. hoc autem peccatum in spiritum sanctum irremissibile dicitur in hoc seculo et in futuro. non quia in hoc seculo non possit dimitti. sed quia raro dimittitur. aut vix in hoc seculo quantum ad culpam. modicam autem et quasi nichil fit et remissio sibi in futuro quantum ad penam. huius etiam peccati sex sunt differentiæ scilicet invidia. gracie fraterne. Impugnatio veritatis agnitionis. despectio. presumptio. obstinatio. mentis. et inpenitencia finalis. Racio autem ad intelligentiam predicatorum hec est. quia cum peccatum dicat recessum a primo principio eterno et uno. Quia peccatum ymaginem trinitatis deformat. et ipsam animam fedat quantum ad triplicem potentiam scilicet irascibilem. rationalem et concupiscibilem. et a libero arbitrio procedit quod in se gerit in signe trinitatis scilicet patris ratione facultatis. filii quia rationis.

spiritus sancti quia voluntatis licet autem hec tria
cōcurrant simul ad omnem culpam. quælibet au
tem harum per suum defectum potest esse ratio de
ordinandi alias. defectus autem circa facultatem
est in potentia. circa rationem est ignorantia. cir
ca voluntatem est malicia. et hinc est. qd cum que
dam sint peccata ex in potentia. quedam ex igno
rantia. quedam ex malicia. et potentia attribua
tur patri. sapientia filio. et voluntas spiritui san
cto. qd quedam dicuntur esse in patrem. quedam
in filium. quedam in spiritum sanctum. Et quo
niam nichil magis est in voluntate qm ipsa volun
tas. et voluntas est origo peccati. nullum peccatū
est adeo voluntarium et mere. sicut est illud quod
prouenit ex corruptione existente in voluntate. Cū
duplex dicatur inuoluntarium scilicet per violen
tiam et per ignorantiam. p̄mum per defectum po
tencie. scāndum per defectum scientie. quando vo
luntas sola corruptione sua licet posset resistere et
sciat hoc malum esse aliqd eligerit tunc dicitur pec
care ex certa malicia. et tale peccatum mere proce
dit ex in probitate voluntatis liberi arbitrij et di
recte impugnatur gratiam spiritus sancti. Et quia
mere p̄cedit ex libertate arbitrij. ideo nō habet co
lorem excusationis. et p̄pterea modicum et quasi
nichil debet ei qui punitur. de pena relaxari. Quia
vero directe impugnatur gratiam spiritus sancti per

¶ Fit remissio p̄c̄i. Ideo dicitur irremissibile. non
q̄ nullomodo possit remitti. h̄ q̄ q̄tum est in se di-
recte est impugnatiuum medicamenti et remedij p̄
q̄d fieri habet remissio peccati. Et quom̄ remissio
fit a deo p̄ gratiam penitēcialem intra ecclesiasticā
unitatem. Ideo dē huius peccati accipiūtur h̄m
q̄ directe impugnant illa tria. Aut em̄ impugnant
gratiam ipsam penitēcialem in se. Aut in cōpaco-
ne ad deum a quo datur. Aut in cōparatione ad ec-
clesiam in qua suscipitur. Si in cōpacione ad uni-
tatem ecclesie. sic q̄ unitas ecclesie cōsistit in fide
et caritate. siue in gracia et veritate sic est duplex
p̄c̄m̄scz inuidia fraternalis gracie et impugnatio ver-
tatis agnice. Si in cōpacione ad deum dantem. q̄
vniuerse vie eius q̄tum ad iustificacionem marie
sunt misericordie et veritas. sic est duplex peccatū
vnu scilicet q̄ impugnat misericordiam. et hoc est
desperatio. et aliud q̄ impugnat iusticiam. et hoc
ē impunitatis p̄sumpcio. Si vero impugnat ipsam
gratiam penitēcialem in se vel h̄m se sic est duplex
q̄ gracia penitēciabilis facit resilire a peccatis cōmis-
sis et precauere a cometendis. contra primum
est obstinacio mentis. contra sc̄dm est impenitēcia
finalis. Impenitēcia dicitur propositum non pe-
nitendi. sic enim est species peccati in spiritum san-
ctum. Secundum enim q̄ finalis impenitēcia dicit
cōtinuacōz p̄c̄i vsqz ad finē. sic ē seq̄la oīm mōr̄tū

q̄ in hac vita nō remittūt et mātīne omniū spe-
ciez peccati in spm̄ sanctū. Et sic om̄e peccatū inci-
um sumit a supbia. et cōsumationē et finem hēe
in finali in penitencia. in quā qui puenit in gehē-
nam corruit. a qua q̄dem in penitēcia finali nullus
peccans mōrtē potest liberari nisi mēueniat grā
mediatoris cristi. et ideo incarnacōnem ipsius desi-
derabat. uniuērsitas saluāndorum. Cui mediatori do-
mino nostro sit omnis honor et gloria ī secula seculi
seculorum Amen.

Quarta pars de incar-

natione verbi q̄ deuit deum incarnari.

Capitūlū p̄mū.

Ostēdēdū p̄dicta sunt aliqua de trinitate
dei de creatura mundi. et de corruptela
peccati. Restat nūc b̄uiter aliqua dicē
de incarnacōne verbi. per q̄d q̄dem ver-
bum incarnatū facta est salus et redemptio gn̄is
humani. nō q̄ aliter deus genus humanū saluare
vel liberare nō potuerit. sed quia nullus alius mo-
dus ita cōgruus et cōueniens fuit ipsi repatori. et
reparabili. et reparationi. Ratio ad intelligēciam
p̄dictorum hec est. quia cū principium effectiuum
rerum nō debuit nec deauerit esse nisi deum. Et nō
alterius sit res conditas reparare q̄ in esse produ-
cere. sicut non alterius bene est esse q̄ simpliciter
esse. detentissimum fuit rerum principium repara-
tiuū esse deum sūmum. ut fiat omnia creauerit

Deus per verbum increatum. sit omnia autem
per verbum incarnatum. **Q**uoniam ergo deus
omnia fecit potenter et sapienter et optime seu be
nivolenter. deuit ut sit repararet qd suam poten
ciam sapientiam et benivolenciam ostenderet.
Quid aut potencius qd coniungere extrema sum
me distancia in vnā personam. quid sapiencius
et congruentius quam qd ad perfectionem totius
vniuersi fieret coniunctio primi et vltimi verbi.
Scilicet dei quod est omnium principium et huma
ne nature qd fuit vltima omnium creaturarum.
quid benivolentius quam qd deus propter sean
dum salutem accipiat formam serui. ymmo hec
tante benignitatis est ut nichil clementius. nichil
benignius nichil amabilius excogitari possit.
Conuenientissimas ergo erat hic modus deo repa
tori ppter commendandum differentiam. potenci
am. sapientiam. et benivolenciam. **R**ursus qd
homo cadens in culpam auertat se et recessisset a
principio potentissimo. sapientissimo. et benivo
lentissimo. Ideo corruit in infirmitatem ignoran
tiam. et malignitatem. ac per hoc de spūali effāis
carnalis. animalis. et sensualis. Et ideo neptus
erat ad diuinam virtutem in inuitādam. ad lucem
cognoscēdā. ad bonitatē diligēdā. Ad hoc qd qd hō
ab isto statu reparet pgruentissimū fuit ut ei pdesce
ret pmiū qnāpiū reddēdo se illi noscibile amabile.

et inimitabile. Et q̄ homo carnalis. animalis et sen-
sualis. nō nouerat nec amabat. nec seq̄batur. nec
sibi p̄porcionabilia et cōsimilia. ideo ad eripiendum
hominē de hoc statu uerbum caro factum est. ut ab
homine qui caro erat et cognosci posset et amari.
ac per hoc et homo deū cognoscens et amās et imi-
tans remediaret a morbo peccati. **P**ostremo. q̄
homo p̄fecte reparari nō poterat nisi recuperaret men-
tis innocētiā. dei amicitia. et suam excellentiam
qua soli deo suberat. Et hoc nō poterat fieri nisi
per dñm in forma hui. ideo cōgruū fuit ōbum incar-
nari. Excellenciā namq; recuperare nō poterat nisi
recupator esset. deus q̄ si mera creatura. tūc homo
esset subiectus illi mere creature. et sic nō recupa-
ret statum excellentie. Amicitia quoq; dei recupa-
re nō poterat. nisi p̄ mediatorem cōueniētem. q̄ ma-
nū posset ponere in utrūq; et utriq; p̄ti informis
esset. et utq; amicus. et ideo sicut similis deo per
diuinitatē. sic similis homini p̄ humanitatē. Inno-
cētiā uero mētis recuperare nō poterat nisi dimis-
sa culpa. quā dimittere nō decebat diuinā iusticiā
nisi p̄ satisfactionē cōdignam. et q̄ satisfacere non
potuit nisi deus p̄ toto humano gnē. nec debebat.
nisi homo qui peccauerat. cōgruētissimū fuit huā-
nū genus reparari per hominē deum natum de gnē
ade. Quoniā igit excellētia reparari nō poterat.
nisi per repatorem excellentissimum. nec amicitia

reformari poterat nisi per mediatorem amabilis-
simum nec innocentia reacquiri poterat nisi per sa-
tisfactorem sufficientissimū Excellentissimus autē
repator non est nisi sit deus. amabilissim⁹ non
est nisi sit homo. sufficientissimus satisfactor non
est nisi parit sit deus et homo congruentissimū fu-
it repatioi nrē incarnatō verbi ut sicut genus huma-
nū in esse exierat per verbū increatum et in culpā
ceciderat deserendo verbum inspiratum sic a culpa
resurgeret per verbū incarnatū.

Capitulum secundū.

Circa ipsum igitur verbum incarnatum tria
nobis occurrunt. scz vniō naturārum plenitu-
do carismatū et p̄pessio passionū p̄pter redimendū
genus humanū. Circa vniōnē naturarū hec tria
cōsiderāda sunt ad intelligendū incarnationis mis-
terium scilicet opus. modus. et tempus. De opere
autem hec tenenda sūt secundū fidē cristianā scilicet
q̄ incarnatio est operatio trinitatis per quam fit
assumptio carnis a deitate et vniō deitatis cū car-
ne. Ita tamē q̄ assumptio non tātum est carnis
sensibilis sed etiam spiritus rationalis secundū
potenciā vegetādi sensiēdi et intelligēdi ita tamē
q̄ vniō nō fit in vnitatem nature sed p̄sone nō hu-
mane. sed diuine nō assumpte sed assumentis nō
p̄soē cui⁹libz s; p̄soē soli⁹ vbi in q̄ tāta fit vniō ut
q̄tq̄r dē de filio dei dicat de filio hoīs ⁊ ecōū. hys

tū exceptis in quibus exprimitur unio vel negatio
clauditur. **R**atio autē ad intelligentiam predico-
bet est quia incarnationis opus non solum est a
principio primo inquantū effectiū in producēdo ve-
rum etiam ^{inquantū} quodamodū est reparatiū remediando
satisfaciendo et reconciliando. **Q**uoniam igitur incar-
natio inquantū dicit aliquē effectum est a primo prī-
cipio quod omnia facit ratione sūme virtutis et
substantia et virtus et opatio unita est et indiuisa
omnino in tribus personis. **H**inc est quod necesse est in-
carnationis operationē a tota trinitate manare.
Quia vero est a principio primo inquantū est reparatiū
remediando et totum humanū genus lapsum fuerat
et viciatum nō solum ratione anime verum etiam
et carnis. **H**inc est quod necesse fuit quod totū assumere-
tur ut totū curaretur. **E**t quoniam nobis magis nota
est pars carnis et magis a deo distat ut expressior fiat
notiatio et maior exprimitur humiliatio et profundior
explicetur dignatio. **H**inc est quod opus istud nō ani-
matio sed incarnatio nominetur. **R**ursus quia cū
sit a primo principio inquantum videlicet repara-
tium est satisfaciendo et satisfactio non est nisi
ab eo qui debet et potest. **E**t nō debet nisi hō. et non
potest nisi deus. oportuit quod in satisfactōe filius eēt cūsus
viciis nē. s. dīne et hūiā. et quod impossibile ē quod nā dīna
pariat cū alia sic pars ad constitucōē tēy. nec quod ipsa in
alia tēseat nāz neque alia tēseat in ipsa; pp̄ simpliciter

et immutabilitate ipsius perfectissime. Hinc est quod diuinitas et humanitas non uniuntur in unitate nature nec accidentis. Uniuntur ergo in unitatem persone et ypostasis et quoniam diuina natura in nullo supposito potest subsistere preterquam in propria ypostasi ideo illa unio non potest esse nisi ypostasi seu persona hominis sed dei ac per hoc per illam unionem primum principium in unam suarum ypostasum fecit seipsum suppositum humane nature et ita enim una tamen ibi est personarum et unitas personarum ex parte assumptis. **P**ostremo quia est a primo principio ut est repatiuum recondens et recondens est mediator. Mediatio autem proprie conuenit dei filio ideo et incarnatio. Mediatoris namque est esse medium inter deum et hominem ad reducendum hominem ad diuinam cognitionem. ad diuinam conformitatem. ad diuinam filiationem. Nullum autem magis deest esse medium quam personam que producit et producitur que est trium media personarum nullumque magis deest reducere ad diuinam cognitionem quam verbum quo se pater declarat. quod est unibile carni sicut et verbum voci. Nullumque magis deest reducere ad conformitatem quam eum qui est enim ymago patris. Nullumque ad filiationem adoptiuam quam filium naturalem ac per hoc nullum deest magis fieri filium hominis quam ipsum filium dei omnipotentis. **O**mni igitur idem omnino est filius hominis et ratione incarnationis

et quicquid unum et eidem sunt eadem inter se sunt eadem.
Hic est quod necessario fit coniunctio ydiamatum nisi sit co-
tabulum in quo aliqua repugnancia includatur sicut sunt
illa in quibus includitur respectus unionis unius naturae ad
alteram sicut unire incarnari. assumere et assumi. vel
negatio alterius cuius oppositum alteri competit sicut in
per se esse creati et consimilia in quibus ista coniunctio fertur con-
tra regulam prohibita propter contrariam praedictionem. ¶ **Ca. cxiij**

O modo incarnationis hoc tenendum est quod ange-
lo nunciante virgini misterium incarnationis
perficiendum in ipsa virgo credidit aperceperit et con-
sensit. Spiritus sanctus in eam superuenit ad sanctifica-
dum et faciendum. cuius virtute virgo concepit fis-
lium dei. quem virgo peperit et post partum virgo per-
mansit. Concepit autem non solum carnem verum etiam
carnem amantem. et verbo unitam. nullo peccato obnox-
iam sed omnino sanctam et immaculatam. ratione autem mat-
ris dei dicitur et est dulcissima virgo maria. ¶ **Ratio** au-
tem ad intelligenciam istorum praedictorum haec est
quia incarnatio est opus manans a primo princi-
pio in quantum est reparativum modo congruentissimum mo-
do communissimo. et completissimo. debet enim ei sapie-
ntiam operari congrue debet ei largitate operari propter et
virtute operari perfecte. Quoniam ergo est a primo princi-
pio reparativum modo congruentissimum et congruus modus est
quod medicina ex opposito respondeat morbo. et re-
paratio lapsui et ipsum remedium noyamento.

Cum ergo genus humanū lapsū fūerāt per dyabolice suggestionem et per consensum mulieris decepte et p generationem cōcupialem trāssunden- tem originale peccatum in prolem oportuit q̄ eō- rio hic esset angelus bonus suadēs bonū et virgo credens et consensuens in bonum suāsū et caritas spiritus sancti sanctificans et fecundans ad concep- tum immaculatū ut sic contraria contrarijs curarē- tur. Ac per hoc sicut mulier per dyabolū decepta et p virum cōcupiscibilē cōgnita et corrupta trāssū- dit in omnis culpam morbū et mortē. sic mulier p angelum erudita. et per spm̄ scm̄ scificata et fecun- data absq; omni corrupcōe. tā mētis q̄ corporis prolem generaret que omnibus ad ipsum veniēti- bus daret gratiam sanitatem et vitā. **R**ursus q̄ a ipso primo principio incarnatio est reparante modo communissimo. Nā per verbum incarnatum reparatur lapsus hominum et angelorum utpo- te celestū et terrestrium. et hominū lapsus repa- ratur s̄m utrumq; sexum. ut medicamētū sit com- mune omnibus decentissimum fuit q̄ ad incarna- tionis misterium fieret concursus angeli mlieris et viri angeli denū. tantis mulieris virginis et cō- cipientis viri vero ut concepte proles. Ut sic ange- lus gabriel esset nūcius patris eterni virgo ima- culata esset templum spiritus sancti proles concep- ta esset. Ipsa quidem persona verbi ac per hoc in

communī reparatiōe omnīū fiet cōmuniū cō-
cursus trium de triplīa iherarchia scilicet diuina
angelica et humana ad insinuādū non solū tri-
nitatem dei. verum etiam generalitatem beneficij.
Et liberalitatē ipsiū summi reparatois. **E**t quo-
niam summi liberalitas spiritui sancto appropri-
atur et sanctificatio virginale in qua per actū fu-
it verbi conceptio hinc est quod licet opus illud sit
a tota trinitate per appropationē tamen dicitur q̄
ego cōcepisse de spiritu sancto. **P**ostremo qm̄ est a p̄-
mo p̄ncipio repante modo cōpletissimo. hinc est q̄ i
cōceptione cōpletio debita fuit in prole fuit in cōcep-
tu fuit et in virtute cōcipiente. et quia debita fuit
esse in p̄ole. Hinc est q̄ i instanti conceptionis. non
tantum fuit seminis deāsis. verum etiam cōsolida-
tio cōfiguratio. viuificatio. per animā et deificatio
per deitatem vnitam ut sic virgo dei filium vere cō-
ciperet per vniōem carnis ad deitatem mediāte
spiritu rationali per quem videlicet tamquam per
ipsum medium congruentie caro erat ydonea ad
vniōem. **Q**uia vero debita completio debuit esse
in ipso conceptu cum quidem ex quatuor modis t̄s
modi producendi hominem precessissent primus
nec de viro nec etiam de muliere fuit quidem in ip-
so adam. **S**ecundus de viro sine muliere fuit
in eua. **T**ercius autem de muliere et viro fuit in
omnibus eī concupiscencialiter natis deique ad

cōplemētum vniūsi quartū modū introduci qui. si
esset de muliere sine semine virili p virtutem opa-
toris summi Quia vero debuit eē cōpletio i v̄tute.
Hinc est q̄ in cōceptione filij dei simul cōcurrat vir-
tus innata virtus infusa et v̄tus increata. virtus
innata manet p̄parauit virtus infusa purificando
segregauit Virtus increata subito perfecit quod
nō poterat fieri a virtute creata nisi successiue. Et
sic virgo maria mater fuit cōpletissimo modo ipm̄
dei filium concipiendo absq; viro fecundāte spiritu
sancto. Et q̄ in mente virginis amor spiritus sc̄i
singulariter ardebat ideo in carne eius virtus. s. s.
miracula faciebat. gratia sc̄z p̄m̄ excitante. par-
tim adiuuante partim eleuāte naturam iuxta qđ
conceptus ille mirabilis exigebat. *Capitulum. q̄rtū.*

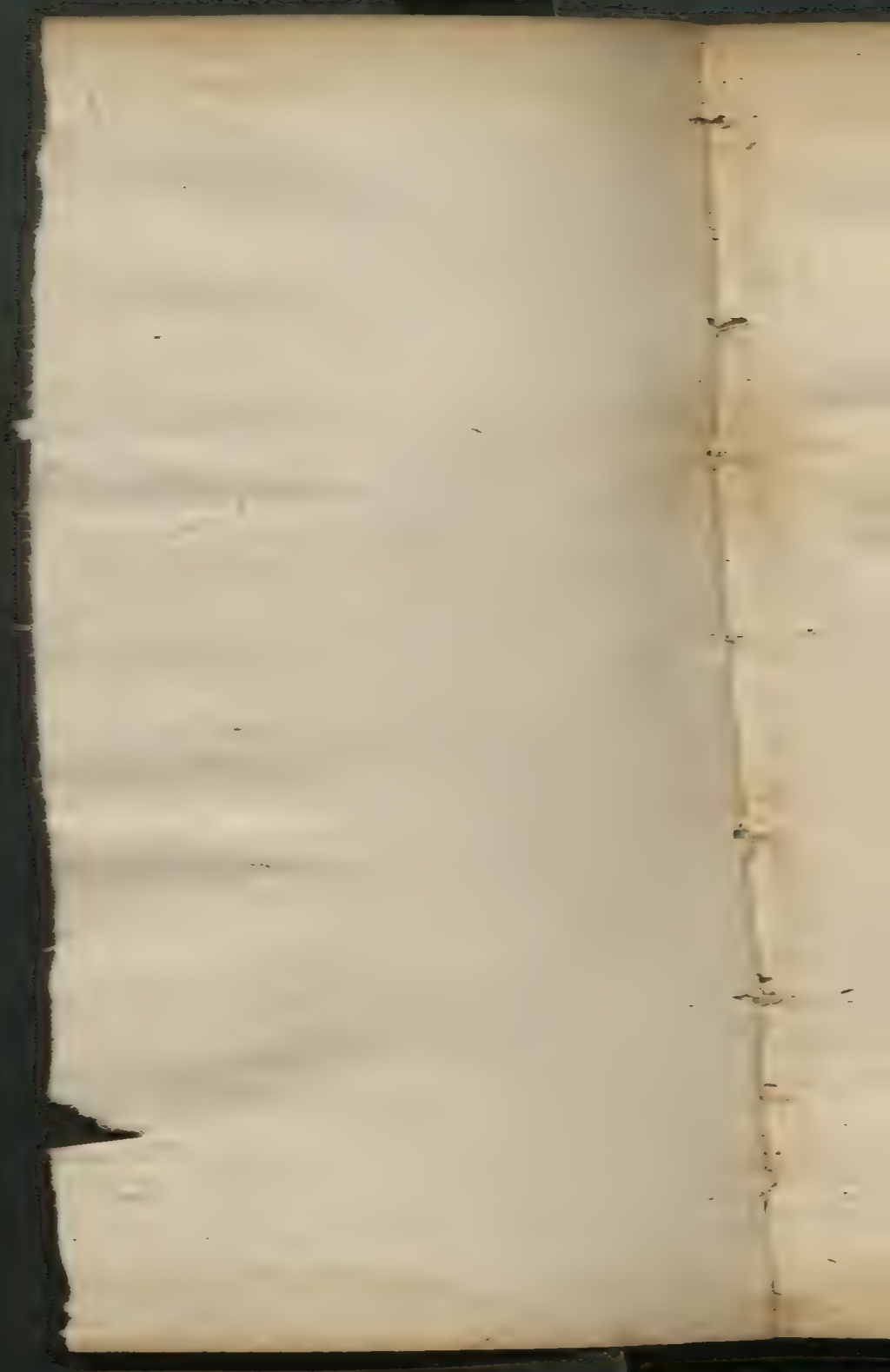
Quod tempore vero incarnationis hoc tēdum
est licet deus a principio potuerit incarnari
noluit tamē nisi in fine seculorum p̄cedente lege
nature et lege figure post patriarchas et prophe-
tas quibus etem̄ per quos fuit incarnatio repro-
missa post quos incarnari dignatus est tamquam
in fine temporum et plenitudinem. iuxta qđ dicit
ap̄lūs. Vbi venit plenitudo temporis misit deus fili-
um suū. natum ex muliere factum sub lege vt eos
qui sub lege erant redimeret. *Ratio* autem ad in-
telligenciam predictorum hec est est quia incarna-
tio ē op̄i primi principij reparantis iuxta qđ dicit

et cōuenit sūm libertatem arbitrii sūm sublimitatē
remedy et sūm integritatē vniūsi. Nam sapiētissim⁹
artifex in agēdo omnia hec attēdit. Quomā ergo
libertas arbitrii hoc requirit vt ad nichil trahat
in vīta sic debuit deus genus hūanū repare vt salu
tē inueniret qui vellet querere saluatōrē. qui vero
nollet saluatōrē q̄rere nec salutem per consequēs
inueniret. Null⁹ aut querit medicū nisi recōgnos
cat morbum. Nullus querit doctorem nisi recōgnos
cat se ignorātem. Nullus adiutorem nisi recōgnos
cat se impotētē. Quia ergo homo in p̄ncipio sui
lapsus ad huc supbiebat de sciēcia ⁊ virtute ideo
p̄misiit deus tempus legis nature in quo cōvin
retur de ignorancia et post cognita ignorancia h̄
permanente superbia de virtute qua dicebat non
de est qui faciat. sed de est qui iubeat addidit legē
p̄ceptis moralibus erudientem ⁊ c̄riminib⁹
aggrauantem vt habita sciēcia et cognita ipsa ī
potencia confugeret homo ad diuinam misericor
diam et grāciam postulandam que data est nob̄
in ipso aduentu cristi. Ideo post legem nature et
scripture subsequi debuit incarnatio verbi. **T**ur
sus quomā quidem sublimitas remedy requirit
vt credatur fide firmissima et ametur caritate ar
dentissima tamquam autem illud misterium secre
tissimum etenim saluberrimum. Ideo quidem cō
gruentissimum fuit vt ante cristi aduentū p̄ueneret

multa testimoia pphetaru ta explicita in verbis q
iplicita in figuris. ut multis et firmis testimonijs
quod erat secretum fieret certum et indubitabile
ad credendu. preteret ecia multiplicia pmissa et ac
cessissima desideria ut pmissum bnficium expectas
retur expectatu differret dilatu amplius desidera
retur. et diu desideratu seruati? amaret et grosius
fufciperet et solliciti? seruaret. **P**ostremo qm inte
gritas et perfectio uniuersi requirit ut vniusa sint
ordinata qtu ad loca et tpa et hoc opus incarnationis
eat ppassum it oia opa dina. et pcess? dz ee ab
ipsoe ad pscm et n ecuso. **H**ic e qd op? illd debuit
fieri in fine temporu ut sicut primus homo qui eat
totius mudi sensibilis ornameutu vltimo fuerat
conditus scz sexta die ad totius mundi copletionem
sic scdus homo totius mundi repati coplementu
in quo primum principium coniungitur cum vlti.
scribat deus cum limo fieret in fine temporu hoc est
in sexta etate que est etas apta ad exercitiu sapi
encie ad enervationem concupiscencie et ad transi
tum a statu turbinis ad quietem que omnia com
petunt sexte etati decursus mundi ppter incarna
tionem filij dei. **Q**uonia igitur aduentus casti fuit in
tempore legis gracie et in exhibitione gracie rep.
misse et in pncipio etatis sexte et hec omnia debent
plenitudinem quia lex gracie implet lege scripture et
solutio pmissi implet promissionem. et sexta etas

rōne perfectionis senarij sonat in plenitudine. Hic
est q̄ in aduentu filij dei dicitur esse plenitudo tē-
porum nō ppter hoc q̄ in eius aduentu tempus fi-
niatur sed quia temporalia misteria impleantur. sic
autem cristus non debuit venire in principio tempo-
ris quia aduentus eius nimis fuisset festinus sic nec
differre voluit vsq̄ in finem vltimum quia tunc ei-
minuū esset tardus Decebat em̄ saluatorem inter
tempus morbi et tempus iudicij introducere tem-
pus remedij. decebat mediatorem quedam suorum
membrorum precedere quedam sequi. decebat duc-
torem perfectum tunc se ostendere cum eēt oportu-
nitas currendi ad brauium ⁊ hoc ē i fine tpm. et
iuxta tminū et i appropriacōe ad finale iudiciū ut
p timorē iudicij stimulati. ⁊ p spem p̄mij attracti ⁊
p pfectionē exēpli aīati vigorose et pfecte seq̄mur
ducē de v̄tute in virtutē vsq̄ quo pueniam⁹ ad bra-
uiū felicitatis et̄ne. *De plenitudine gr̄e cristi.*

Postquā innotuit nobis verbum incarnatū
quātū ad vniōnē naturarū cōsiderādum est
quantū ad plenitudinem carismatum spiritaliū
um. Circa que primo consideranda est plenitudo
gracie in affectu. deinde plenitudo sciencie in intellec-
tu. Postremo plenitudo meriti in opere et effectu
De plenitudine igitur gracie in affectu in cristo.
hoc tenendum est q̄ in cristo a sui conceptione fuit
ipsa plenitudo omnis gracie ac plenitudo oīs p̄fōis.

q̄tū ad grāciā singulāris p̄sone et q̄tū ad grāciā
am capitis. et quātū ad grāciā vniōis. ita q̄ p̄ grā
ciam singulāris p̄soē. habuit oīs culpe imunitatē. a
q̄tū ad actum. et quātū ad posse quia nec peccauit
nec peccare potuit l̄ peccatū h̄rē. Per grāz v̄o vni
onis dignus est non tantū felicitate glorie. Verum
etiam adoracōe latrie que est cultus reuerēcie soli
deo debite. Per grāciā vero capitis īfluit motum
et sensum in uniūsos quia accedunt ad eū vel per
fidem rectam. vel fidei sacramenta siue aduentū ei⁹
precesserint siue fuerint subsequuti. Nam et qui p̄rei
bant et qui sequebant̄ clamabant osanna filio d̄i
Ratio aut̄ ad itelligēciā p̄redcōz. hec est. q̄ repacō
est opatio p̄mi p̄ncipij ita q̄ ab ipso manat p̄m
liberalitatē et ad ipsum reducit p̄m cōformitatē
ideo oportet q̄ fiat per grāciā deiformitatē. Grā
em̄ a manat a deo liberalit̄ et reddit hominē d̄i for
mē. Qm̄ igitur repatiūū p̄ncipij p̄ grāz repat et
oīs res plen⁹ ē ī origine q̄ alibi n̄cē ē q̄ ī p̄nci
pio nostro repatio scilicet cristo d̄m̄no fuerit om
nis gracie plenitudo. **Et** quoniam repatiūū
p̄ncipium in repando non tantum tenet ratio
nem p̄ncipij verum etiam medij et extremi. Ex
tremi quidem in satisfaciendo medij ī rēcōsiliādo
a p̄ncipij ī supfluēdo. Nō n̄cē ē q̄ ī cristo fuit pleitu
do grē rōe ext̄mi satisfaciētis. medij rēcōsiliātis a
p̄ncipij supfluētis. qm̄ igit̄ ext̄mū ad satisfaciēdū ē.

ydoneum necesse est esse deo placens. Ac p hoc ab
omni peccato perfecte in mūe. et hoc nō potest esse
nisi per donum diuine gracie in aliquo homine ne
cesse fuit ponere in cristo graciā ipsum significan
tem et cōfirmantem quam vocamus graciā sin
gularis psonę. Rursus qm mediū ad recōsiliandū
cōueniens non est nisi habeat in se utrāq; naturā
superiōrē scz et inferiōrem adorabilem et adorātē
et hoc fieri nullomō potest p nī sume dignatiū et
gratuitā vniōem ideo necesse est in cristo ponē
graciā super omnem graciā et o mīmōda re
uerenciā venerādam quā vocamus grāz vniōis
rōne cui⁹ cristus est homo super omia benedictus
deus et ideo cultu latrīe venerādu. **P**ostremo qā
pīcipiū ad influendum efficit n ē nisi habeat in
se plenitudiez fontalē et origialē que nō ē tm pleni
tūdo sufficiēcie. sed etiā suphabūdācie. ideo nō ē
vbiū incarnatū plenū esse grē et veritatis. ita q de
pleitudie ei⁹ accipere valeāt unūsi iusti sicut unū
ūsa mēbra a capite recipiūt influenciā motus et
sens⁹. et ppter hoc vocatur hec grā grā capitis pro eo
q sicut caput hz in se sensuū pleitudiez ceteris mē
bris ē cōforme ceteris p hīdz. ceteris bñficiū pstat in
fluēcie q capita onectūt sic crist⁹ hñs i se grē supha
būdāciā nobis p filiis i naturā p ceteris scus et iust⁹
et ceteris q ad ipz accedūt pstat bñficiū grē aspūs p
q sit sēs⁹ et mot⁹ i spūalib⁹. Et qm ad ipz accedere

presentibus et futuris. ideo ratio influendi in cristo
 potitur respectu omnium tam preteritorum quam presentium
 et futurorum in cristu credentium et in cristo venatorum
 qui per fidem copulantur cristo et per gratiam influente fuerunt mem-
 bra cristi et templum spiritus sancti ac per hoc filii dei patris in
 conspectu ad invicem per in dissolubile vel in divisibile vi-
 culum caritatis. Quod sicut distantia locorum non divi-
 dit sic nec diuturnitate temporis separatur. ac per hoc omnes
 iusti ubicumque sunt et quantumque fuerunt unum efficiunt
 corpus cristi mysticum sensu et motu suscipiendo ab
 uno capite influente per fontalem radicalem et origina-
 lem plenitudinem omnis gratie in cristo habitantis sicut
 in fonte. **Capitulum vi.**

De plenitudine sapientie hoc tenendum est. Quod in verbo
 incarnato in cristo scilicet domino fuit fructio sapien-
 tie plenitudo non solum quantum ad cognita verum etiam quan-
 tum ad cognoscendi modos et vias. In cristo namque
 fuit cognitio sempiternalis ex parte divinitatis co-
 gnitio sensibilis ex parte sensualitatis et carnis. Co-
 gnitio scilicet ex parte mentis et spiritus. et hec fuit tri-
 plex quodammodo. scilicet per naturam quodammodo per gratiam quodammodo per gloriam. unde sapias
 habuit et ut deus et ut homo et ut comprehensor et ut viator
 et ut illuminatus per gratiam et ut recte formatus per naturam et
 ita in unum fuit in cristo. v. mo di agnoscendi per quod
 per divinam naturam et agnovit omnia actualia et per sensibilia facta
 et ista agnoscere actuali et apprehensiva per gloriam et hec omnia
 agnovit actualia et facta agnoscere actuali comprehensiva

In finita vero cōgnitiōe habituali: vel excessiua. ter-
tius per graciā et hic cognouit omnia spectan-
cia ad hūani generis redempciōez. **Q**uartus sūm na-
turā integrā cuiusmodi fuit in adā et hic cognouit
omnia que spectāt ad vniūsi cōstituciōez. **Q**uintus
sūm sensibilem expienciā et hic cognouit ea que
tenerunt ad organa sensuum sūm quē modū dicit
qd didicit ex hys que passus est obediēciā. **R**atio
autē ad intelligenciā predictoz hec est. quia sicut
reparati principij est nos reparare per liberalissimā
graciā sic etiā per prouidentissimā sapienciā. **Q**u-
em sūm ordinem sapiēcie conditū fuerat non potest
absq; luce et ordine sapiēcie reparari. Et ideo sicut cō-
tus in munis esse debuit ab omni culpa sic elonga-
tus ab omni ignoranciā. ac p hoc totaliter repletur
sapiēcie supne luce et arcūfulgenciā. **Q**uia ppter
cognitiōez perfectā habuit sūm utramq; naturā et
potēciā cognoscitiuā et secundu omniū rerum
existētiā. **Q**uia ergo res habēt esse i eterna ar-
te et i hūana mēte et i prio gnē. nāc fuit hēc hāc
ēformē rez cōgnitiōez. **Q**uia vō res duplē pōt cōgnosci
i arte. s. p ab ipō artificē l ab alio arte cōtemplāte. sile
h; duplē cōgnosci i mēte etiā pōt acq̄sitiōez q xpō nō
pōt ppter ip̄sitiōez. vel s. hitū inatū vel s. hitū ifusū
Hic ē q ad p̄fctā sapiē pleitudiēz necessariū fuit
v. mōs p̄dōs cōpiti i xpō dō et hoīe. ut i arte etna cō-
gnoscat res p nā; diuinitas et p glā; cōphensionis.

In mente sua per habitum naturale et inatum sicut agno-
uerunt adam et euam et angeli et per habitum infusum
gratuitum sicut sci dei et per spiritum sanctum illumina-
ti. In proprio vero genere agnosceret. via sensus me-
morie et est experientie quam in nobis facit rem cognitam
cognosci. in christo vero rem cognitam per unum modum cog-
nosci fecit secundum alium non. Quoniam enim divina substantia virtus et
operatio est inmensa. Hinc est quod per primum modum qui est per na-
turam diuinitatis infinita actualiter comprehendit. quodam
enim ineffabili modo summo infinito omnis infinitas est fini-
ta. Quia vero creature quantumcumque sublimitate finita est
substantia virtus et operatio. Ita tamen quod mens humana non ques-
cit nisi in bono infinito. nec tamen illud proprie comprehendit quia
infinitum non comprehendit a finito accepta comprehensione proprie
hic est quod quantum ad per modum agnoscendi anima est per gloriam
comprehensionis capit quantumcumque potest capere nam fita per bonum infi-
nitum beatificata cui est summe unita. ac per hoc ad finita
se extendit actualiter comprehendendo ad infinita vero habitui
ali. vel etiam excedendo. non enim potest anima equari verbo nec
in sciencia nec in aliquo alio. **R**ursus quia gratia max-
ime respicit opus reparationis. hinc est quod secundum mo-
dum tertium cognoscendi per gratiam perfectissimam co-
gnouit christus omnia que spectant ad reparationem nostram longe
excellenter et melius quam angelus prophetarum vel etiam angelorum
apostolorum quod nam homines bene instituta nati erant omnibus creaturis
preest. et ipsas nosce tantumquam eas que debebant sibi prout sicut
patuit in primis hominibus conditione hic est quod quantum ad per modum

cognoscendi cognouit oia que spectat ad mūdānā
machinā constituēdā longe excellēcius q̄ adam.
Postremo quia sensus nō est perceptiuus rerum
nisi ad obiecti presentiam hinc est q̄ fm cognitio
nē sensitiuā non simul agnoscebat omnia s̄ nunc
hec nūc illa iuxta q̄ optinū erat ad reparacōez hūāi
generis faciendā. **¶ Ca. septimū.**

O plenitudie vero meriti cristi hoc tenēdū ē q̄
i cristo dño fuit ois meriti perfectio et pleitu
do p̄mo q̄tū ad eū q̄ mēbat. q̄ n̄ tm̄ fuit hō rerum
etiā de? sc̄do q̄tū ad t̄ps in q̄ mēbat q̄ ab istāi cō
ceptiois vsq; ad horā mortis sc̄cio q̄tū ad id per q̄
mēbat q̄ p̄ perfectissimū hitū caritatis et p̄fissimū
exercitiū v̄tutis i orādo i agendo et i paciēdo. quar
to q̄tū ad eū cui mēbat. q̄ n̄ tm̄ sibi. verū etiā nob̄
p̄mmo oib; iustis. quinto q̄tū ad id q̄ mēbat nob̄
quia n̄ tm̄ gloriā v̄m etiā grā et v̄iā n̄ tm̄ glā; spi
tus s̄ etiā stolā carnis et apercōez ianue celestis.
Sexto q̄tū ad id q̄d mēbat sibi q̄ liz n̄ mēret gloriā
carcōez meritis q̄ iā hēbat mēbat tñ gloriā carcōez cor
pois accelecōez r̄urrectois. deficiacōez sui nois et
dignitatū iudiciāie p̄tātis sc̄ptio q̄tū ad modū q̄
tū em̄ t̄plē dicat aq̄uis mēti. vel de debito faciēdo
magis debitū. vel de debi to v̄nomodo faciēdo debi
tum alio modo omnibus hys modis meruit nob̄
Et terciomodo tantum meruit sibi facientē hoc
plenitudinie quidem gracie spiritus sancti per quā

trist⁹ si erat bñs et i statu merēdi. ita qd sup e⁹ me
itū oīa merita nrā hñt fundamēto ad itelligēciā p
dcoz. hec ē qd cū i pñcipio repacio isto dño nostro
fueit pleitudo grē et sapie qd se nob oīgo rē et scē vi
uēdi. nācē ē qd i xpō fueit pleitudo et pscō oīs meriti
p omne modū plitudis. qd em i cristo fuit pleitudo
grē vniōis p quā de⁹ erat ab istāi cōceptiois hñs
gloriā cōphēsiōis et motū liberi arbitrij. hic est
qd necessario fuit pfectio meriti in cristo et qd ad
excellētissimā dignitatē mētis et qd ad celtimā
oportunitatē tpiē. **R**ursus qd fuit i eo pleitudo grē
p sone singularis p quā hñt firmissimā caritatē et
omnes virtutes pfectas qd ad hitus exerciciā.
Necesse fuit qd in eo eēt plenitudo meriti. qd ad id
p qd cōagit mereri cuiusmōi ē radix caritatis et ac
tus inlaphcis vtutis. **A**pli⁹ qd i eo fuit pleitudo grē
capitis p qd pleissimā hñt influēciā i mēbra sua. hic ē
qd pleitudinē hñt meriti n tñ tēpā sui hēcā tēpe
tu nrā qd sic oīa spūalia qd hē⁹ influit rōe dñitatis
sic meruit rōe assūptē. hūanitatis sū sint bō pñ
tis status sū eēne felicitatis. **P**ostremo tātoz caris
matū pleitudo necessaio pōbat i isto sūmā et pscāz
felicitatē p sui pte supiorē hz dspēsate pte nos ez i
statu vie. hic ē qd pscōez hñt mēti qd ad id qd me
ruit sibi qd n glāz n bñtudiez aīe cōcatā qd nātū i ip
so de mēti aī ibat hz solū illa cū qd stat⁹ vie stae n
pōtāt sic stolā corpis cū glā sue excellētissie dignitatis

Hinc etiam ē q̄ perfectionē habuit meriti q̄tū ad
modū merēdi q̄ em̄ in ipso ab instanti cōceptionis
fuit perfectissima plenitudo statim omnia meruit q̄
potuit mereri resp̄cū sui. At per hoc debitū vnomo
potuit facere debitū. alio mō de indebito debitū vel de
bito magnū debitū facere nō potuit sibi. quia nullo
mō potuit in sc̄itate proficere cum a principio esset
sc̄issimus. fecit tamen hoc nobis. quia merito ipsi⁹
iustificamus p̄ graciā et p̄ficiam⁹ i iusticiā p̄ eter-
nā gloriā coronamur. ac per hoc in merito cristi
radicata sunt omnia merita nostra siue satisfacto-
ria pene siue meritoria eterne vite. quia nec ab of-
fensa sūmi boni digni sum⁹ absolui. nec in mensi-
tate eterni p̄mij que deus est digni sum⁹ lucrari n̄
p̄ meritū hoīs dei cui dicere possu⁹ ⁊ dele⁹. Oia op̄a
nostra opatus es in nobis dñe Ipse inq̄ est dñs
cui p̄pheta dicit dixi dño de⁹ meus es tu qm̄ bono-
rū meorū nō eges. *De passione cristi.*

Postq̄ cē v̄bū icar̄nū cōdeāta ē v̄io nāz. cōsid-
āta ē n̄loi⁹ pleitudo cāsimatū. deide cōsiderāda
ē tollerācia passiōz. itē q̄ cōsiderād⁹ ē stat⁹ paciētis
imo⁹ paciēdi. ⁊ exit⁹ passiōis. Statu v̄io paciētis
hec tenēda s̄c̄s. q̄ xps assūpsit n̄ t̄m hūanā nāz. h̄ ec-
df̄us itē nāz. assūpsit ei penalit̄ates cōrlez ut fa-
mē s̄c̄i ⁊ lassitudiez assūpsit ⁊ sp̄uales ut cōsticiam
geitū ⁊ cōrē. nec t̄m oēs cōrlez assūpsit sic fuit cōf̄us
eḡtudinū cōrliū mltiformiū. nec oēs sp̄uales sicut

sunt ignorantia et rebelliones carnis ad spiritum
nec quatercūq; q; sic necessitatem patiendi susce-
pit ut nichil posset pati in vite nec s; voluntatem
diuinitatis nec s; voluntatem rationis. licet pas-
sio fuerit cōtra voluntatem sensualitatem et car-
nis. sicut exprimit oratio saluatoris qua dicit. nō
sicut ego volo sed sicut tu vis. **R**atio autem ad in-
telligentiam p̄dictorum hec est. q; cum repatiuum
principium in recōsiliando necessario habeat medi-
atoris officium. ideo necesse est q; habeat cōuenien-
tiam extremorum cum utroq; nō solum quātum
ad naturam. verum etiam quantum ad ea q; sunt
circa naturam. Quoniam ergo deus est iustus et
beatus immortalis et impassibilis. homo vero lap-
sus est peccator et miser passibilis et mortalis. ne-
cesse fuit mediatorem dei et hominum. ut hominē
posset reducere ad deum. cū deo cōmunicare in iusti-
cia et beatitudine. cū homine vero in passibilitate et
mortalitate ut sic habendo mortalitatem trāseun-
tem et beatitudinem pmanētem hominem reduce-
ret. de presenti miseria ad vitam beatam. Sic ecō-
tra angelus malus habendo immortalitatem cum
- miseria et iniusticia fuit mediator faciēs cadē in cul-
pam et miseriā p suggestionem suā. Qm̄ ergo ip̄e
mediator debuit habē innocētiā et bātudinem
fruiōnis cū mōrtalitate et passibilitate. hinc ē q; s; il-
debuit esse viator et cōprehēsor. de omni etiā statū

aliquid habuit in se sicut quod dicitur assumpsisse de
statu innocentie peccati immunitatem. de statu na-
ture lapse mortalitatem. de statu vero glorie bea-
titudinem fruicionis perfecte. **R**ursum quoniam
penalitates viciose sicut sunt illa quatuor propter
peccatum originale inflata scilicet ignorantia infir-
mitas malicia concupiscencia stare non possunt cum
perfectissima innocentia. Hinc est quod nec has as-
sumere debuit nec assumpsit. **Q**uia vero pene que
sunt excitatiue virtutis perfecte. et testificatiue hu-
manitatis nature non simulato. potissime ille sunt
que respiciunt naturam in communi sicut fames et sitis
in absentia alimentis tristitia et timor in presentia
nocimenti. Hinc est quod illas debuit assumere et
assumpsit. **P**ostremo quod nullus innocens debet
inuita aliquam penam sustinere. quod hoc esset contra
ordinem diuine iusticie. nullus etiam mortalis vult
mori et pati secundum appetitum nature que naturaliter re-
fugit mortem. Hinc est quod christus habere debuit
huiusmodi penalitates. sic tamen quod nichil posset
pati inuito secundum rationem. non solum propter beatitudinem
et diuinitatem omnipotentem sibi unitam per quam pote-
rat repellere omnia. sed etiam propter perfectissimam in-
nocentiam que secundum ordinem naturalis iusticie nil premitit pa-
ti inuito. sic etiam patere debuit ut tamen hoc esset contra naturalem inclina-
tionem et appetitum nature que est in sensualitate et carne. Hic
est quod ipse omnia secundum rationem voluntatis carnis exprimebatur

cōtra passionem refugiebat cū dicebat. tñsseat a
me calix iste. volūtatem tamen racōis voluntati
patris conformabat et appetitui carnis pponēbat
cū dicebat Non mea volūtas s; tua fiat. Et sic vna
voluntas nō erat alteri cōtraria. q; s; m volūtatem
diuinā qd iustum erat voluit s; m voluntatem ra
tionis iusticie cōsensit. s; s; m voluntatem carnis pa
nam recusauit s; tamen iusticiā nō accusauit. et
sic unaq; voluntas qd suū erat operabatur. et qd
ad se pertinebat sequebatur. voluntas scilicet diui
na iusticiā. voluntas racōnalis obediētiā. •
voluntas carnis naturā. ac per hoc non erat in
cristo colluctatio et pugna s; parata ordinatio et
tranquillitas ordinata.

De passione optatum ad statum patienter.

•Capitū nonū.

Quē modo autem patiendi hoc tenendum est.
q; cristus. scilicet passus est. passione genera
lissima. passione acerbissima. ignominiosa. passiōe
interemptoria. s; viuificatiua. Passione in quā ge
neralissima quantum ad naturā humanā. non
solum s; m omnia membra corporis principalia. ve
rum etiam s; m omnem anime potētiā. licet nich
il pati posset s; m diuinā naturā. Passus est eti
am passione acerbissima. q; non solum dolendo vt
patiens per vulnera. sed etiam dolendo vt cōpati
ens. ppter nostrā delicta. Passus est etiā passione

ignominiosa. ppter patibulum crucis qd erat sup
plicium pessimorum. et ppter consortium iniquoz
scilicet lacronu cum quibus fuerat deputatus pas
sus est eadē deniq; passione interemptoria per se.
paracōnem anime a corpore salua tamen vnione
veriusq; cum deitate. Anathema em̄ est qui dicit
dei filium naturam quā semel assumpsit aliquādo
reliquisse. **R**atio autem ad intelligenciam p̄dicto
rum hec est. quia reparatum principium sicut
ordinate produxit sic et ordinate debuit reparare
humanum genus. sic ergo reparare dēt vt salua
sit libertas arbitrij. saluus sit nichilominus honor
dei. saluus etiā sit ordo regiminis vniuersi.
Quia ergo reparare debuit salua libertate arbitrij
reparauit dando exemplum efficacissimum quod
informat et inuitat ad culmen virtutum. Nichil
autem magis informat hominem ad virtutem q̄
exemplum tollerandi mortem ppter iusticiā et
obedienciam diuinā. mortem inquam non quā
cuiusq; sed penatissimā. Nichil enim magis in
citāt quam tanta benignitas. qua pro nobis altissi
mus dei filius non pro nostris meritis ymmo cū
multis nostris demeritis posuit animam suam.
q̄ benignitas tanto magis ostenditur quanto p
nobis grauiora et abiectiora pati voluit deus.
Qui enim proprio filio suo non pepercit sed pro no
bis omnibus tradidit illum. quomodo nō cum q̄

Qui enim proprio filio suo non pepercit sed pro nobis
omnibus tradidit illum. quomodo non cum illo om
nia nobis donauit. Ex quo inuitamur ad ipsum a
mā dum. et amatum imitandum. **R**ursus. quod repa
rare debuit saluo honore dei offerendo obsequium
satisfactiuū. Est autem satisfacere honorem debi
tum deo rependere. honor autem deo subtractus p
superbiam et inobediētiā respectu rei ad quam
homo astringitur nullomodo melius restituitur quā
per humiliatōnem et obedientiam ad eam rem ad
quam nullatenus tenebatur. Quoniam ergo xp̄s
ihesus in quantum deus equalis erat patri in for
ma dei. in quantum homo innocens nullatenus erat
debitor mortis. dum semetipsum exinaniuit et fac
tus obediens usque ad mortem. exsoluit deo quod non
capuit per obsequium satisfactionis pfecte. et ob
tulit sacrificium summe suauitatis pro perfecta dei
placatione. **P**ostremo quod reparare debuit saluo or
dine regiminis vniuersi ideo per remedium congru
entissimum. Congruentissimum autem est ut cō
traria contrariis curentur. quia igitur homo vo
lens esse sapiens ut dicit deus peccauit in ligno ve
luto volens delectari itaque inclinatus est ad libidi
nem erectus in presumptionem. ac per hoc totum
genus humanum infectum est et perdidit immorta
litatem et incurrit debitam mortem. Hinc est quod
ad hoc quod homo reparetur cōuenienti remedio de

factus homo voluit humiliari. et in ligno pati et
contra infectionem vniuersalem pati passione ge
neratissima. contra libidinem passione acerbissi
ma et contra presumptionem passione ignomino
sissima. contra mortem debitam et inuitam pati
mortem non inuitam sed voluntariam. **Q**uia ex
go generalitas infectionis in nobis in fecerat non
solum corpus et animam. sed etiam omnem corpo
ris partem et omnem anime potenciam. **H**inc
est qd castus passus est secundum omnem corporis
partem. et in omni potencia anime. et in inferiori
parte rationis. qd summe in deo delectabatur ut ra
tio per unionem sui ad superius. et summe pacie
batur ut natura per coniunctionem ad inferius.
quia castus erat viator et comprehensor simul.
Rursus quia libido vehementer infectat in nobis
carnem et animam et quantum ad carnalia et spi
ritualia peccata. **H**inc est qd acerbissima passio
ne passus est in carne. et amatissima compassus est
in anima. **Q**uia in carne erat maxima equalitas
complexionis et perfecta viuacitas sensuum. in a
nima vero summa caritas ad deum et summa pie
tas ad proximum. **H**inc est qd uterq; dolor fuit
intensissimus. **A**mplius quia tumor superbie. ali
quando surgit interius ex presumptione. aliquan
do exterius ex ostentacione et aliena laude. **E**t
ideo ad remediandum omnem superbiam. spūs

Cristus passus est verūmq; genus ignomie et in
se paciente et in comitatu quem habuit in passiōe
Postremo q; hec oia nō attingebant diuinam na
turā impassibilem s; solum huānam. Hinc est q; in
morte cristi sic ē facta diuisio anime a carne ut ta
men salua esset. vnitas psone et vniō tam carnis
q; anime cum diuinitate. Et q; vniō anime cum
corpore facit hominem et facit viuū. Hinc est q;
cristus nō fuit homo in illo triduo licet anima et
caro vnita cum verbo essent. Vnde q; mors in hu
mana natura non potuit mortem inducere in per
sona q; semper fuit viua. ideo mortua est mors in vi
ta et per cristi mortem absorpta est mors in victoria
et princeps mortis deuictus. ac p hoc homo a mor
te et causa mortis per meritum mortis cristi tamq;
per remedium efficacissimum liberatus.

De passione quantum ad exitum.

Capitulum decimū.

Exitu autem passionis cristi et fructu. hec
indubitanter tenenda sunt. scilicet q; anima
cristi post passionem descendit ad infernum siue ad
limbum ad liberationem non omnium sed eorum
qui inter membra cristi decesserunt per fidem viuā
vel per fidei sacramentum. **P**ost hec tertia die re
surrexit a mortuis in sumendo corpus qd prius vi
uificauerat sed non tale quale prius fuerat quia
prius fuit passibile et mortale. postquam autem

resurrexit impassibile et immortale viuens perpetue
Deinde post quadraginta dies ascendit ad celos
vbi super omnem creaturam exaltatus sedet ad
dexteram patris. qđ dictum intelligitur non quan-
tum ad situm qui non cōuenit deo patri sed quan-
tum ad excellenciam bonorum quia scilicet residet
in potioribus bonis patris. **P**ostremo interiec-
tis decem diebus misit in apostolos promissum
spīritum sanctum per quem cōgregata est ecclesia
gencium et ordinata secundum diuersas distribu-
ciones officiorum et graciā. **R**atio ad in-
telligētiā predictorum hec est. quia sicut **christus**
inquantum verbum increatum perfectissime omnia
formauit. sic inquantum increatum omnia perfec-
tissime reformare debuit. licet enim perfectissimum
principium opus non dimittere circa perfectum
Debuit ergo reparatorium principium redempti-
onis humane remedium perducere ad perfectum.
ad hoc autem qđ esset perfectissimum oportuit qđ es-
set sufficientissimum et efficacissimum. quia suffi-
cientissimum ideo se extendit ad celestia terrestria
terrestria et infernalia. **Q**uia ergo per ipsum
sunt infernalia recuperata. terrestria remediata.
celestia reintegrata. ita qđ primum horum fecit p-
ueniam. secundum per graciā. et tertium per glo-
riam. Et ideo post passionem anima descendit ad
infernus ad liberandum in inferno detentos. **D**einde

De resurrexit a mortuis ad viuificandum in peccatis
mortuis. ascendit ad celos captiuam duxit cap
tiuitatem ad reintegrandum ierusalem celestem.
misit spiritum sanctum ad edificandum ierusalem
terrestrem. Que omnia necessario consequuntur
et exiguntur ad sufficienciam reparationis huma
ne. **R**ursus quia remedium illud fuit efficacissi
mum tam in eos qui cristi aduentum precesserunt
quam in eos qui sequuntur. qui tam ad ipsum cri
stum accedunt et accesserunt et eius membra fue
runt et sunt. Tales autem sunt qui adherent ei
per fidem et specie et caritatem. Ideo remedium il
lud efficaciam habere debuit. primo in eos qui in
cristo crediderunt. credendo sperauerunt. et spera
do amauerunt. Ac per hoc debuit ad inferos desc
endere ad ipsorum liberationem. Unde aperta ia
nuia celi per cristi passionem q̄ satisfaciendo amoue
rat r̄upheam mutando sentenciam diuinam eripu
it de inferno omnia membra sua. **D**ebuit etiam
precipuam efficaciam habere in eos qui cristi ad
uentum sequuntur. ut etiā attrahendo ad fidem.
sp̄e. et caritatem tandem ad gloriam perduceret
celestem. Ut ergo edificaret ad fidem qua credi
mus cristum verum hominem et verum deum. qua
credimus eum voluisse nos redimere per mortem
Et ad vitam nos reducere posse per resurrectionē
Ideo voluit resurgere ad vitam immortalem. ac

vitam immortalem. interiecto tamen spatio tem-
poris debito scilicet triginta sex horarum in quo os-
tenditur qd vere mortuus fuit. ac magis accelerare
debit ne si citius resurgeret crederetur qd non ve-
re mortuus fuisset s; se mortuum finisset. nec am-
plius differre ne si semper iaceret in morte crederetur
impotens. et qd nullum posset ad vitam reuoca-
re. ideoq; resurrexit tertia die. **A**mplius vt erige-
ret ad spem. ad celestem ascendit gloriam quam
spemamus. Sed quia spes non oritur nisi ex fide
immortalitatis future. ideo non statim ascendit s;
spatio quadraginta dierum interiecto. in quo pre-
multa signa et argumēta veram affirmaret resur-
rectionē. per quā animus solidaretur in fide et sub-
leuaretur ad sperandum gloriam celestem. **P**ostea
mo vt inflammaret ad caritatem misit spiritus
sancti ignem in die penthecostes. et qd nullus hoc
igne impletur nisi qui petit querit et pulsat cum in-
stanti et importuno spei desiderio. ideo non statim
post ascensionem misit sed decem dierum spatio in-
teriecto. in quo discipuli ieiunantes. orantes et ge-
mentes disposuerunt se ad spiritus sancti suscep-
tionem. **A**c per hoc fuit debitam seruauit horam
in paciēdo. sic in resurgendo sic in ascendendo in
celum. sic immittendo spiritum sanctum. et ppter
fundamentum trium virtutum predictarum. et
ppter multa misteria q in hys tēpibus implicātur.

Et quoniam spiritus qui caritas est et per carita-
tem habetur est omnium origo carismatum. Ideo
cum descendit spiritus sanctus effusa est plenitudo
carismatum ad corpus christi in istum consumma-
dum. Et quia diuersa membra debent esse in corpe
perfecto. et diuersorum membrorum diuersa officia et
exercitia. et diuersorum officiorum diuersa caris-
mata. Hinc est quod uni datur per spiritum sermo
sapientie. alij sermo scientie. alij fides. alij gratia
sanitatum. alij genera linguarum. alij interpretatio
sermonum. qui omnia operatur unus atque idem
spiritus diuidens singulis prout vult secundum suam be-
nignissimam prouidentiam et prouidentie largitatem.

Incipit quinta pars **De gratia spiritus sancti.**

Post tractatum de incarnatione verbi quod
est origo et fons omnis doni gratuiti.
dicenda sunt aliqua de gratia spiritus
sancti quod potest quadrupliciter conside-
rari. Primo in quantum est donum diuinitus da-
tum. Secundo in comparatione ad liberum ar-
bitrium. Tercio in consideratione ad habitus vir-
tutum. Quarto in consideratione ad exercitia
meritorum. De gratia igitur in quantum est do-
num diuinitus datum hec tenenda sunt. scilicet
quod ipsa est donum quod a deo immediate donatur et infun-
ditur. etenim cum ipsa et in ipsa datur spiritus sanctus.
qui est donum increatum optimum et perfectum

qđ descendit a patre luminum per verbū in car-
natum. fm qđ Iohannes in apocalipsi. fluuiū splē-
didum ad modum cristalli vidit procedere de sede
dei et agni. ipsa nichilominus est donum per qđ a-
nima efficitur sponsa cristi. filia patris eterni. et
templum spūs sancti quod nullomodo sit nisi ex
dignatiua cōdescensione et cōdescensua dignatio-
ne maiestatis eterne per donum gracie sue. Ipsa
deniqz est donum qđ animam purgat et illuminat
et perficit. viuificat. et reformat. et stabiliz. eleuat
assimilat. et deo iungit. ac per hoc acceptabilem fa-
cit. ppter hoc. donum huius gracie gratum facies
recte debuit appellari. **R**atio autem ad intelligen-
ciam predictorū hec. qz cum primum principium
pductiuum pro sua summa beniuolentia fecit spi-
ritum rationalem capax beatitudinis eterne. et
reparatiuum principium capacitatem infirmatā
per peccatum reparauit ad salutem. et beatitudo
eterna consistit in habendo sūmum bonum et hoc
est deus. et bonum excellens in pporōnabilitate om-
nem humani obsequij dignitatem. nullus omni-
no ad illud sūmum bonum est dignus peruenire.
cum sit omnino super omnes limites nature nisi
deo cōdescendente sibi eleuetur ipse supra se. deus
autem non cōdescendit. per sui essentiam incommu-
tabilem sed per influentiam ab ipso manentem.
nec spiritus eleuatur supra se per localem situm.

sed per habitum deformem. necesse est spiritum rati-
onali ut dignus fiat eterne beatitudinis quod parti-
cipet fiat influencie deformis. **H**ec autem influ-
encia deformis quia est a deo. et secundum deum.
et propter deum. ideo reddit ymaginem nostre men-
tis conformem trinitati beatissime. non tantum secundum
ordinem originis. verum etiam secundum rectitu-
dinem electionis. et secundum quietudinem fruic-
tionis. **E**t quoniam quilibet habet immediate ad de-
um reduatur sicut inmediate ei conformatur. ideo
donum dei immediate donatur a deo tamquam a
principio influens. ut fiat inmediate emanant
a deo dei ymago. sic immediate manat ab ipso dei si-
militudo que est diuine ymaginis perfectio deformis.
Et ideo dicitur ymago recreationis. **R**ursus
quoniam qui fruatur deo deum habet. ideo cum gra-
tia sua deformitatem disponente ad dei fruic-
tionem datur donum increatum quod est spiritus sanctus.
quod qui habet deum habet. **E**t quoniam nul-
lus deum habet quin ab eo spiritualiter habeatur. nul-
lus habet et habetur a deo. quin ipsum precipue
et incomparabiliter diligat et diligatur ab ipso sicut
sponsa a sponso. nullus sic diligatur quin ad eter-
nam hereditatem adoptetur pro filio. **H**inc est
quod gratia gratum faciens facit animam templum
dei. sponsa cristiet filiam patris eterni. **E**t quia
hoc non potest esse nisi ex summa dignatione et con-

cōdescensione dei. ideo illud nō potest esse per habi-
tum aliquē naturaliter insertum s; solum p deum
diuinitus gratis infusum. q; expresse apparet si q; s;
ponderet q̄tum est esse dei templum. dei filium. deo
nichilominus indissolubiliter et quasi matrimoni
aliter p amoris et gracie vinculum copulatum.

Postremo q; mens nostra nō efficiat. cōformis tri-
nitati beatissime s; m rectitudinē electionis. nisi per
vigorem virtutis. splendorem veritatis. et feruorē
caritatis. et vigor v̄tutis aiām purgat. stabilit. et
eleuat. Splendor veritatis aiām illuminat refōre
et deo assimilat. feruor caritatis perficit viuificat
et deo cōiungit. et ex hys omnibus homo deo pla-
cens et acceptus existit. Hinc est illa influentia
deiformis dicitur habere omnes decem p̄dictos ac-
tus. ita tamen q; denominatur ab ultimo sicut cō-
pletissimo. dicitur em̄ gracia gratum faciens q; ha-
bentem facit deo gratum. cum nō solum gratis de
a deo. verum etiam s; m deum et ppter deum. cum
ad hoc sit vt per ipsam opus manens a deo reuer-
tatur in deum. in quo ad modum circuli intelligibi-
lis consistit omnium mōnabilium spirituum com-
plementum.

**De gracia in q̄tum educant liberum arbitrium
extra peccatum.**

Capitulum II.

Credo spūs scā gracia occurrit nobis cōfide-
randa in cōpōne ad libez arbitrium et hoc

¶ fm duplitem inodum. pmo scilicet inq̃tum ipsa est
adiutoriu ad meritū. scdo vero inq̃tum est remedi
um cōtra peccatum. **¶** De gracia ergo dei inq̃tum
est adiutorium ad merēdum. hec tenenda sunt. q̃
rū gracia dicatur generaliter specialiter et pprie.
¶ Generaliter dicitur adiutoriu diuinū creature libe
raliter et gratis in p̃sum. et indifferenter ad quē
cumq; actum. et sine huiusmodi adiutorio gracia
nec possumus aliquid efficere nec durare inesse.
¶ Specialiter vero dicitur gracia adiutorium diui
nitus datum. ut quis p̃paret se ad suscipiendum
sp̃itus sancti donum quo perueniat ad meriti sta
tum. et tals dicitur gracia gratis data. et sine hac
nullus sufficēter facit q̃ est in se ut p̃paret se ad sa
lutem. pprie vero gracia dicitur adiutorium datū
diuinitus ad merēdum. qđ quidem dicitur donum
gracie gratum faciētis sine quo nullus potest mere
ri nec in bono proficere. nec ad eternam salutem p
uenire. ipsa em̃ tāquam radix merendi omnia me
rito antecedit. ppter qđ dictum est q̃ preuenit vo
luntatem ut velit. subsequitur autem frustra velit.
¶ Unde ipsam nullus potest mereri merito condigni
¶ Sed ipsa meretur augeri a deo in via. ut auda
mereatur et perficiatur in patria et gloria sempi
terna ab ipso deo. cūus est graciā infundere
augere. et perficere fm cooperacionem volūtatis
et fm ppositum seu benephiciū p̃destinacōis etne

Ratio autem ad intelligentiā p̄dictorum hec est. q̄
cū p̄mū p̄cīpium sua omnipotēti virtute et benignissima largitate creaturā omnē de nichilo p̄duxit ad esse. ac per hoc creatura de se habeat nō esse. totum autem esse habeat aliunde. sic facta fuit. ut ipsa sua deficiētia semp suo p̄ncipio indigēt. Et p̄mū p̄cīpium pro sua benignitate influere nō cessaret. Cum ergo sp̄s rationalis hoc ipso q̄ de nichilo sit in se defectiuus. hoc ip̄o q̄ natura limitata et egena sit in se reatuus amās p̄prium bonū hoc ip̄o q̄ aliunde totus sit totaliter deo obnoxius. Et q̄ defectiuus est de se tendit in nō esse. q̄ reatuus p̄ se nō assurgit ad rectitudinem p̄fecte iusticie. q̄ deo totaliter obnoxius et deus bonis eius nō indiget nichil potest facere de se p̄pria virtute. p̄ q̄ deum sibi constituat debitorem et maxime eterna mercedis q̄ deus est nisi p̄ diuinam cōdescensionē. hinc est q̄ ad hoc q̄ cōseruetur in esse cū sit defectiuus indiget semper adiutorio diuine p̄sentie mantenente et influentie p̄ q̄d manuteneat in esse. Que q̄uis sit vniuersalis in creaturas omnes. nominatur tamen nomine gracie. q̄ nō ex debito. p̄cedit s̄ ex liberalitate bonitatis diuine. hinc est etiam q̄ ad hoc q̄ se p̄paret ad donū superne gracie cū sit reatuus indiget dono alterius gracie gratis date. maxime post naturam lapsam per quam habilis efficiatur ad bona moralia. q̄ sunt ex cōra

stantia q̄ nullomō p̄nt dici bona nisi procedāt ex
intencione recta videlicet q̄ nō ppter nos sed ppter
sūmū bonū fiant ad q̄ n̄ assurgit spūs n̄ reur
uus nisi pueniatur a deo per aliquā graciā gr̄atis
datam. Hinc nichiloī est q̄ ad hoc q̄ faciat op̄a
meritoria mercedis eterne tū totalit̄ sit deo obnox
ius et debitor sui totius indiget dono gr̄e gr̄atum
facientis p̄ quā deus sibi cōdescendat prius accep
tans suā ymaginē et voluntatē q̄ op̄acōez ex ipsa
manātem. quia cum tam nobilior sit suo effectu tū
nullius potest facere se meliorē. nec opus deo pla
rens facere. nisi prius placeat ip̄e ut deus respiciat
ipsum prius q̄ ad munera eius et idō omnis radic
merēdi fundatur in gr̄a q̄tum faciente cuius est fa
cere hominem deo dignū ppter quod null⁹ potest
eam mereri merito cōdigni s̄ solū merito cōgrui. Ip
sa autem h̄ita meretur sui ipsius augmētū i statu
vie per bonum eius vsum merito congrui. Nā cum
solus deus sit ipsius gr̄e fontale principium influē
di ipse solus est p̄cipium augmētādi per modū
infundētis et gr̄a per modum meriti et digni
tatis. et librū arbitiū p̄ modū cooperātis et meren
tis pro eo q̄ liberū arbitriū coop̄at gr̄e et q̄ ē gr̄e
suū facit. et iō n̄ tm̄ li. ar. p̄ gr̄a mēt gr̄e augmētū
i statu vie merito cōgrui. verū etiā oblemētū i statu
gr̄e merito cōdigni. tū p̄t boitate i sublimitatē sci
spūs doi i merito coop̄atis tū p̄t v̄acitatē dei pro

mittētis. tū ppter veritabilitatē libetī arbitrii cōsen-
ciens et finaliter perseuerātis. tum ppter difficul-
tatē status merētis. tū ppter dignitatē cūcti nostri ca-
pitis intueniētis quod debet gloriificari cū suis mē-
bris. tū etiā ppter liberalitatē dei retribuētis quem
nō decet pua reddere ppter absequiū fidelit̄ obtem-
perantis. tum ppter nobilitatē opis quod carita-
te pcedit quod tantum pōderat ī cōspai iudicis q̄
tū amor ex quo pcedit qui deū icōpaliter pponit o-
mnibus creaturis et ideo nō sufficienter et competen-
ter potest nisi in deo et sūmo bono remuneāri. Et
quibus omnibus tamquā ex vi. rationibus gloiā
eternā merito. nō tm̄ cōgrui sed condigni mereri
facit sepaformis. *Capitū quātū.*

O gratia vero inq̄tū est remediū cōtra pec-
catum hec tenenda sunt scz q̄ liberum arbi-
triū sit licet sub deo potētissimū potest tamen p se ī
peccatū corrūere sine adiutorio dīne grē q̄ dicitur
gratū faciēs. ipā autē grā licet sit sufficiēs remediū
cōtra pām n̄ tm̄ ifundit̄ adulto nisi assit. li. ar. cōn-
sens⁹. Et q̄ colligit q̄ ad iustificacōez q̄tuor cōar-
ēt. i. ifusio grē. expulsio cōpēctio. a mot⁹ li. ar. Ex-
pellit g⁹ cōpē a dī dono n̄ tm̄ a li. ar. nā grē gās dat
te ē li. ar. reuocacōe a malo a reducē l̄ exatōe ad bonū
a li. ar. ē p̄sentie l̄ diffētiē cōsenciētis ē grāz suscipey
suscipiētis cōpāi eidē ut tādē pueiat ad salutē. Ad
ad intelligēciā p̄d rōz h̄ ē l̄. cū primum principium

hoc ipso quod primum et potentissimum sit creatiuum omni-
um que sunt in vniuerso propter quam peccatorumque sunt trans-
gressiones legis diuine et celestium inobediencie
mandatorum. Nichil habet sibi rebelle iniuriosum
et offensiuum nisi peccatum quod contempnendo dei precep-
tum et audendo nos a bono imutabili offendit deum
deformat liberum arbitrium, primit donum gratuitum et
obligat ad supplicium eternum. **C**um igitur defor-
matio ymaginis et peemptio gratie sit quasi amichula-
tio in esse moris et vite gratuite cum offensa dei sit
tantum ponderanda quantum est ipse cum reatus et
ne pene ratione teneat infinita impossibile est quod homo
absoluatur aut resurgat a culpa nisi recreetur in vi-
ta gratuita nisi remittatur offensa et pena relaxe-
tur eterna. **S**olus ergo qui fuit principium crea-
tium est principium recreatiuum et reparatiuum:
verbum scilicet patris eternum quod est christus ihe-
sus mediator dei et hominum. Quod quia omnia
de nichilo creat ideo creat se ipso solo sine aliquo
intermedio. **Q**uia vero recreat deformatum per vi-
cium culpe reformatum per habitum gratie et iusti-
tie obligauit ad penam absoluendo per satisfactio-
nem condignam hinc est quod nos reparat sustinendo
pro nobis penam in natura assumptam et infunden-
do gratiam reformatiuam. Que quoniam continuat nos
suo originis facit nos membra christi ac per hoc aiam
peccatrice quam fuerat inimica dei perhibulum dyaboli et sua

peccati facit spōsam cristi templū spūs sci et filiam
pāis eterm. qđ totum fit per gratuitā et cōdescēsuā
iñfusiōē domi gratuiti. **R**ursus qm̄ deus sic rēformat
qđ leges nature inditas n̄ iñfermat ideo sic hanc tri-
buit li. ar. ut tamē ipsū n̄ cogat sed ei cōsensus li-
ber maneat. et ideo ad hoc qđ culpa expellatur. nō
solū nācē ē qđ grā introducat. verū etiā qđ libez ar-
bitiū i adultis dico qđ in pūlis sufficit fides eccle-
sie et meritum cristi et excusat impotēcia sui. cōfor-
met se expulsiōi culpe p detestationē omniū pāo-
rū quā vocamus cōtritiōē. Est etiā nācē qđ confor-
met se introductioni grē p cōplacēcia et acceptati-
ōē domi diuini quam vocamus motū li. ar. Et sic
necesse est ista quatuor concurrere ad iustificatiōē
impy. **P**ostremo. quia p̄dispositio ad formam
completiuam debet ei esse conformis ad hoc qđ li-
berū arbitriū se disponat ad gratiam grātū faci-
entem indiget amminiculo gracie gratis date. Et
qđ grē ē li. ar. n̄ cogē h̄ p̄uenire. Et si l̄ vñs ē i actū
p̄diē. **H**inc est qđ in nostra iustificatiōe p̄curat act⁹
liberi arbitry et gracie consone quidem et ordinate
Itaqđ gracie gratis date est excitare liberū arbit-
rium. li. ar. at ē h̄ moi excitatiōi p̄sentē l̄ dīssēnē. qđ cō-
fēciētis ē ad grā; ḡtū faciētē se p̄pāē. qđ h̄ ē fatē qđ
i se ē qđ sic dīspoito grā ḡtū faciēs h̄ iñfundi aui li. ar
p̄t coopai si vult et tunc meret̄. l̄ p̄tratiua p̄ p̄am
qđ tūc demēt. si ergo coopet̄ ei usq; i finem meretur

peruenire ad eternam salutē. **Verū** est ergo qd dicit
Augustin⁹ qui creauit te sine te. n̄ iustificabit te si
te. **Verū** etiam quia nō ē volens neq; currens sed
dei miserētis. **Verū** ē etiā qd null⁹ debet supbire de
meritis. qd nil deus in nobis preter sua dona coro-
nat. Reseruauit em̄ sibi muneā grē literaliter lac-
gienda ut discat homo nō esse gloriandū in se qd
si nō acceperit sed in dño gloriari. **Verū** est etiam
qd li. arbi. licet per se legem adimplere nō possit nec
graciā in se efficere nec excusabile tamē ē si n̄ faci-
at quia gracia gratis data semp presto est ad cō-
motionem cuius animiculo facere potest qd in se ē
quo facto hēat gracia gratum facientem qua obtē-
ta diuinā impleat legem ⁊ voluntatē qd facta tandā
ad bātudinē pueniat sempitēnā. ppter opa merito-
ria qd totaliter sūt a grā. totaliter etiā a li. ar. licet
pripali⁹ a grā qm̄ sic dicit Ansel⁹ grā cōpat. ad li.
ar. sicut sessor ad equū. qd quidē sessor. li. a. dirigit de-
ducit. et perducit ad portum eterne felicitatis exē-
cendo nos in opib⁹ pfecte vtiutis fm̄ donū ipsius g-
cie septiformis. **Ca. sextū.**

Quarto restat agere de gracia in compacōe ad
habitus virtutum. Circa quā consideranda
sunt tria. **Primum** est. qualit̄ grā. una ramificatur
i habit⁹ vtiutis. **Secūm** qualit̄ ramificat i hit⁹ do-
noz. **Terciū** qūlit̄ ramificat i habit⁹ bātudinū. **De**
ramificacōe igit grē i hit⁹ vtiutis hec tenēda sunt. scz

q̄d cū vna sit grā gratificās aīnā. vij. tñ sunt vir-
tutes gratuite quibus regit̄ vita hūana tres quidē
theologicæ scz fides spes caritas et quatuor cardia-
les scz prudēcia tēperācia fortitudo et iusticia. que
vno mō ē virtus cōis et gnālis aliomō spūalis et
ppria. Hec autē vij. virtutes licet sint distincte et p-
rias excellēcias habētes sūt tñ cōnexę et equales
adinuicē in eodē. Et licet sint gratuite p grāz infor-
mate. pñt tamē fieri iformes p culpā sola caritate
excepta et iterum reformari p pñam adueniēte
grā q̄ ē hitūū vtuahū oīgo fis et fōrō ad itelligē-
ciā p dōz. H ē q̄ cū pñcipiū p dāūū sua sūma p fō-
ne i dā° vitā nē n tñ dat viuē q̄tū ad pñm tēz et q̄-
tū ad actū fm q̄ est opari. sic nāc ē q̄ pñcipiū repa-
tiūū vitā tribuat spūi i esse gratuito. q̄tū ad esse
et q̄tū ad opari et qm vni⁹ viuētis fm vnā vitam
pñm multe sūt opacōes vitales ad ill⁹ vite p fect-
tam manifestacōez. cū act⁹ diūificēt p obiecta et
diūitas actūū requirat distictōez hitūū. Hic ē qd
licet vna sit grā gratificās. rāficari tñ necessāio
h3 i varios hic⁹ pñt vaias opoēs. et qm qdā sunt
opa moralia pmaia sicut credē qdā media sūt itelli-
gē ē dita qdā postēma sūt vidē itellctā. et i pñmis aīa
rāficat i scdis expedit. i tēys pñat. iō grā q̄tū faci-
ēs mīficat i hit⁹ vtuū q̄z ē aīaz rectificacō i hit⁹ do-
norū q̄z ē aīaz expedit. et i hit⁹ bātudinū q̄z ē aī-
mā pñcē. Rursus quoniam rectitudo anime primo

requirit q̄ ipsa r̄amificetur sc̄dm dupl̄icem ei faci-
em sc̄z sup̄iorem et inferiorem et resp̄cū finis et res-
pectu eorū que sunt ad finem. ideo necesse est ani-
mā quātū ad sup̄iorem faciē in qua consistit ymago
trinitatis eterne rectificari per tres theologicas v̄-
tutes. Ut sicut ymago creationis consistit in trini-
tate p̄sonarum et cum unitate essencie. sic ymago
recreationis i trinitate habituū cū unitate gracie
per quos anima fertur recte in sūmā trinitatē p̄m-
tricia approp̄ata in t̄bus p̄sonis. ita q̄ fides dirigit i
sūmē verū. verum credendo et assenciendo. Spes i
sūmē arduū i tenēdo et expectādo. Caritas i sūmē
bonū desiderādo et diligendo. Necesse est etiā quātū
ad inferiorem faciē animā rectificari p̄ quatu-
or cardinales virtutes. Nam prudentia rectificat
rationalem. fortitudo irascibile. t̄p̄erācia cōcupisci-
bilem. Iusticia vero rectificat omnes has vires in
cōparatione ad alterū q̄ quia alterū illud deter-
minare potest esse proximus. potest etiā idem hō
compari ad se ipm̄ ut ad alterū. potest etiā eē de
ipse. hinc est q̄ iusticia dicitur circūire omnes vi-
res vel virtutes. dicitur eē non tantū virtus card-
nalis verum etiā generalis cōprehēdēs totius
aiē rectitudiez cū ipsa dicatur rectitudo volūtat̄is.
vñ ipsa nō tm̄ apprehēdit v̄tutes ordinātes ad p̄-
imū sicut ē eq̄etas ⁊ libeālit̄as. v̄z eē ad se ipsum
sic ē p̄nia ⁊ innocēcia nec n̄ ad deū sicut est lactia

pietas et obediencia. **P**ostremoq; omnis rectitu-
do virtutū sū eē gītutū manat a grā tanq̃ ab origi-
ne et radice et sū eē meritorū ppat̃ ad caritatē si-
cut ad originē formā et finē. hic ē q̃ cētē vtutes gī-
tute q̃ ad hitus sūt cōnexē. et q̃ ad actus meritorios
sunt eq̃les. hic ē etiā q̃ ceteri hitus pnt̃ eē iformes
caritate excepta q̃ ē vītutū forma. Cū enī hnt̃ sine
grā et caritate i quib⁹ cōsistit vita virtutū tūc sunt
iformes. Cū aut̃ sup̃ infundit̃ grā tūc iformat̃ et
decorat̃ et deo acceptabiles sūt sicut et coloēs abs-
lute sūt iusibiles. sup̃ueiēte aut̃ luie sūt lucidi pul-
chri et aspectui cōplacētes. vñ quēadmodū ex lu-
ce et coloribus fit vnū mirōe motū et vna lux sufficit
ad multos coloēs illuminādos. sic ex grā et hitib⁹
iformibus cū iformat̃ fit vnū scdm̃ rōnē merito-
ry et gratiā et vna nichilo⁹ grā suffiat̃ ad infor-
mationē et gratificationē hituū diūsorū. **Ca. vii.**

Omnificatione aut̃ grē i habitus donorum
hec tenēda sūt. **q̃** licet plurima sint dona seu
gracie gratis date et generaliter oīs habitus diuī-
nitus dati dona dei non absur de possunt dici. Spe-
cialiter tamē et appropriate vii. sunt dona spirit⁹
sancti que enumerat. **psalmus** loquēs de flore qui
processit de radice yesse. i. cristo de quo dicit requi-
escet super eum spiritus domini. spiritus sapie et
intellectus spūs cōsily et fortitudinis spūs scie et pie-
tatis et replebit eū spūs floris dñi. In hac aut̃ enu-

in cōtē de scēdēdo pcedit a sūmo et cōbinādo ut si p
oitēda ē donorū distinctio. cōnexio. origo. et ordinatio
āt ad intelligēciā pcedōz hec ē qz cū pncipiū ve
patuū p summā libeālitatē n tū det grāz ad recti
ficādū cōtra obliquitatē viciōrū p hitus vītutū. v
rū etiā ad expediēdū cōtra ipedimēta synchomacā
p hitus donorū. idō plurificari dūt dō gratuita sūm
qz necessariū ē ad expeditōis sufficiēciā. Quomā
igitur aīa nōstra indiget septiformit̄ expediri. hic
est qz ex septiformi causa necesse est dō spūs sanc
ti esse septiformia. Indiget namqz expediri contra
viciōrum obliquitates quātum ad vires natura
les et quo ad supadditas virtutes in paciēdo in
agēdo. in cōtemplando et utroqz modo. **P**rimo
igitur ppter viciōrū obliquitates. expeditas expel
lendas. septē sunt spiritus sancti dona. utpote. tior
contra supbiā. pietas contra inuidiam. sciēcia
contra iram que quasi est quedā insania. fortitu
do cōtra accidiā que mentem reddit ad bona i va
lidam cōsiliū cōtra auariā. intellect⁹ cōtra gu
lam. et sapiēcia cōtra luxuriā. **S**cdo ppter expediē
das vires naturales dūt esse septē dona spūs sci
Rā irascibilis indigz expedi ad bona tā i p̄speris
qz in aduersis. in prosperis per amorē i aduersis p
fortitudiez. **C**ōcupiscibil̄ idigz expedi q̄tū ad affcō
nē īspāi p̄ri et h̄o sic p pietatē et q̄tū ad affc̄z īspāi
di et h̄o sic p gustū sapie. **R**ōl v̄o ad idigz expedi i

veritatis speculacōe elcōe ⁊ exequcōe. Per donū in-
tellectus expeditur ad verū speculādū. Per donum
filiy ad verū eligēdū. Per donū scie ad elcū exequē
dū. Per donū sciēcie recte cōsumur in medio nati-
onis perūse et prauē. **Tercio** ppter expediēda septē
virtutū officia. septē debēt spiritus sancti dona. nā
timor expedit ad temperāciā. quia timor carnes co-
figit. Pietas ad verā iusticiā. Sciēcia ad prudē-
ciam. Fortitudo ad fortitudinē seu paciēciā. Consili-
um ad spem. Intellectus ad fidem. Sapiēcia ad ca-
ritatē. Unde sicut caritas est mater et consummacō
omniū virtutū. sic sapiēcia donorum ita re re di-
cat sapiens. Venerunt michi omnia bona pariter
cū illa. et innumerabilis honestas per manus illi-
us. **Quarto** ppter expeditionem in paciēdo con-
fortatis ad xpm septem sunt habitus donorum.
Cāstum ad paciēdum novit pēna voluntas hūa-
na necessitas et virtus strenuitas. Diuina quidē
voluntas mouit vt cognita per intellectum vt a-
mata per sapiēciā vt in reuerēcia habita per ti-
morem agouit etiā nostra necessitas ad quā cong-
noscedā necessaria ē scia ad quā miserādā supad-
dit pietas. mouit vtilis sēnuitas vt pūda ieligi-
p filiū vt vigorosa ipferendo fortitudiez ⁊ sic dō
debent septem. **Quinto** propter expeditionem in a-
gendo septem dantur dona a spiritu sancto. Nam
ad actionem expediēdam necesse enim habemus

expedit ad declinandum a malo qđ sit p timorē. Ne
cesse etiā habet expediti ad pficiendū in bono vel ne
cessitatis vel sup erogationis. Circa p̄mū expedi-
mur p scienciā et pietatē ita qđ unū est dirigēs et
aliud exsequēs. Circa scđm expeditur per cōsiliū
dirigēs per fortitudinē exequēs. Necesse etiā ha-
bemus quiescē in optimo et hoc qđtū ad intellectū
veri et qđtū ad affectum boni primum fit per do-
num intellectus. scđm per donum sapiencie in quo
est quies. **Sexto** ad expeditionem in contemplā-
do dona spiritus sancti sunt in septenario numero
Nam ad vitam iherarchicam et contemplationē
necessarium est animam purgari illuminari et per-
fici. Purgari autem oportet a concupiscēcia ab ig-
noranciā. a maliciā ab infirmitate seu impotenciā
primum facit timor. secundum pietas. terciū sci-
encia. quartum fortitudo. Illuminari autem indi-
gemus in opibus repaciōis et p̄marie. cōditōis. p̄-
mū dat cōsiliū. scđm intellectus. **Perfici** autem
per accessum ad sūmum quod cōsistit in vno et h̄o
per donum sapiencie. Et archanū contemplationis
i alto cōsumat qđ i subito. **Septio** deniqz ad expedi-
tōez i actōe et p̄teplacōe vñ. dō dñt eē. nā cōteplacō
p̄t cōsiliōez ad tñitatē tā dñ h̄re expeditēcia dō. s. qđ
tū ad tñitatē maiestatis flore qđtū ad itelligēciā vi-
tatis itellēz. qđtū vñ ad sapiāz sū gustū boitatis sa-
piāz actia vñ qđ vsat i agēd et sustinēd dñ h̄re x. s.

pietate ad agendum et fortitudinem ad sustinēdū
et directiua duorū horum sunt sciencia et consiliū.
Vnde quia ad expeditōez nēcia est discrecio idō sic
donorum cōbmatio et plurima sunt dona ad intelz
lectū spectancia quia lux cognitionis vehementis
expedit ad dirigendos pedes in viā rectam et pacis

Capitulum septimum.

O ramificacōe autē grē i hitus bātudinū hec
tenēda sunt scz **xx** septē sunt bātudines quas
saluator enumerat in sermone de monte scz paup-
tas spūs. mīnitas. luct⁹ esuries iusticie. misericor-
dia. mundicia cordis et pax. ad has vero beatitudi-
nes ppter sui perfectionē et plenitudinē. **xx**. fruct⁹
spūs. et quīq; v. spūales sensus cōsequuntur qui nō
diant nouos hitus s; status delectationū et vsus
spiritualium speulationum. quibus replentur et
consolantur spūs iustorum virorū. **R**atio autē
ad intelligēciā p̄dōrū hec est quia cū principium
reparatiuum sit perfectissimū et p̄fectissimum repa-
tuum et reformatiuū per donum gratuitū. Ideo
gracie donum ab ipso manans liberaliter et habū-
de ramificari debz vsq; ad habitus p̄fectionum qui
cum fini approximent. **V**erbo vocablō nūcupāt ex
noīe bātudinū. q̄rū sufficiēcia nūs ⁊ ordo colligit
ex itēḡtate p̄fectiois ex modis p̄fectionū et ex dis-
posicōib⁹ p̄fēcōm. **P**riō ergo ad itēḡtate p̄fectio-
nis nēcio rēq̄it p̄fēcō recess⁹ a malo p̄fēcō p̄fēcō

in bono et perfectus status in optimo. **Q**uoniam autem ma-
lum autem procedit ex tumore superbie aut ex rancore ma-
licie aut ex languore concupiscentie. ideo ad perfecte elon-
gandum ab hoc triplici genere mali tres sunt necessarie
habitudines scilicet paupertas spiritus elongans a malo tui-
cie. continentia elongans a malo rancoris et luctus elo-
gans a malo libidinis et languoris concupiscentie. **Q**uia
vero perfectus processus in bono attendit secundum divinam
imitationem et uniusque vie domini misericordia et veri-
tas. Hinc est quod duplex est habitudo secundum has duas
vias scilicet esuries siue zelus iusticie et affectus mie-
sericordie. **Q**uoniam autem status in optimo est per limpida cognitionem
nunc et per tranquillam affectionem. Hinc est quod sunt due ul-
time habitudines. scilicet mundicia cordis ad deum videndum
et pax mentis ad perfecte fruendum. Sed etiam si modi
perfectio attendantur debet esse viginti habituum. Nam
est perfectio religionis. placiditatis et interne sanctitudinis. ad
perfectam autem religionis necessario requiritur abditio
boni privati acceptatio boni secundum et appetitio boni eterni. primum
fit per paupertatem spiritus secundum per puritatem affectus
tercium per amantissimam luctum. ad perfectionem vero
prelationis duo necessario requiruntur scilicet zelus iusti-
cie et affectus misericordie. **N**am autem et veritas custodiunt re-
gimen secundum hec duo disponi debet regimen placiditatis in eterna
imitatione. ad perfectionem interne sanctitudinis necessario requiritur
puritas conscientie et tranquillitas totius anime. per pacem dei om-
nem humanum sensum exstantem. **T**ercio si attendantur

dispositiones preamble septem beatitudines dñe
est timor enim facit recedē a malo et a mali occasio
ne et q̃a radix omnium malorum est cupiditas. Ideo
timor disponit ad spiritus paupertatem in qua
simul iungitur humilitas cum paupertate ut sic e-
longetur vir perfectus a fonte omnis culpe a sup-
bia et cupiditate. et hinc est q̃ paupertas sp̃s est
fundamentum totius perfectionis euangelice. vñ
primo oportet fundamentum sternere qui vult
ad culmen perfectionis venire sc̃dū illud euāge-
liū. Si vis perfect⁹ esse vade et vende omnia que
habes et da pauperibus. ecce paupertas que nichil
relinquit et sequere me ecce humilitas que facit
q̃ homo abnegādo seipsū tollat crucem suā et se-
quat̃ cristum qui est totius p̃fectionis p̃cipatissimū
fundamentū. Disponit ergo timor ad sp̃s pauper-
tatis. **P**ietas ad imitationem qui pie ad aliquē ef-
ficatur nec illū iritat. **S**ciencia vero disponit ad
luctū qm̃ p̃ sciēciam cognoscimus nos a statu bea-
titudinis relegatos in hanc vallē miserie et lacrima-
rū. **F**ortitudo aut̃ dispoit ad esuriē iusticie. Qui ē
fortis est tā auidē se tenet cum iusticia ut malit a
vita corporali q̃ a iusticia seperari. **C**onsilium vero
dispoit ad misericordiā. nichil ei deus magis con-
sultat in scriptura q̃ facere misericordiā qd̃ sup̃ oia
reputat holocausta. **I**ntellcū aut̃ dispoit ad mū-
diā cordis. Rā speculāō veritatis mūdāt cor n̄m

ab oib⁹ fantasys. **S**apia vero dispoit ad pacē. nā
sapia iūgit nos sūmo vero et bono i q̄ ē finis a tñ.
q̄litas tota nū rōib⁹ appetit. Quia pace adeptā
nāo. seq̄tur suphabūdās delcātio spūalis q̄ i duo
denario sciū spūs cōtinet ad psumād suphūdāciā
dilcātiōm. Est at duodenai⁹ nūc hūdās i q̄ iſinua
tur spūalium carismatū exuberācia quib⁹ fruītur.
et delcātur aia scā et tunc est hō ad cōtēplatiōem
pdoneus et ad cōspiciē et amplex⁹ sponſi. et spō
se qui habēt fm consensus spūales. quib⁹ videtur
cristi sponſi sūma pulchritudo sub racōe splēdoris.
audīt sūma armoia sub ratione verbi. Gustatur
summa dulcedo sub rōe sapie cōphēdētis utrūq; v̄
bum sc; et splendorem. odoratur sūma flagrācia
sub ratione verbi inspirati in corde. astringitur sū
ma suauitas sub ratione verbi incarnati inter nos
habitantis corporaliter et reddentis se nobis pal
pabile. osculabile. āplexabile per ardentissimā cari
tatem que mētē nostrā per extasim et raptum trā
fire facit ex hoc mundo ad patrem. **E**x dictis igit
manifeste colligitur q̄ habitus v̄tutū ad exerciciū
disponunt pncipaliter actē. habit⁹ vero donoz ad
exerciciū contemplatiue. **H**abitus autem beati
tudinum ad perfectionē v̄tusq; fructus aut spūs q̄
sūt gaudiū. caritas pax paciēcia. lōganimitas. boi
tas benignitas māsuetudo fides modestia. Contineā
a castitas diūt delcātiōes cōsequētes opa pfecta.

Sensus vero spūales debent perceptiones mēta-
les circa veritatem cōtēplādā. que quidē contem-
placio fuit in pphetis per reuelacōez q̄tū ad tri-
phcē visionē. s. corpalem ymaginaciā et intellectu-
alem. In alijs vero iustis repatur per speulacōez
que incipit a sensu et peruenit ad ymaginacōnem
de ymaginatione ad rationē. de ratione ad intolles-
tum. de intellectu ad intelligenciā. de intelligencia
vero ad sapienciā seu noticiā excessiuā. que incipit
hic in via et cōsummat in gloria sempiterna.
Et in hys gradibus p̄sistit scala Iacob cui⁹ acūmē
atāgit celum et thronus salomonis in quo residet
rex sapientissimus. et vere pacificus et amorosus
vt sponsus speciosissimus et desiderabilis totus in
quē angeli desiderāt prospicere et ad quem suspi-
rant sanctarum desideria animarū sicut ceruus de-
siderāt fontes aquarum Quo quidem desiderio fer-
uentissimo ad modū ignis spūs noster nō solum
efficitur agilis ad ascensum. verum etiam quādā
ignorācia docta supra se ipsum rapitur in caliginē
et excessum. vt nō solum cum ipsa dicat in odorem
vngentorum tuorum atremus sed etiam cum p-
pheta psallat. et nō illuminatio mea in delicijs
meis quam nocturnam et deliciosam illuminatio-
nem nemo nouit nisi qui probat Nemo autem p-
bat nisi per grāciā dinitus datam. qui quia nemi
datur nisi ei qui se exēret ad illā ideo dīnceps

consideranda sunt exercitia merito.

De exercicio grē respā credendorū.

Quarto igitur restat considerare grā q̄tūm ad
exercitia meritorū. Circa qd considerandum
est primo de exercitacōe in credendis cuiusmodi sūt
articuli fidei. Secundo in diligendis cuiusmodi sunt
illa que spectant ad ordinē diligendi. Tercio in ex
equendis cuiusmodi sunt precepta legis dīne. Quarta
in postulandis cūmodi sunt petitiōes orōnis dīne.
De credendis hec tenenda sunt. q̄ licet per fidem
astringamur credere plima que sunt supra ratioē.
Et generaliter omnia que continent et asserunt
in canone sacre scripture. Specialiter tāmē et pprie
articuli fidei sunt credēdi qui continent in serie sym
boli aplice. Et hy quidē unomō sunt p̄y si habeatur
respectus ad eos qui symbolum ediderūt. Aliomō
p̄y. si cōsideremus que radicalit̄ sunt tenenda. tū
q̄ credendorū omniū fundamentum. Ratio autē ad
intelligenciā predcōz hec. q̄ cum p̄mū principiū in
se ipō sit verū et bonū. in ope vero suo sit summe ius
tū et misericors. et summe vero deat̄ sūma affectio.
Sūme bono feruēs dilcō. Sūme iusto vniūsal s̄b
iectio. Sūme mīa fiducial invocacō. et grā sic or
diat̄a mētis nrē ad p̄mū p̄ncipiū culturā debitā.
Hic ē q̄ ipā dirigit et eleuat ad debita et meritoīa
exercitia i credendis. amādis. et exequendis ac postu
lādis s̄ q̄ t̄q̄rit sūma mītas boītas iusticia et mīa

i trinitate bñ. **Q**m igit veritati ē credēdū a maiori
u ritati magis credēdū et sūme veritati p cōsequēs
sūme credēdū. et veritas primi pācipij i ifinitū ma
ior ē omni veritati creato et lūiosior omni lūie intel
lectus nū. Hic est q ad hoc q itellūs nē recte sit
ordinatus i credēdis. Necessē ē q plus credat sūme
veritati q sibi et q se captiuet i obseqū cristi. ac per
hoc q nō solū credat q sunt p m rācōez. verū etiā q
sunt sup ratiōē a cōtra sensuū expiēcā. qd si reat
sat nō exhibet sūme veritati deditā reuerēciā dū iu
diāū industrie pprie pfert dictamū lucis etne qd eē
nō potest absqz tūore supbie et elationis in p bāde.
Rursus q veritas sup ratiōē seu pter ratiōē est
veritas. nō visa nec appārēs sed magis occulta et
ad credēdū difficilima. Ideo ad hoc q firmiter cre
datur. necessaria est illustratio veritatis animam
eleuans. Necessaria testificatio auctoritatis aimā
confirmans. Primum sit per fidem infusam. p m
per scripturam autenticam. Quarum veraqz est
a veritate summa per cristum ihesum qui ē splēdor
a v bñ. Et spm sanctum qui veritatē ostēdit dicit et
nichiloī credēē fatit. Hic ē q auctoritas p b; fulcū
mētū fidei et fides assentit auctoritati et quia auc
toritas principalis residz i sacra scripturā q p spm
scm est cōdita tota ad dirigendum fidē catholicā.
Hic ē q fides vera a sacra scriptura nō dissonat. sed
ei assentit assentione nō ficta. **P**ostrema q veritas

ad quam credendā artamur per fidem ⁊ de q̄ sacra
scriptura agit p̄cipaliter nō ē veritas q̄āq; sed veritas
diuina vel ut est in natuā p̄pria vel in natuā as
sumpta. Nam et in hui⁹ veritatis cognicōe cōsistit
et p̄miū p̄rie et meritū vie. hinc est q̄ articuli fidei
qui sunt meriti fidei fundamēta vel sacramēta ā
spectant ad deitātē aut huamnitātē. Et diuinitas
habet considerari i tribus p̄sonis. s. patre generātā
filio genito. spū sancto p̄cedēte et q̄driforme opacō
ne scz creatōe in eē natuē. recreacōe in eē grē. resus
citacōe in repacōe vite. et glorificacōe in colloē glē.
Hinc est q̄ articuli spectātes ad diuinitātē. sunt
septē. **S**ilē quia cristi humaitas habz cōsiderari.
ut cōcepta de spū sancto ut nata de virgine. ut pa
tiēs in cruce. ut descendens ad infernū. ut resurgēs
a morte. ut ascēdēs i celū ut viēs ad fiāle iudiciū
Hic ē q̄. A. sē hūaitatis ⁊ sic i vniūso p̄ny. ad mod
A. stellarum et septem candelabrorum aureorū
in medio quorum filius hominis ambulabat. qm̄
ergo vnus est cristus in diuina natuā et hūana et
vna tantum est veritas summa que est ratio cre
dētibus. vna p̄ma sūma et sola que non mutatur
p̄ tēpora. Hinc est quidē q̄ de omnibus articulis p̄
dictis vna tantum est fides et eadem non mutata
tam in presentibus quam in preteritis quam in fu
turis licet magis clara sit et explicata vel specifica
ta i eis q̄ xpm sequūt q̄ i eis q̄ p̄cessēt ei⁹ aduētū

fiat nouū testamētū clari⁹ ē q̄ vetus i quib⁹ p̄e
dicti articuli cōtinēt Et quia spūs scūs hos articu-
los fidei in scripturāz pfunditate cōtētos i vnū cō-
pexit p̄ xij. aplōs tāq̄ p̄ testes firmissios. Hinc ē q̄
predī articuli in vnū symbolū aplōrū collecti fue-
rūt. Et ideo p̄m aplōs cōponētes xij. articuli dici ei
possunt. q̄ quilibz aplūs in edificationē fidei posu-
it vnū articulum quasi lapidē vnū viuū q̄ spirit⁹
sanctus recte prefigurauit in xij. uiris qui xij. lapi-
des de iordanis alueo abstraxerūt ad altare dñi
cōstruēdū. *De exercitiō grē respōū diligēdōz.*

Diligēdis autē hec tenēda sūt q̄ licet om̄ia
opa dñi sint bona valde q̄tuor tamen pprie
sunt diligēda ex caritate scz deus ecn⁹. q̄z nos su⁹
nō p̄m⁹ et nostrū corpus. In qua dilectione ser-
uandus ē ordo et modus. Ut de⁹ diligat p̄mo a su-
per oia et p̄pter se scdo q̄ nos sumus sub deo et p̄
deo tercō p̄m⁹ nō fiat et nos. quarto corp⁹ nēm
isra nos et isra p̄mū tāq̄ bonū min⁹ p̄cipuū.
Ad hoc autem exequendum datur vnus caritatis
habitus et duplex mandatum in quo p̄ndet vnū
fiat legis et p̄phetarum non solū q̄tum ad ve-
tus testamētū recū etiā q̄tū ad nouū. Nō ad itelli-
gēciā p̄dōz h̄ ē q̄ p̄m p̄cipiū h̄ ipō q̄ p̄m est
sūmū hoc ipso q̄ sūmū ē sūme bonū ē a hoc ipō q̄
sūme bonū ē sūme bēnī a sūme bāficatm̄. a h̄ ipō q̄
sūe bāficatm̄ ē sūe frued. h̄ ipō q̄ sūe frued. ē sūe

est inherendum ei per amorem et in eo quiescendum
tamquam in fine. Quoniam ergo amor rectus et ordinatus
qui caritas appellatur principaliter fertur in illud bonum
in quo fruuntur et in quo quiescit et ipsum est ratio
diligendi. Hinc est quod illud precipue diligit tamquam
beatificativum et cetera per consequens que per illud
perdonea sunt beatificari. Quia ergo nobiscum ad be-
titudinem natus est pervenire primus natus est
animus est pervenire et corpus nostrum tamquam beatifica-
bile cum spiritu. Hinc est quod quatuor tamquam quod caritate
diligenda esse dicuntur. scilicet deus et primus noster spiritus
et nostrum corpus. **R**ursus quoniam deus est super nos
tamquam bonum supremum spiritus noster intra nos tamquam bo-
num interius et proximus noster iuxta nos tamquam bo-
num cognatum corpus vero nostrum infra nos tamquam bo-
num subiectum. Hinc est quod hic debet servari ordo in
diligendo ut primo deus diligatur super omnia et propter
seipsum. Secundo spiritus noster sub deo super omne
bonum cadentem. Tercio proximus noster iuxta nos
ad consimile bonum. Quarto corpus nostrum in nos fi-
cut infimum bonum et in eodem gradu continetur deus propter quod verum
quod tenet rationem inferioris boni respectu spiritus nostri. **P**ostremo
quod amor est propter deum mentis et origo omnis affectionis mentalis
qui de facili reflectitur in se et difficiliter tendit in primum et
difficilius elevari in deum. Hic est quod licet sex sint diligenda
duplex cum datur manifestum unum quod diligit in deum aliud quod
diligit in primum et quod omnia precepta sunt ad deum referuntur vel

ad primū cāp i finē vel in illis qd ē ad finē. hic ē q
i istis duob⁹ mādatis claudīt collōmādatōz et
cōphēsio oīm scripturaz. Et caritas ipsa ē radix
forma et finis virtutū q iūgit omēs cū vltimo fine
et ligat omē ad inuicē siml et ordinare. Ac p hoc
ipsa ē pondus inclinatōis et vinctū colligatōis p-
fecte ordinē quidē seruās diligendōrū diūsorū. qtu
ad affectum piter et effectū. vnitatē hūs i habitu q
tū ad vnū finē pūcipale dilm qd ē rās diligendi
respū oīm aliorū q p amoris vinctū nata sunt
colligari i vnū cristū. qtu ad caput et corpus qd
vniūitātē in se cōtinet saluādorū q vniūitas nūc
inchoatur in vita. sed cōsummabitur in eterna glo-
ria. Iuxta qd dominus orat ut sint vnum fiat et
nos vnum sumus. et ego in eis et tu in me ut sine
consummatōi in vnū. qua vnitatē cōsumata p vni-
culū caritatis erit deus omē in omnibus eternita-
te creata et pace perfecta erūtq; omnia per amorē
cōia cōmunicōe ordiata et ordinatione cōnexa et cō-
nexionē in dissolubilitē alligata.

**De exercitio gracie respectu agēdorū precepto-
rum et consiliorum.**

Quod preceptis autem legis diuine hoc tenēdū ē
q i lege moysayca sē pcep iudicialia figuratia
a mōia. utpote p. pcep decalogi i duab⁹ tabul⁹ pscp-
ta digito dei. Rex at euāgelica iudicialia tpat aufe-
rendo figuratia euariat ad implendo moralia

consummat adiciendo adiciat aut documenta pmissa
exhortancia. et consimilia perficienda. cuiusmodi se
consilium paupertatis consilium obediencie. consiliu
castitatis ad que implenda inuitat castus dñs eum
qui vult esse perfectus. Ratio aut ad intelligenciam
predictorum hec est. qd pnam principiu sicut est su
me bonu in se ipso. sic est summe iustu in opere su
o et in vniuerso regie disponendo. Quonia ergo sum
me iusti est colare iusticiam non tantum in se sed
etia in altero. Iusticia aut consistit in conformando se
regulis iuris. Hinc est qd diuine iusticie e regulas
iusticie homini imprimere et exprimere no tantu dic
tando p modum. veritatis et iudicis sed etiam ob
ligando p modum voluntatis ipantis. Et quoniam
gracia facit voluntate nostra voluntati diuine con
formem. ipse est disponere nos ad obtemperan
dum et subiaccendu illis regulis iusticie secundu
dictamen legis diuinitus date. Rursus quonia di
uine impys dupliciter obtemperare configit vidz
ex timore penę vel ex amore iusticie. et pmiu est in
perfectorum. secundu autem perfectorum ideo du
plicem deus contulit homini legem. vna timoris et
altera amoris. vna i fuitute generante in adoptio
nem filioru dei trāsferente. Ac p hoc quia timentab
et in perfectis competit vt creantur per iudicia et
ināduccantur per signa et dirigant nichilo per p
cepta. Hic est qd lex mosayca q est lex timoris pñet

iudicialia et figurata et moralia Perfectis autē et
amānibus cōpetit. apta instructō dominicorū. lar
ga pmissio p̄mior. et alta p̄fctō cōcilior. hic ē q̄ lex
euāgelica cōtinet ista ēa et idō dē lex moysayca dif
ferre ab euāgelica q̄ illa figure. hec. veritatis. illa
lex pene. hec grē. illa l̄m̄is. et ista spūalis. illa occi
dēs et ista viuificās. illa timoris et ista amoris. il
la punitis et ista libtans. illa oneris. et ista faci
litas. **P**ostremo q̄ regule spectātes ad iusticie
necessitatē cōtinēt in diuis p̄ceptis et ius suū uni
cuiq; redeēt. Necesse ē q̄ p̄cepta moralia q̄dā sint q̄
ordināt nos ad deū. q̄dā ad p̄mū s̄ duplex carita
tis mādātū qd̄ spūs scūs voluit ih̄nuare p̄ duarum
mysteriū tabularū. et idō digito dei scripte dicūt. ee
q̄ deus ē t̄n̄ p̄ sc̄ et fili⁹. et spūs scūs. cui cōpetit
sūma maiestas adorāda. veritas p̄fctōda et caritas
acceptāda s̄ vim irascibile rōnalē et cōcupiscile. per
actū opis oris et cordis. idō ēpl̄x ē mādātū cores
pōdēs ēb̄ p̄missis sc̄z adōcōis subiectiue viācōis
viridice. et sabatizacōis sacre. **Q**uia vero proxim⁹
est ymago trinitatis. Et ei in quantum p̄fert y
maginem patris debetur pietas. in quantum yma
ginem filij veracitas. in quantum ymaginem sp̄ri
tus sancti benignitas. Hinc est q̄ septem sunt mā
data que ad secūdam tabulam spectant. nam pe
nes pietatem sunt duo. unū quod pietatē mandat
scilicet de patre honorando. aliud qd̄ impietate v̄

et scilicet de nō occidēdo. Penes vero veracitatem
que principaliter cōsistit in verbo accipim⁹ de falso
testimonio nō ferendo. Penes benignitatē vero cui ci
piditas opponitur ⁊ cōcupiscencia quarū vtraq;
potest esse i ope. et etiā in corde accipiūtur quatuor
scilicet nē mechaeris. et non cōcupisces uxorem.
non furtum facies. et nō cōcupisces rem alienam. et
habent hec ordinari s̄ maiora vel minora noamē
ta p̄ que infringi potest iusticia et sic regule spectan
tes ad cōmōicōez debent cōtineri in decem preceptis
Quoniam autem iusticia ad p̄fectionē puenit dū
p̄fecte se elongat a malo. Et quātū ad culpā et q̄
tū ad causam et dē malū oritur ex t̄plice radice. scz
cōcupiscencie carnis. cōcupiscencie oculorum et su
p̄bie vite. Hinc ē q̄ sūt tā consilia euāgelica perfec
te nos elongancia a triblici radice predicta. Que
ideo sunt cōsilia. qz ut p̄fectē faciant recedere a ma
lo nō solū separāt ab illicitis. verū etiā a licitis cō
cessis que possunt esse occasio mali. Ac per hoc nō
solum iusticiam continent sufficientem. verum eci
am habundantem secundum quod competit euan
gelice legis. et exercitationi gracie p̄fectricis.

De oratione dominica.

O Petitionibus autē orōnis dñice hoc tenēdū ē
q̄ licet dē⁹ sit libéralissi⁹ ⁊ p̄mpcōr ad dād q̄
nos ad accipiēd vult tñ a nob oārī ut orōm hēat
largiendi dona gracie spūs sci. Multaūt orari non

solum oratione mentali que est ascensus intellectus in
deum; verum etiam vocali que est petitio decerni a deo.
non solum per nos ipsos. verum per sanctos tamquam per
coadiutores diuinitus nobis datos. Ut quod minus
digni sumus impetrare. per nos impetrare valeamus
perfectos. **E**t quia quod optemus. scimus quod oportet nescimus
ne vageremur incertam formam nobis tribuit in ora
tione. quam composuit. in qua sub septenario. petitionum
vniuersitas comprehenditur petendorum. **R**atio au
tem ad intelligendam predicatorum hec est. quia primum
principium fuit est summe verum et bonum in seipso.
sic misericors et opere suo. **E**t quoniam misericordis
simus est. libentissime condescendit humane miserie
per infusionem gratie sue. quia simul cum hoc iustum est.
ideo donum perfectum non dat nisi desideranti. Non dat
gratiam nisi regradanti. Non impendit misericor
diam nisi miseriam agnoscanti. Ut salua sit libertas
arbitrii et non vilescat nobilitas domini et integer per
seueret. cultus honoris diuini. Quoniam ergo orantis
est diuinum affectum subsidium proprium allegare defectum
et gratias agere propter beneficium gratis datum. **H**ic
est quod oratio disponit ad susceptionem diuinorum
carismatum et deus oranti vult ad hoc ut munera
largiatur. **R**ursus. quia ad hoc ut desiderium efficax
atque sursum tendat ad impetrandum dona diuina.
Necesse est quod affectus nostra seruanda sit. et cogitatio
in vnum collecta et expressio nostra sit eterna et firma. sed cor

nrm frequēter tepidū ē frequēt disperſū. frequēt
eciā pauidū ppter pccū remorſū. nec audēs p ſe ip-
ſum cōparere ante diuinū cōſpectū. Hic eſt q dñs
voluit nos nō tm orare mētaliter. verū eciā vocalit̃
ad noſtri affectus excitatiōē per vba et ad recol-
lctōē cogitationū per ſenſum verborū. **V**oluit eciā
nos orare per ſanctos. et ſanctos p nobis ad dā-
dum fiduciā pauidis. vt qui nō audēt. vel nō pnt
ipſe per ſe. p ydoneos ipſe petitoēs obtineāt. ac
p hoc in orātib⁹ hūilitas cōſeruet̃ i ſcis itcedentib⁹
dignitas declaretur. In oib⁹ c̃iſti mēbris caritas
et vnit̃as oſtendat̃ qua q̃ inferiora ſunt. ad ſuperi-
ora fiducialiter reaurunt. Et ſuperiora inferiorib⁹
liberaliter cōdeſcendunt. **P**oſtremo quia deus iuſ-
tus et miſericors exaudire non debet niſi in hys q̃
ſpectant ad ſuum honorem et noſtram ſalutem
huiusmodi ſunt que ſpectant ad premium patrie
et ad ipſum viaticum vie. Et prima ſunt tria et
ſequencia quatuor. Hinc eſt q̃ petitiones orati-
onis dominice que docent quid petere vtiliter debe-
amus ſunt ſeptem. Que enim ſpectant ad diuinū
honorem et premium patrie ſunt tria ſc̃z intelligē-
tia veritatis reuerencia maiestatis et concordia vo-
luntatis. **D**eū per verba aha vel eſt viſio ipſius
ſummi veri qd n̄ vidēt niſi a mūdis a ſcis a h̄o peti-
tur. cū dē. ſcificet̃ no. tu. i. tui nois. noticia p̄cis ſcis
a mūdis donec. ſc̃e tentio ſummi ardui que reges.

facit et per quē regnū habet. et hoc petitur cū dicitur
et adueiat reg. tuū. vel est fructio summi boni que nō
datur nisi hijs qui suas voluntates habent diuine
voluntati conformes. et hoc petitur cū subdit fiat
vol. tua sicut in ce. et in tra. Que autē spectāt ad trā
situm vite aut respiciūt collationē boni cōferētis et
amotionē mali nocētis. Collatō autē boni cōferētis
petitur in pane cotidiano seu supstāciali in quo pe
titur qđqđ necessarium est ad cōseruationē vite p
sentis siue secūdum spiritū siue secūdum corpus.
Amotio autem mali nocētis petitur in tribus peti
tionibus ultimis quia malū ēe tē aut tōnē preta
riti aut futuri aut presentis. vel aliter aut tenet ra
tionē mali culpe. aut punge. aut pene p̄mū petē
amoneri in dimissione debitorū p̄m inuidoria tēp
tationū. terciū et ultimū in libeātione ab oppressi
one malorū. et sic vij. in vniūso sunt petitiones in q
bus vtiliter petitur qđquid petendū est. et hoc qđ
oīm satis rē vt septēāi⁹ petiōm rē dat septēārio
dinoz caismatū. adonoz grē septiformis. **U**pter qđ
notandum est qđ septiformē septenarium p̄ponit
nobis sacra scriptū cōsiderādoz. scz vicioz capita
lium sacramētorum. virtutum donorum beatitudi
dinū petiōnū. et dotū gloriosarum. et rē scz spūaliū
et quatuor corporaliū vt inferius apparebit. **P**ponit
ergo septenarium vicioz tam qđ p̄mū a qđ debet
ēē dē. **S**eptēāriū sacramētorū p̄ quē debet icidē

Septenariū dotū vltimū quē debet appetere. Sep-
tariū petitiōnū penultimū q̄ debet petere. Septe-
nariū autē v̄tutū donorū et b̄tudinū ēp̄licem inter-
mediū p̄ quē debet trāfire. Ut sic sepcies i die lau-
dantes nomē dñi et orātes ipetrem⁹ gr̄ciā septisfor-
mē v̄tutū donorū et b̄tudinū q̄ vincam⁹ septisfor-
mē pugnā viciōz capitaliū. et pueiam⁹ ad septisfor-
mē coronā et dotū glorioſarū adiuuāte nichilo⁹ sep-
tisformi medicīna sacramētōz diuinit⁹ ad repacō-
nē hūani gn̄is statutoz.

Sexta ps de medicīa sacramētali.

Postq̄ actū est de cōitate dei de creatura mun-
di de corruptela p̄ci. de incarnacōe v̄bi et de
et̄a spūs sci. Nūc sexto dicēdū ē de medicīa sacra-
mētali. Circa quā cōsiderāda sunt septē. Agēdū est
eī de sacramētōz origine. variacōe. distinctiōe. isti-
tutiōe dispēsatione iteratione et vniuersaliusq; inte-
gritate. De origine ergo sacramentorum hoc tenē-
dum est q̄ sacramenta sunt signa sensibilia diuini
tus instituta tamquam medicamenta. In quib⁹
sub tegumento rerum sensibilibum diuina virtus
secrecius operatur. Ita q̄ ipsa ex similitudie repre-
sentāt. ex institutione significant ex sanctificatio-
ne conferunt aliquam specialem grāciā per quā
enim anima curatur ab infirmitatibus viciōrum
Et ad hoc principaliter ordīantur tamquam ad
finem vltimū valent tamē ad humiliationem

eruditionem et exercitacionem sicut ad finem qui est
sub fine Ratio autem ad intelligentiam predicationis hec est
quod principium repationis quod est Christus crucifixus Verbum
scilicet incarnatum quod sapientissime dispensat omnia
quod diuinum et clementissime curat quod diuinitus incar-
natum. sic debet repare quod humanum et sanare egrotum
quod competit ipsi egrotanti et ipsi egritudini et
occasione egrotandi et ipsi egritudinis curacioni. ipse
autem medicus est Verbum incarnatum deus scilicet inuisibi-
lis in natura visibilis homo egrotans non tamen est spiritus
nec tantum caro sed spiritus in carne mortali. Quibus
autem est originalis culpa que per ignorantiam inficit
mentem et per concupiscentiam inficit carnem. Origo autem is-
tius culpe licet principaliter fuerit ex consensu romis oc-
casione tamen supersit ex sensibus carnis. ad hoc ergo quod
medicina currendes esset omnibus supradictis oportuit
quod non tantum esset spiritualis. verum etiam haberet de se-
sibilibus signis ut sicut hec sensibilia fuerunt ante
occasione labendi ita ei essent occasio resurgendi. Quoniam
ergo signa sensibilia quantum est de se non habent efficaciam
ordinationem ad gratiam. licet habeant longinquam represen-
tationem sui naturam. Hinc est quod oportuit quod ab auctore gratie
instituerentur ad figurandum et benedicerentur ad sig-
nificandum. ut sic essent ex naturali similitudine
representantia ex adiuncta institutione significan-
tia ex superaddita benedictione sanctificantia.
Et ad gratiam ipsam per quam sanetur et augetur anima nostra

Rursus qm̄ grā curatio nō datur elatis incredul
nec fastidiosis. Ideo oportuit hec signa sensibilia di
uinit⁹ dari q̄ n̄ selū sanctificaret et grāz cōferret.
ne p̄ hoc saluaret. verū etiā significacōe erudiret et
susceptione hūiliarēt et diuificacōe exercitarent
a sic p̄ exercitacōez exclusa acedia a cōcupiscibili
p̄ eruditionē exclusa ignorācia a rōnali. p̄ hūilita
tē exclusa supbia. ab irascibili tota aia curabil⁹ fiet
a grā spiritus sancti que reformat nos p̄ has ēg
potēcias ad ymaginē trinitatis et cristi. Postremo
autē qm̄ per huiusmodi signa sensibilia diuinitus
istituto gracia spiritus sancti suscipit et ī eis ab aē
cedentibus iuenit. Hic ē q̄ huiusmodi sacramen
ta dicuntur gracie vasa et causa non quia gracia
in eis substācialiter contineatur nec causaliter effi
ciatur cum in sola anima habeat collocari. et a solo
deo habeat infundi. Sed quia in illis et per illa
graciam curatiōis a summo medico cristo ex diuī
no decreto oportet hauriri. Licet deus non allegauit
sua potēcia s̄ graciā sacramētis. Ex p̄missis igitur
apparet quis sit sacramentorum ortus. verum
etiā quis vsus et quis fructus. nā ort⁹ ē cr̄s dñs
vsus autē ē actus exercitacōis. eruditacōis. hūiliacō
is. fructus autem ē hoīm curacō et salus. patet
et q̄ sit cā efficiēs q̄ dina istitutō q̄ material⁹ q̄ sig
nificabilis q̄ for⁹ q̄ ḡtuita sc̄ifica q̄ fia s̄ q̄ hoīm medi
ca a curacō. Et quia denotacō fit a forma et a fine

hic est q̄ dicit̄ sacramēta q̄ si scificācia medicāmē
ta Per hec em̄ anima a febritate viciōrū reducūt
ad cōtēplationē perfectam. et ideo licet sint corpa
lia et sensibilia tamen sunt medicinālia et ob hoc
venerāda tāq̄ sancta q̄ sacra significant misteria
ad secula p̄parāt carismata a sacratissimo deo data
sacra institucōe et bñdōe diuinitus cōsecrata ad
cultū sacratissimū dei in ecclesia sacra constituta. **Ha**
ut merito dici debeāt sacramēta. **¶ Ca. scdm.**

De variatione aut̄ sacramentorū hoc tenēdū
est q̄ sacramēta ab initio ad curationem ho
minū instituta sunt et semper cū morbo hominis
cōcurrerūt et vsq̄ in finem seculi p̄durabunt. **¶ Sed**
alia fuerunt sub lege nature et alia sub lege scrip
ta et alia sub grā. **¶ Et in hys omnibus que postre**
ma sunt significacōes sunt euidentiora et effectū q̄
cie digniora. **¶ In lege enim nature** fuerūt oblatiōes
et sacrificia et decimacōes. **¶ In lege aut̄ scripta** intro
ducta est circūscriptio et adiuncta est expiatio superad
dita est oblationū decimacōnū et sacrificiorū
multiformis distinctio. **¶ In lege autē noua** statu
ta sunt sacramēta numero pauciora utilitate po
tiora. virtute efficaciora et p̄minētia digniora i q̄b
ē iplecio. s̄p̄ et euacuatio sacmētorū p̄dōn. **¶ Sed aut̄**
ad itelligēciā p̄dictorū hec ē q̄ vbi incarnatū quod
est repatiōis n̄rē p̄cipiū et fons et origo sacmēta
rūq̄ sit clemētissimū a sapientissimū deo q̄ clemētissimū

est nō p̄misit q̄ curaretur morbus p̄cāti sine re
medio sacramenti. eo vero q̄ sapientissimum ideo
iuxta dictamen sue immutabilis sapientie cuncta
ordinatissime gubernantis diuersa adhibuit me
dicamenta et varia s̄m mutationum variam tem
porum diuersorum. Quoniam ergo ab initio p̄
currēte tempore et aduentu saluatoris magis ac
magis a p̄pinqunte semper magis ac magis effe
ctus salutis creuit et cognitio veritatis. congruū
fuit et ipsa salutis signa per successione temporū
alia post alia variari vt effectus diuine gracie in
salutem cresceret. simulq; et ipsa siḡta in ipsis sig
nis visibilibus euidentior apparēt. et ideo p̄mum
per oblationes. postea per circumscisionem. ad vl
timum per baptisimalem ablutionem expiationis
et iustificationis sacramētum formati institutum
est. Quia eiusdem mundationis forma et simili
tudo in ablutione quidem occulte inuenitur. in cir
cumscisione vero euidentius exprimitur per baptis
mum autem manifestius declaratur. Hinc est q̄
illa primi temporis sacramenta sicut dicit hugo
fuerunt sicut veritatis umbra. mediij temporis si
cut ymago vel figura. Postremi scilicet gracie si
cut corpus q̄ intra se veritatem et gratiam abra
ctice contineret quam presentant. et principali
ter conferunt qd̄ promittunt. Rursum quoniam
presencia veritatis et gracie q̄ in lege gracie exhi.

letur ratione sue excellencie et multifformitatis in
opere et virtute per unum signu in exprimi non po
terat nec decebat. Hinc est qd in omni tempore
et lege plura fuerunt sacramenta data ad illam
veritatem et gratiam exprimendam. sed precipue
in tempore legis figure. cuius est figurare multa
signa et varia qd precesserunt. qd sua varietate cris
ti gratiam multipliciter exprimerent et excellen
cius commendarent. et multipliciter commendan
do nutriverent per uulos. exerceerent perfectos. et du
ros onerando frangerent et ad iugum gracie doma
rent. et quodammodo emolirerent. **P**ostremo
quoniam veritate superueniente cessat umbra. et
figura presencialiter foratur finem intentum. quo
habito cessare debet eius usus et actus. Hinc e
qd gratia superueniente vetem sacramenta et signa
impleta sunt pariter et sublata. quia signa erant
pronostica futurorum et quasi prenuntiatiua de
longinquo. et noua nichilominus instituta tamq
demonstratiua presentis gracie et rememoratiua
quodammodo passionis dominice qd fons est et ori
go gracie creatiue siue in nobis siue in hys qd pre
cesserunt cristi aduentum. sed in hys qui precesse
runt tamquam precium promissum. et in hys qui
sequuntur tamquam precium persolutum. **E**t quo
niam non debetur gratia promissioni precy nisi ra
tione persolucionis. et habundancior debetur qd

precij nisi ratione p̄solutionis. et habundantior de-
betur. p̄solutio precij q̄ promisso. Hinc est q̄ pas-
sio casti immediatus sanctificat sacramenta t̄pis
legis noue. et plenior gratia in eis redundat ap̄e
q̄d illa p̄parauerunt et perduxerunt ad hec sicut
via ad terminum sicut signum ad signatum sicut
figura ad veritatem. et sicut imperfectum reducit
et p̄parat ad perfectum.

Capitulum terciū.

O E distinctione autem et numerorū sacramen-
torum noue legis hoc est tenendum q̄ ipsa
sunt septem s̄m correspondenciam ad gratiam sep-
tisimam qui per septenarium temporis nos redu-
cit ad principium quietem et arcum eternitatis
sicut ad octauam resurrectionis vniuersalis. Ho-
rum autem sacramentorum ianua est baptismus
Deinde cōfirmatio. eucharistia. penitencia. unctio
extrema. ordo. et matrimonium. q̄d licet ultimo
collocetur propter morbum concupiscencie annex-
um. ipsum tamen fuit ante omnia introductum
in paradiso etiā ante peccatum. Ratio autem ad
intelligenciam predictorū hec est. quia principium
nostrum reparatum cristus dominus verbum
incarnatum. cum sit dei virtus et sapientia et mi-
sericordia nostra. sic potenter sic sapienter sic clemē-
ter sua debet instituere sacramenta in lege gracie
ut nichil prorsus desit curationi nostre quantum

competit statui presentis vite. Ad perfectam autem
curacionem egritudinis concurrunt hec tria scilicet
expulso egritudinis. introductio sanitatis. et con
seruacio introducte salutis. Primo igitur ad p
fectam curacionem perfecta et vniuersalis requiri
tur morbi expulso. et morbus est septiformis tri
plex culpabilis scilicet culpa originalis mortalis et
venialis. et quadruplex penalis scilicet ignorancia
malicia. infirmitas. et concupiscencia. et non sanat
oculum quod sanat calcaneum sicut dicit Jeronimus
Hinc est quod oportuit adhiberi contra hec septenarium
medicamentorum adhuc septiformem mor
bum plinius expellendum. scilicet contra originale
baptismum. contra mortale penitentiam. contra
veniale unctionem extremam. contra ignoran
ciam ordinem. contra maliciam eucharistiam. con
tra infirmitatem confirmatorem. contra concupis
cenciam matrimonium quod eam temporat et exar
sat. **T**ursus quia perfecta curacio esse non potest
sine restitutione integre sanitatis. et sanitas amie
integra consistit in usu septem virtutum. trium sci
licet theologicarum et quatuor cardinalium. Hinc
est quod ad harum sanitatem restituendum institui
oportuit septiforme sacramentum. Nam baptis
mus sanando disponit ad fidem. Confirmacio ad
spem. Eucharistia ad caritatem. penitentia ad iusti
ciam. unctio extrema ad perseueranciam que est actus

unctio extrema ad perseverantiam q̄ est fortitudi
nis cōplementum et summa. Ordo ad prudentiam
matrimonium ad temperantiam cōse ruandam
quam maxime psequitur infirmitas carnis. si ho
nestas remediatur nupciarum. **P**ostremo quoniā
perfecta curatio esse nō potest sine cōseruatione sa
lutaris introducte. et salus introducta cōseruari nō
potest in conflictu certaminis nisi in acie ecclesie q̄
est terribilis ut castrorum acies ordinata. et hoc q̄
dem fit per septiformis gracie armaturam. Hinc
est q̄ necesse est esse septem sacramenta. nam ut
hec acies sit perfecte et continue cōminuta cum con
stet ex partibus corruptibilibus indiget sacramen
tis muniētibz releuantibz et renouantibz.
muniētibz pugnantes. releuantibz cadentes.
renouantibz morientes. Sacramentum autem
muniens aut munit ingredientēs et sic est baptis
mus. aut stantes et sic est confirmatio. aut exeun
tes et sic est extrema unctio. Sacramentum ve
ro releuans aut releuat a casu venial. et sic est eu
charistia. aut a mortali et sic est penitencia. Sacra
mentum autem renouans aut renouat in esse spi
rituali et sic est ordo cuius est administrare sacra
aut quidem in esse naturali et sic matrimonium. q̄
renouat multitudo in esse nature quasi omnī fun
damentum. ideo fuit p̄mo ante omnia institutum
Dicit p̄pter morbum cōcupiscentie auerum. et q̄si

In misericordie sanctificationū quibus significatione hic
sacramētum magnum inter medicamēta spiritua
lia. ultimo collocatur. et locum sortitur extremum
Unde q̄ baptisimus est ingrediētum confirmatio
pugnātum. Eucharistia vires resumētum penitē
tia resurgētum extrema unctio existētiū mor
do nouos milites introducētum. Matrimonium
nouos milites p̄parantū. Ip̄atet ex his sufficiē
cia et ordo medicamētorum sacramentorum et
armorum.

Capitulum iij.

O institutione autem sacramentorum hoc
tenēdum est q̄ septem sacramenta legis gra
de cristus instituit tamquā noui testamenti medi
ator et p̄cipuus legislator. in qua vocauit ad pro
missa eterna. dedit p̄cepta dirigēcia. et institu
it sacramenta sc̄ificācia. Instituit autem ea in
verbis et electis ad euidentiam significationis et
efficaciā sc̄ificacōis ita q̄ semp h̄nt significaciā
veritatis sed nō semper efficaciam curacōis. non
p̄pter defectum apte sui. sed a pte suscipientis. In
stituit autem p̄dicta sacramenta diuersimode q̄
dam sc̄z ex eis cōfirmādo. appbando et cōsumendo
ut m̄momiū et p̄niām. q̄dā aut̄ insinuādo et iniciā
do ut cōfirmacōnē et unxiōnē extremā. q̄dā aut̄ ini
ciādo et cōsumādo et in se ip̄o suscipiēdo ut sac̄mētū
baptisim. eucharistie. et ord̄is. hec enī tā et plene sta
tuit et etiā p̄p̄ suscepit. Nō aut̄ ad intelligēciā p̄d̄corū h̄

est q̄ principium reparatiuū nostrum est cr̄sus
crucifixus verbum scilicet incarnatum qđ q̄ verbū
est patri equale et substantiale est verbum sūme
virtutis sūme veritatis et sūme bonitatis ac p̄ hoc
et summe auctoritatis . et ideo ipsius est p̄prie no-
uum testamentum introducere . ipsius etiā est
legem dare integram et sufficientem s̄m exigenci-
am summe virtutis et veritatis ac bonitatis sue .
Domine ergo summe bonitatis p̄missa proposuit
beatificantiā . ratione summe veritatis precepta de-
dit diligentia ratione summe virtutis sacrā statu-
it amminiculantiā . ut per sacramenta virtus re-
pararetur ad implenda precepta diligentia . et p̄
precepta directiua perueniretur ad promissa eter-
na . faciente hoc verbo eterno cr̄sto scilicet domino
in lege ewangelica inquantum est via veritas et
vita . **R**ursus quia reparatiuum principium nō
solum est verbum inquantum verbum sed etiā in
quantum incarnatum q̄ hoc ipso q̄ incarnatum om-
nibus se offert ad noticiā veritatis . et omnibus
digne accedētibz se exhibet ad grām curatiōis .
Hinc est q̄ tumq̄ plenū gracie et veritatis ad ma-
iorem euideciā significandi ad efficaciam sc̄tificandi
sacrā instituit in electis simul et verbis ut dū elcā
ocul̄ et v̄ba auribus se offerret q̄ sunt duo sensus
maxime cognoscitiui euideciā darēt significatiōis
exp̄sse . Deinde etiā v̄ba significarēt elcā ut plenior

fieret efficacia cura cōis humane. q̄ quoniam tul
li datur repugnanti et impugnanti fontem gracie
interius in corde. Ideo sic instituta sunt ut significa
rent semper et vniuersaliter. non autem sanctifica
rent nisi. accedentes digne absque animifictione.

Postremo quoniam et si verbum incarnatum sit
fons gracie sacramentalis fuit ante incarnacōnē.
Aliqua vero non nisi post spiritus sancti missionē.
quedam vero medio modo se habentia. Hinc est
q̄ oportuit sacramenta institui diuersimode. Nam
ante incarnacōnem necessaria fuit et punctio peni
tentialis et generacio matrimonialis. Ideo hec
duo sacramenta non de nouo instituit sed iam a se
instituta et naturali dictamini quodammodo in
pressa consummauit et confirmauit in lege euange
lica dum penitentiam predicauit et nuptijs inter
fuit et legem coniugij approbavit secundum q̄ tol
litur ex diuersis euangelij locis. Ante vero spiri
tus sancti donacionem nec fuit plena donacio spi
ritus sancti ad confirmationem et nominis cristi
publicam confessionem. nec unctio mētis plenaria
ad euolationem. Ideo hec duo sacramenta scilicet
confirmacio et extrema unctio cristus solum inia
uit et ininuauit. cōfirmacionem. manum perui
lis imponendo et predicando discipulis eos bap
tizando spiritu sancto. Vnctionē vero discipulos
ad curādum mittendo qui infirmos ungebāt olea

sic dicitur in choro. medio vero tpe fuit regnatio et ecclesie ordinatio. et spiritualis cibatio. Ideo hec tria sacramenta scilicet baptismi. eucharistie. et ordinis et complete dedit et clare instituit primo baptismum suscipiendo. Deinde formam dando et ceteris publicando. Ordinem vero. dando primo potestatem ligandi et soluendi peccata humani generis. et potestatem conficiendi sacramentum altaris. Eucharistiam vero componendo se grano frumenti et conficiendo et dando imminente passione sacramentum corporis et sanguinis sui. Et ideo hec tria sacramenta per Christum distincte et integre debuerunt institui et in lege veteri multipliciter figurari tamquam sacramenta substantialia noui testamenti et propria legis latoris scilicet uerbi incarnati.

Capitulum v.

De dispensatione vero sacramentorum hoc tenendum est. quod potestas dispensationis sacramentorum regulariter spectat ad solum genus humanum. In omnibus autem sacris dispensandis necessaria est intentio. in aliquo etiam necessario cum intentione requiritur et ordo sacerdotalis scilicet ut pontificalis. pontificalis inquam necessarius est dispensationi confirmationis et ordinis. Sacerdotalis vero dispensationi eucharistie penitentie et unctionis extreme. Baptismus autem et matrimonium licet ad sacerdotem spectet potest tamen propter ordinem sacerdotalem dispensari de facto maxime in articulo uitentie. his autem personis sacra dispensari potest

a bonis et malis a fidelibus et hereticis intra eccle-
siam et extra h intra fm veritatem et utilitatem
extra vero nō ad utilitatem licet dispensentur fm
veritatem. **R**atio autem ad intelligentiam predic-
torum hec est quia reparatiuum principium nost-
rum verbum scilicet incarnatum in quātum deus et
homo sacra instituit ad salutem hominum. ordina-
uit sicut et cōgruum fuit qd hominibus dispensa-
rentur per ministerium hominum ppter cōseruan-
dam uniformitatem dispensationis ad saluatōrē
cristum et ad hominem saluandum. **Q**uoniam
igitur cristus saluator humanum genus saluauit
fm qd exigent equitas iuris. dignitas ordinis et
securitas salutis. operatus est salutem nostrā mo-
do recto et ordinato et certo. **H**inc est qd fm horū
trium exigentiam sacra cōmisit hominibus dispen-
sanda. **P**rimo igitur qd rectitudo iuris epigit vt o-
pera hominis fm qd homo nō sunt precipitanter
et opera hominis vt minister cristi aliquomodo refe-
rantur ad cristum et opera hominis vt minister
salutis aliquomodo referantur ad salutem vel in ge-
nerali vel in speciali. et dispensacō sacramētorum
est opus hominis vt racōnalis. vt minister cristi
vt minister salutis. **H**inc est qd necesse est esse qd
fiat ex intentione. et ex intentione qua qd intendit
facē qd xps instituit ad huānam salutē. l salte facē
qd facit ecclesia in quo claudit in quā h intēcio p dca

q̄ ipsa ecclesia fiat a cristo sacramenta accipit sic
ad fidei salutem dispensat. **A**lterius quia or
do dignitatis exigit ut maiora maioribus et mino
ra minoribus. et media medijs committantur. **E**t
q̄dam sunt sacramenta q̄ precipue respiciunt ex
cellenciam virtutis seu dignitatis vt sacramentum
confirmacionis et ordinis. q̄dam q̄ inspicunt indi
genciam necessitatis vt baptismus et m̄nionium
quorum vnū generat. alterum regenerat ad epis
cenciam debitam. q̄dam autem media vt eucharis
tia et penitencia et unctio extrema. **H**inc est q̄
prima tamquā extrema nō possunt dispensari nisi
ab epis et pontificibus quātum est de iure cōmuni
alia vero tamquam infima dispensari possunt a q̄
buscumq; ordinibus et personis inferioribus maxi
me in articulo necessitatis qđ dico ratione baptismi
media vero a solis sacerdotibus qui inter episcopos
et inferiores personas sunt quasi in medio constituti
Postremo q̄ securitas salutis exigit vt res sit fiat
vt in dubium non cadat. et nullus est qui cer
tus sit de bonitate et credulitate dispensatoris.
Et idem ipse non est certus de se vtrum amore vel
odio dignus sit. **P**ropterea si sacramenta dispensari
solum possint a bonis. nullus esset certus de suscep
cione sacramenti et sic oporteret semper iterari.
et malicia vnius preiudicaret aliene saluti. nul
la etiam esset stabilitas in gradibus ierarchie

ecclesie militantis q̄ maxime consistit in sacramen-
tis dispensandis. Et ideo congruum fuit ut sacra-
mentorum dispensatio cōmitteretur homini non
ratione sanctitatis q̄ variatur s̄m voluntatem s̄
ratione auctoritatis q̄ semper manet quātum est
de se. ac per hoc oportuit q̄ se extendat ad bonos et
ad malos et ad eos qui sunt intra. et ad eos qui
sunt extra ecclesiam. Item quia extra unitatem
fidei et caritatis q̄ facit nos filios ecclesie et mem-
bra nullus potest saluari. ideo si sacramenta extra
recipiantur nō ad salutem recipiuntur quāuis sint
vera sacramenta. sed vtilia possunt fieri. si quis ve-
deat ad sanctam matrem ecclesiam unitam cristi
sponsam. cuius filios xp̄s tantum dignos reputat
et̄na hereditate. Unde auḡs cōtra donatistas. Ec-
clesia paradiso cōparata indicat nobis posse q̄dem
baptismū eius homines etiam foras accipere sed
salutem beatitudinis neminē extra eam vel accipe-
re vel tenere. nam et flumina de fonte paradisi sicut
scriptura testatur etiam foras largitis emanant
nominatim quippe cōmemorantur. et p̄ quas ter-
ras fluant et q̄ extra paradysum constituta sunt
omnibus notum est. nec tamen in mesopotamia
vel in egipto quo illa flumina perueniunt et feli-
citas vite q̄ in paradiso commemoratur. Ita fit ve-
rum paradisi aqua fit extra paradysum beatitudo
tamen non fit nisi intra paradysum. Sic ergo

baptismus potest esse extra ecclesiam. multus autem
tem beate vite non nisi intra ecclesiam reperitur. quod su-
pra peritram etiam fundata est quod ligandi et soluen-
di claves accepit. hec est una quod tenet et possidet om-
nem sponsi sui et domini potestatem per quam coniun-
galem potestatem etiam de ancillis parere filios
potest. qui si non supbiant in sortem hereditatis vo-
cabuntur. si autem supbiant extra remanebunt. ma-
gis ergo qui per ecclesie honore atque unitate pug-
namus non tribuamus hereticis quidquid apud eos
eos cognoscimus. sed eos arguentes doceamus. quod
ex unitate habent non valere ad salutem nisi ad
eamdem redeant unitatem.

Ca. VI.

Quoniam iterum autem sacramentorum hoc tenen-
dum est. licet sit commune omnibus sacra-
mentis non iterum super eandem personam et materiam et ex
eandem causa. ne fiat contumelia sacramento. Specia-
liter tamen sunt tria sacramenta. quod non sunt aliquatenus ite-
randa scilicet. baptismus. confirmatio. et ordo. In his autem
tribus imprimatur triplex character interior qui non
delet inter quos character baptismalis retinet funda-
mentum. nec putant alij imprimi. nisi ille primitus imprimatur.
Non si quis ordinetur non baptizatus nichil profus effi-
cit. sed totum de nouo faciendum quod non intelligit iterum
quod constat non fuisse factum. **Q**uoniam autem ad intelligenti-
am per doctrinam hec est. quod principium nostrum repasum verbum scilicet
incarnatum licet ratione sue virtutis et sapientie et bonitatis non

agat in efficacia nichil inepte. nichil in fructu
se. potissime tamen observari debet in suis nobilib
simis operibus cuiusmodi sunt illa per q̄ reparat
genus humanum. **Q**uoniam ergo sacramenta
sunt de genere huiusmodi operum divinorum.
Hinc est q̄ contumelia quodammodo fit eis. quā
do super eandem materiā et personam et ex eadem
causa iterantur. quia in hoc ostenditur q̄ prius di
spensata fuerunt in efficacia et inepta ex infructu
osa. contra illud qd̄ exigebat ip̄ius reparati prin
cipij virtus et sapientia et bonitas summa q̄ sem
per assistit ad operandum in illis et per illa sacrā
da. **R**ursus autē quoniam inter hec sacramenta
reparatiua in quibus est generaliter efficacia diui
ne virtutis ad reparationem humani generis q̄
dam sunt q̄ tantum introducta sūt ppter remedia
morboꝝ q̄dam etiā q̄ nō solum ad hoc s̄ etiā ad
statuēdum et discernēdum et ordinādum in eccle
sia ierarchicos gradus. et morbi pūt variati expel
li et iterum introduci. Gradus autē ecclesie debēt
esse firmi solidi et in cōcussi. Hinc est q̄ sacramen
ta q̄ respiciunt morbos iterabiles habent efficaciā
trāsēntem. ac p hoc iterabiles rōe noue cause. Sa
cramēta vero illa q̄ respiciūt ḡdus ierarcheos
et status fidei determinātos nāc est q̄ ppter effāis re
mediātes aliq̄s effāis t̄buant pmanētes ad gra
dū et statuū ecclesie dist̄nem firmā et stabilem.

et qm hoc nō potest fieri per data naturalia vel so-
na gratuita gratum faciencia. necesse est fiat per a-
liqua signa substantie incorruptibilis scilicet anie
incorruptibiliter a principio incorruptibili scādu
conformitatem ad incorruptibile indelebiter et
gratis impressa. q̄ caracteres appellantur. Qui quo-
niam nūquam delentur. Ideo nec iterari possunt
nec illa sacramenta in quibus caracteres imprimū-
tur. **P**ostremo quoniam triplex est status fidei
secundum quem habet fieri distinctio in populo cris-
tiano videlicet in acie ecclesiastice ierarchie scilicet
status fidei genite roborate et multiplicata. scādu
primum fit distinctio fidelium ab incredulis.
per secundum fit distinctio fortium a debilibus. per
tercium fit distinctio clericorum a laicis. Hinc
est q̄ illa sacra q̄ respiciūt eplice fidei statū p̄dictū
caractēs imprimūt p̄ q̄s indelebiter in p̄ssos semp
distinguit. ac p̄ hoc nūq̄ iterari possūt. **Q**m q̄
baptismus respicit statū fidei genite in quo pplūs
dei distinguit ab incredul ut israhelice ab egiptijs.
Et cōfirmatō respicit statum fidei roborate in q̄ dist-
inguitur pplūs fortis ab infirmis sicut pugiles ab
hys q̄ nō sūt ad pugnādū ydonei. **O**rdo respicit
statū fidei multiplicata in q̄ distinguit clericus a laicis
sicut leuite a tribus alijs. Hinc ē q̄ in hys tribus tm̄
sacris caractēs imprimūt. **Q**uia vero distinctio ppli a
nō ppli ē p̄ma et radicalis hic ē q̄ caractē baptismal

est fundamentum omnium aliorum characterum
Et ideo illo. non substrato nichil poterit supedificari
ac per hoc oportet de nouo fieri. Si autem ille sub
stratus fuerit alij imponi possunt nec umquam ulte
rius iterandi sunt. nec tria sacramenta predicta quae
eos imponunt. ex causa aliqua iterantur. et grauius
de facto iterantibus debet imponi penitentia. propter
diuini sacramenti contumeliam. licet alia quatuor
ex causis diuersis possint sine sua contumelia iterari.

Septimum capitulum.

Nunc septimo loco testat videre de integritate
cuiuslibet sacramenti quod cum sit in numero sep
tisimo. Primo videndum est de integritate baptis
mi quod est ianua omnium aliorum sacramentorum
De integritate igitur sacramenti baptismi. Hoc
tenendum est. quod ad hoc quod aliquis baptizetur vere
et plene requiritur expressio forme rationabilis a do
mino instituta quae est haec. Ego te baptizo In no
mine patris et filij et spiritus sancti amen. absque omissi
one vocali. et sine interpositione vocabuli absque
postteracione ordinis supradicti. et sine immutatione
nominis praenominati. Requiritur etiam immersio vel
ablutio per elementum aque in toto corpore vel saltem
in digniori parte. ita quod expressio et immersio fiat ab
vno et eodem et in eodem tempore. quibus coar
rectibus si non sit fixio in baptizato datur ei gratia
regenerans. reificans. et purificans ab omni culpa.

qđ vt efficacius fiat catheterismus et exportismus tñ
quam pparatorij pmituntur tam in paruulis qđ
in adultis requiritur fides ppria in paruulis sufficit
aliena. **R**atio autem ad intelligenciam p̄dictorū
hec est qđ cum principium nostrum reparatiuum
verbum scilicet incarnatum tñquam perfectissimū
et sufficientissimum reparare habeat genus huma
num per medicamenta sacramentorum ita qđ nich
il sic superfluum nichil inordinatum nichil eciā
diminutum ita qđ disponere debuit qđ sacramentū
baptismi et alia integrentur p̄m qđ exigebat sua
virtus nostra salus. et eciā nostra morbus.
Quoniam igitur virtus nos reparans est virtus
totius trinitatis. quam sancta mater ecclesia cre
dit in animo confitetur in verbo et profitetur in sig
no sub trium personarum distinctione et pprieta
te ordine et origine naturali. Est eciā virtus passi
onis cristi qui mortuus et sepultus fuit et die ter
cia resurrexit. Hinc est qđ ad horum expressionē
in sacramento qđ primū omnium sacramentorum
est in quo primo et principaliter hec v̄as opatur
debet fieri expressio trinitatis indistincta ppria et
ordinata nominatione quātum est de forma cōmu
ni. Tacet aliquo tempore potuerit fieri in nomine
cristi in quo intellectus clauditur trinitatis. Debet
eciā fieri expressio verbi baptizandi cum trina in
mersione ad expressionē mortis xpi et sepulture et

resurrectionis post tribuum facte q̄tūm est de gra-
tuitate. Et quia simul opatur utraq; virtus. Et
in uno saluatore cristo utrumq; horum debet fieri
ab uno et eodem simul et in eodem tempore ppter
seruandam unitatem in sacramento et significan-
dam unitatem in saluatore nostro et mediatore
cristo. **T**ertius quoniam salus nostra require-
bat inchoari per regeneracionem seu r̄nouacionem
in esse gracie conferentis spirituale esse. abster gen-
do immundiciam. effugando tenebram. et refrigeran-
do concupiscenciam q̄ uniuersaliter latefacit omnem
hominem descendente seminaliter ab adam.
Hinc est q̄ sacramentum primum qd̄ est regene-
ratiuum debet fieri in elemēto qd̄ haberet conformi-
tatem ex naturali representatione ad triplicem ef-
fectum predictum gracie inchoantis nostram salu-
tem. **Q**uoniam ergo aqua sua puritate mūdāt
sua peruetate luminis est delatiua. sua frigidita-
te refrigerat. Et maxie cōe est oibus inter oia liqui-
da. Hinc est q̄ sacramentū regnācōis nr̄e pfici d̄z
in elemēto aq̄ mdr̄iter. q̄ ois aq̄ oia que eadem
est sp̄e. et similiter ne aliq̄s ppter defectū elemēti
piculū salutis iurcē poss̄. **P**ostremo qm̄ morb⁹
nr̄ 2ta q̄z p̄cipali ē baptisim⁹ ē origiāle p̄m. qd̄
mām puat vita gr̄e. a oim̄ viciū r̄atidie Et hitat
et p̄nā qd̄ amō reddit ad oē ge⁹ culpe. et traducit
abūde. a puulū fāt concupiscibilem. adultū v̄ro actū

concupiscentem. redigit etiam in diabolicam seruitutem et in potestatem principis tenebrarum. Hinc est quod ad hoc quod per illud sacramentum per contritum sufficiens adhibeatur remedium. congruit in eo dari gratiam regenerantem contra priuacionem vite gratuite. gratiam rectificantem in septiformi virtute contra priuacionem virtutis habitatiue gratiam purificantem ab omni culpa. contra prouitatem ad omnem deordinationem viciouam. **Et** quoniam originale peccatum trahitur abunde. et puulum facit concupiscibilem et adultum actu concupiscentem. necessaria est adulto fides propria et penitentia. et puulo sufficit aliena que scilicet est in vniuersali ecclesia. Quia vero baptisimus debet eruerere a seruitute diaboli et de potestate principis tenebrarum tam puulos quam adultos. Hinc est quod utique exortizari debet per expulsiouem potestatis contrarie. utique etiam cathetizari. adulti ut expulsa caligine erroris instruuntur ad fidem puuli vero ut sciant patrum quid eos debeant docere ne prohumano defectu impediatur baptismis sacramentum quod minus habeat finem suum.

Capitulum octauum.

O E sacramento confirmationis hoc tenendum est quod ad ipsius integritatem requiritur forma vocalis que secundum morem magis conueniens est. Signo te signo crucis. et confirmo te crismate

salutis in noīe patris et filij et spūs scā. Requirit etiā
ca, ma qđ officit ex oleo a balsamo. de q tñ p man?
Epi signū crucis fronti iponit sub pđcā scō vborū
cōfirmacōis suscipit sacrm p qđ pfirmat hō ad no
mē cristi audacter a publice pfitēdū. **Nō** aut ad in
telligēciā pdictorum hec est. Quia repatiū pī
cipium nostrum verbum scilicet incarnatum sicut
eternaliter conceptum est in corde patris et corpora
liter in carne sensibilibiter apparuit homini. sic ne
minem reparat nisi ipsum et corde concipiat credē
do. et creditum exterius confitendo depromat con
fessione debita cuiusmodi est confessio vitā dica vir
tute plena q non tantum est veritas speculatiua ve
rum etiam practica. in qua non tantum est adeq
cio intellectus sermonis rei verum etiam in qua
totus homo veritati conformatur secundum intel
ligēciā rationis. secundum complacēciā vo
luntatis. et secundum adherēciā virtutis. ut
sit ex toto corde tota anima. tota mēte. sit ex corde
puro et consciēcia bona et fide non ficta. Et est ta
lis confessio integra placida et intrepida. ut sit in
rōe eius de q ē placida rōe ei? corā q ē. Intrepida
rōe ei? a q fieri hēt ulla pfectio. **Qm** i ad hoc hō pu
sillanimis nō ē ydone? n p manū supne grē oforti
tū iō ad hō sacrm pfirmacōis fuit diuinitus insti
tutū tāq immediate sequēs baptisimū. Quia vero fi
nis iponit nēcitātē hys q sūt ad finē. idēo integrati

debet hoc sacramentum sibi exigentiam confessionis
predicte et suarum conditionum trium videlicet pre
dictarum. Primo ergo qd confessio hec debet esse in
tegra et integritas confessionis non est nisi quis con
fiteatur. christum verum hominem pro hominibus
crucifixum. eundemq; verum dei filium in trinitate
patri et spiritui sancto per omnia coequalem. Inda
est qd in forma vocali non tantum fit expressio actus
confirmandi. verum etiam in ipsius signi crucis et
nominis beatissime trinitatis. Amplius qd con
fessio debet esse placida ratione eius coram quo fit
et fieri habet coram deo et hominibus et deo non
potest placere nisi assit lumen intelligencie et nitore
conscientie. nec proxime nisi assit odor bone fame et
vite honeste. ideo ad horum designationem in electo
exteriori commiscetur oleum olivaceum qd est nitidum
balsamo qd est odoriferum. ut per hoc sanctificetur
qd confessio ad quam hoc sacramentum ordinat et dis
ponit coniunctum debet habere et nitorem conscientie
et intelligentie cum suavi odore tam vite quam fame ne
aliqua contrarietas sit inter linguam et conscientiam
et inter vitam et famam. propter quam talis confessio
acceptetur ab homine nec approbetur a christo.

Postremo qd talis confessio debet esse intrepida ut
nec timore nec pudore quis dimittat dicere verita
tem. nec tpe persecutionis christi ignominiosam mortem
crucis confiteri publice formidet. Perutescat precipue

horrens in similem incidere penam et ignominiam
passionis. et huiusmodi timor et pudor potissime
apparent in facie et maxime in fronte. Et ideo ad
omne verecundiam et formidinem appellendam et
manus potestiva imponit q̄ ostendat. et erup fronti
imprimatur ut non erubescat eam publice confiteri
nec formidet pro confessione nominis casti si opus
fuerit quamcumq; penam vel ignominiam sustine
re. tamq̄ verus pugil onctus ad p̄lium. et tamq̄
miles strenuus ferens in fronte regis sui signum
et crucis eius triumphale vexillum tū quo paratus
fit hostium aeneos penetrare securus. Nemo em̄
crucis gloriam libere potest p̄dicare si crucis pena
et ignomia formidetur. Iuxta qđ dicebat sanctus
Andreas. ego si crucis ignominiam expauescerem
crucis gloriam misericordie predicarem.

Capitulum ix.

O E sacramento eucharistie hoc tenendum est
q̄ in hoc sacramento verum corpus et verus
sanguis cristi nō tantum significatur sed etiam re
tenter continetur sub duplici specie panis scilicet
et vini. tamquam sub vno non duplici sacramen
to. hoc autē post cōsecrationem sacerdotalem q̄ fit in
placōne vocali forme a dñō institute sup panē hoc
ē corpus meū. sup unū vero. ē calix sanguinis aē
Quibz obis cū intencōe cōficiendi a sacerdote platis
tr̄ssbat utriq; elemētū s̄m s̄bām corp⁹ et sanguē

Ihesu cristi. remanentibus speciebus sensibilibus.
sub quarum utraq; continetur totaliter nō circū
scriptibiliter nec localiter s; sacramentaliter totus
cristus. in quibus pponitur nobis eciam ut cibus
quem qui digne accipit nō solum sacramentaliter
verum eciam per fidem et caritatem spiritualiter
manducando corpori cristi mystico magis incorpo-
ratur et in se ipso reficitur et purgatur. qui vero indig-
ne accedit iudicium sibi manducat et bibit nō diui-
dicans sanctissimum corpus cristi. **R**atio autem
ad intelligenciam pdictorum hec est. quia principi-
um nostrum reparativum verbum scilicet incarna-
tum et sufficientissimum est in virtute et sapientis-
simum est in sensu. ideo sic nobis contulit sacra p-
m quod exigit sapientia et sufficientia sua. et qz suffi-
cientissimum est. ideo in largiende medicamen-
ta morborum et carismata graci-
arum nō tantum
instituit sacramentum qd nos in esse gracie gene-
raret ut baptismum. et genitos augmentaret et
roboraret ut confirmacōnem. verum eciam qd ge-
nitos et augmentatos enutriveret ut sacramentum
eucharistie ppter qd hec tria sacramēta oibus dari-
tur q accedunt ad fidem. **Q**m igit nutrimentum
nostrū qm ad esse gratulatum attendit in unoq;
fidelū p cōservacōnem deuocōis ad deum dilecti-
onis ad p-
mū. et delectacōis intra se ipm. et deu-
otio ad deū exercet p sacrificij oblacōnem. dilectio

ad proximum per vniuersi sacramenti communione
et delectatio intra se ipsum per viatici refectioem.
Hinc est quod principium nostrum repatiuum istud sa
cramentum eucharistie dedit in sacrificium oblationis
Et sacramentum communione et viatici refectioem.
Quia vero principium nostrum repatiuum non tantum
est sufficientissimum sed etiam sapientissimum cuius est
omnia agere ordinatum. ideo sic dedit nobis et dispo
suit sacrificium et sacramentum et viaticum exhibe
re hinc quod competat tempori gratie reuelate statui vie
et capacitati nostre. **P**rimo igitur quoniam tempus
gratie reuelate requirit. ut iam non offeratur obla
tio qualescumque. sed pura placida et plenaria. Et
nulla alia est talis nisi illa que fuit in cruce oblata.
scribitur Christi corpus et sanguis. Hinc est quod neces
sario oportet in hoc sacramento non tantum figura
tue verum etiam veraciter corpus Christi tanquam oblati
onem huic tempori debitam contineri. **S**imiliter quod
tempori gratie consonat quod sacramentum communione
et dilectionis non tantum sit communione et dilectio
nem significans. verum etiam ad illam inflammans
ut efficiat quod figat. et quod maxime nos inflammat ad di
lectionem mutuam et maxime vnit membra et unitas capi
tis a quo per vim amoris diffusiuam unitatem et conforti
um manet in nos dilectio mutua. Hinc est quod in hoc
sacramento continetur corpus Christi et caro immaculata ut se
in nobis diffundat et nos invicem uniat et in se confortans

per ardentissimā caritatem per quā se nobis dedit. se p
nobis obtulit se nobis reddidit et nobiscum existit
usque ad finem mundi. **P**ostmodū etiā refectionio
competens statui gratie est refectionio spūalis. cōmūis
et salutaris. refectionio autem spūs est verbum vite
ac per hoc refectionio spūalis. spiritus in carne est ver
bum incarnatum siue verbum caro quod nobis cōmu
nis et salutaris quia licet sit vna omnis tamen
saluatur per ipsam. Quia ergo nō est dare alium
cibum spiritualem cōmunem et salutiferum nisi ip
sum verum corpus cristi. Hinc est necesse est ip
sum in hoc sacramento veraciter esse cōtentum exi
gente hoc placatione sacrificij placati. sacramenti
vnitui. et viaticae refectioni quod debent esse in tempore
noui testamenti et gratie reuelate et veritatis cristi
Rursus quia statui vie nom competit cristum
aperte videre propter velamen enigmatis et prop
ter meritum fidei. nec conuenit cristi carnem denti
bus attractare et propter horrorem crudelitatis et
immortalitatem ipsius corporis. Ideo necesse fuit
corpus et sanguinem cristi tradi velatum sacratissi
mis symbolis et similitudinibus congruis et expres
sive. **E**t quoniam nichil magis est ydoneum ad
refectionem quam cibus panis et potus vini. nich
il magis est ydoneum ad significacōnem unitatis
corporis cristi veri et mystici quam panis factus de
mundissimis granis et vinum expressum de pu. ac

vinū expressum de purissimis a cūis in unū collec-
tis. ideo sub hys speciebus magis q̄ sub alijs debu-
it sacramentum exhiberi. Et quia cristus sub illis
speciebus esse debebat. nō s̄m mutacōnem factam
in ipso sed potius in eis. ideo ad prolacōnem dupli-
cis verbi predicti in quo insinuat̄ existētia cristi
sub speciebus istis fit cōuersio substantie v̄tusq;
in corpus et sanguinem remanētibus solis acciden-
tibus tamquam signis corporis contenti et etiā
expressiuis. Quia vero corpus cristi beatum et glo-
riosum nō potest diuidi nec in p̄tes suas nec sepa-
rari ab anima neq; a diuinitate summa. ideo sub
vtraq; specie est vnus cristus totus et in diuisus
sc; anima corpus et deus ac per hoc vtrobiq; vnū
et simplicissimum sacramentum cōtinens totum
cristū. Et qm̄ querit̄ pars speciei significat cristi
carnem. Hinc est q̄ totus cristus est in tota spe-
cie et in qualibet eius parte siue sit integra siue di-
uisa. ac per hoc nō est ibi vt cīrāscriptus vt occu-
pans locum. vt habens situm. vt perceptibile per
aliquem sensum corporeum et humanum sed om̄
nē latens sensum vt fides habeat locum et meritū
p̄pter qd̄ etiā vt non deprehendatur. accidentia
illa habent omnem operationem quam habebant
prius hoc sint p̄ter subiectum q̄ diu cōtinēt intra
se cristi corpus. qd̄ quidem est q̄ diu durat in suis
p̄prietatib; naturalib; et sūt ydonee ad cibādum

Postremo qm̄ capacitas nostra ad cristum effici
ater suscipiendum nō est in carne sed in spiritu nō
in ventre sed in mente. Et mens cristum nō attin
git nisi per cognitiōnem et amorem per fidem et ca
ritatem ita qd fides illuminat ad recognitiōnem et
caritas inflamat ad deuotiōnem. Ideo ad hoc qd
aliquis digne accedat oportet qd spiritualiter com
medat ut cristum per cognitiōnem fidei mastiet p
deuotiōnem amoris suscipiat per quam in se non
transformet cristum sed ipse potius trahatur in
eius corpus mysticum. ppter qd manifeste tollitur
qd qui tepide indeuote et incōsistenter accedit iudiciū
sibi manducat et bibit qd tanto sacramento contra
meliam facit. Et ideo consilium est hys qui se senā
unt minus mūdōs mente vel etiam indeuotos. ut
differant quousq; ad esum veri agni parati deuoti
mundi et circumspecti accedant. ppter qd etiam
hoc sacramentum preceptum est celebrari cum so
lemnitate precepta tū quantum ad locum tū eti
am quantum ad tempus et quantum ad verba et
orationes et quantum ad vestimenta in celebra
tione missarum. ut ipsi sacerdotes conscientes qd
etiam percipientes suscipiant gracie donum per
quam purgentur illuminentur et perficiantur re
ficiantur et in ipsum cristum per excessiuum amo
rem ardentissime transferantur.

¶ Capitulum nonū.

Que sacramento penitencie hoc tenendum est. qd
ipsa est scda tabula post naufragiu ad qua
naufragans per mortale peccatum recurrere potest
q diu est in statu presentis vite quocienscumque
et quando cumq; voluerit diuinam clementiam in
plorare. Ipsius autem ptes integrales sunt coti
tio in animo. cofessio in verbo. et satisfactio in ope
re. ex quibus tuc penitencia integratur. cu peccator
omnem mortalem culpam perpetratam et facto de
serit et verbo accusat et in animo detestatur ppo
nens nuquam iterare peccatum. hys debito modo
coarctentibus cu absolucione facta ab eodem in quo
est ordo clauis et iurisdictio absoluitur homo a pec
cato et reunitur ecclesie et reconfibatur xpo median
te clauis sacerdotati per cuius iudicium non tantu
habet fieri absolucio. verum etiam excommunicacio
et relaxatio q pprie habent fieri ab episcopo tamq
ecclesie sponso. **R**atio autem ad intelligentiam
predictorum hec est. quia principium nostrum re
paratiuum verbum scilicet incarnatum eo ipso qd
verbum fons est veritatis et sapientie. eo ipso q in
carnatum est fons pietatis et indulgentie. Ideo
debet reparare genus humanum per medicamen
ta sacramentorum et precipue contra precipuum
morbum qui scilicet est mortale peccatum. Iuxta
qd docet pontificem pium. peritum medicum. et
iudicem equu ut sit in curatione nostra appareat

verbi incarnati summa clemencia . summa pruden-
cia . et summa iusticia . primum igitur quoniam
incuracione nostra a mortali culpa per penitencia-
am apparere debet ipsius cristi pontificis piissimi
summa clemencia et summa clemencia pontificis su-
perexcedit omnia peccata humana qualiacumq; et
quantacumq; sint et quocienscumq; fuerunt per-
petrata . **H**inc est qd peccantes suscipere ad veri-
tatem est ipsius pontificis clementissimi non semel
bis . sed quocienscumq; suppliciter implorauerit
clemenciam dei . **E**t qd diuina clemencia tunc ve-
re humiliter et suppliciter imploratur quando in-
teruenit penitencie lamenta . et ad hoc potest homo
se conuertere quam diu est in statu presentis vite
quia vertibilis est in bonum et malum . **H**inc
est qd optimamq; et quandocumq; et quocienscum-
que homo peccauerit peccator ad penitencie sacra-
mentum potest habere refugium per qd sibi fiat re-
missio peccatorum . **R**ursus quia in incuracione
nostra debet apparere et manifestari ipsius cristi
medici piissimi summa prudentia . et prudentia
medici est in adhibendo remedia contra per q non
totaum morbus auferatur verum etiam preadatur
causa . cum peccetur in deum delectacione consensu
et perpetracione scilicet corde . ore . et opere . **H**inc
est qd prudentissimus medicus instituit ut co-
tra disordinacionem peccatoris sit triplicem vim

scilicet affectiuam interpretatiuam et operatiuam
q̄ sit per delectationis complacentiam occultam essz
reformatio penitentis fm triplicem vim pdictam
per doloris penitentiam conceptam in corde per con
punctionem expressam in ore per confessionem co
summam in opere per satisfactionem. **Et** quia
omnia peccata mortalia ab vno deo auertunt et
vni gracie opponuntur et vnā principalem homi
nis rectitudinem puerunt. Hinc est q̄ ad hoc q̄
penitencie sacramentum sit sufficienter ex suis p
tibus integratum. necesse est q̄ penitencia habeat
de omnibus peccatis et quantum ad preteritum p
dispendiciam de perpetratis. Et quantum ad pre
sens per cessationem de perpetratis et quantum
ad futurum p ppositum nuquam recidivandi vel
in idem vel in aliud genus peccati. vt sic totaliter
recedendo a culpa per penitenciam diuina gracia
suscipiatur per q̄ obtineatur venia omnium pecca
torum. **P**reterea quoniam in citatione nostra
manifestari debet ipsius iudicis recta iusticia. et ip
sius in ppria persona nō est iudicare ante iudiciū
finale ideo ad pericula iudicia ante finem iudi
ces debuit constituere. Et quia iudices isti inter de
um offensum et hominem offendentem sunt quasi
intermedij vt proximi cristo. et prepositi populo do
mini domino autē illi pāpue sunt p̄xi et fami
liarēs racōe officij q̄ sūt eius mīsterio cōsecrati scz

Sacerdotes. Ideo omnibus in sacerdotali ordine cō
stitutis et solis datur potestas duplicis clavis scz
clavis sciencie ad discernendum. et clavis q̄ est po
testas ligandi et solnendi ad diuidicandum et ab
solucionis beneficium impendendum. **Q**uia vero
ppter confusionem vitandam nō quilibet antitez
est prelatus in ecclesia militante. cum ipsa ecclesia
ierarchia debeat esse secundum potestatem iudicia
riam ordinatam. Ideo hec potestas ligandi et sol
nendi concessa est primo vni et summo sacerdotali
cui collata est tanquam summo capiti potestas v
niuersalis. et deinde p̄m perticulares ecclesias diui
ditur in partes. ita q̄ primo in episcopos deinde in
presbiteros descendit a capite vno. Ideo licet vnus
quisqz sacerdos habeat ordinem et clauem ad eos
tamen vsus clavis tantum se extendit qui sibi or
dinarie sunt subiecti. nisi sibi ab eo qui habet potes
tatem ordinariam conmittatur. **C**um ergo illa
iurisdictio sit principaliter in capite summo. et de
inde in episcopo. et postremo in sacerdote. curatio
potest quidem a quolibet horum cōmitti alteri. suf
ficiēter quidem ab infimo. magis a medio et maxi
me a suprema. **E**t quia in pontifice summo et eti
am in episcopis est huiusmodi iurisdictio non tan
tum ad iudicandum inter deum et hominem in oc
culto verum etiam ad iudicandum inter hominem
et hoiēm in ap̄to tāq̄ in illis q̄ 2missū est ecclesie

regimen et custodia sicut sponsa committitur spon-
so. Hinc est quod gladium habent prelati in quo p[oss]unt
percutere ad iuris defensionem in exertatione. et
potestatem largiendi de thesauris meritorum eccle-
sie quos habet repositos et commendatos tam a ca-
pite quam a membris et hoc in relaxatione. ut sit t[ame]n
quam veri iudices ligandi et soluendi integrā pos-
sident potestatem. per quam impenitentes faciant
et cōpescant rebellos. Et nichilominus absoluāt
et reconcilient deo et sancte matri ecclesie veraciter
penitentes.

Capitulum decimū.

Quod sacramēto unctionis exercetur hoc in sum-
mo tenendum est quod ipsa est sacramentum
existencium ex hac vita apparans et disponens ad
sanitatem perfectam. valet etiam ad delenda veni-
alia et ad recuperandam sanitatem presentem nisi in-
firmo expediat. Ad huiusmodi sacramenti integri-
tatem requiruntur oleum oliuarum simplex et con-
secratum. vocalis expressio orationum in unctione
infirmi in septem p[ar]tibus determinatis scilicet in o-
culis. auribus. labijs. naribus. manibus. pedibus.
et lumbis. Iner debet illud sacramentum dari nisi
adultis et postulancibus in minente periculo mor-
tis et hoc per manus et ministerium sacerdotis. Ex
quo collitur quod inter hoc sacramentum et cōfirma-
tionem est differentia sepeformis scilicet in efficacia.

in forma et in materia in suscipiente in dante in
loco et in tpe. Ratio ad intelligētiā predictōz hec ē
quia p̄cipiū n̄m repatiūū verbum scz incarnatū
nos repat inq̄tūū mediator dei et hominū homo
cristus ihesus et inq̄tū ihesus habz saluare. Inq̄
tū vero cristus vinctus habz vntionis grāz in ali
os diuare. Hinc est q̄ ipsius ē in sacramentis suis
mēbris vntōm ēbuere salutare. Qm̄ autē anima
ad hoc q̄ perfecte sanetur indiget triplici genere
sanitatis scz ad strennuitatē actōis ad suauitatē
cōtēplationis et ad felicitatē cōprehensionis. P̄ma
est intriāū in acie ecclesie. Sc̄da est presidenciū
in eadē quorū est alios erudire et tertia est exeuā
ūm de eadem p̄ mortē. Hinc est q̄ non solum vincti
onis sacramētū instiaut dñs in confirmatione. v̄
rū etiā mediā in ordine p̄tificationis et extrema imi
nente piculo mortis. Quomā igitur finis ip̄it ne
cessitatem h̄is que sunt ad finem. hinc est q̄ setū
dū exigēciā huius finis debet hoc sacramētū op̄e
rari. debet etiā integrari. debet etiā suscipi et disp
ensari. Primū ergo qm̄ huius sac̄i op̄atio debet rē
gulari a fine et finis est quia introductum est
ad salutē felicitatis p̄petue facilius et expeditius
cōsequēde et hoc fit per deuotionē sursū leuantē
per exonerationem a culpis venialibus et alijs cō
sequēdis q̄ deorsum deprimūt. Hinc est q̄ sacramē
tū illd̄ efficacā h̄z q̄ ad deuotōez excitandam et ad

remedia dimittenda. et ad peccatorum scoriā facili⁹ abo-
lendam. Et qz plurib⁹ infirmis expedit adhuc viue-
re ad suorum accumulū meritōz. Hic ē qz sacm̄ illud
et aimā vigorādo ī bono. et exorādo a malo. frequē-
ter etiā alleuiat a morbo. et hoc est qz dicit bñs
Jacob⁹. et oratio fidei saluabit infirmū et si in pccis
fuerit dimittetur ei. **R**espons⁹ qz huius sacramēti isti-
tutio debet eē p̄m exigēciā finis et hoc est acq̄sitiō sa-
lutis spūalis p remissionē culpāz et hec salus res-
picit sanitatē et mūdiciā cōsciencie interioris p̄m qz
iudicat ille iudex celestis. Hinc ē qz in hoc sacramē-
te debet esse oleū simplex et cōsecratū qz sanctitatē et
nitore designat ī habitaculo cōsciencie. **Q**uia vero
sup istam salutem mortalis homo nō habet potes-
tatē. hic est qz oratio et forma vocalis exprimitur
per ipsius verbum deprecatorium ad impetrandum
gracie donum. Et quoniam anima infirmitates
spirituales contrahit in corpore secundum quatuor
virtutes ipsi⁹ corporis regitūas scilicet significati-
uam interpretatiuam. generatiuam. et progressi-
uam. Hinc est qz membra hys virtutibus deserui-
ēciā sūt ungeda. **Q**uia ergo quicqz sūt mēbra deser-
uēciā v. sensib⁹ scz oculi visui. aures auditui. et os
gustui et etiā alij virtuti scz īcōpaciē et pedes de-
seruiunt pgressui et lūbi generationi qz genitalia in-
dignū et pudendū est contractari et etiā noīari.
Hic ē qz unctio debet fieri in septem locis predictis.

ut sic disponatur homo per hoc sacramētū ad ple-
nitudinē sanitatis per dilectionē omnis peccati ve-
nialis. **P**ostremo quia huius sacramenti suscep-
tione fine depēdy. et finis est velocior trāsitus ad celū
per depositionē omnium venialium et conuersionē mentis
ad deū. ideo non habet dari nisi adultis qui veniali-
ter peccant. nec aliquibus nisi petentibus qui sur-
sum deuote erigunt nec nisi in piculo cōstitutus et
quasi in trāsitu ad alium. et quia hoc sacramētū ē
quasi pēdicantiū et tantū habz materiā sacrā scz
oleū cōsecratū. Hinc est qd ppter piculū euitādum
debet cōmitti sacerdoti et ppter cōsecrationē olei n̄ est n̄
a sacris maibus cōrectādum. ex variatione ergo
finis in cōfirmatione et vocatione extrema oritur va-
rietas in efficacia in materia. in forma. in loco. in tē-
pore. in suscipiente. et dispēsante. In efficacia quia
illud sacramētum disponit ad vicius agoizandū
hoc ad celerius euolandū In materia qd illud fit in
oleo p̄mixto balsamo. hoc vero in oleo puro. In for-
ma qd illud i iudicacia h̄o ē d̄p̄cacia In loco qd illud i
frōte. h̄o vero i multiplici pte. In tempore quia illud
in sanitate. hoc vero in egritudine. In suscipiente
quia illud non solum adultis verum etiam perui-
lis. hoc vero tantum adultis. In dante quia illud
ab episcopis hoc vero a sacerdotibus quibuscumqz
et hec omnis diuersitas a fine procedit. quia sicut
claruit qd diuersitas in ipsis finibus proximis

diversitate introducit in hijs que ab fines illos ha
bet finaliter ordinari.

O E sacramento ordinis hec in summa tenenda
sunt. **Q**uo ordo est signaculum quoddam quo spiritalis
potestas traditur ordinato. **N**ec autem ordo sit u
num de septem sacramentis septiformis tamen est
ordinis gradus. Primus est in hostiis. Secun
dus in clericis. Tertius in exorcistis. Quartus in
acolytis. Quintus in subdiaconis. Sextus in diaco
nis. Septimus in presbiteris. **H**is autem quasi p
modum cuiusdam preparatorii preponitur clerica
lis tonsura et psalmistatus. **P**er modum autem com
plementum supponitur. Episcopatus patriarchatus et
papatus. a quibus manant ordines et dispensari
debent sub debitis signis tam ex parte visus quam
et auditus solempnitate debita nichilominus ob
servata quantum ad tempus locum officium. et perso
nam. **R**atio autem ad intelligentiam predictorum
hec est. quia principium nostrum reparativum ver
bum scilicet incarnatum ut deus et homo sacramen
torum medicamenta ad salutem hominum instituit ordina
te discretis et pietatis per exigentiam sue bonitatis sapientie et
virtutis. hic est quod ipsa sanctorum medicamento remisit hominibus
dispensanda non quodcumque sed eorum quod exiebat ordo. discretio
et pietas. Oportuit ergo aliquas personas distinguere et
segregare ad huiusmodi officium exequendum quibus
ordinario iure potestas huiusmodi committeretur.

quia huiusmodi discretio non debuit fieri nisi per
signa sacra cuiusmodi sunt sacra. Hinc est quod debuit
esse aliquod sacramentum quod esset sacrum signaculum
ordinatum. distinctum et prout ad sacra cetera
dispensanda. modo distinctum prout et ordinatum
est. Et ideo ordo diffinitur sic Ordo est signaculum quod
dam in quo spiritalis potestas traditur ordinato ita
quod simul in eis notificatione clauduntur tria predicta.
Ex quibus colligi possunt in summa quae ad integritatem
ordinis exiguntur. Primum igitur quoniam ordo est sig-
naculum distinctum et sequestratum ab omni popu-
lo ut quis divino cultui sit totaliter mancipatus ideo
ordines praecedit distinctio quedam in consuetudine et co-
rona. per quam intelligitur refectio temporalium appeti-
tum et mentis eleuatio ad eterna Et ita ut totus
ostendatur clericus deputatus esse ad diuinum cul-
tum et ideo dicit in susceptione corone. dominus
pars hereditatis mee et cetera. Et quia talis debet
esse instructus in diuinis laudibus quae maxime
consistit in psalmis ideo psalmistatus tamquam pri-
mus ambulus ceteros ordines antecedit quem tamen lae-
go modo *psalmicus* inter ordines numerauit. De-
cimo vero quia ordo est signaculum ordinatum
et in se ipso etiam ordinatum et ordo consistit in gradu-
um disparitate et in distinctione completa secundum
quod exigit septiformis gratia ad cuius dispensa-
tionem sacrum specialiter et principaliter ordinatur. Hic

est q sunt septē. ordines gradati ordiati vsqz ad
sacerdotiū iquo est status ordinū q ipsi ē consecraē
sacramētū corpis cristi in quo ē plenitudo omnīū
grāriū. vñ aly sex sūt cāq ministratory. ⁊ quasi q
bus per quos ad gradū ascēdit salomois q et sex
sunt ppter numeri pfectionē q senari⁹ pri⁹ pfaus
est et ppter hoc q sic expigit perfectō et sufficiēcia
officij ministrādi. nā oportet aliqz ministrare quasi
a remotiori aliqz a ppinqiori. et aliquos de primo
ut nichil desit in misterio ordiati. Et qm quodlibz
hoz misterioz geminat p̄m actus purgādi et illu
minādi. hinc est q sex sunt ordines misteriales et
vñ omnium perfectissim⁹ in quo altaris cōficiatur
sacramentum quod cōsumatur in ordine vno tñ
q in fine vltimo et cōpleto. **P**ostremo. q ordo est
signaculum potestatiū nō tantum respectu ali
orū sacramentorum dispensandorum. verum etiā
respectu sui. Et potestas sup potestatem ē potestas
excellens. ideo sibi non tantum compent potestas
simplex cui⁹ modi est in ordine simplici verū etiā
eminēcia potestatis cuiusmodi est in hys quorū
est ordines ordinare et dispensare. Et quia excellē
cia quanto magis descendit tanto magis dilatur.
⁊ q̄tomagis ascēdit tñtomagis vñt. hic ē q plēs
sūt Ep̄i. paucēs acēpi. paucissi p̄arche et vnus
pater patrum. q papa merito appellat tamq vñ
primus et sūm⁹ p̄ spūalis omīū p̄m p̄mo omīū

fideliū et iherarcha p̄cipu⁹ et sponsus vnicū
capud in diuīsum p̄tifer summ⁹. cristi vicariū
fons ⁊ origo ⁊ regula cūctorū p̄cipatūū eccle
siasticorū a quo tamq̄ a sūmo diuāt ordinata po
testas vsq; ad ifima ecclesie membra secūdum qđ
exigit precellens dignitas i ecclesiastica iherarcha
et quia hec dignitas precipue manet in ordiē. **I**đ
hoc sacramentū non debet dispēfari nisi cū mag
na discretionē et sollempnitate. At p hoc non a q
libet nec cuilibz nec in quolibz loco nec in quolibz
tempore sed a personis lrātis honestis et a cunctis
irratibus alienis. ieiunostomacho. loco sacra. hoā
misse. et partibus ab ecclesia iure statutis debent
huiusmodi ordines dispēfari. et hoc ab episcopis
quibz ppter sui preeminēciā reseruāt dispensacō
ordinū cōfirmatio impōne manū cōsecratio moia
et abbatū et dedicatio ecclesiarū que ppter sui celib
tatem non debet dispensari nisi ab hys qui habēt
peminēciā p̄tatis.

De sacramēto matrimony hoc i sūma tenēdū
est qđ m̄tmoniū ē lūma cōiūctō. maris et fe
mine. diuiduā vite cōsuetudinē retinēs. **H**ec autē
cōiūctio. non solum fuit post peccatū. verū eciam
an̄s p̄us fuit institutū sacramētū cōiugij i offm̄ie
aut n̄ solū in offm̄. verū ecia i remediū. p̄tra libidis
morbus p̄ sigbat cōiūctōez dei et aie. **Q**uē p̄ter hoc
figt cōiūctionē cristi ⁊ eccl̄e ⁊ duarū nāz i unitate

psōe. Introducit autē cōiūctio i eē p liberū cōsensū
aimorū ex parte utriusq; psone exteriū expressū
in aliquo sensibili. Consummari autē habet in co-
pula carnali. nam per verba de futuro dicit mūmo-
niū iūciari p verba de pūti ratificari. sed per carna-
lē copulā cōsumari. **H**uius. autē sacri cā sunt bona
sc; fides. ples. et sacramētū. et rē. impedimēta q̄ ipedi-
unt cōtrahēdū et dimūt iā cōtractum q̄ i hys v̄sib; cō-
tinent. Error. cōdictio. votū. cōgnatio. cōmē. cultus.
disparitas. vis. ordo. ligamē. honestas. **S**i sis af-
finis. si forte coire neq; bis. **H**ec faciēda v̄tāt cōnu-
bia iuncta retractant. **N**ō ad itelligēciā p̄dēcōrū
hec ē. q̄ p̄ncipiū nostrū ēp̄atiū v̄bū sc; incarnatū
eo ipso q̄ v̄bū dei fons est sapie in excelsis. **E**o ip-
so q̄ incarnatum est clemencie fons in terris. **E**t iō
in eo ipso q̄ v̄bum increatum est humani generis
formatiū ex sūma sapia eo ipso q̄ incarnatū est
ipsius reformatiū ex sūma clemēcia. **I**deo enim
humanū genus reparat per clemēciā quia p̄
repabile fecit per sapiēciā que pro suo summa
ordine exigebat q̄ genus humanum faceret potēs
stare et potēs labi. potēs etiā reparari sicut in
p̄cedētib; oñsū fuit. **Q**uā igit v̄bū dei hominē fe-
cit in sua sapia sicut et agnū fuit potēs stare. cadē.
et surgē. **H**inc ē q̄ genus hūanū eomō p̄pagādum
ordinauit q̄ ex ipso mō p̄pagandi haberet q̄ manu
duceret ipsum ad statū haberet etiā q̄ manu ducēt

ad remedium fuit etiam in propagatione illa ē ad
aliquid per peccatum. scz libido quod traducit mor-
bum. Et quia status hois erat ex coniunctione ipsius
anime ad deum p amorem unitum modo castissio
singulari et indiuiduo. remediū veniebat ex coniunc-
tione diuine nature et humane in unitate yposta-
sis et persone unitate inq a diua grā introductam
vt singulare et indiuiduam. Hinc est q deus istitu-
it ab initio vt ppagatio fieret per coniunctionē maris
et femine indiuiduam et singulare. que significat
ante peccatum coniunctionē dei et anime seu dei et sub-
celestis iherarchie. Post peccatum vero coniunctio
nem cristi et humane nature seu cristi et ecclesie. et
ideo utrobiz est sacramētum. scz ante et post hz a^o et
alio modo ante et post qtu ad significationē et vsū
Cū em eēt sacramētū anteq supueneret morbz. li-
bidoq supuenit p pccm potius habet p mrimoniū
excusari q per ipm valeat ignare q n morbz medi-
camētū corrūpit. sed medicamētū habz curat mor-
bū. Ex quo manifeste apparet quid sit matrimoni-
um et qualiter sit in esse diuinitus introductum.

Rursus quia quelibet predictarum spiritualium
unionum in ipso sacramento matrimonij signari
est vnus fuit ipsius agentis et etiam influentis
alterius fuit patientis et susipientis et hoc qui-
dem faciente amoris vinculo qui ex mera volun-
tate procedit. Hinc ē q matrimoniū dz eē coniunctio

duplicis p[er]so[n]e d[omi]nis s[ed] r[ati]o[n]e agentis et paci[en]tis
sc[ilicet] virilis sexus et muliebris a hoc ex mutuo c[on]sensu
voluntatis et quia voluntas exterius non appa[re]t
nisi per signa ipsam expr[im]e[n]cia Hinc est q[uo]d n[on] e[st]
q[uo]d c[on]sensus mutu[us] exteri[us] expr[im]at[ur] Quia vero c[on]
sensus per verba de futuro n[on] est verus c[on]sensus et
p[ro]p[ri]e sed ipsius promissio. c[on]sensus aut[em] de p[re]s[en]ti lic[et]
sit verus c[on]sensus tam[en] a[n]i[m]i c[on]iunctione[n] n[on] facit ple
nari[am] vni[us]ione[m] quia n[un]d[u] sunt una caro. Hic est q[uo]d
per v[er]ba de futuro dicitur esse Matrimoni[um] iudicatum
de p[re]s[en]ti confirmat[u] vel ratu[m] sed i[n] carnali copula
consummatu[m] q[uo]d t[un]c sunt una caro et unu[m] corpus
f[aci]t ac p[er] h[oc] sig[n]t plene vni[us]ione[m] illam que est inter
nos et cristum tunc e[ss]e plene traducitur corpus
vni[us] i[n] corpus alterius secundu[m] sui co[m]p[ar]is p[ar]te[m] ad
procreandum prole[m] et ideo ipsius Ma. sunt tria
bona sc[ilicet] sacramentu[m] p[ro]pter vinculu[m] insolubile fides
p[ro]pter debita solutio[n]e[m] proles vero sicut consequens
ad utru[m]q[ue] Postremo quia dicta co[n]iunctio m[at]rimoni[um]
abs[que] debet esse ex libero c[on]sensu procedens ad copu
lacio[n]e[m] p[er]sonaru[m] dist[an]cia[m] i[n] vna m[at]rimoni[um] legem et
hoc potest tri[us] modis impediti Hinc est q[uo]d tri[us] sunt
impedim[en]ta m[at]rimoni[um] q[uo]d patet sic ad m[at]rimoniale c[on]sen
sum requiritur libertas i[n] consensu libertas i[n] con
senciente et p[ro]p[ri]etas ad coniunctionem sed liber
tas c[on]sensu totalit[er] p[er] duo s[ed] duas p[ar]tes i[n] voluntarij
s[ed] p[er] ignoranciam et p[er] violenciam et sic s[ed] 2. impedim[en]ta sc[ilicet]

eror et violencia. **L**ibertatis in cōsiente tollitur per
hoc q̄ quis est alligatus alteri et hoc vel deo vel hōi
Si deo hoc est per votū expressū vel aliquod q̄ h̄
votū annexū primū est in voto s̄m est in ordine. **S**i
autē hōi hoc dupliciter aut p̄ ligamē existēs aut
p̄ p̄cedens. Primū est in h̄gamīne q̄ quis ligatur
cū uxore. sc̄dm est in crimine quando mehus vel
mecha machinatus est ī mortē zūgis. l̄ ip̄o uiuēt
fidem decōtrahēdo dedit. et sic sūt quatuor ipedimē
ta sc̄z votū. ordo. ligamē. et crimen. ydoneitas vero
ad unionē est distantia p̄sonarū cōueniēs que tol
litur p̄ nimiam p̄mitatē vel p̄ nimiam elongatā
onem. nimia autem p̄mitas aut est per genera
tionē siue p̄ aliqd̄ simile geneatōi ut est cōgnatio
legalis aut spiritalis. aut venit per cōmixtionem
seruum aut per cōtraxionem sponsaliū et sic sunt
tria impedimenta sc̄licet cognatio. et affinitas.
et publice iusticie honestas. Nimia autem distan
cia autem attenditur ad ea que sunt nature
ut cū n̄ possunt commisceri carnaliter. aut em̄ q̄
tū ad ea q̄ sūt fortie q̄ n̄ s̄t ī nr̄a p̄tate. ut p̄z cū vn⁹
ē sū⁹ et alē liber. ita q̄ tū ad ea q̄ s̄t religiois cristiane
Ne cū vn⁹ ē baptizatus alter vero mie. et sic s̄t ea ī
pedimēta sc̄z impotēcia cōeundi error. cōditionis. et
disparitas religiois. ac per hoc sunt in vniūso xy.
impedimēta que spiritu sancto dictante introduc
ta s̄t ī ec̄cl̄iam et si om̄ia sacra p̄missa sint potassie

coniugij sacramentum commissum est regulandum
propter varietates que circa hoc sacramentum incidere
possunt et propter morbum annexum qui est maxime
infectivus et misericordie tenens modum et ideo ip-
sius ecclesie est gradus generalis limitatus sicut pro
tempore expedire videtur et personas legitimas vel
illegitimas iudicare et divortia facere sed nunquam
debet nec potest matrimonium quod legitime introductum
est annihilare quia quos deus coniungit homo non
potest quantumcumque sit magne potencie separare
cum ipsius dei iudicio iudicandi remaneant unius-
versis.

Incipit septima pars et ultima de iudicio finali

Ostendit aliquid breviter dicta sunt de tri-
tate dei de creatura mundi de corrupte-
la peccati de incarnatione verbi de gratia spi-
ritus sancti de mediana sacramentali.

Restat nunc septimo et ultimo aliquid breviter tangere
de statu finali iudicii. De quo in summa tenendum est
sine dubio iudicium universorum futurum est in quo per dominum
nostrum ihesum christum iudicabit vivos et mortuos bo-
nos et malos reddendo unicuique secundum exigentiam
meritorum. In hoc autem iudicio fit apertio librorum
scilicet conscientiarum quibus merita et demerita universorum ipsius
et ceteris innotescant faciente hoc virtute illius libri
vite verbi scilicet incarnati qui in forma divinitatis non videbitur nisi
a hominibus. In forma vero humanitatis in qua semper promulgabitur
videbitur tam a bonis quam a malis habentibus in eadem forma

appaeat malis et blāus iustis. **N**ō autē ad itelligē
ciā p̄dōrū hec ē q̄ cū primū principū hoc ip̄o q̄ p̄
mū sit a se ip̄o s̄m seipsum et p̄pter se ipsū. Hoc ip̄
so ipsū ē efficiēs forma. et finis vniūsa producēs
regēs et pficiens. ita q̄ sicut producat s̄ altitudinē
sue v̄tutis sicut etiā regit s̄ rectitudinē sue verita
tis et cōsummat s̄ plenitudinē bonitatis. Qm̄ ergo
altitudo sūme v̄tutis req̄rebat ut n̄ t̄m eēt produc
tio creature ad vestigiū. verū etiā ad ymaginē nō
solum creature irrōnalis. verū etiā rōnalis. nō so
lum nature que mouet s̄ ipetū nat̄nālē. verū etiam
s̄ libertatē volūtatis. et creaturā q̄ ē ad ymaginē q̄
dei capax ē. est b̄ficabilis creaturā rōlis ē disciplinabi
lis creaturā h̄ns libertatē volūtatis ē s̄m legē iusti
cie ordinabilis et deordinabilis. Hinc est quod ip
sa rectitudo veritatis legē hominī imponere debuit
in qua ad beatitudinem inuitaret et ad ipsam legē
erudiret et ad iusticiam obligaret. ita tamen q̄ li
bertatem volūtatis non coheret. quin pro suo libi
to volūtatis ipsam iusticiam relinquere posset et
sequi cum ipsa res sic quas condidit amministra
ret. ut eas quidem agere proprios motus finat.
Et quia ipsa plenitudo bonitatis in obseruando ei
operatur secundum quod exigit altitudo virtutis.
Hinc est enim quod consummatio ipsius beatitu
dinis non datur ab ipsa bonitate summa nisi hys
qui sc̄z seruauerunt iusticiam ab ipsa rectitudine

veritatis impositam qui susceperunt disciplinam et
amauerunt illam summam felicitatem et perpetuam
plus quam bona transitoria. **E**t quoniam quidam
hoc agunt quidam contraria pro suarum varietate vo
luntatum que interius occultant et in statu vie secun
dum arbitrium suum currunt. Hinc est quod ad manifest
tationem altitudinis virtutis ceditudinis veritatis
et plenitudinis bonitatis necesse est uniusale iudi
cium sequi in quo fiant iuste retributiones primor
um a parte declarationis meritorum. et irreuocabiles la
tiones sententiarum ut in iustis retributi omnibus stipen
diorum summa bonitatis appareat plenitudo In ap
tis declarationibus meritorum veritatis appareat ratio
do et in irreuocationibus latioribus sententiarum summa
virtutis et pietatis appareat altitudo. **P**rimum igitur
quoniam ei iusta retributio respicit culpam cui debet po
na. vel iusticiam cui debetur gloria. Et unusquisque filius ade
habet hanc vel illam. Hinc est quod nunc est in iudicio
retributionis eis iudicari ut iusti glorificentur et i
iusti condempnentur. Rursus quia aperta declaratio me
ritorum requirit quod simul appareat quid agendum
est et quid actum est vel omissum a libertate volun
tatis humane secundum varietatem circumstantiarum.
Hinc est quod et libri conscribuntur aperientur ut appareant
merita et liber vite ut appareat ipsa iusticia se
cundum quam approbanda vel reprobanda sunt
merita illa. **E**t quoniam ille liber vite est liber in quo scripta

sint omnia simul lucidissime et in conscientijs scribunt
veraciter Ideo ex consensu apertis horum librorum fiet
apta declaratio omnium meritorum ita quod occulta cuius
libet cordis et sibi et ceteris innotescant. Unde et vult
augustinus liber est vis qua fiet ut ad memoriam cuiuslibet
cuncta mirabiliter reuocentur. ut lucide appareat equitas
dinorum iudiciorum in aptissimo lumine veritatis. Postre
mo quod irreuocabilis latio sententiarum debet fieri ab
eo qui possit audiri. et videri et a quo non possit ap
plari. Et videri ab vniuersis non potest summa lux quod
tenebroso oculi videri non possunt. pro eo quod facie ad
faciem videri non potest sine dei formitate mentis et
in auditate cordis. nam est quod iudex appareat in effigie
creature. Quia vero creatura pura auctoritate non habet
summam a qua applari non possit. hic est quod necesse est
quod iudex noster et deus sit ut iudicet per auctoritatem summam
et homo sit ut videatur et disceptet cum peccatoribus
in effigie humana. Et quod una vox disceptationis erret
culpabiles et assecurat innocentes. Hinc est quod
una eius effigies iustos letificabit et econtrario
autem impios deterrebit.

Capitulum secundum.

Demum in speciali circa statum finalis iudicii
consideranda sunt quedam sicut preambu
la. Quedam sicut concomitantia. Quedam au
tem sicut consequentia. Preambula sunt quidem
duo. scilicet pena purgatoria et suffragia ecclesiastica

Primo igitur de pena purgatoria hoc tenendum ē
q̄ ignis purgatorius est ignis corporalis. quo tam
spūs iustorū qui in hac vita non cōpleuerūt peni
tenciam et satisfactionem cōdignam affliguntur
scdm plus et minus secundum q̄ plus decemabili
ex hac vita traxerunt secū. Affliguntur autē mi
nus grauter q̄ in inferno et grauius q̄ i hoc mū
do non tamen ita grauius quin semp sperant et
sciāt se in inferno non esse. Licet forte pre magni
tudine penarū hoc aliquociēs non aduertant. hac
autem afflixione ab igne corporali iflicta purgāt
spūs a reatibus et scorjjs et etiam reliquis pecca
torum quibus sufficienter expurgatis in mediate
euolant et introducuntur in gloriam paradisi. **P**ro
autem ad intelligenciam predcōrū hec est. quia p
imum principiū eo ipso q̄ primum sit optimum et
perfectissimū et eo ipso q̄ optimū sit summe amati
uū boni et summe detestatiuū mali sicut summa bo
nitas non patitur q̄ bonum remaneat irremune
ratum: sic etiam pati non debet q̄ malū remaneat
impunitum. **Q**uoniam ^{igitur} iusti aliquando decedunt
qui penitenciam in hac vita non totaliter impleue
runt. cum meritum vite eterne non possit remane
re in eis irremuneratum. et viciū culpe non pos
sit remanere impunitum ne perturbetur pulchritudo
ordinis vniuersi. Necesse est q̄ ipsi finatititer pre
mientur. Necesse est etiam q̄ idem temporaliter

puniantur secundum suarum culparum exigentiam et
reatum. et quia culpa commissa et offensiva sunt maiest
tatis diuine. et dampnificatia ecclesie. et deforma
tiua ymaginis diuine menti nostre impressae maxi
me si fuit culpa mortalis et venialis disponit ad
hoc et de offensa requiritur punitio. de dampno vero
est agenda satisfactio. et de reformatione requiren
da est expurgatio. Hinc est quod necesse est quod pena
illa sit iuste punitiua digne satisfactoria. et suffici
entis purgatio. primum igitur quoniam pena illa
debet esse iuste punitiua. et spiritus qui contempto
bono eterno et summo se subiecit infimo. iuste de
bet inferiori subici. ut ab eis suscipiat penam ex quo
rum occasione perpetravit culpam et ratione quor
um deum contempsit et se ipsum vilem fecit. Hinc est
quod ordo diuine iusticie exigit ut spiritus ab igne
materiali habeat puniri. ut fiat secundum ordinem
nature anima unitur corpori ut influat vitam. sic
unitur igni materiali secundum ordinem iusticie ut puni
bile punienti ut a quo suscipiat penam. et quia vici
iusti qui sunt in gratia non sunt digni nisi pena tra
sitoria. et tanto maiori digni sunt pena. quanto
maiora commiserunt peccata et minorem egerunt
penitentiam. Hinc est quod ab igne materiali puni
untur temporaliter. quidam tamen diutius. quid
tamen breuius. quidam acerbius. quidam leuius
secundum quod reatus exigit offensarum. Necesse est

enim ut dicit . Egregius doctor . Augustinus . q
tantum erat dolor quantum hesebat amor . tanto
enim difficilius quis purgatur quanto medullis
eius cordis intimis amor inheserat mūdānorum .
Amplius quoniam pena illa debet esse satisfacto-
ria . et satisfactio respiciat libertatem voluntatis
et statum vie possime cum ibi iam non sit status
merendi et pene ille misericordie tenent rationem
voluntary . necesse est illud quod deficiat ex parte
libertatis in voluntate suppleatur in acerbitate ex
parte pene . **Q**uia vero gratiam habent qui pur-
gantur quam quidem ultra perdere non possunt .

Hinc est q nec a tristitia penitus absorberi nec
in desperationem incidere nec in blasphemiam pos-
sunt nec volunt aliquatenus prosilire . ac per hoc
licet grauius puniantur longe tamen aliter et mi-
cius quam in inferno . Et statum illum indubitā-
ter sciunt alium etiam quam istum in quo sunt il-
li qui in inferno irremediabiliter cruciantur .

Postremo quia pena illa debet esse expurgatoria
Et purgatio illa est spiritalis . necesse est vel q
ignis ille vel spiritualem habeat virtutem diuini-
tus sibi datam . vel ut magis credo ipsa virtus
gracie interius habitantis adiuta . a pena extrin-
seca ipsam animam iam pro offensis purgatam . et
a creatuum onere alleuiatam . purgat purgatione
sufficiente ut iam nulla remaneat dissimilitudo . ac

vel ut magis credo ipsa virtus gratie interius ha-
bitantis adiuta a pena extrinseca ipsam animam
iam pro offensis purgatam. a reatuum onere alle-
uiatam. purgat purgatione sufficiēte ut iam nulla
remaneat dissimilitudo ad gloriam. Et quoniam
tales spiritus dispositi sunt in summo ad dei forma-
tem glorie suscipiendam in se. aī ianua sit apta. et
purgatio consummata. necesse est illos spiritus euo-
lare in quibus est caritatis ignis sursum leuans.
Et nichil retardans expte impunitatis anime vel
reatus. nec enim deest diuinam misericordiam seu
iusticiam ut. amplius differat gloriam aī inueni-
at receptaculum ydoneum. et magna sit pena in
dilatōne p̄miorum. nec amplius puniri debeat spi-
ritus iam purgatus.

Capitulum tercium.

O suffragiis autē ecclesiasticis hoc tenendum
est. q̄ suffragia ecclesie profunt mortuis.

Suffragia dico q̄ ecclesia p̄ mortuis facit sicut sūt
sacrificia ieiunia. elemosine orationes. et pene volū-
tarie assumpte p̄ eorum culpis celerius et facilius
expediādis. p̄sunt autem mortuis nō quibuscūq;
sed mediocriter bonis utpote illis qui sunt in pur-
gatorio non valde malis sicut illis qui sunt in in-
ferno. nec valde bonis hys scilicet qui sunt in celo.
quin potius econuerso eorum merita et orationes
suffragantur ecclesie militanti cuius membris

in multa beneficia impetrant beati. profunt autem
secundum maius vel minus vel pro diuersitate me-
ritorum in mortuis. vel pro caritate viuorum q̄
magis sollicitantur pro aliquibus quam pro alijs
et hoc vel ad penarum mitigacionem vel celestiorum
liberacionem secundum q̄ superne providencie dis-
positio eis melius videat expedire. **R**atio autē
ad intelligenciam predictorum hec est. **Q**uoni-
am primum principium cum sit oportunum ac per
hoc summe seueritatis contra malum debet pati-
ter summe suauitatis esse ad bonum. Et ideo cum
ratione seueritatis iusticie. iusti in quibus est re-
atus culpe deleant post hanc vitam in purgatorio
tormentari. debent esse ratione suauitatis miseri-
cordie releuari. Et habere auxilium et iuuamen.
maxime quia in miseria sunt constituti. et suis o-
peribus et meritis non possunt se iuuare. dispo-
ne igitur debuit regimen diuine providencie suffra-
gia eis conferri ab hys qui possunt. salua tamen
rectitudine iusticie a qua nec debet nec potest dul-
cedo misericordie dissentire nec aliquatenus sepa-
rari. **Q**uoniam igitur rectitudo iusticie exigit cō-
seruacionem honoris diuini. regiminis. et qua-
litatis meriti humani. Ideo superni et primi prin-
cipij providencia summa disposuit hec suffragia
valere defunctis secundum dulcedinem misericor-
die. et rectitudinem iusticie seruantis diuini q̄c.

valere defunctis secundum dulcedinem misericordie et rectitudinem iusticie seruantis diuini honoris dignitatem. vniuersi regimen et humani meriti qualitatem. pmo igitur quoniam in huiusmodi suffragijs seruari debet iusticia q̄ diuini precipue est conseruatiua honoris. et honor diuinus exigit opera satisfactoria et penalia sibi persolui pro culpis. Hinc est q̄ p̄ ulla opa hñt suffragia fieri per q̄ potissime fit satisfactio et honor compensatur deo. Quoniam igitur huiusmodi sunt tres ptes satisfactionis. Ieiunium. oracio. et elemosina et altaris sacrificium in quo maxime redditur honor debitus ppter placentiam illius qui in sacrificio offertur. Hinc est q̄ suffragia ecclesie consistunt in in huiusmodi operibus satisfactorijs et maxime in missis celebrandis secūdm q̄ Gregorius in quarto dialogorum insinuat aliquos ppter missarum beneficia de penis magnis liberatos. ac per hoc pompa exequiarum et accuratio funeris et huiusmodi non debent inter suffragia ecclesie numerari ppter qd̄ etiam sanctus Augustinus dicit in libro de cura pro mortuis agenda q̄ curatio funeris condicio sepulture et pompa exequiarum magis sunt solacium viuorum quam subsidia mortuorum.

Quamplius quoniam debet ibi seruari iusticia cōseruatiua ordinis et regiminis vniuersi et hoc exigit vt in cōmunicatione influenciarum seruetur

ordo et symbolum inter ea in quibus et in quibus influen-
cie ille manant ac per hoc inferius non debeat influe-
re in id quod est superius nec in id quod est per omnimodam
distanciam elongatam. Hinc est quod per suffra-
gia ecclesie non possunt valere hijs qui sunt in in-
ferno Nam sunt a corpore christi mystico penitus se-
parati Unde nulla spiritualis influencia capitis
prodest membris a capite amputatis. Hinc est et
quod non prodest beatis quia sunt omnino superiores
secundum statum vite et iam in termino existentes
non possunt ad altiora ascendere sed magis econ-
uerso ipsi profunt nobis et eorum orationes.
Nam et hoc meruerunt in carne. Ideo disposuit
ordo diuinus ut etiam ipsis sanctis dei orationes
offerantur ut ipsi suffragentur ad diuina beneficia
impetranda. Non profunt igitur eis ecclesiastica
suffragia sed magis nobis profunt sua. Testatur
igitur quod profunt solis iustis qui sunt in penis pur-
gatorie. Nam ipsi ratione pene et in potentie se-
uiuandi sunt viuus inferiores. ratione vero iusti-
cie ceteris membris ecclesie sunt coniuncti. ita ut
merito eis ecclesie sancte merita possunt propter
symbolum et ordinem suffragari. Postremo
quoniam in hijs debet seruari iusticia que pensat
exigenciam meritorum. Hinc est quod suffragia il-
la que communiter sunt pro defunctis licet omni-
bus bonis valeant pro modulo suo. hijs tamen

licet omnibus bonis valeant pro modulo suo. hijs
tamen amplius valent qui magis meruerunt ut
sibi prodesse et valerent dum essent in statu vie
Illa vero q̄ specialiter fiunt pro aliquibus quia in
tencio facientis est recta et secundum deum proce
dit et ecclesiastica deuotio absque dubio non est cas
sa. ideo plus valent illis pro quibus determinate
fiunt. licet alijs aliquomodo communicentur. nec
tamen ita possunt alij subuenire sicut illi princi
pali persone. pro eo q̄ licet sint specialia. tamen
diuina iusticia pro maiori culpa maiorem exigit
emendam et pro pluribus culpis plures emendas
vnde exemplum de lumine qd̄ equaliter illuminat
ad vnā mensam sedentes non placet quia huius
modi suffragia magis assimilari habent precijs
redemptiuis quam huiusmodi influencijs diffusi
uis. quantum autem cuiuslibet determinare vale
ant ille certitudinaliter diffinire habet cuius est
in reatibus et penis et suffragijs attendere pond⁹
et numerum et mensuram.

Capitulum quartū.

O Emde dicendum est de concomitantibus iu
dicium q̄ sunt duo scilicet conflagratio igni
um mundanorum. et resurrectio corporum.

De conflagratione hoc tenendum est. videlicet q̄
ignis precedet faciem iudicis quo terre facies exu
retur ita q̄ figura huius mundi mundanorum

ignium conflagratione peribit sicut factum est aq-
rum in undatione tempore diluuij. Dicitur autem
transire figura huius mundi non quantum ad dest-
ructionem totalem huius mundi sensibilis sed q-
per actiones illius ignis omnia elementaria infla-
mantis consumuntur vegetabilia et alia purgabu-
tur et innouabuntur elementa. maxime aer et terra
purgabuntur iusti. adurentur reprobi. quibus fac-
tis cessabit etiam motus celi. ut sic completo nume-
ro electorum fiat quodammodo innouatio et pre-
miatio corporum mundanorum. **R**atio autem
ad intelligentiam predictorum hec est. quia princi-
pium rerum vniuersale cum sit sapientissimum.
et si in omnibus que agit attendit ordinem sapien-
tie. potissime tamen debet attendere in hijs que spe-
ctant ad consummacionem. ut sic non discordet pri-
mum a medio nec medium ab extremo sed in cun-
ctis congruentissime ordinatis. appareat illius pri-
mi principij sapientia ordinans et bonitas et alti-
tudo. **Q**uoniam igitur deus secundum sapienci-
am suam ordinatissimam cunctum mundum istum
sensibilem et maiorem fecit propter mundum mi-
nores scilicet hominem. qui inter deum et res ist-
as inferiores in medio collocatus est. Hinc est
q- ut omnia sibi congruant inuicem. Et habitacio
cum cohabitatore habeat armoniam. homine be-
ne instituto debuit mundus iste in beato et quieto

statu in statui. homine labente debuit etiam ma-
dus deteriorari. homine perturbato debuit pertur-
bati. homine expurgato debuit expurgari. homi-
ne innouato debuit innouari et homine consum-
mato debuit quietari. **P**rimo igitur quoniam
mundus iste perturbati debet homine perturbato
Sicut stetit cum stante et quomodo cecidit cum
labente. et in futuro iudicio propter securitatem iu-
dicii ostendendam. Necesse est omnium corda ter-
reti et peccatorum maxime. quia vniuersorum do-
minū contempserunt. Ut sic omnis creatura diui-
num accipiat zelum et conformetur auctori. confor-
metur etiam habitatori necesse est totius orbis
cardines horribiliter commoueri et quia nichil in-
tencius velocius et horribilius in agendo commo-
uet alia elementa quam ignis hinc inde ex omni
parte conarrens. **H**inc est qd necesse est qd ipsi
us iudicii faciem ignis precedat non ex vna par-
te sed ex omni parte mundi ut sit ibi concursus ig-
nis elementaris et terrestas. ignis purgatorij et
infernalis ut per infernalem reprobi adurentur.
per purgatorium iusti purgentur. per terrestrem
hec terrenascencia consumatur. per elementarem
elementa subatiantur et ad innouacionis faciem
disponantur. et simul cum hoc ceteta conturbentur
ut nou solum homines et demones verum etiam
videntes angeli terreantur. **R**ursus quoniam

faciem disponantur . et simul cum hoc cetera con-
turbentur ut non solum homines et demones ve-
rum etiam videntes angeli terreantur . **R**ursus
quoniam mundus iste purgari debet cum homine
expurgato . et homo in statu finalis temporis indi-
get purgari a scoria auaricia et malicie sicut in pri-
mo tempore a feci luxurie . Indiget etiam purgari
et velociter et intime et perfecte . Hinc est quod sicut
mundus prius deletus est et quodammodo purga-
tus per elementum aque . quod est frigidum contra
ardorem et fecem luxurie . sicut finalis mundus
per ignem . propter refrigerium caritatis et frigus
malicie et auaricie que regnabit in fine quasi in ipsi-
us mundi senectute que quia maxime sunt adheren-
cie . necesse est quod purgans sit actionis intime . via
lente et accelerate quod non conuenit reperiri in elemen-
to alio quam in igne . Et ideo sicut factum est aqua-
rum inundatione diluuium sic per actionem ignis
huius mundi sensibilibus facies epuretur . **A**mpli-
us quoniam mundus iste innouari debet cum ho-
mine innouato nec innouari potest aliis in noua
formam nisi perdat vetustam et quodammodo dis-
ponatur dispositione noua superaddita . Hinc
est quod cum ignis maxime habeat virtutem expulsi-
uam forme extranee . habet etiam vim subtiliati-
uam et celesti nature cognatam . propter quod per ip-
sum debet fieri purgatio simul et innouatio ita quod

tum geminam habeat efficaciam quantum ad al-
qua. iudicis aduentum precedit. quantum ad re-
liqua habet sequi. **E**t cum innouatio sit ad nouita-
tem que amplius non redijt ad vetustatem ac per-
hoc ad nouitatem incorruptibilem. quam dare nō
est impotencia alicuius creature. Hinc est qd il-
la purgacione et innouacione ignis aliquid agat
per naturalem virtutem vt inflammare purgare ra-
refacere. tamen necesse qd cum illa virtute natura-
li sit virtus operans supra naturam cuius imperio
fiat conflagraciois incium. cuius eciam virtu-
te fiat nichilominus complementum. **P**ostre-
mo quoniam mundus iste debet consummari ho-
mine consummato et tunc est homo consumma-
tus quando in gloria completus erit numerus elec-
torum. ad quem quidem statum omnia tendunt
Sicut ad finem vltimum et completum. Necesse
est terram complecione illius numeri terminari
et quietari motus nature celestis. Necesse est eci-
am terminari transmutaciones elementares.
Necesse est eciam per consequens terminari gene-
rationem que est in aliquibus et in plantis. **C**um
enim omnia ista ordinantur ad formam nobilissi-
mam que quidem est anima rationalis posito sta-
tu in animabus. necesse est statum et complemen-
tum in ceteris precedentibus poni. et ideo corpora
celestia habita quiete et luminis plenitudine qd

complementum in ceteris precedentibus poni. et ideo
corpora celestia habita quiete et luminis plenitudi
ne dicuntur remunerari. Electa vero quia ampli
us non habent vim multiplicandi per transmuta
tionem motiuam dicuntur interire non quantum
ad substantiam sed quantum ad actionem et pas
sionem mutuam. et hoc maxime quantum ad qua
litates actiuas. vegetabilia vero et sensibilia quod non
habent potestatem et vitam perpetuam et duraci
onem sempiternam qualis competit statui illius
nobilitatis. necesse est in propria natura consumi.
ita tamen quod saluantur in principijs et quodamo
do in similiti videlicet in homine qui similitudinem
habet cum omni genere creature. et ideo in ipsius
innouacione et glorificacione possunt dici omnia
innouari et quodammodo premiari.

• Capitulum quintum •

De resurrectione corporum hoc tenendum est
quod omnium hominum corpora surgent in re
surrectione generali. nulla in eis existente distan
cia quantum ad ordinem temporis sed magis quan
tum ad ordinem dignitatis. nam mali resurgene
t cum suis deformitatibus et penalitibus miserijs
et defectibus quos habuerunt in statu vie. In bonis
autem natura seruabitur et vicia detrahentur et
omnes resurgent integro corpore et plena etate et
plena mensura membrorum ut sic omnes sancti

occurrant in vicium perfectum in mensuram etatis
plenitudinis xpi. surgent tam in bonis q̄ in malis
eadem corpora numero q̄si rursus ex eisdem p̄tibz
constituta salua totius veritate nature. non solum
q̄tum ad membra p̄cipalia et humiditatem ra-
dicalem. rerum etiā salus capillis et ceteris mem-
bris q̄ faciunt ad decēciam corporis. ita q̄ in quas-
cumq; auras vel sinus nature puluis humani cor-
poris cedatur ad eum anima redibit q̄ ipsum pri-
mitus ut viueret et cresceret animauit. **G**racia
ad intelligēciam p̄dictoz hec est q̄ p̄mū p̄cipiū eo-
ip̄o q̄ p̄mū et sūmū est vniūsalissimū et sufficiētissi-
mū ac p̄ hoc est p̄cipiū naturaz grāz et p̄m̄oz
p̄cipiū etiā potētissimū clemētissimū et iustissī-
simū. Et licet h̄m quādam appropriātionem sit potētis-
simū in cōstitutione naturaz et clemētissimū in col-
lacione graciāz et iustissimū in retribucōne stipēdi-
orum tamen singula sunt in singulis quia summa
potencia clemencia et iusticia nullatenus possunt
ad inuicem separari. et ideo in opere retribucionis
necesse est q̄ ipsa fiat secundum q̄ exigit rectitudo
iusticie et reformatio gracie et completio nature.

Quoniam ergo etiā ipsa iusticia necessario re-
quirit quod homo qui meruerit vel demeruerit nō
in anima solum nec in corpore solum sed in anima
simul et corpore puniatur vel premiatur in utroq;.
Reformatio etiā gracie requirit ut totū corpus

assimiletur cristo capiti cuius corpus mortuum ne
cessarium fuit resurgere tum unitum esset insepa
biliter diuinitati. Completio vero nature requirit
ut homo constet simul ex corpore et anima tamq̃
ex forma et materia q̃ mutuum habet appetitum et
indinacōnem mutuam. necesse est resurrectionem
esse futuram exigente hoc constituōne nature infu
sione gracie et retributione iusticie. fm quas tota
vniūsalitas habet regia ideo ex hys tribus oia cla
mant hominem resuscitandum ut omnis tollat
excusatio illis qui contra hanc veritatem fidei ob
surdescunt et merito vniuersus contra tales pug
net orbis terrarum. **P**rimo igitur quoniam re
surrectio debet esse secundum exigenciā ordinis
diuine iusticie. et diuina iusticia reddit vnicuiq̃
q̃ suum est pro loco et tempore. et omnis anima
semel corpori et ad punctum temporis unita vel ha
bet in eo culpam vel gratiam in eo necesse est q̃ om
nes resurgant. ~~et~~ quia distinctus debet esse status
retributionis a statu vie. et resurrectio spectat ad
statum retributionis ut non confundatur ordo v
niuersi. et ut fides habeat meritum q̃ credit qd nō
videt. et ut certius et clarius appareat equitas di
uine iusticie et ut simul fiat consummatio et recti
tutio formahs in angelis et hominibus. requirit
hoc diuina iusticia ut et omnes resurgant simul.
quantum est de lege comuni. qd dico ppter xpm

et eius beatissimam matrem gloriosam virginem
mariam. **Q**uia vero malis debetur pena et mise-
ria et bonis gloria et ideo licet simul resurgant in
tempore valde tamen dissimiles erunt in condicio-
ne. nam q̃ malis nō est resurrectio ad vitam sed
supplicium. necesse est q̃ ipsi cū de fornicationibus in-
firmicibus et defectibus suscitentur. **R**ursus
quia resurrectio debet esse p̃m exigenciam consum-
macionis gracie. et perfecta gracia facit et nos cō-
formes casto capiti nostro in quo nullus fuit defec-
tus membrorum. s̃ perfecta etas et statura debita
et effigies formosa. Oportunum est q̃ boni susciten-
tur in optimis condicionibus. ac per hoc necesse est
q̃ in eis detrahantur vicia et natura seruetur.
Oportunum eciam est vt si aliq̃ membrum deat.
suppleatur. si aliqua fuerat superfluitas auferat-
ur si aliqua membrorum d̃ordinacio corrigatur.
Si paruulus erat ad quantitatem etatis casti
quam habebat in ratione licet non in mole diuina
virtute deducatur. Si decrepitus ad eandem eta-
tem deducatur. Si gygas si gnanus ad m̃sumum
congruam limitatem vt sic omnes integri et per-
fecti occurrant in virum perfectum in mensura eta-
tis plenitudinis casti. **P**ostremo quia resurrectio
debet esse secundum exigenciam perfectionis na-
ture et natura spiritus rationalis exigit q̃ viuifi-
cet corpus proprium. quia p̃prie actus in q̃

natura spiritus rationalis exigit q̄ diuifiaet corp⁹
pprium. q̄ pprius actus est in ppria materia habz
fieri necesse est q̄ idem corpus numero resurgat.
alioquin nō esset vera resurrectio. requirit etiam
natura anime rationalis et immortalis q̄ sicut ha
bet esse perpetuum. sic corpus habeat cui perpetuo
influat vitam. ac per hoc corpus q̄ anime vnatur
ex ipsa vnione ordinacōnem habet ad incorruptio
nem perpetuam. ita tamen q̄ illud in quo cōsistit
substantia totius corporis sicut sunt membra p̄ci
palia et etiam humiditas radicalis et caro p̄m
speciem habeat ordinacōnem necessariam. Alia ve
ro scilicet caro p̄m naturam et p̄tes q̄ sunt de bene
esse corporis habeant ordinacōnem de congruo. et
ideo p̄me p̄tes sunt ordinate ad resurrectionem p̄m
ordinem necessitatis. alie vero omnes p̄m ordinem
cōgruitatis. quem quidem ordinem q̄ deus impres
sit nature et natura nō potest perficere q̄ nō potest
mortuum suscitare. et ipsa diuina p̄uidencia nichil
debiuit facere frustra necesse est q̄ ipsius virtute re
paretur idem corpus numero et immōile et ex om
nibus p̄tibus cōstitutum et salua tota veritate na
ture. Cum autem natura hec nō habeat in p̄tate s̄
solum in appetitu q̄ nec idem corpus numero et in
morte destructum reparare potest tū nō possit in totā
rei substantiam nec corpus immortale possit effice
re. cū om̄e per naturam gnābile sit corruptibile nec

dispersa colligere potest nō ē est q̄ resurrectio nō se-
minalibus nec naturalib⁹ causis sed primordiali-
bus attribuitur ut fiat p̄m cursum mirabilem et
sup̄naturalē et p̄m diuine imperium voluntatis.

De pena infernali.

Qonsequenter de consequentibus ad iudiciū
est dicēdū q̄ sunt duosq; pena et gloria celestis.
De pena igitur infernali hoc tenēdum est q̄ pe-
na infernalis est in loco corporali deorsum in quo et-
naliter affligentur omnis reprobi tam homines
q̄ spiritus mali. Affligēt aut eodē igne corporali q̄
cremabit et affliget spiritus et etiā corpora nec tñ
illa consumet sed semp affliget alios plus et alios
minus secundum exigēciam meritorū. huiusmodi
aut afflixione ignis cōiuncta erit afflixio ois sen-
sus cōiuncta erit pena v̄mis et diuine visionis ca-
rētia ita q̄ in hys penis erit varietas. cū varietate
acerbitas cum acerbitate inc̄minabilitas ut ad re-
probos supplicium tormuntorū fumus ascen-
dat in secula seculorum. **R**atio aut ad intelligē-
ciam predictorum hec est q̄ p̄mū p̄cipiū eo q̄ p̄-
mū sic q̄d q̄d hab; i sūmo h; Idō nō ē ipm esse
rectissimū cū ergo in retribuēdo agat p̄m rectitudi-
nem sicut contra se facere nō potest sic nec se nega-
re nec suam iusticiam impugnare sic nōtio sua recti-
tudie exigēte o; q̄ peccatū p̄niat s̄ q̄tate culpe in
hys maxie q̄ legē m̄ie cōtēpnētes p̄ ipmā; ipegerūt

in seueritate iusticie. **Q**uoniam ergo seueritas iusticie est
considerare culpam non solum quantum ad radicem. verum etiam
quantum ad circumstantias aggrauantes. congruissimum est
ut iudex iustus penas debitas ab impijs erigat usque
ad ultimum quadratum ut sic non remaneat dedecus
peccati siue dedecore iusticie ut fiat manifesta. est po
testas in creando et sapientia in gubernando. et clemen
tia in repando sic manifestetur summa iusticia in puniendo
Quoniam igitur divina iusticia preceperit ipsi deus punire per exigentiam
autem culpe et culpa mortalis ad quam succedit finalis in
prima ipsa habet rationem deordinationis perpetue. deordinatio libidi
nose deordinationis multimode. necesse est quod ipsa pu
niatur penarum eternitate acerbitate et multiformi
tate. **P**rimo igitur de ipsa ordinationis perpetue
pena debet etiam esse perpetua. quia peccatum enim
quod quis committit et de quo nunquam penitet
perpetuo in ipsa anima duret et ab ipsa vita perpe
tua videlicet deo separat et a voluntate procedit quod
in peccato vellet perpetuo delectari. **E**t licet delec
tatio illa transiens momentanea quia tamen ipsa
deordinatio tenet rationem perpetuitatis pena deor
nationi respondens debet habere carentiam finis ut si
aut homo in suo perpetuo finem non apposuit a pec
cato recedendo sic deus in suo perpetuo non desistat
a puniendo. **E**t sicut contra infinitum peccauit sic pe
nam habeat infinitam. **E**t quia non potest habere penam
infinitam in se habere saltem duratione. **E**t sicut

voluntas per mortem malū malo adderet sine sus-
ceptione pñe sic deus semper affligat sine immuta-
tōe sine requirēte hoc perpetuitate de ordinationis i
impis dampnatis. **R**ursus qm de ordinacōis libidi-
nose pena debet esse afflictiva qz delectatio pñuē
per tristitiam contrariā et spūs rationalis peccan-
do cōuertit se ad bonū ppiū et ut nūc et perpetu-
ale et libidinosē amandū et ex hoc cōtempnit diuī-
nū imperium et dñū. **H**inc est qz ad hoc qz illa
delectatio improba perfecte puniatur in qua simul ē
delectatio cū cōtemptu. **N**ecesse est qz ad punitionē
istius contemptus et delectacōis pñor siue homo
sit siue spūs precipitetur in locū infimū et max-
ime a statu glorie longinquū hoc est iprofundissi-
mū infernum necesse est etiā qz ibi exponatur affli-
gentibus infime nature. **A**c p h° non a substantia
spūali patiuntur sed a corpali et infima hoc est a
fecibus corpū mundanorū et etiā in fecib⁹ desigā-
tur et igne sulphure cōcrementur. **E**t qm spiritus
qui p naturā pponit corpi et i corpus habz influē
et ipsum mouere dignitatē naturē p culpā puerat
et se subicit quodāmo vilitati et nichilitati pñi hic
est qz secūdū ordinē iusticie dz ordiari ut tam pñor
spūs qz hō igne torpeo alligēt ut n̄ illi isfluat vita
h̄ ut dīno decreto suscipiat penā. **C**ū em rei qz hor-
ret per timorem diuinitus missum et quam sen-
tit per vim ipsius naturalis sensus sit isepabiliter

alligatus necesse est em̄ ut acius tormentetur. **E**t
quia ille ignis non agit nisi per dispositionē pecca-
ti et reatus et macule ex īpbitate libidinis pcedētis.
et hoc non est equaliter ab omnibus. hinc est quod
ab eodem igne alij cremantur plus alij minus sicut
ab eodem igne aliter uritur palea et aliter cōburi-
lignum. Quoniam autē illa peccati distinctio et rea-
tus scdm̄ quem actō ignis moderatur in eodem est
uniformis nec unq̄ crescit nec decrescit nec muta-
tur. Hinc ē qd̄ diuino impio ordinante ille sic agit
qd̄ semp urit et non cōsumit semp affligit et non in-
terimit. quia non agit ad sue forme multiplicatio-
nē sed ad pacis anime in corpore pturbationē sū
ipsius spiritus in seipso. vñ non fit noua ademptō
sed adempte pacis cōtinuatio ut sic in eadem pena
nec acerbitas eternitatem nec eternitas tollat ip-
sam acerbicatem. **P**ostremo. quoniam deordina-
tionis multimode ipsa pena debet esse multimoda.
Et in omni peccato actualiter mortali et deordina-
ta est auersio ab ipsa summa luce et bonitate et in-
ordinata conuersio ad ipsum bonum commutabi-
le et deordinatio voluntatis contra dictamen recte
rationis. Hinc est qd̄ omnes actualiter peccantes
qui erunt dampnati punientur triplici pena prop-
ter auersionem carēcia visionis diuine propter cō-
ūtionē pena icēdiij material' ppter pugnā volūtatis
et rōis pena vñis. ut sic ex hac mltiplicante penarū

afflicti et varie et acerbe et eternaliter crucientur
ut tormentorum fumus ascendat in secula seculorum. **¶ De gloria celesti.**

De gloria aut celesti hoc in summa tenendum est
quod in ipsa est primum substantiale et substantia
et accidentale. **¶** Primum inquam substantiale consistit in
visione fruitione et retentione unius summe boni scilicet dei
que beati videbunt facie ad faciem hoc est nude et si-
ne velamine quo fruuntur auidet et delectabiliter quod
etiam tenebunt sempiternaliter ut sic visificetur illud
Bernardi quod deus futurus est romi plenitudo lucis et
voluntati plenitudo pacis et victorie et memorie con-
tinuatio eternitatis. **¶** Primum consubstantialiale consistit
in gloria corporis que secunda stola dicitur que resumptio
perfecti beata anima tendat in summum celum et hec stola
consistit in quadruplici dote corporis scilicet in dote clarita-
tis subtilitatis agilitatis et in passibilitatis que erunt
secundum plus et minus in diversis secundum maiorem et mino-
ritatem pure habite caritatis. **¶** Primum aut accidentale
consistit in quadam decore speciali superaddito que quod aureola
nuncupatur et secundum doctorum sententiam debetur triplici genere
operum scilicet martirio predicacione continencie virginali-
ter in omnibus predictis servatur gradus et distinctio
per exigentiam merito. **¶** Alio autem ad intelligentiam predictorum
hec est quod primum principium hoc ipso quod primum habet summam uni-
tatem veritatem et bonitatem et hoc ipso eo est ponere summam po-
tenciam sapientiam et clementiam. **¶** Quoniam igitur hec in visibilibus dei

manifestari deus populo id est deus mundum istum sensibilem parti-
cipans sic producit sic gubernat sic replet sic remun-
rat et consummat. quod in productione summa manifestatur
potencia. in gubernatione summa sapientia. in repletionem summa de-
mentia et in remuneratione iusticia consummata. Ut igitur
manifestaretur potencia ad sui ipsius laudem et gloriam
et homines omnia produxit de nichilo faciens aliquid propter nihil
sed naturam corporalem et aliquid propter se sed substantiam spi-
ritualem et simul hec iungens in uno homine in unitate natu-
re et personae sed rationalem animam et naturam corporalem. ut mani-
festaretur sapientia ipse quidem providentissime omnia gubernat et or-
dinat. Nam ipse supremum hominis regit propter se ipsum me-
te sed quam illustrat et infundit sed corpus per liberum ar-
bitrium voluntatis. Ut sic corpus et corporalia quod ad regi-
men subiacent spiritui. spiritus vero deo. Ut manifesta-
retur clementia. lapsum hominem reparavit ho-
minis nichilominus assumendo formam suscipi-
endo penales et tandem perferendo penam ut
sic summa misericordia in se misericordem faceret esse conformem
ad relevationem in se non solum in dignitate nature con-
dite. verum etiam in defectibus nature in misericordia constituta
ut tamen manifestet iusticia retribuens unicuique pro exigentia
meritorum non solum malis penam verum etiam iustis gloriam
sempernam sic enim exigit retributio equa et repletio gra-
tuita gubernatio ordinata et etiam productio vir-
tuosa. Nam omnium horum consummatio est in se
Primum igitur quoniam omnium iustorum penam si dicitur quod exigit

retributio iusta et etiam productio virtuosa. et p
ductio dei fecit rationalem spm pprie dñi capacem
dei capace scz fm vim indite ymagis ipsius bñssie
trinitatis cui in iustis totus hois spiritus fm inte
gritate ymaginis deseruiuit. Hinc est q nullomō
in d deo pōt rationalis spūs pmiari nec ipleri nec
eius capacitas tñnari. ideo in pmiū datur dei for
mitas glorie per quā deo effect⁹ cōformis et ratioē
videat ipsū clare ⁊ volūtate diligat plene ⁊ memo
ria retineat ieternū vt sic anima tota viuat tota
dotetur in tribus aie viribus tota deo cōfiguretur
Tota illi viuat tota in illo requiescat. i ipō sicut in
omni bono i ueiat pacē lucē et sufficiēciā sempitē
nam p quā in statu omnium bonoz aggregacōe per
fecta pstituta et eterna viuēs vita ditatur bñ et
etiam gloriosa. **R**ursus qm retributio illa fieri de
bet fm q exigit nō solū retribucō iusta et pductō
virtuosa. verū etiā gubernatio ordiata et deus in
prductōe corpus aie alligauit et natuāli et mu
tuo appetitu iuicē cōpulauit ad gubnacōez vero sū
iecit et i statu meriti vt spūs cōdescenderet et intē
deret corpori gubernando propter exercitium ime
rendo nec naturalis appetitus patitur q anima
sit plē beata nisi restituat ei corpus ad qd resumē
dum habet inclinationem naturaliter insertam
nec regiminis ordo sustinet q restituatur corpus
spiritui bono nisi per omnia illi conforime et sibi

quātu potest spiritui cōformari. Quā igit spūs est lu-
cis etne visioē clarificat⁹. iō dī i e⁹ corpe claitas lu-
cis p marie resultare. Quia vero delectatione illi⁹
summi spiritus ē sūme spūalis effcūs. ideo in cor-
pore habē debet correspondēte subalitate et spiritu
alitate. Quia tēcōe eternitatis factus est omnino
i passibilis ideo i corpe debet esse impossibilitas oīo
tā intra quā extra. Quia vero ex hys omnibus spi-
ritus pmp̄tissim⁹ ē a tendēdū in deum. ideo in corpe
glorioso debet summa agilitas repiri. Quā igitur p
has quatuor proprietates fit corpus spiritui cōfor-
me et ecia in subiectū hinc est qd in hys quatuor p-
cipue dotari dicitur ratione quorum ydoneitatem
habet sequi spiritum et locari in regione celesti que
est regio beatorum. In istis em̄ pprietatibus celest-
ibus corporibus simulatur per quos gradatim dis-
tat corpus celeste a quatuor elementis et sic dos
corporum quadruplicata et corpus i se perfecte red-
dit conforme habitationi celesti. et spiritui beato per
que a summo capite deo vsqz in horam vestimenta
scilicet corporis plenitudo dulcedinis et beatitudi-
nis ebreuitas et redundat a quantum est possibile
detruatur. **P**ostremo quoniam illa premissio de-
bet fieri secundū qd exigit retributio iusta. et pduc-
tio virtuosa et gubernatio ordinata et ecia repa-
tio gloriosa et in diuersis cristi membris diuersa ei
sunt carismata gratiarū. nō solum quātū ad interi-

ora dona. Verū etiā quātū ad exerciticia exteriora
Non solum quo ad habitus Verum etiā quo ad
status Non solum quo ad perfectionē caritatis in
mētē. Verum etiā ad perfectionis decorem et pul
chritudinem in opere corporali. Hinc est q̄ membris
aliquibus. nō stola anime cum tribus eius dotib⁹
et stola corporis cū x. vix cō excellēcia q̄dā decoris et
gaudy debet p̄ excellēciā p̄fōis et hīc i ope virtu
oso. Quoniam igitur triplex genus operis precellē
tis perfectum et pulchrum et in spiritali formosi
tate formosum s̄m triphēm vi anime. s̄m rationa
bilem predicatio veritatis pducēs alios ad salutē
secundum concupiscibilem p̄fecta declinatio cōcupis
cēciāz per integritatem perpetuam cōtinenciē vir
ginalis. secundum irascibile per p̄ssio mortis et hō
rem cristi. Hinc est q̄ in hys tribus generibus ius
torum scilicet predicatoribus virginibus et marti
rib⁹ debetur illa excellēcia premij accidentalis q̄d
aureola vocatur quod decorem facit non solum ani
me verum etiā corporis. Quia non enim redditur
ipsi voluntati tantum sed operi extrinseco subster
nens sibi meritum et premium caritatis quod em̄
consistit in septiformi dote cōplici aīe et quadruplici
corporis in quibus autem clauditur ipsa consum
matio integritatis et plenitudo omnium bonorum
spectaciū ad glē p̄plemētū.

 Patet autē et q̄te sint illa bona non mea sed

leati ansemi ponatur verba ait em̄ in fine pro sola
gion **E**xcitare nunc anima mea et erige totum tuū
intellectum et cogita q̄tum potes. Si em̄ singula
bona et delectabilia sunt cogita intēte q̄ delectabi
le sit illud bonum quale et quantum sit illud qd cō
tinet iocunditatē omniū bonorū non quale increa
tis rebus sumus experti sed tāto differenter q̄to
differt creatura a creatore si em̄ bona est vita crea
turæ si iocūda est salus facta q̄ iocūda est salus
que fecit omnem salutem. Si amabilis est sapia
in cōgniciōe rerum conditarū q̄ amabilis est sa
piencia que omnia cōdidit ex nichilo. Demiqz si et
multe magne delectationes sunt in rebus delecta
bilibus qualis et quāta est delcācō in illo qui fecit
omnia delectabilia. qui hoc bono fruetur qd illi erit
et qd illi non erit certe qdquid vult erit. et quod
nolet non erit. Ibi quippe erūt bona corporis et aie
qualia nec oculus vidit nec auris audiuit nec cor
hōis cogitavit. Cur ergo per multa vagaris ho
mōio querēdo bona anime tue et corpis tui ama
vnum bonum in quo sunt omnia bona et sufficit.
desideria simplex bonum quod est omne bonum et
satis est. Quid enim amas caro mea. aut quid
quid desideras anima mea. ibi est quidquid ama
tis quidquid desideras. Si delectat pulchritudo
fulgebunt iusti ut sol. si velocitas aut fortitudo.
aut etiam libertas corporis ut nichil em̄ obsistere

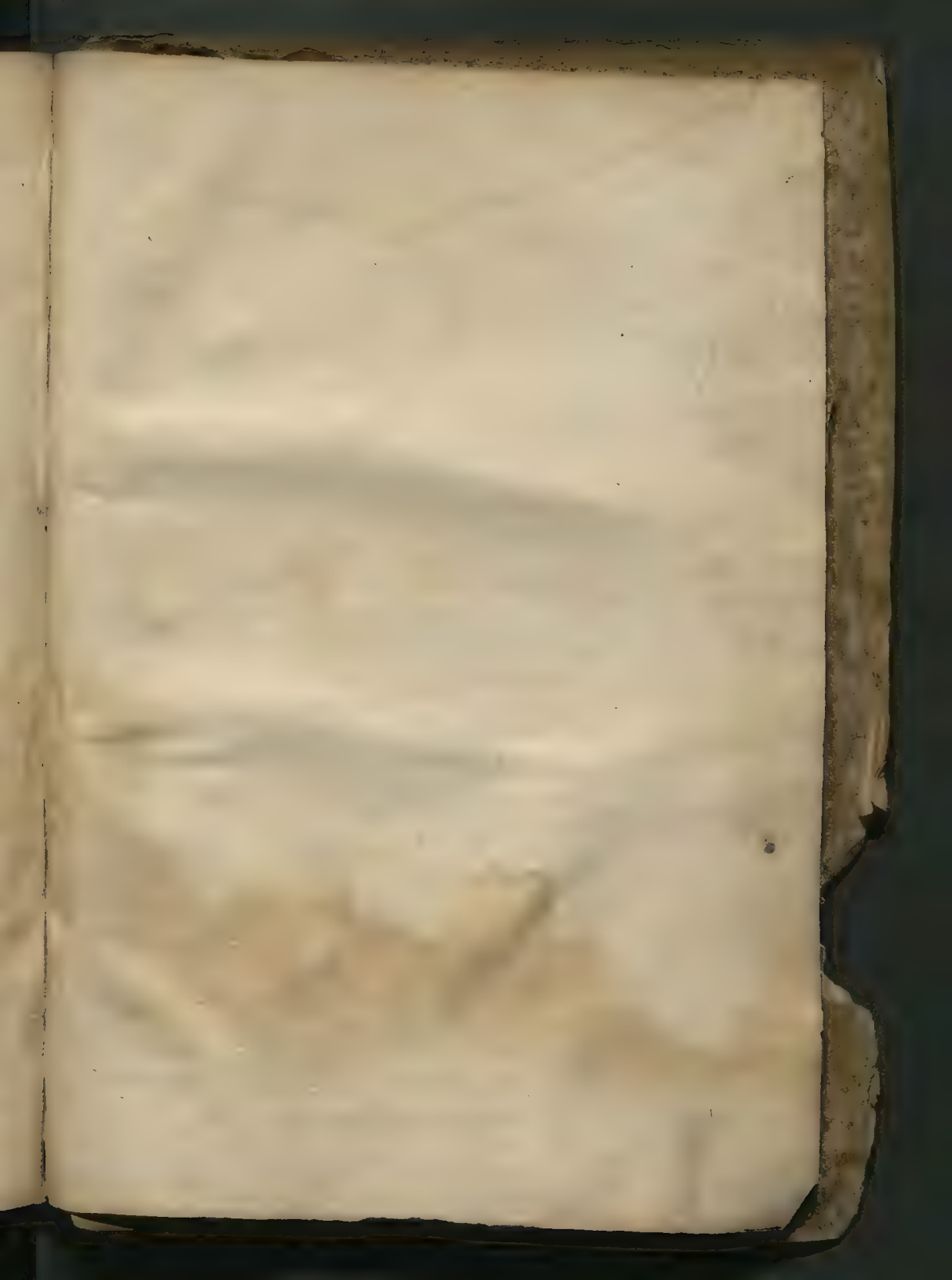
possit erūt similes angel' dei q' sciauit corp' aiale
et surget spūale p'tate utiqz nō natura. Si longa
et salubris vita ibi est sana eternitas et eterna sa
nitas q' iusti i perpetuū viuūt et salus iustorum a
dño. Si sacietas satiabūt cum apparuerit gloria
eius. Si ebrietas iebriabūt ab vber tate domus dī
Si melodia ibi angelorum chori cōtinunt sine fīe
deum laudantes si quelibet nō immunda sed mun
da voluptas torrēte voluptatis tue potabis eos de
us. Si sapiēcia ipsa dei sapiēcia ostendet eis se
ipsam. Si amicitia diligēt deum plus quam seip
sos et iuicē tūquā seipsos et deus illos plus q' illi
seipsos quia illi illū et seinuicē per illū et ille se et
illos per seipsum. Si concordia omnibus illis erit
vna quidem voluntas quia eis erit nisi voluntas
ipsius dei. Si potestas omnipotentes erūt sue vo
luntatis ut et deus sue. Nam sicut poterit deus qd
volēt per seipsum ita potuerunt illi per illum q'
volunt. Quia sicut illi non aliud volunt quā q' ille
ita ille nolet quidquid illi nolent. et quod ille volz
non poterit non esse. Si honor et diuicie deus ser
uos suos bonos et fideles supra multa constituet
ymmo filij dei et dī vocabuntur et erunt et ubi erit
ipse filius dei erunt quidem ibi et illi heredes quidē
dei coheredes autem cristi. Si quidem ipsa autē
vera securitas certe ita certe erunt quod nunquam
et nullatenus ista seu potius em istud bonum sibi

Defuturū crederet. sicut certū erūt se nō sua spōte illud
amissuros nec delcōrē deū illud dilcōribus suis i vi
tis ablaturū nec ad aliqd deo potēcius i vitos deū
et illos sepaturū. Gaudiū vērō q̄le et q̄tū ē ubi tā
le ac tm̄ bonū ē cor hūanū cor idigēs cor exptū erūt
pnas. p̄m̄mo obrutū erūpnis q̄tū gaudēs si omni
pus hys habūdare. int̄roga itima tua si capere
pnt gaudiū suū de tāta b̄titudine sua. **S**z certe si
q̄s alius quem oīo sicut teipsum diligēs eandē bea
titudine habēt duplicaret gaudiū tuū q̄ nō min⁹
gaudēs pro eo q̄ p teipso. **S**i vero duo l̄ tres vel
multo plūes idipsum haberēt tm̄dem pro singulis
q̄tum p teipso gaudēs si singulos sicut teipsum a
maret. ergo i illa perfecta caritate innumēabilium
angeloz et hominū beatorū ubi null⁹ min⁹ aliū
q̄ seipsum diligit nō aliter gaudebit quisq̄ p sin
gulis alijs q̄ pro seipso. **S**i ergo cor hominis de
tāto suo bono vix capiet suū gaudiū quō capax
erit tot et tātorū gaudiorū. et utiq̄ q̄ quātū quisq̄
diligit aliqūē tm̄ de bono ei⁹ gaudet sicut illa per
fecta felicitate un⁹ q̄s pl⁹ amabit sine cōpacōe diu
ni q̄ se et omnes secū. **I**bi gaudebit plus absq̄ es
timatione de felicitate dei q̄ de sua et omnium alio
rum secum. **S**ed si diuini sic diligunt toto corde
tota mente tota anima ut tamen totum cor tota
mens tota anima non sufficiat dignitatī dilectio
nis. profecto sic gaudebunt toto corde tota mente

tota anima ut tñ totū cor tota mēs. tota anima si
sufficiat pleiudini gaudiū. Nō dū ergo dñe dixi a
co noui q̄tū gaudebūt illi beati tui utq; tñ gau
debūt q̄tū amabūt tñ amabūt q̄tū cōgnoscerēt. q̄
tū cōgnoscerēt te et q̄tū aābūt te: cte nec ocul⁹ vidit.
nec auris audiuit. nec in cor hoīs ascēdit i hac vita
q̄tū te cōgnoscerēt et amabūt i illa vita. Oro deus
cognoscā te amē te ut gaudeā de te. et si nō possum
ad plenū i hac vita vel p̄ficiā i dies vsq; dū reiat il
lud ad plenū. Proficiat hic in me noticia tui et ibi
fiat plena. crescat amor tuus et ibi sit plen⁹ ut q̄
gaudiū meū sit in spe magnū et ibi sit in te plenū
Dñe p̄ filiū tuū iules ymmo cōsulis petere et pro
mitis accipe ut gaudiū n̄m plenū sit. deus verap
peto accipiā ut gaudiū meū plenū sit. Peto dñe
qđ p̄ admiābile cōsiliatū n̄m cōsul accipiā quod
p̄mittis p̄ veritatē tuā gaudiū meū plenū sit. medi
tōr interi mō mēs mea. loquat̄ mō lingua mea. a
met illd cor meū. Dermocinet̄ os meū Esuriat il
lud aīa mea. Siciat caro mea Desideret tota sub
stācia mea donec intrē in gaudiū dñi mei qui ē trī
nus et vnus deus bñdic⁹ in sclā sclōz amen.

Explicat breuiloquium. Boneuēture in sacram
scripturam.

BIBLIOTHECA
UNIV. MUSEI
BRAGOVENSIS

et extrema omnia sunt facta de tribus
rebus: in finem duxit ad remanentem

Tetrahymena does not grow well in
the dark.

bus est ex hoc quia in etate sua ge-
 nuit et per hunc filium genitus est ab eo
 et ita filius quod sit deus generatione
 sui naturae: et pater est pater et pri-
 cipalis. sic enim filius mulieris quae peperit
 ipsum. deus pater filio uero. et de sua se-
 creta eterna: genuit filium. uerba dic-
 ta uero ante iustitiam genuit. et ita
 filius et haec generatione potius uidetur
 agere pater quam filio. Itaque agatur filius
 de uirtute regni: filius uero pater
 agatur. sicut enim christus conceptus fuit
 spiritu sancto ex maria uirgine: tamen pater
 docet filium sicut docet et sapientias. et ali-
 quibus est nobis. et ex hoc honorandus
 est et agendus filius. passus uero filius
 est filius qui tunc glorie reuerentiam
 eius de uita morte. tamen per actum Re-
 sursus fieri conuenit. per hoc et de uo-
 filius est spiritus sanctus qui tunc uisibilis et ha-
 bitatus in me uisibilis fuit. postea per hoc
 per me uisibilis fuit filius de tribus

